

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Ind L 212. 127

sound

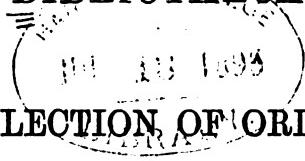

Harvard College Library

FROM

The Asiatic Society of Bengal,

6 Jun. 1890 - 18 Jul. 1895.

BIBLIOTHECA INDICA:

 COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY

THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, Nos. 722, 760, 794, AND 819.

BRIHAD-DEVATÁ

OR

AN INDEX TO THE GODS OF THE RIGVEDA.

BY
Saunaka
 SAUNAKA.

TO WHICH HAVE BEEN ADDED

ARSHANUKRAMANI CHHANDONUKRAMANI AND
 ANUVAKANUKRAMANI IN THE FORM
 OF APPENDICES.

EDITED BY

THE LATE

RAJA RAJENDRALALA MITRA, LL.D., C.I.E.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

1893.

IndL 212.127

A

~~40.115~~ IndL 212.127

1890, June 6 - 1895, July 18.

From the
Asiatic Society of Bengal.

बृहहेवता ।

शैनकाषार्थ-विरचिता ।

आर्ष-च्छन्दोऽनुवाकानुक्रमणीभिः

अनुगता ।

स्वर्गीय-राजराजेन्द्रलालमिश एल.एल.डि.सि.आइ.इ.

महोदयेन संस्कृता ।

कलिकातासियातिकाख्य-समित्यनुभव्या

प्रकाशिता ।

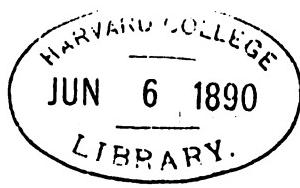

कलिकाता ।

वाप्तिक मिशन् यन्ते सुक्रिता ।

शकाब्दः १८१४ । रु० १८६६ ।

श्रीगणेशाय नमः ।

वृहद्वेष्टा ।

प्रथमोऽध्यायः ।

मन्मदुर्ग्यो नमस्त्रय समाकायासुपूर्वगः ।
 सूक्खर्गर्धर्षपादानाम्बुचु^(१) वक्षामि दैवतम् ॥ १ ॥
 वेदितव्यं दैवतं हि^(२) मन्मे मन्मे प्रथमतः ।
 दैवतज्ञो हि मन्माणं तदर्थमधिगच्छति^(३) ॥ २ ॥
 तदिदां^(४) तदभिप्रायानुषीणं मन्मदुष्टिषु ।
 विज्ञापयति विज्ञानं कर्माणि विविधानि च ॥ ३ ॥
 न हि कथिदविज्ञाय याथात्येन दैवतम्^(५) ।
 जौकिकानां वैदिकानां^(६) कर्मणं फलमनुते ॥ ४ ॥
 प्रथमो भजते लासां वर्गोऽग्निमित्त दैवतम् ।
 दितीयो वायुमित्रं वा दृतीयः सूर्यमेव च^(७) ॥ ५ ॥
 अर्थमित्रकृष्टिर्देवं यं चमाहायमस्ति ।

(१) अग्रभ्य इति ख० ग० छ० ।

(२) वेदितव्यं हि तत् सर्वमिति ख० घ० ।

(३) तदर्थमविगच्छति इति ख० ।

(४) तदित्तानिति ख० घ० ।

(५) दैवताः इति ख० घ० ।

(६) जौक्षानां वैदिकानां वा इति ख० ग० छ० ।

(७) सूर्यमेव तु इति ख० घ० ।

प्राधान्येन सुवक्ष्मा^(१) मन्महादेव एव सः ॥ ६ ॥
 सुतिस्तु नाभा रूपेण भर्मणा वाभवेन च ।
 स्वर्गायुर्धनपुच्छाद्येरर्थराशौस्तु कथते ॥ ७ ॥
 सुत्याशिषौ तु यात्मृत्युं दृश्यते^(२) इत्यात्मा रह ।
 ताभ्यस्थाप्तरात्माः स्युः स्वर्गा याभिस्तु याच्यते ॥ ८ ॥
 सुवन्नं^(३) वेद सर्वोऽर्थमर्थयत्येष मामिति ।
 द्वौतौत्यर्थं ब्रुवन्नस्य यायं मामेष^(४) पश्यति ॥ ९ ॥
 सुवद्विष्ट ब्रुवद्विष्ट ऋषिभिस्त्वद्विर्गिभिः^(५) ।
 भवत्युभय^(६) मेवोक्तसुभयं ज्ञार्थतः समम् ॥ १० ॥
 प्रत्याचं देवतानाम यस्मिन्मन्त्रे प्रदृश्यते^(७) ।
 तमेवाऽङ्गः सुखमयं मन्मह लक्षणमयदा ॥ ११ ॥
 तस्मात्तदेवतानामाक्षा^(८) मन्महे मन्महे प्रयोगवित्^(९) ।
 वज्रलभिधानात्म^(१०) प्रयत्नेनोपस्थित्येत् ॥ १२ ॥

(१) सुवन् मन्त्रेति ग० घ० ।

(२) सुत्याशिष्टसु यात्मृत्यु दृश्यन्ते इति क० घ० ।

(३) कुर्वति इति ख० ऊ० ।

(४) योऽर्थमामेव इति क० ।

(५) सुवद्विर्वा ब्रुवद्विर्वा ऋषिभिर्मन्त्वद्विर्गिभिरिति ख० । मन्मेष्वर्णात्मवद्विर्गिभिरिति क० ग० ।

(६) भवत्युवर्यमिति क० घ० ।

(७) मन्मेऽभिधीयते इति ख० ग० ऊ० ।

(८) तस्मात्तु देवतानामाक्षा इति घ०, तस्मात्तु देवतां नामा इति ख० ग० ।

(९) प्रयत्नतः इति घ० ।

(१०) वज्रलभिधानात्म इति क० घ० ।

सन्मुर्षदभिवाच्च तु सूक्ष्मित्यभिषीक्षते ॥ १३ ॥
 दृश्यते हेवता यस्मिन्नेकस्त्रे^(१) बहुमुदयोः ॥ १४ ॥
 देवतार्थार्थस्त्रैस्त्रे^(२) वैविभं तस्म वास्त्रे^(३) ।
 स्वषिद्वास्त्रे यावति सूक्ष्मान्वेकस्त्रे^(४) वै पृतिः ॥ १५ ॥
 देवतैका तु यावसु देवतायासदुच्छते^(५) ।
 यावद्वर्थस्त्रमाप्तिः स्वाद्वर्थस्त्रं बद्धित तत् ॥ १६ ॥
 समागच्छन्दसो यास्त्रे^(६) तस्त्रैःसूक्ष्मान्वेक्षते ।
 वैविभेतस्मूक्तानामिह^(७) विद्यायासामधम् ॥ १७ ॥
 देवतामामधेयानि लम्बेषु चिविभानि त्वा ।
 सूक्ष्मभाङ्ग्यथ सूक्ष्माच्चित तथा लैपातिकानि त्वा ॥ १८ ॥
 सूक्ष्मभाच्चित भजन्ते वै सूक्ष्मान्वृक्षाच्चित वै^(८) चक्रः ।
 लम्बेऽप्यहैवतेऽप्यानि^(९) निगद्यते प्रक्षङ्गतः^(१०) ॥ १९ ॥

- (१) चित्रं तद्वृश्टते चास्मिन्नेतस्यामिति ख० घ० । एकस्येतत्र एकस्मिन्निति घ० ।
- (२) देवतार्थार्थस्त्रैस्त्रे इति ख० ।
- (३) वैविभैर्थ्यं प्रजायते इति ख० ग० उ० ।
- (४) चूषिद्वास्त्रानि तान्यच यावन्तेकस्येति ख० घ० ।
- (५) अस्मिन् स्वाक्षोक्तार्थस्त्रे ख० ग० उ० एकाकेषु चूषयन्ते वास्त्रि सम्बर्त्तिं जग्नेः स्त्रैः हि तस्म तव् इति याठो वर्तते ।
- (६) याः स्युरिति ख० ग० उ० ।
- (७) वैविभैर्थ्यमेवं सूक्ष्मागामिहेति ख० ग० उ० ।
- (८) वै-इत्यत्र यैरिति ख० ख० घ० उ० ।
- (९) यानि इति घ० ।
- (१०) निगद्यतेऽप्य कानिचित् इति ख० ग० एकान्तरच ।

साक्षोक्तासाहस्रादा तानि नैषातिकाणि तु ।
 तस्माद्भूप्रकारे इपि^(१) सूक्ते स्थास्युक्तभागिनी ॥ १६ ॥
 देवता तस्यथास्युक्तमविश्वं^(२) प्रतीयते ।
 भिक्षे सूक्ते^(३) वदेदेव देवताभिः क्षिप्तः ॥ २० ॥
 तच तच यथाक्ष मन्त्रान् कर्मसु^(४) योजयेत् ।
 देवतायाः परिज्ञानात्तद्वि कर्म समृधते ॥ २१ ॥
 आधनयोऽस्तु सूक्तानां प्रसङ्गपरिकीर्तनात् ।
 सोऽभिर्देवतासाक्षा उपेच्छेत्तेह^(५) मन्त्रवित् ॥ २२ ॥
 तत् अस्त्वाङ्कः कतिभ्यस्तु कर्मभ्यो नाम जायते ।
 अस्त्वानां^(६) वैदिकानां च^(७) यद्व्यदिह^(८) किञ्चन ॥ २३ ॥
 यद्युक्त इति तैहकाः पुराणाः^(९) कवयस्य ये ।
 मधुकः श्वेतकेतुख्य^(१०) गालवस्यैव मन्त्रते^(११) ॥ २४ ॥
 गिवासात्कर्मणो रूपामङ्गसादाच आश्रिष्यः ।

(१) बङ्गप्रकाशेऽपि इति च० छ० घ० ।

(२) अविशेषेति ख०, अविशेषमिति ग० छ० एकान्तरच ।

(३) भिन्नसूक्ते इति च० घ० ।

(४) कर्म प्रयोजयेदिति ख० ।

(५) देवतानास्ता उपेच्छेत्तेह इति ख० । देवतानास्तामपेच्छेत्तेह इति च० घ० ।

(६) अस्त्वानामिति च० ।

(७) वा इति च० ग० ।

(८) यद्व्यदिहेति च० घ० ।

(९) पौराणा इति च० घ० ।

(१०) मधुकाख्य तकेवास्तेति च० घ० ।

(११) मन्त्रते इति च० ख० घ० छ० ।

यदृच्छयोपवसना^(१) न धामुद्यायणाङ्गपात्^(२) ॥ २५ ॥
 चतुर्भ्यं इति तचाङ्गर्थाङ्गगार्थरथीतराः^(३) ।
 आग्निवोऽयार्थवैरूप्याः^(४) द्वाषः कर्मण एव च ॥ २६ ॥
 सर्वाञ्जेतानि नामानि कर्मणास्त्राह^(५) शौनकः ।
 आग्नीरूपस्त्र वाक्यस्त्र^(६) सर्वं भवति कर्मतः ॥ २७ ॥
 यदृच्छयोपवसना^(७) न धामुद्यायणास्त्र^(८) यत् ।
 तथा तदपि कर्मेव तच्छृणुध्वन्तु^(९) इतुतः^(१०) ॥ २८ ॥
 प्रजाः कर्मसमुत्या^(११) हि कर्मतः सत्सङ्गतिः^(१२) ।
 कपित् संज्ञायते^(१३) सज्ज निवासान्तप्रजायते^(१४) ॥ २९ ॥
 यादृच्छिकं तु नामाभिधीयते^(१५) लिङ्गं कुचित्^(१६) ।

- (१) यदृच्छयोपवचनादिति क० छ० घ० ।
 (२) तथा मृद्यायणाचेति क० घ० ।
 (३) रथन्तरा इति ख० ।
 (४) आग्निवोऽय च वैरूप्यात् इति क० घ० । आग्निवोऽयार्थवैरूप्यादिति
     ख० छ० ।
 (५) कर्मवस्त्राह इति क० ग० ।
 (६) वाक्यस्त्र इति ख० ग० छ० ।
 (७) यदृच्छयोपवचनादिति ख० ।
 (८) यदृच्छया निवासाच यदा मृद्यायणाचेति क० घ० ।
 (९) तच्छृणु त्वं च इति ग० ।
 (१०) इतवः इति ख० ग० छ० गुरुकान्तरस्त्र ।
 (११) प्रजाकर्मसमुत्या इति क० ख० ।
 (१२) कर्मेष्वः सच जायते इति क०, सत्त्वगा गतिः इति ख० ।
 (१३) सतो निवसते इति क० घ०, कपित् स जायते इति ग० ।
 (१४) सच जायते इति घ० ।
 (१५) नाम नामाधीयते इति ख० । यादृच्छिकं नाम नाम धीयते क० छ० ।
 (१६) यत्र कुचित्विदिति ख०, यत्तिवह कुचित्विदिति घ० ।

चैपम्भादेव^(१) तदिष्याद्^(२) भावस्यैवेऽ कर्मचित् ॥ ३० ॥
 नाकर्मकोऽस्मि भावो हि न^(३) नामास्मि^(४) निरर्थकम् ।
 नान्यथ भावाद्बामानि तस्मात्सर्वाणि कर्मतः ॥ ३१ ॥
 मङ्गलात् क्रियते अनु नामोपवस्त्रात्^(५) यत् ।
 अवत्येव तु शा शाश्रीः स्वस्यादर्ममङ्गलात्^(६) यत् ॥ ३२ ॥
 अपि कुस्तिनामाय^(७) मिह^(८) जीवेत्कथस्त्रिरम् ।
 इति क्रियन्ते नामानि भूतानां विदितान्यपि^(९) ॥ ३३ ॥
 मन्त्रा नामाप्रकाराः सुर्वष्टा वै^(१०) मन्त्रदर्शिभिः ।
 सुत्या शैव विभूत्या च नाकृभात्रेष चात्माः ॥ ३४ ॥
 सुतिः प्राणं शा निष्ठा च संशयः परिदेवना^(११) ।
 सृष्टश्रीः कत्वा याज्ञा^(१२) ग्रन्थः प्रैषः प्रवद्धिका^(१३) ॥ ३५ ॥
 नियोगसानुयोगस शाष्ठा विषपितृष्य यत् ।

(१) चैपम्भादेवेति ख०, चैपम्भादिश्च इति ग० घ० छ० ।

(२) तइस्ते इति घ० ।

(३) ना इति घ० ।

(४) तस्मामात् निरर्थकमिति ख० ।

(५) यज्ञ नामोपवस्त्रात् इति क० ख० घ० ।

(६) आश्राते मङ्गलाति च इति क० ख० घ० । मङ्गलादिइति ख० छ० ।

(७) अविक्षितिनामायमिति ख० ।

(८) अपि इति घ० ।

(९) निवितान्यपि इति क० घ० ।

(१०) ये इति ग० घ० छ० पुरुषान्तरस्त्रृ ।

(११) अभावाद्वेषतात्मन इति ख० ग० अन्यत्युक्तकर्त्ता ।

(१२) परिवेदना इति क० छ० ।

(१३) कस्त्रानामादेति क० ।

(१४) प्रवद्धिका इति ख० घ० ।

आचिक्षासा^(१) इयं संक्षापाः परिचास्थानं^(२) मेव च ॥ २६ ॥
 आहनस्ता नमस्तारः प्रतिरोध^(३) स्त्रैव च ।
 सहस्रस्त्र प्रस्त्रापस्त्र प्रतिवाक्यस्त्र नाम यत्^(४) ॥ २७ ॥
 प्रतिषेधोपदेशौ च प्रमादापङ्गवौ च यत्^(५) ।
 उपप्रैषस्त्र चः प्रोक्तः सज्जरो नाम^(६) विद्ययः ॥ २८ ॥
 आक्रोशोऽभिलवस्त्रैवा^(७) चेपः ग्रापस्त्रैव च ।
 उपसर्गो निपातस्त्र^(८) नाम चास्थात्मित्यपि^(९) ॥ २९ ॥
 भूतं भव्यं भविष्यत्त्वं पुर्मास्त्रथ^(१०) अपुंसकम् ।
 एवंग्रहतयो मन्त्राः सर्वदेवेभिति स्त्रितिः^(११) ॥ ३० ॥
 तेषां निर्दर्शनार्थीया^(१२) अशोर्धर्शर्चाः पदानि च ।
 ब्राह्मणे चाय कर्मे च निगद्यन्तेऽयं कानिचित्^(१३) ॥ ३१ ॥

(१) आविष्यासेति ख० ।

(२) संक्षापाः परिचास्थानं इति च० ।

(३) प्रतिराधः इति च० प्रतिवेषः इति अन्यत्पुलकस्त्र ।

(४) तर्यैव च इति ग० अन्यत्पुलकस्त्र ।

(५) च॒ इति ग० अन्यत्पुलकस्त्र ।

(६) यस्त्र इति ख० ग० छ० अन्यत्पुलकस्त्र ।

(७) आक्रोशोऽभिलवस्त्रैव इति ग० अन्यत्पुलकस्त्र, आक्रोशोऽभिलवस्त्रैव इति ख० ।

(८) उपसर्ग निपातस्त्रैति क० च०, उपसर्ग निपातस्त्रैति ख० ।

(९) चास्थानमेव चेति च० ।

(१०) रुदी च इति ग० अन्यत्पुलकस्त्र ।

(११) सर्ववेदेषु सर्वश्च इति ख० ग० छ० अन्यत्पुलकस्त्र । सर्वरेवेभिति स्त्रितिरिति च० ।

(१२) वाक्यार्थं दर्शनार्थीया इति ख० अन्यत्पुलकस्त्र ।

(१३) विष्वौ कर्मे च देवे च निगद्यन्तेऽयं कर्तिंचिदिति च० च० ।

गद्येनोच्चरितेनेऽथेन द्रव्ये प्रतीयते ।
 तदाचरविधौ युक्तं नामेत्याङ्गमनीयिषः ॥ ४२ ॥
 अष्टौ च च प्रयुक्त्यन्ते नामार्थयु विभूतयः ॥
 तन्नाम कवयः प्राञ्छर्भदे वसनश्चिक्षयोः ॥ ४३ ॥
 क्रियासु बहौच्चभिसंत्रितो यः
 पूर्वापरौभूत इच्छेक एव ।
 क्रियाभिनिर्दिन्निवग्नेन सिद्ध
 आख्यातगद्येन तमर्थमाङ्गः ॥ ४४ ॥
 क्रियाभिनिर्दिन्निवग्नेपणातः
 छद्यागद्याभिहितो यदा स्थात् ।
 यद्याविभूतव्ययिक्षयुक्तो
 भावसदा द्रव्यमिदोपसद्यः ॥ ४५ ॥
 यथा नामाविधैः गद्यैरपश्यन्तृष्णयः पुरा ।
 विविधान्वयिषः ॥ वाक्यानि तान्यतुक्तमतः इट्टणु ॥ ४६ ॥
 रूपादिभिः सुन्तिः प्रोक्ताऽथाग्नीः ॥ खण्डादिभिसाधा ।
 यानि वाक्यान्यतोऽन्यानि ॥ तान्यपि सुरनेकधा ॥ ४७ ॥

(१) विभूतय इति ग० अन्यत्प्रकाश ।

(२) इट्टेनेत्यादि भावसदा द्रव्यमिदोपसद्यः इत्यन्तः सन्दर्भः क० च० चिक्कित्पुक्त्यक्तयेर्नापसद्यन्ते ।

(३) विविधानोऽथ इति ख० ग० च० ।

(४) आशीरिति क० ख० ग० ।

(५) यानि इति अन्यत्प्रकाश ।

प्रथमोऽध्यायः ।

मन्त्रे^(१) प्रशंसा^(२) भोजस्य^(३) विचरत्^(४) सौभरे^{(५)(६)} कुतिः ।
 आकोशार्थास्तु दृश्यन्ते^(७) माता चेत्यभिमेष्यति^(८) ॥४८॥
 छमोदयमन्त्रं^(९) निवा च^(१०) शापो^(११) चेमेत्युगेव तु ।
 याज्ञा^(१२) यदित्क्रित्रेति चेष्टो भौदमिति तृष्णि ॥४९॥
 आशीस्तु^(१३) वात आवातु दखेति परिदेवना^(१४) ।
 प्रश्नस प्रतिवाक्यम्^(१५) पृच्छामि लेत्यैषा पृथक् ॥५०॥
 संशयोऽधःसिदासीस्तु^(१६) कत्यना^(१७) स्या^(१८) दहं मनुः ।
 इमं नो^(१९) यज्ञमित्यस्मां^(२०) निवोगः^(२१) पाद उच्यते^(२२) ॥५१॥

(१) मन्त्रः इति क० घ० ।

(२) प्रश्नाद्वोजस्य इति क० घ० मन्त्रप्रशंसा भोजस्येति ग० ।

(३) सौभरस्तुतिरिति ख० ।

(४) मा नामेत्वाभिमेष्यति इति ख०, माता भेत्वभिमेष्यति इति क०ङ० ।

(५) छमोदयमन्त्रिवेदना इति ख० ।

(६) यास्यां इति ख०, यास्या इति ग०, यथा इति घ० ख० ।

(७) दखादिपरिवेदना इति घ०, दखेतिपरिवेदना इति ख० घ० ।

(८) संशयोऽधःसिदासीदित्क्षम्यना इति क० घ०, कत्यना इति छ० ।

(९) यज्ञमित्याशानियोगः इति ख० ।

(१०) उत्तमे इति क० घ० ।

(क) क० १०,१०७,१० । (ख) क० ८,२१,१८ । (ग) क० ८,१६, २ ।

(घ) क० १,१६०, २१; १८५, १० । (छ) क० १०, ११७, ६ । (ज) क०

८, २७, २० । (झ) क० ५,१६, १ । (ञ) क० १०, १८६, १ । (झ) क०

१, १६४, ३४ । (ञ) क० १०, १२६, ५ । (ट) क० ४, १६, १ ।

(ठ) क० १, १, ४ । (ड) क० १, २६, १ ।

(३) दद्व ब्रवीलक्षुयोगः संखाप(१) क्लृगुपोपमे(२) (४) ।
 प्रतिषेधोपदेश्वौ(५) तु अचेमेंत्य(६) क्षवंस्तुतौ(७) ॥५२॥
 आख्यान(८) क्लृ हये जाये(९) विसापस्तु(१०) नदस्त्र मा(११) ।
 अवीरामिव मा(१२) आधा(१३) सुदेव इति(१४) तु सृष्टा ॥५३॥
 नमस्कारः(१५) द्वृजःशेषे,(१६) नमस्ते अस्तु विद्यते ।
 सद्व्ययन्तिदं तुष्टोऽहं स्थामिति यदुच्यते(१७) ॥५४॥
 सद्व्ययस्तु(१८) यदिष्ट्राहं प्रसापस्तेतग्रस्त्र तुः(१९)(२०) ।
 महानग्न्याह नस्त्रा तु प्रतिरोधो भुगित्युत(२१) ॥५५॥

- (१) संखाप इति क० ग० घ० ।
 (२) क्लृगुपोपमे इति क० ग० अन्यत्युक्तस्त्र ।
 (३) प्रतिषेधोपदेश्वौ इति घ० छ० ।
 (४) अक्षैरित्वक्षवंस्तुत, इति घ० ।
 (५) आख्यातमिति पुष्टकान्तरम् ।
 (६) स्थादिति ख० ग० पुष्टकान्तरस्त्र ।
 (७) अवीरामात्मगः स्थाधा इति ख० ग० घ० ।
 (८) नमस्कारो मत क्षेषे इति क० घ० शैव इति ख०, शैषे इति छ० ।
 (९) यां क्षव्ययन्ति नो रथः परिचाद्वक्तमिह ते इति क० ।
 (१०) यः इति ख० ग० छ० पुष्टकान्तरस्त्र ।
 (११) महानग्न्याह नस्त्राम्यविशागो भुगित्यपि इति ख०, भुगि-
 त्यपि इति ग०, भुगित्यभि इति पुष्टकान्तरं ।

- (क) क० १, १५, ६ । (ख) क० ८, ८२, ४ । (ग) क० १०, १४,
 १३ । (घ) क० १०, ६४, १ । (ए) १, १७६, ४ । (च) क० १०,
 ८८, ६ । (इ) क० १०, ६४, १४ । (ज) क० १, २४, १२, १३ ।
 (झ) क० ८, १४, ३ । (ञ) क० ६, १५, ४ ।

प्रमादस्तेषु^(१) इत्ताहं^(२) नमः^(३) इत्यनिष्ठवः^(४) ।
 इत्त्राकुलेत्युपप्रैषो^(५)^(६) न विजागामि^(७) संखरः ॥ ५६ ॥
 होतापद्धिति प्रैषः^(८) को असैति तु विज्ञायः ।
 जामन्त्र^(९)पङ्कवो नेति विततादिः^(१०) प्रवहिका^(११) ॥ ५७ ॥
 (७) न चतुरासीदित्येतामाचिख्यासा^(१२) प्रचक्षते^(१३) ।
 अभिशापो^(१४)प्रजाः चन्तु भद्र^(१०)माग्नीस्तु^(१५) गौतमे^(१६) ॥ ५८ ॥
 वक्षयेवं प्रकार^(१७)न्तु ग्रन्थं इत्युनिष्ठार्वजम्^(१८) ।

(१) प्रमोदस्तेषु इति ष० ।

(२) प्रमादस्तेकहन्ताहं नमस्ते इत्यन्तव इति ख०, नमस्ते इत्यपन्तवः
 इति ग० ।

(३) इत्त्राकुलेत्युपप्रैषो इति ख०, इत्त्राभरेत्युपप्रैषो इति ष० ष० ।

(४) होतापद्धितिप्रैषा इति ख० ।

(५) जामये इति ष०, जामन्त्र इति ग०, यामन्त्र इति ख० ।

(६) प्रवहिका इति ख० ग० ।

(७) नाचिख्यासामिति ष०, माविख्यासामिति ख०, माचिख्यासामिति ष० ।

(८) प्रचक्षसे इति ष०, प्रचक्षमे इति ख० ।

(९) आविश्वापोः इति ख० ।

(१०) वदमिति ख० ।

(११) वगौतमे इति ख० ।

(१२) ग्रन्थमेव प्रकारमिति ख० ।

(१३) इतीहशमिति ख० ग० एत्यकाम्तरच ।

(क) ष० १०, ११६, ६ । (ख) ष० ७, १८, १० । (ग) ष० ५,
 ११, ६ । (घ) ष० १, १८४, १० । (छ) ष० १, १५२, ८ । (च) ष०
 १०, १८६, २ । (छ) ष० १, ७६, १० ।

वानुं प्रयोगतचैषामुक्तस्त्रकार्धर्चसंचितम्^(१) ॥ ५८ ॥
 एते तु मन्त्रवाक्यार्थां देवतां सूक्तभागिनीम्^(२) ।
 संश्लेष्यन्ते^(३) यथान्यायं स्तुतिस्त्रकार्धसंचितम्^(४) ॥ ६० ॥
 भवद्भूतं भवित्यस्य जप्तमं स्वावरस्य अत्^(५) ।
 अस्यैके^(६) सूर्यसेवैकं प्रभवं प्रस्त्रयं विदुः ॥ ६१ ॥
 (अ) अस्तस्य (८) सतस्यैव (९) योनिरेषा^(१०) (घ) प्रजापतिः ।
 यद्य^(११) चरस्या^(१२) व्यय^(१३) स्य यज्ञैत^(१४) द्रव्याणां^(१५) शाश्वतम् ॥ ६२ ॥
 शत्रैव^(१०) हि^(१६) चिधा^(१७) तामसेषु स्तोतेषु^(१८) तिष्ठति ।

(१) अक्षसूक्तार्धर्चसंचिति इति क०, चैषा युक्तसूक्तार्धर्चसंचिति-
मिति ख० ।

(२) देवतां सूक्तभागिनामिति क० घ०, देवता सूक्तभागिनी इति ख० ।

(३) संभूयते इति ख० ।

(४) ता आशुमानिकी इति ख०, तचाशुमानिकी इति घ० ।

(५) भवद्भूतस्य भव्यस्य जप्तमस्यावरस्य अ इति ख० ग० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) एते इति क० घ० ।

(७) एवामिति क० ।

(८) यदच्छरस्य वाक्यमिति ग०, वाक्यमिति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(९) यज्ञैतद्रव्याणां इति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१०) शत्रैव इति ख० ग० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) अ० ५, १२, ४ । (ख) अ० १, १६, ६ । (ग) अ० १, १०४, १ ।
 (घ) अ० ४, ५३, २ । (घ) अ० १, १६४, ४२ । (च) अ० ६, १७,
 ६ । (छ) अ० १, १०, ४ । (ज) अ० १, ११७, २४ । (झ) अ० १,
 १६४, ६ । (घ) अ० १, ५१, ११ ।

(८) देवान् यथायथं^(७) सर्वान् निवेष्ट^(८) स्वेषु^(९) रमिषु ॥ ६ ३ ॥
 एतद्वतेषु^(१) सोकेषु अग्निभूतं स्थितं चिधा ।
 (९) स्त्रियो (८) गीर्भिं^(१) र्वचनि अस्त्रितं^(१) (९) नामभिं^(१) स्त्रिभिः ॥ ६ ४ ॥
 तिष्ठत्येव च^(१) (९) भूतानां^(१) जठरे जठरे ज्वलन् ।
 चिक्षानं चैनमर्चन्ति हेत्यायां^(१) दृष्टवर्द्धिः ॥ ६ ५ ॥
 दृष्टव^(१) पवमानो^(१) उग्निः^(१) मर्यादमोऽग्निस्तु^(१) पावकः^(१) ।
 अमुषिण्डेष^(१) विप्रैस्तु सोकेऽग्निः^(१) शुचिरच्यते ॥ ६ ६ ॥
 दशग्निभूतस्तुष्ट्रिभिर्लोके स्त्रिभिरीडितः^(१) ।
 (१) आतवेदाः स्तुतो मध्ये स्तुतो^(१) वैशाखरो दिवि ॥ ६ ७ ॥

- (१) एतमेवैषु इति क० च० ।
- (२) अस्त्रिगमिति उ० घ० पुस्तकान्तरच ।
- (३) एष च इति ख०, एष इति ग० पुस्तकान्तरच ।
- (४) पवमानगमितिरिति क० घ० ।
- (५) वगस्त्रितिरिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।
- (६) अमुषिण्डेव इति ग० छ० पुस्तकान्तरच ।
- (७) ईजितः इति क० ख० छ० ।

- (क) अ० १, १, २ । (ख) अ० १, १६१, ८ । (ग) अ० ८, ८४,
८ । (घ) अ० १, १६४, ४ । (ङ) अ० १, ४८, १४ । (च) १, ६, ८ ।
(छ) अ० १, १०, १ । (ज) अ० १, १५५, ६ । (झ) अ० ८, ४६, ५ ।
(अ) अ० ८, २७, ६ । (ट) अ० १, १०४, ६ । (ठ) अ० १, ६, ३ ।
(ड) अ० ८, १०१, १४ । (छ) अ० १, १, २ । (ण) अ० १, ६०,
४ । (त) अ० १, ६६, १ । (थ) अ० १, ७७, ५ । (द) १, ५६, ६ ।

(३) रसान् रसिभि॒(४) रादाय॑ वायुनाऽयं गतः सह॑ ।
 (५) वर्षत्येष च यज्ञोके॑ तेने॑ क्ष्र॒ (६) इति स स्मृतः॑ ॥ ६८ ॥
 (७) अग्नि॑ रसिभि॒(८) व्यज्ञेष्ट्रसु मध्यमो॑(९) (१०) वायुरेव च ।
 (११) सूर्यो॑ (१२) दिवीति विज्ञेयास्तिस्त्र एवेह॑ देवताः ॥ ६९ ॥
 एतासामेव माहात्म्यासामान्यत्वं विधीयते ।
 तत्तत्त्वानविभागेन तच तचोपलक्ष्येत्॑ ॥ ७० ॥
 (१३) तासा॑ (१४) मिदं (१५) विभूतिर्हि॑ (१६) नामाग्नि यदनेकग्नः ।
 (१७) आङ्गसासाम्नु मन्त्रेषु॑ (१८) कवयोऽन्योऽन्ययोगिताम्॑ ॥ ७१ ॥
 यथास्त्रानं॑ प्रदिष्टासा॑ (१९) नामान्यत्वेन देवताः ।

(१) सह संस्कृतः इति क० ष० ।

(२) तु स्तुतः इति क० ष० ।

(३) मध्यतः इति ग० ।

(४) एवहि॑ इति क० ष० ।

(५) तच तचेह दृश्यते इति ग० छ० पुष्टकान्तरस्त्र ।

(६) अन्ययोगितामिति ख० ।

(७) सु इति क० ।

- (क) श्ल० १, १६, ८ । (ख) श्ल० ४, २६, ६ । (ग) श्ल० १, १४, १० ।
 (घ) श्ल० ५, ८४, ५ । (छ) श्ल० १, २१, ६ । (च) श्ल० १, २, ५ ।
 (ह) श्ल० १, १०६, ६ । (ज) श्ल० १, १, २ । (झ) श्ल० १, ६, ६ ।
 (अ) श्ल० १, ४, ६ । (ट) श्ल० १, १३४, ६ । (ठ) श्ल० १, २६, १० ।
 (ब) श्ल० १, ६, १ । (ट) श्ल० १, १२, ८ । (ब्य) श्ल० १, ४८, ० ।
 (त) श्ल० १, ३०, ५ । (थ) श्ल० १, ७२, ३ । (द) श्ल० १, ११८, ६ ।
 (ध) श्ल० ५, ५७, ८ । (ग) श्ल० ३, १०, १३ ।

तद्वकासाप्रधानात्^(८) केचिदेवं वदन्ति ताः^(९) ॥ ७२ ॥
 (८) पृथक् (९) पुरस्ताद्ये द्रुकाः^(१). जोकादिपतयः^(१)(१०) स्त्रयः ।
 (११) तेषाः^(१) मातैव तस्य यद्वद्विः प्रकीर्णते^(१) ॥ ७३ ॥
 तेजस्ते^(१) वायुधं^(१) प्राञ्जलाहनस्त्रैव तस्य तत्^(१) ।
 (१२) दमामेश्वीष्म (१३) दिव्यात्^(१) वाचमेवं पृथक् सुताम् ॥ ७४ ॥
 वज्रदेवतायाः (१४) सुतयो दम्भः सुतयस्तु^(१) याः ।
 प्राधान्यमेव सर्वासु^(१) पतीगामेव^(१)(१५) तास्त्रपि ॥ ७५ ॥

(१) नैवं केचिददन्ति तु इति क० घ०, तु इत्यच ताः इति पुरस्तान्तरं ।

(२) येत्यूक्ता इति ख०, पुरस्ताद्यौबत्ता इति घ० ।

(३) जोकादिपतयः इति क० घ० ।

(४) यद्वद्विः कीर्णते इति क० घ० ।

(५) तेजस्ते वायवः इति क० छ०, वायवाः इति ग० । तेजस्ते वायवा इति ख० ।

(६) यस्य यत् इति क० ख० ग० छ० पुरस्तान्तरस्त ।

(७) दिवत्सं सुतयस्तु इति ग० छ० पुरस्तान्तरस्त, दिवत्सं ततयस्तु इति ख० ।

(८) प्राधान्यमेवां भूतानां इति क० घ० ।

(९) इव इति ख० ग० छ० ।

(क) अ० ५, ३७, २ । (ख) अ० १, १३१, २ । (ग) अ० १, १२५,
 १० । (घ) अ० १, ३४, २ । (ङ) अ० १, २, १ । (च) अ० १, ११५,
 १ । (छ) अ० २, १५, ४ । (ज) अ० १, ३१, १६ । (झ) अ० ६, ४०,
 १७ । (ञ) अ० १, ४०, ६ । (ट) अ० ६, ३४, १ । (ठ) अ० २, ३८,
 ६ ।

(३) स्वानं (४) नामाग्नि भक्तीश्^(१) देवतायाः सुतौ सुतौ ।
 सम्यादयसुपेच्छेत्^(२) याहास्त्रिदिष्ट सम्पदम् ॥ ७६ ॥
 अग्निभक्तिसु तान् सर्वान्^(३) ग्रावेव^(४) समापयेत् ।
 यदिन्द्रभक्ति तच्चैन्द्रे^(५) (६) सूर्यो^(६) सूर्यानुगम्भ^(७) यत् ॥ ७७ ॥
 निरूप्यते^(८) हवि^(९) यज्ञे^(१०) सूक्ष्मान्^(११) भजते च^(१२) या ।
 (१३) सैव (१४) तत्र प्रधानं स्वाक्षर्य^(१५) निपातेन (१६) याः (१७) सुताः ॥ ७८ ॥
 (१८) इति^(१९) चथाणमेतेषाः^(२०) (२१) युक्तः सामाजिको विधिः ।
 समाप्तैव मुक्तसु^(२२) विस्तारेण लतुक्षमः^(२३) ॥ ७९ ॥

- (१) भक्तिस्त्रेति क० घ० ।
- (२) संवादो यस्तपेच्छेत् इति क० ।
- (३) या सर्वामभावेव इति क० ।
- (४) यदिन्द्रभक्तिस्त्रैन्द्रे इति क० घ० ।
- (५) सौर्ये इति उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (६) निरूप्यत इति घ० ।
- (७) यज्ञे इति घ० ।
- (८) तत्र तत्र प्रधानोऽसौ न इति क० घ० ।
- (९) इह इति क० घ० ।
- (१०) एवैषामिति ग० ।
- (११) समापयन्तु तत्सर्वमिति क० घ० ।
- (१२) अनुक्रमादिति घ० ।

- (क) क० ५, ७६, ४ । (ख) क० १, ७२, ३ । (ग) क० १, १२४,
१ । (घ) क० १, २६, १७ । (उ) क० १, १, ६ । (च) क० १, १२, १ ।
 (क) क० १, ६४, २ । (ज) क० १, १२३, ४ । (झ) क० १, २२, २ ।
 (अ) क० १, ४८, १० । (ट) क० १, ६, ६ । (ठ) क० १, १७, ६ ।
 (ड) क० १, २६, १७ । (छ) क० ४, ३०, ७ ।

अवस्थं वेदिताणो हि नामा^(१) (क) सर्वस्त्र विश्वः ।

न हि (२) नामान्विश्वाय (३) मन्त्राः ग्रन्था हि वेदितुम् ॥८०॥

सलान्वमूर्त्तान्यपि च (४) देवता च^(५) महर्षयः ।

तुष्टुवुर्क्षयः ग्रन्था^(६) (७) तासु तासु स्तुतिविह^(८) ॥८१॥

यैस्त्वग्निः^(९) (१०) रित्रः (११) क्षीमत्त्वा (१२) वायुः (१३) सूर्यो (१४) वृहस्ततिः ।

(१५) चक्रोऽथ^(१६) विष्णुः (१७) पर्जन्यः (१८) पूषा चा^(१९) (१२) इष्टुभवो^(२०) (१४) इश्विनौ ॥८२

(२१) रोदस्त्री (१५) मरुतो (१६) देवाः (१७) (१८) वृथिव्यापः (१९) प्रजापतिः ।

(१) नामा इति क० छ०, नामः इति च० ।

(२) देवतावदिति क० च० ।

(३) तुष्टुवुर्क्ष प्रश्नस्त्रेति क० च० ।

(४) यैरभिरिति च० ।

(५) वा इति ख० छ० एत्तद्वान्तरम् ।

(६) पूषोषा मगवः इति क० च० ।

(७) देवाः इति क० च० ।

- (क) छ० १०,१२७,६ । (ख) छ० १, ७२, ३ । (ग) छ० ६,१०,१४ ।
 (घ) छ० १, २८,५ । (ङ) छ० २, ४८, ६ । (च) छ० १, १, २ ।
 (ङ) छ० १, १, २ । (ज) छ० १, २, ५ । (अ) छ० १, १८, ४ ।
 (ञ) छ० १, १४, ३ । (ट) छ० १, २६, १७ । (ठ) छ० १, १५०, ३ ।
 (ड) छ० १, २८, १६ । (छ) छ० ४, ५७, ८ । (ब) छ० १, २६, १४ ।
 (त) छ० १, ११०, १ । (थ) छ० ५, ७५, ७ । (द) छ० १, १४०, ५ ।
 (घ) छ० १, १५, २ । (न) छ० १, २६, १९ । (प) छ० १, २२, १६ ।
 (फ) छ० ४, ५३, २ ।

(४) देवौ च (५) मित्रावरणौ पृथक् सह च ता^(६) तुभौ ॥ द३ ॥
 (६) विश्वे च देवाः (७) विता (८) लष्टा वै रूपद्वयतः^(९) ।
 (९) अश्वो^(१०) उम्भु^(११) दृतिजो^(१२) वज्रो^(१३) यावाणो रथसंयुतः^(१४) ॥ द४ ॥
 (१४) सुताः पृथक् पृथक् (१५) स्त्रैः स्त्रैः स्त्रैर्विभव्य^(१६) (१७) नामभिः ।
 सुतौ सुतौ प्रवक्ष्यामि (१८) तानि (१९) तेषामनुक्रमात् ॥ द५ ॥
 अवस्थे^(२०) व्याक्तमाग्रेयं लिङ्गैः^(२१) रग्नेष्व^(२२) सचितम् ।
 हविष्यद्विः^(२३) प्रधानेष्व^(२४) नामाङ्गानेष्व केवलैः ॥ द६ ॥

---

(१) रूपद्वयुषः इति घ० ।

(२) यज्ञः इति घ० ।

(३) रथसंयुगः इति घ० ।

(४) स्त्रैर्विभव्य च इति घ० ।

(५) तु इति घ० ।

(६) हविष्यद्विः इति ग० घ०, हविष्यद्विरितिपाठः समीक्षीनः ।

(७) निरुप्यैवमिति घ० ।

- (क) घ० ६, ५६, ५ । (ख) घ० १, ३५, १ । (ग) घ० १, १७६,
 ६ । (घ) घ० १, ८६, १० । (छ) घ० १, २९, ८ । (ज) घ० १,
 १२, २ । (इ) घ० १, ३६, ८ । (अ) घ० १, १००, २ । (आ) घ०
 १, ६०, १ । (ञ) घ० १, ५१, ७ । (ठ) घ० १, ८६, ४ । (ठ)
 घ० १, १७, ७ । (ड) घ० १, ८८, ४ । (ठ) घ० १, १५५, ६ ।
 (ग) घ० १, ४३, ६ । (त) घ० १, २, १ । (घ) घ० १, ३१, ११ ।
 (द) घ० १, २४, २ ।

ऐश्वर्य(१) मन्त्रो(२) वायवैरिंग्नैः(३)रैश्च राज्ञते(४) ।
 नामधेयैसु(५) (६)वज्ञस्य वज्ञानया वलेन च ॥ ८७ ॥
 सौर्यस्तु लिङ्गैः(७) सूर्यस्य(८) गुणैः सूर्यस्तु(९) तैवसैः ।
 (१०)नामभिसैव(११) चक्रस्य सूक्ष्मैः(१२) (१३)भजतेऽप्यैः(१४) ॥ ८८ ॥
 एतासां(१५) देवतानाम्यु नामधेयासुकीर्त्तनैः ।
 (१६)वस्य यस्येह यावति न अवस्थन्त्वा(१७)(१८)न्यथा ॥ ८९ ॥
 (१९)अथं प्रयोगस्तेषां(२०) ज्योतिर्बां(२१) चित्रैः(२२) वर्ततां ।

- (१) ऐश्वर्य इति ख० घ० ।
- (२) मन्त्रैः इति घ० ।
- (३) वज्ञिवमिति घ० ।
- (४) नामभिसैव इति अ० घ० ।
- (५) सौर्यैः इति घ० ।
- (६) च इति ख० घ० ।
- (७) नामधेयैति ख० ग० ख० ।
- (८) सूर्यस्तु इति क० घ० ।
- (९) य इति उ० पुष्टकान्तरम्, अखिजैरिति घ० ।
- (१०) अन्यासामिति घ० ।
- (११) न अवस्थन्त्वाः इति ग० घ० ।
- (१२) ज्योतिःयु इति ख० घ० ।

- (१) अ० १, १४७, ४ । (२) अ० ३, ५३, ८ । (३) अ० ५, १२७ ।
- (४) अ० १, १४, ६ । (५) अ० १, १५५, ६ । (६) अ० १, १२५, ४ ।
- (७) अ० १, ५, ४ । (८) अ० १, ८, ६ । (९) अ० १, ११३, १ । (३) अ० १, १५, ४ ।
- (४) अ० १, १६, ७ । (८) अ० १, ११३, १ । (५) अ० १, १२, ८ ।
- (६) अ० १, ८६, २ ।

लोकेषु मन्त्रविं^(३)दिक्षाम् प्रथोगेनावचीदति ॥ ८० ॥

(४) गीयतेऽयं नृभिर्यजा^(५)स्थायत्य^(६)स्था^(७)दसौ च तं^(१) ।

(८) तेने (९) मौ च (१०) कर्म सनामानौ पृथक् पृथक्^(१) ॥ ८१ ॥

य^(११)दियते च^(१२) जातस्था^(१३) जातैर्यजा^(१४)विष्णते ।

तेनेमौ तुख्यनामानाद्युमौ लोकौ समाप्ततः^(१५) ॥ ८१ ॥

विश्वजप्तयमेतेषां^(१६) (१७) भाजते शोषि^(१८) मध्यमः ।

निपातमात्रे जात्यन्ते^(१९) तथा^(२०)ग्रीयानि कानिचित् ॥ ८२ ॥

- (१) सहादिति घ० ।
- (२) सनातनौ इति घ० ।
- (३) यज्ञस्तेति ख०, जातः चन् इति घ० ।
- (४) अचेति घ० ।
- (५) समन्त्रता इति घ० ।
- (६) यज्ञनिरथमेकल्पु इति घ०, विश्वज्य नयमेतेषामिति ख० ।
- (७) कष्ट्यन्ते इति घ०, कष्ट्यन्ते इति ग० ।
- (८) तस्य इति घ० ।

- (क) घ० १, २४, १५ । (ख) घ० ६, २७, ५ । (ग) घ० ४, २१, ४ । (घ) १, १७१, ४ । (ङ) घ० १, १०५, १६ । (च) घ० १, २१, ६ । (ङ) घ० २, ४०, २ । (ज) घ० १, १७, ५ । (झ) घ० १, ११, ८ । (ञ) घ० १, ४४, ६ । (ट) घ० १, ६६, ७ । (ठ) घ० ५, १५, २ । (ड) घ० १०, २०, ३ । (छ) १, १४४, १ ।

(४) अर्चिभिः^(५) केष्यं^(१) लग्निर्विष्णुस्त्रिये^(२) जन्मः ।
 असौ तु^(३) रम्मिभिः^(४) केशी तेनामाह^(५) केशिः^(६) ॥ ८३ ॥
 एतेषां तु पृथक्लेन चयाणां केशिणामिह ।
 संख्यन्ते प्रक्रियासु चयः केशिन रत्युषि^(७) ॥ ८४ ॥
 न चैवैषां^(८) प्रसूतिवां विभूतिः स्वामजन्म वा^(९) ।
 निर्वर्कुं ग्रामेतैर्हि छत्सं व्याप्तमिदं जगत् ॥ ८५ ॥
 (१०) वैश्वानरं^(१०) श्रितो लग्निरिङ्गिः^(११) वैश्वानरः श्रितः ।
 अनयो^(१२) जातवेदासु तथैव^(१३) जातवेदस्ति^(१०) ॥ ८६ ॥

- (१) लग्निभिः केष्यं इति ख०, अर्चिभिः केष्यमिति ठ० ।
 (२) स्वेव इति ग० घ० ।
 (३) कुरम्मिरिति ख० ।
 (४) तेज गानाह इति घ० ।
 (५) प्रक्रियानि छतवच्च इवैषि च इति घ० ।
 (६) गत्वैषां इति घ० ।
 (७) विभूतिस्वामजन्म वा इति ख० ग० ।
 (८) वैश्वानरे इति ख० घ० ।
 (९) असौ इति ख० घ० ।
 (१०) तु तथैनौ जातवेदसी इति ख० ख० ग० ठ० ।

- (क) अ० ५, ७६, ८ । (ख) अ० १०, १०३, ६ । (ग) अ० १,
 १६, ८ । (घ) अ० १, १६४, ४४ । (ঙ) अ० ७, ५, ५, । (চ) अ०
 १, ३७, ५ । (ছ) अ० ६, १६, ४२ ।

साक्षोक्त्याचैकजातत्वाद्^(१) वासिमत्त्वानु तैजसः^(२) ।
 तस्य तस्येह^(३) देवतं दृश्यन्ते ते^(४) पृथक्^(५) स्तुताः ॥६७॥
 यस्यामेयमिति ब्रूमः^(६) सूक्तभाक् तत्र^(७) पार्थिवः ।
 जातवेदस्यमित्युक्ते सूक्तेऽस्मिन् मध्यमः स्तुतः^(८) ॥६८॥
 वैश्वानरीयमिति तु यच ब्रूमो^(९) य वा क्षमित् ।
 सूर्यसूक्तस्य^(१०) भाक्ततच ज्ञेयो वैश्वानरस्तुतौ^(११) ॥६९॥
 सूर्यप्रसूतावग्नौ तु दृष्टौ^(१२) पार्थिवमध्यमौ ।
 एतेषामेव सोकाणां चयाणामध्वरेऽध्वरे ॥१००॥
 (१) रोहात्मत्यवरोहेण चिकीर्षाग्निमात्रतम्^(१३) ।

(१) एकजन्याचेति क० घ० ।

(२) वासिमत्त्वाच तैजसः इति क० घ० ।

(३) यस्य यस्येह इति क० घ०, तस्य तस्य इ इति ख० घ० ।

(४) य इति ख० ग० ।

(५) क्षुतिषु इति घ० ।

(६) यस्यामेयमिति ब्रूम इति ग०, यस्यामेयमिति घ० ।

(७) सूक्तं भक्षया तु इति क० घ० ।

(८) सूक्तं भक्षया तु मध्यमः इति घ० ।

(९) इत्युक्ते यद्युक्तामो इति क० घ० ।

(१०) सूर्यः सूक्तस्येति ग० ।

(११) सूर्यभक्षण सूर्यस्य ज्ञेयो वैश्वानरो दिवि इति क० घ० ।

(१२) दृश्यौ इति ख०, दृश्यौ इति क० घ० ।

(१३) चिकीर्षब्रग्निमात्रतमिति ग० ।

(क) घट० १, ५६, २ ।

ग्रहं^(१) वैशानरौयेण स्फुरेन प्रतिपद्धते ॥ १०१ ॥
 ततस्तु मध्यमस्थाना देवतास्तु ग्रहं संस्ति^(२) ।
 इत्यस्तु^(३) महतस्त्रैव स्तोचियेऽग्निः^(४) निमं पुनः ॥ १०२ ॥
 तथैत^(५) दुक्षमेतेषां विभूतिस्थानसम्बवम् ।
 यथा^(६) च देवदेवस्तु तत्र तचेह दृश्यते ॥ १०३ ॥
 यद्यत्र पृथिवीस्थानं पार्थिवं चाग्निभिर्नितम्^(७) ।
 तत्सर्वमासु पूर्व्यण^(८) कर्यमानं निषोधत ॥ १०४ ॥
 जातवेदाः^(९) अतितो ग्राः^(१०) ग्निः^(११) मग्निं वैशानरः^(१२) अतिः^(१३) ।

(१) ग्राहमिति ग० ।

(२) मध्यमे खागादेवतास्तु ग्रहं संस्ति इति ख०, देवतास्त्रज्ञं संस्ति इति घ० ।

(३) यद्यत्तेति ग० ।

(४) स्तोचियाग्निभिर्निति घ० ।

(५) यथैतदिति ख० ग० घ० ।

(६) तथा इति ख० ग० घ० ।

(७) वाग्निभिर्नितमिति ख० घ०, वारिवभिर्नितमिति ल० ।

(८) आग्नुपूर्व्येति ग० घ० ल० ।

(९) चपि इति घ० ।

(१०) ख० ३, ७७, ५ । (११) ख० १, १, १ । (१२) ख० १, ५५, ६ ।

(१३) ख० १, ७५, ३ ।

त्रिविषोदा^(१)साथेभ्यः^(२) श्च अतिस्थाग्निं^(३) तनूनपात्^(४) ॥ १०५ ॥
 नराग्नंसः^(५) अतिस्वैन^(६) मेन^(७)मेवाग्निं^(८)स्त्रिलः^(९) ।
 वर्षिर्दीर्घं^(१०) श्च देव्यो^(११) इग्नि^(१२)मेन^(१३)मेव तु संअतिः ॥ १०६ ॥
 नक्षोषा^(१४) सा च देव्यौ^(१५) च होतारा^(१६)वेतदाग्रथौ^(१७) ।
 देव्य^(१८)स्त्रिलः अतिस्वैन लष्टा^(१९) चैवेतदाग्रथः ॥ १०७ ॥
 अतितो वनस्पति^(२०)स्वैनं^(२१) स्वाहाकृतय^(२२) एव च ।
 अश्वस^(२३) ग्रन्थुनिस्वैव मण्डुका^(२४)स्वैतदाग्रथा^(२५) ॥ १०८ ॥

(१) अग्निरिति ष० ।

(२) एतमेवमिति ग०, एवमेतमिति ष० ।

(३) आग्निता इति ख० ष० पुस्तकान्तरच ।

(४) देवोऽग्निमिति ख० ।

(५) एतमिति ष० ।

(६) देव्यौ इति उ० ।

(७) एतदाग्नितौ इति ष०, होतारौ च तदाग्रथौ इति पुस्तकान्तरं ।

(८) देव्या इति ग० ।

(९) एवमिति ख० ।

(१०) तदाग्रथा इति ख० ।

- (क) अ० १, १५, ७८ । (ख) अ० ८, ८५, २ । (ग) अ० १, १८८, २ ।
 (घ) अ० १, १४८, ६ । (ङ) अ० १, ६, २ । (च) अ० १, १२८, १ ।
 (छ) अ० १, १४, ६ । (ज) अ० १, १४०, ७ । (झ) अ० १, १३, ७ ।
 (ञ) अ० १०, ४५, १० । (ट) अ० १, १२, २ । (ठ) अ० १, ६०, ८ ।
 (ड) अ० ६, ५, ११ । (छ) अ० १, १६, ८ । (च) अ० ७, १०१, ७ ।

(३) यावाण्^(१) स्त्रैन्^(२) मक्षा^(३) स्त्र नराग्रंसकाथा रथः^(४) ।
 (४) दुन्दुभिस्तेषु धि^(५) स्त्रैव^(६) हस्तान्नो^(७) (८) भीश्वरो^(९) धनुः^(१०) ॥ १० ८ ॥
 (अ) व्या सैतदाग्नितेषु स्त्र^(११) भिता अश्वाजनी^(१२) स्त्र या ।
 (८) वृषभो द्रुघण^(१३) स्त्रैल^(१४) (१०) नेतं पितुमुख्यस्त्रम्^(१५) (१६) ॥ ११० ॥
 नद्यस्त्रैवनमापस्त्र सर्वास्त्रीष्ठयस्त्राथा^(१७) ।
 रात्र्यस्त्रामाय्य^(१८) रथानिः^(१९) (१९) अद्वे^(२०) ला^(२१) पृथिवी^(२२) तथा^(२३) ॥ १११ ॥

- (१) आवका इति ख०, यावका इति ग० ।
 (२) एवमिति ख०, एतमिति घ० ।
 (३) मक्षा इति ग० ।
 (४) एतमिति ग०, एतमिति उ०, पुस्तकान्तरस्त्र ।
 (५) हस्तान्नो इति पुस्तकान्तरं ।
 (६) अभीष्व इति भाटः सुसङ्गततया भाति ।
 (७) आश्वाजनी इति ख०, आश्वाजनी इति घ० ।
 (८) दृष्टमो द्रुघण इति ग०, दृष्टाइद्रुघण इति घ० ।
 (९) एतमिति ग० उ० पुस्तकान्तरस्त्र, एवमिति घ० ।
 (१०) दृष्टमेदुष्क्षयस्त्रैजमैषेतं पितुमुख्यस्त्रमिति ख० ।
 (११) सहेति ख०, सर्वा ओषधयस्त्र हेति ग० उ० पुस्तकान्तरस्त्र ।
 (१२) रात्रिरथात्मेष्यरथानी इति ख०, रात्र्यस्त्रामाय्यरथानी इति ग०
     उ०, आदर्शपुस्तकमात्रे अरथानीति दीर्घस्त्ररात्रपाठोऽविलिम् ।
 (१३) अक्षा यावा पृथिव्यादेति क० घ० ।

- (क) अ० १, ८८, ४ । (ख) अ० ६, ४६, ५ । (ग) अ० १, १०, १८ ।
 (घ) अ० १, ८८, ५ । (छ) अ० ६, ७५, ५ । (च) अ० ६, ७५, १४ ।
 (छ) अ० ६, ७५, २ । (ज) अ० ६, ७५, ६ । (झ) अ० ५, ६२, ७ ।
 (अ) अ० १, ३१, ५ । (ट) अ० १०, ६५, १८ । (ठ) अ० १, ८८, ६ ।
 (ठ) अ० ५, ४६, ८ । (ठ) अ० १०, १४६, २ । (ब) ७, १२, १४ ।
 (त) अ० १, १३, ६ । (य) अ० १, २२, १३ ।

भवते चैन^(१) नेवोर्णीक^(२) इन्द्रभूते च रोदसी^(३)^(४) ।
 सुपस्त्रोमूखले^(५) चैनं^(६) इविधानि च ये स्थते ॥ ११२ ॥
 जोङ्गी^(७) चोर्णाङ्गती^(८) चैनं^(९) शुद्धताका^(१०)^(११) च विपाट^(१२) मह !
 यौ च देवौ शुद्धासीरौ^(१३)^(१४) तौ चाम्पी चैतदाश्रयौ^(१५) ॥ ११३ ॥
 लोके वै^(१६) अच्च वै प्रातः सवनं^(१७) क्रियते मखे^(१८) ।
 वसन^(१९) ग्ररदौ^(२०) चर्द्द सोमो^(२१) इतुषुवथो^(२२) चिदत्^(२३)^(११) ॥ ११४ ॥

- (१) चैवमिति ख०, भवेते चैतमिति क० घ०, भवेते चैनमिति उ० ।
- (२) एवालीं^(२४) इति क० ग० घ० ।
- (३) तु गेष्ठश्चा इति ख० ।
- (४) एवेति क० घ० ।
- (५) जोङ्गा इति ख० ।
- (६) चोर्णाङ्गतिष्ठैगमिति ख०, एवेति क० घ० ।
- (७) सतुर्क्षा इति ख० ।
- (८) सुनासीरौ इति ख० ।
- (९) चैवाशैतदाश्रयौ इति क० घ०, चाम्पि चैतदाश्रयेति ख० ।
- (१०) लोकोऽयमिति क० ग० घ० उ० ।
- (११) च यस्तिवद् इति क० घ० ।

- (अ) अ० १, १४, ६ । (ख) अ० १, १५७, ५ । (ग) अ० १, २८, ६ ।
- (घ) अ० ८, ४६, ४ । (ङ) अ० ३, ४६, १ । (च) अ० ३, ४६, १ ।
- (इ) अ० ४, ५७, ५ । (ज) अ० १, १६, ५ । (झ) अ० १, ६, ८ ।
- (अ) अ० १०, ६०, ६ । (ट) अ० १, ७२, ३ । (ठ) अ० १, ८, १० ।
- (ड) अ० १, २८, ६ । (छ) अ० १, १४०, २ । (ब) अ० ६, ७५, ४ ।

गायत्री^(१) चैकविंश्च यज्ञ साम^(२)रथन्तरम्^{(३)(४)} ।
 साधा:^(५) साम च वैराजमाश्च^(६) च वसुभिः^{(७)(८)} सह ॥११५॥
 रक्षेण च महान्निष्ठ ओमेन वहणेन च ।
 पर्वन्येनर्त्तभिस्त्रैव विष्णुना चास्त्र संसावः ॥११६॥
 अस्त्रैवाग्नेषु पूष्णा च^(९) सामाच्यं वहणेन च ।
 देवता वाहनस्त्रैव^(१०) इविष्ट^(११) वहनं तथा ॥११७॥
 देवतामर्थतन्त्रां मन्त्रैः संख्यते^(१२) इविः^(१३) ।
 असन्ततस्या^(१४) पि सतो^(१५) इविरेकं^(१६) निरूप्तते ॥११८॥
 कर्म दृष्टे च^(१७) यत् किञ्चिद्^(१८) विषये^(१९) परिवर्तते ।

- (१) साध्यं रथन्तरमिति ख० ।
- (२) आत्मवसुभिरिति ख०, आत्माच वसुभिरिति ग० घ० छ० ।
- (३) उंश्चेति ख०, उंसा चेति छ० पुलकान्तरच्च ।
- (४) अपि इति क० घ० ।
- (५) इविष्टः इति क० घ० ।
- (६) संयोजयेदिति क० घ० ।
- (७) विदुरिति ख० ।
- (८) असंखृतस्येति क० घ० ।
- (९) विततः इति घ० ।
- (१०) एषा इति ख०, एवमिति ग० ।
- (११) तु इति क० घ०, कर्म दृष्टेभिति छ० पुलकान्तरच्च ।
- (१२) यः कञ्चिदिति क० घ० ।
- (१३) विकथे इति ख०, विषये इति छ० ।

(क) छ० १०, १४, १६ । (ख) छ० १,६२,२ । (ग) छ० १०,१८१,१ ।
 (घ) छ० १, १४४,५० । (छ) छ० १, १०५, ६ । (च) छ० १, ५८, ६ ।

रत्युक्तोऽयं गणः सर्वः पूचिव्याश्रयो महान् ॥ ११६ ॥
 यस्तेष्ट्रो^(१) मध्यमस्थानो गणः सोऽयमतः परः ।
 विमानानि च दिव्यानि गन्धर्वासुरसा^(२)तथा ॥ १२० ॥
 रक्षाश्रयस्तु^(३) पञ्जन्यो रक्षो वायुर्दृशतिः ।
 वदणः कस्य दृश्युस देवस्य व्रजाणस्यति^(४) ॥ १२१ ॥
 मन्यु^(५)स्य विश्वकर्मा च मित्रः चेचपति^(६)र्यमः ।
 तार्ही वासोव्यतिस्थैव वरदास्थैवमन्त ह^(७) ॥ १२२ ॥
 अपाङ्गपादधिकाः^(८)स्य^(९) सुपर्णो^(१०) च मुखरवाः^(११) ।
 चतो^(१२)सुगीति^(१३)वैव^(१४)स्य^(१५) तथेन्दुस्य स्त्रियो दितिः^(१६) ॥ १२३ ॥

(१) स्वेनः इति क० घ० ।

(२) गन्धर्वासुरसः इति क० घ०, गन्धर्वासुरसामिति ग० छ० पुष्ट-
कान्तरच ।

(३) इन्द्रास्य यस्तु इति क० घ० ।

(४) मतुरिति ख० रु० ।

(५) मित्रक्षेचपतिरिति ख० ग० ।

(६) तथ तु इति क० घ० ।

(७) अपाङ्गपादधिकाचेति क० घ० रु०, अपाङ्गपादधिकाचेति ग० ।

(८) वैवस्त्रेति घ० ।

(९) तस्यैतस्थाश्रये दिति इति क० घ०, वस्तुदृश स्त्रियो दितिरिति
छ० पुष्टकान्तरच ।

(१०) क० २, २४, २ । (११) क० ४, ४८, ६ । (१२) क० १,३५,७ ।

(१३) क० १, ११, ४ । (१४) क० ८, ६०, ५ । (१५) क० १०, १२, ४ ।

(१६) क० १, ४८, ५ । (१७) क० ७, १५, १२ ।

स्वष्टा^(१) च सविता चैव वातो^(२)^(३)वाचस्यतिक्षया ।
 धाता प्रज्ञापतिस्वैव अथर्वाण^(४)स्मृ^(५)ये स्मृताः ॥ १२४ ॥
 भृगव^(६)स्वेवमग्निश्च^(७) तथेत्क्षा^(८) चैव याः स्मृताः ।
 विधातेस्तुरहिर्वृद्ध्यः^(९) श्चोमोऽहिरय चक्रमाः ॥ १२५ ॥
 विश्वानर^(१०)स्मृ वै^(११)देव च्छ्रद्धाणां^(१२) संस्कृतो^(१३) गणः ॥ १२६ ॥
 महतोऽङ्गिरस्यैव पितरस्तर्तुभिः सह ।
 राका^(१४)वाक्^(१५)सरमा^(१६)स्था^(१७)स्मृ^(१८)भृगवो^(१९)ज्ञा सरस्ती ॥ १२७ ॥
 यम्यु^(२०)र्वश्चौ^(२१)सिनीवास्त्रौ^(२२) पथ्या^(२३) स्त्रियोऽस्त्राः कुङ्घः ।

- (१) वाचः इति क० घ० ।
- (२) वाचस्यावस्त्रेति ख० ।
- (३) श्वेतस्वैवमापस्त्रेति ख० घ० ।
- (४) चैवेति ख० पुण्डकान्तरस्त्र ।
- (५) वक्त्रादां चाक्षितः इति क० घ० ।
- (६) एका इति क० ।
- (७) वाक्सरमाश्चेति ल० ।
- (८) यम्युदिति ख० ।

- (क) घ० १, ३२, २ । (ख) घ० १, २८, ६ । (ग) घ० ६, ११, २ ।
- (घ) घ० १, ५८, ६ । (छ) घ० १, १३, ६ । (च) घ० १, १८८, ५ ।
- (क्ष) घ० १, १८८, १ । (ज) घ० ४, ४५, २ । (झ) घ० २, ३२, ८ ।
- (अ) घ० १, १८४, ४५ । (ट) घ० १, ४८, ६ । (ठ) घ० १, १०४, ६ ।
- (ड) घ० १, ५८, ६ । (ढ) घ० १, १०१, ४ । (ब) घ० ८, ३२, ८ ।
- (त) घ० ८, ५४, ५ । (थ) घ० ८, ८८, ६ ।

पृथिव्यतुमतिर्घनः सीतेऽखाद्या तथैव॑ गौः ।
 गौरी॒ च रोदसौ॑ चैव इच्छाद्या॑ स्मैष वै पतिः ॥१२८॥
 इन्द्रस्त्रिषुप् च पङ्क्षि॑ श्वोकानां मध्यमस्य यः ।
 एतेष्वेवाश्रयो॑ विद्यासुवनं॑ मध्यमस्य यत् ॥१२९॥
 स्वदृ च योग्यहेमलौ यज्ञ सामोच्यते॑ दृष्टत् ।
 शकरौषु॑ च यद्गौतं नाथा तस्माम शाकरम् ॥१३०॥

इति दृष्टिवतायां प्रथमोऽथायः ।

(१) श्रीराज्ञेशा दितिष्ठेति क० घ०, सीताद्याद्या तथैवेति ख० ग० ।

(२) चैवैश्वायण्याः इति ख० ग० ।

(३) एकस्त्रैवाश्रयः इति क० घ०, आश्रये इति ख० पुस्तकान्तरस्त्र ।

(४) सामोच्यते इति ख० ।

(क) क० ४, ५७, ७ । (ख) क० १, १२८, ७ । (ग) क० ६, १२, ३ ।
 (घ) क० १, १५७, ५ । (ड) क० १०, ११७, ८ । (च) क० १, १६, ५ ।
 (ह) क० ७, १३, ४ ।

अथ द्वितीयोऽध्यायः ।

आह चाक्षैव तौ^(१)सोमा^(२)वाश्रयौ ग्राकटायनः^(३) ।
 यस्म^(४) पञ्चदशो नाना सङ्कृत्या^(५) चिणवस्म^(६) यः ॥१॥
 संकुत^(७)स्वैव पूर्णा च विष्णुना वरुणेन च ।
 सोमवाष्पग्रिकुस्तैश्च ब्रह्मणस्यतिनैव च ॥२॥
 द्वृहस्यतिना च तथा^(८) द्वृहत^(९)स्वैष वै पतिः^(१०) ।
 कासुचित्^(११) केचिदित्याङ्गर्भिंपाताः^(१२) स्तुतिषु स्तुताः^(१०) ॥३॥

- (१) इ॒ इति ख० ग० उ० ।
- (२) मा॒कटायनः इति क० घ० ।
- (३) यस्येति ख० ।
- (४) सङ्कृत्या॒स्मिति क० घ० ।
- (५) चिणवः इति दम्यनकारयुक्तपाठो विश्वङ्गः ।
- (६) संकुतः इति क० घ० ।
- (७) स द्वृहस्यतिना॑ चैव इति ख०, द्वृहतस्यतिना॑ चैवेति ग० उ० ।
- (८) नाना॑ यस्यापि पर्वतः^(१३) इति ख० ग० उ० पुल्लकान्तरस्त्र॑ ।
- (९) कस्त्रित्य इति क० घ० ।
- (१०) निपातः॑ स्तुतिषु स्तुतः॑ इति क० घ० ।

(क) अ० १, ८, १० । (ख) अ० १, १३०, ८ । (ग) अ० ४, ५५, ६ ।
 (घ) अ० १, १७, ७ ।

मिच^(१)स्त्र^(२) दद्देवते^(३)देवो वरणेन सहाः^(४)सहन् ।
 रुद्रेण सोमः पूषा^(५) च मुनः पूषा च वायुमा ॥४॥
 वातेनैव तु^(६) पर्जन्यो दद्देवते वै कचित्^(७) कचित् ।
 चक्र^(८)द्वृचेषु^(९) पादेषु सूक्ष्मेष्वेषु तु^(१०) दद्देवतः ॥५॥
 रसादानं^(११) तु कर्मास्य दद्देवत^(१२) च निवर्हणं ।
 स्तुतेः प्रभुत्वं सर्वस्य वस्त्रस्य^(१३) निखिला इतिः ॥६॥
 दत्येष्ट्रो मध्यमस्थानो गणः सम्यगुदाइतः ।
 यः परस्तु^(१४)गणः सौर्यो युस्तानसं निवोधत ॥७॥

(१) तु इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) अूथते इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) सर्वेषु आदर्शपुस्तकेषु, सहा इति निर्विसर्गपाठो वर्तते ।

(४) पूषा इति ख० ।

(५) चैव इति ख० छ० । चेति ग० ।

(६) अन्यथ वै इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) अर्द्धवर्ष्युलु इति ख० घ०, अर्द्धवर्ष्यु इति ख०, अर्द्धवर्द्धर्ष्यु इति ग० ।

(८) सूक्ष्मेष्वेव लिति ख० घ०, सूक्ष्मेष्वेतेषु इति पुस्तकान्तरं ।

(९) रसादानमिति क० घ० ।

(१०) पुस्तकेति ख० घ० ।

(११) यस्य यस्तु इति ख० ।

(क) अ० १, २६, ६ । (ख) अ० ८, २०, २० । (ग) अ० ५, ५६, ६ ।
 (घ) अ० १, ३२, १० । (ঙ) अ० १, ३७, १२ ।

तस्म दुखतमौ देवावशिनौ^(१) सूर्यमाश्रितौ ।
 दृष्टाकपाचि^(२)(क) सूर्यो^(३) वा:^(४) सूर्यस्यैव तु पदयः^(५) ॥८॥
 अमुतोर्वाङ्ग^(६) निवर्त्तने प्रतिलोमासदाग्रयाः^(७) ।
 पुरोदया^(८) तामुषं सूर्यां मध्यन्दिने क्षिते ॥९॥
 दृष्टाकपाचि^(९) सूर्यास्तकालं आङ्गः^(१०) सुनिष्ठुचि^(११) ।
 तस्मा^(१२) अये^(१३) सरस्यूष्मा^(१४)(१५) भगः^(१५) पूषा दृष्टाकपि^(१६)(१७) ॥१०॥

---

(१) त्वन्निमौ इति क० घ० ।

(२) सर्वेषु आरश्यं पुत्राकेवु दृष्टाकपाची इति दीर्घस्तरान्तपाठो वर्तते ।

(३) यत्तद्य इति क०, यत्तः इति ख० ।

(४) अमुतोर्वांगिति रु० पुष्टकान्तरस्य । अमुतो वागितिपाठः शुद्धः ।

(५) पलोदये इति क० घ० ।

(६) एरोदये इति क० घ० ।

(७) सूर्यस्य तामेवाङ्गरिति क० घ०, सूर्यस्य रामेवाङ्गरिति ख० ।

(८) तु गिष्ठुचि इति क०, गिष्ठुचि इति ख० ।

(९) अस्येति क० घ० ।

(१०) आमे इति ग० ।

(११) तस्मागुष्टेति ख० ।

(१२) दृहस्तिरिति ख० ।

(क) क० १०, ८६, १२ । (ख) क० ५, ७३, ५ । (ग) क० १, ४६, १ ।
 (घ) क० १०, १७, २ । (ঙ) क० १, २४, ४ । (চ) ক০ ১০, ৮৬, ১।

यमो वैश्वानरो^(५) विष्णुर्वदस्यैकपादजः^(१) ।
 पृथिवी च समुद्रात्म देवाः सप्तर्षयस्य ये ॥ ११ ॥
 आदित्याः केशिसाध्यात्म सविता^(२) वसुभिर्मनुः ।
 दध्यज्ञ^(३) अर्द्धां^(४) विष्णु^(५) च वाजिनो^(६)^(७) देवपन्नयः ॥ १२ ॥
 असौ दत्तीयं सदनं^(८) खोकः साम च^(९) रैवतं ।
 वैरूपद्यैव वर्षास्य^(१०) गिरिरोऽथ स्तुत्यात्मा^(११) ॥ १३ ॥
 चयस्त्रिंशस्य^(१२) यः खोमः^(१३)^(१४) कृष्णा सप्तदशस्य यः ।
 छन्दस्य अगतीनामा^(१५) तथाऽतिष्ठन्दसस्य^(१६) याः^(१७) ॥ १४ ॥

- (१) अथ पादजः इति क० घ० ।
- (२) आदित्यपूर्वः साध्यात्म सार्वज्ञेति क० घ० ।
- (३) वाजिनौ इति ख० ।
- (४) दत्तीयसदनमिति क० घ० ।
- (५) दत्तीयं सर्वेन लोमसामा चेति ख० ।
- (६) वैरूपद्यैव मर्षाच्चेति ख० ।
- (७) गिरिरोऽथ याहत् इति क० घ० ।
- (८) चयस्त्रिंशस्येति ख० ।
- (९) यत् खोमं इति क० घ० ।
- (१०) द्यैवेति क० घ० ।
- (११) अतिष्ठन्दसाच्चेति ग०, अतिष्ठन्दसाच्चेति क० ख० घ० ।
- (१२) यदिति क० घ० ।

- (क) क० १, ५६, ६ । (ख) क० १, ८०, १६ । (ग) क० १, ८०, १६ ।
- (घ) क० १, ६, ७६ । (ड) क० १, ११, २ । (च) क० १, ८, १० ।

पौरुषस्त्राङ्गरस्तैतत्पर्वतेव तु^(१) पौरुषं ।
 एतस्यैव तु विशेषा देवाः संक्षिप्तिकाः^(२)स्त्रयः^(३) ॥ १५ ॥
 चक्रमास्यैव वायुस्त्र पञ्चमं वल्लरं^(४) विहुः ।
 केचित्तु निर्वपत्य^(५)स्त्र सौर्यं वैश्वानरं इविः ॥ १६ ॥
 सौर्यवैश्वा नरीयं हि तत् सूक्ष्मिव^(६)हृष्टते ।
 स्त्रगद्भूर्चार्याऽथ^(७)वा पादो हृष्टो वा यदि वा दृष्टः ॥ १७ ॥
 अनेन तु प्रवादेन^(८) हृष्टा गूर्ज्यतास्तुतिः ।
 सूर्यवैश्वानरामीना^(९) मैकाम्यमिह दृष्टते ॥ १८ ॥
 इरणं तु रसस्तैतल्कर्मणाऽसुच^(१०)रम्भिभिः ।
 यानीमानि च पञ्चन्ति सर्वभूतानि तेजसा^(११) ॥ १९ ॥

(१) इति ख० ।

(२) संक्षिप्तिकाः इति क० घ० ।

(३) तये इति ख० ।

(४) यत्र संवत्सरमिति क० घ०, पञ्चसंवत्सरमिति ख० ।

(५) निर्वपते चेति क० घ० ।

(६) न सूक्ष्मिहेति क० घ० ।

(७) ऋगद्भूर्चार्येति क० घ०, ऋगद्भूर्चार्येति ख० ।

(८) प्रयोगेति क० घ०, प्रपादेनेति ख० ।

(९) सौर्यवैश्वानरामीनामिति क० ख० घ० एकान्तरस्त्र ।

(१०) रम्भिभिस्त्राय कर्माऽसुच चेति ग० उ० एकान्तरस्त्र ।

(११) येन नातिविजानन्ति सूर्यभूतानि चक्रुषेति ख० ग० उ० पुस्त-
 कान्तरस्त्र ।

विभागमिममेतेषां विभूतिस्थानसम्भवं ।
 सम्यमिज्ञाय^(१) मन्त्रेषु तनु^(२) कर्मसु योजयेत् ॥२०॥
 अध्यापयमधीयानो मन्त्र^(३) द्वैवानुकौर्तयन् ।
 स्थानं साक्षोक्तं सायुज्यमेतेषामधिगच्छति^(४) ॥२१॥
 अग्रेसु यानि सूक्ष्मानि^(५) पञ्च नामानि कारवः^(६) ।
 पञ्चिंश्चतिस्थेन्द्रस्य प्राङ्गः सूर्यस्य सप्त च ॥२२॥
 तेषां पृथिव्यावचनमेकैकस्येह कर्मणं ।
 उच्चमानं यथान्यायं शृणुध्वमखिलं मया ॥२३॥
 आतो यदये भूतानामरणौरध्वरे च अत् ।
 नामा सब्यते वाङ्म^(७) सुतोऽग्निरिति^(८) सूरिभिः^(९) ॥२४॥
 इविणं^(१०) धनं वलं वापि प्रायच्छ्येन^(११) कर्मणा ।

---

(१) विजागद्विति क० घ० ।

(२) तांस्त्रेति क० घ० ।

(३) सत्यु इति क० घ० ।

(४) एव गच्छतीति ख० ग० उ० एकाकान्तरच ।

(५) सूक्ष्मेषु इति क० घ० ।

(६) सन्तिष्ठते चाये इति क० घ० ।

(७) इहेति क० घ० ।

(८) चैव प्रयच्छ्येनेति क० घ० ।

(क) क० १, ११, ६ । (ख) क० १,५१,१५ । (ग) क० १,६४,१४ ।

तत्कर्म दृष्टा^(१) कुलस्तु प्राइमं द्विष्ठोदसं^(२) ॥ २५ ॥
 अयं तनूतपाद^(३) ग्निरसौ हि तननान्तश्चुः^(४) ।
 ततस्तु मध्यमो जग्ने स्वानेऽयं^(५) मध्यमान्ततः^(६) ॥ २६ ॥
 अनन्तरं^(७) प्रजामाङ्गर्णपा^(८) दिति छपस्थवः ।
 नपादसुक्ष्म^(९) चैवायमग्निसेन तनूतपात् ॥ २७ ॥
 पृथक्नेन समत्वेन^(१०) यज्ञे यज्ञास्यते^(११) नृभिः ।
 कुवन्धाप्रीषु तेनेमं नराशंस^(१२) ल्लु कारवः^(१३) ॥ २८ ॥
 पुणाति^(१४) यदिदं विश्वमेवाग्निः^(१५) पार्थिवोऽथ च^(१६) ।

- (१) छत्वेति क० घ० ।
- (२) तपसा तनूरिति क० घ० ।
- (३) स्वानेऽयमिति ख० ।
- (४) जग्ने यज्ञैव मध्यमादिति क० घ० ।
- (५) अनन्तरामिति उ० एकाकान्तरस्तु ।
- (६) अमुष्येति ख० ।
- (७) समावैक्षिति ख० ग० रु० एकाकान्तरस्तु ।
- (८) वास्यते इति क० ख० ।
- (९) सूरथः इति क० घ० ।
- (१०) जाणाति इति ख० ।
- (११) विश्वमेवाग्निरिति ख० ।
- (१२) पार्थिवोऽप्यचेति ख० ।

- (क) अ० १, १०८, ६ । (ख) अ० ६, ८८, ३ । (ग) १, १८८, २ ।
- (घ) अ० १, १२०, ११ । (छ) अ० १, १४६, १ । (च) अ० १, १३, ३ ।
- (ह) अ० १, ११, ६ ।

वैखानसर्षिभिः^(१) स्तोत्र पवमान^(२) इति स्तुतः^(३) ॥२८॥
 भूतानि वेदयज्ञातो जातवेदाऽथ^(४) कथ्यते^(५) ।
 यज्ञैष^(६) जातविद्यो^(७) भूदित्वा^(८) जातोऽधिवेत्ति^(९) वा ॥२९॥
 विद्यते सर्वभूतैर्हिं^(१०) यदा जातः^(११) पुनः पुनः ।
 तेनैष मध्यभागिन्द्रो^(१२) जातवेदा इति स्तुतः ॥२१॥
 पुनाति यदिदं विश्वं ज्ञोषोऽग्निः^(१३) पार्थिवोऽप्सु सन् ।
 वैखानसात्रितैसाक्षात्पवमान इति स्तुतः^(१४) ॥२२॥

(१) वैखानस ऋषिरिति ख० ।

(२) पुनातीत्यादि पवमान इति स्तुतः इत्यन्तपाठः क० घ० पुनक्षयो-
गालिति ।

(३) जातैर्यदाऽथ विद्यते इति क० घ० ।

(४) यज्ञैष इति क० घ० ।

(५) जातं वेदः इति क० घ० पुल्लकान्तरच्च ।

(६) वित्तमिति ख० ग० ल० ।

(७) अथ वेत्तीति क० घ० ।

(८) सर्वमेतद्वैति क० घ० ।

(९) जातामिति क० घ० ।

(१०) मध्यभागिन्द्र इति ख० ग० ।

(११) एष स्तोकः ख० ग० ल० पुल्लक्षेषु पुल्लकान्तरे च न विद्यते ।

(क) क० ८, १०१, १४ । (ख) क० १, ७७, ५ । (ग) क० १, २, ५ ।

(घ) क० १, १, २ ।

अणिष्ठ एष^(१) यन्तु चीन^(२)शास्येको व्योग्यि तिष्ठति ।
 तेनैनमृषयोऽर्चनः^(३) कर्मणा वायु^(४)मनुवन् ॥३३॥
 चीणैमान्यादृणोक्तेको^(५)मूर्जनं तु रसेन यत् ।
 तयैनं वदणं^(६) ग्रन्था सुतिष्वाङ्गः सप्तस्वः^(७) ॥३४॥
 अरोदीद^(८)क्तरिष्ये यद्युद्युष्टिं ददमृणां^(९) ।
 चतुर्भिर्व्यष्टिभिसेन रुद्र^(१०) इत्यभिसंस्तुतः^(११) ॥३५॥
 चतुर्विधानां भूतानां प्राणो भूला व्यवस्थितः ।
 इष्टे चैवास्य सर्वस्य तेनेन्द्र इति ष स्तुतः^(१२) ॥३६॥
 इरां^(१३) दृष्टाति^(१४) चत्काले मरह्निः सहितोऽन्वरे ।

(१) अनिष्टयैवेति क० घ० ।

(२) यस्तन्वा इति क०, यन्तु चीनिति ख० ल०, यस्तन्वा इति घ० ।

(३) अर्चन्ते इति ख० ग० ख० पुस्तकान्तरच ।

(४) चीणिमानादृणोक्तोकानिति क० घ० ।

(५) तु कारवः इति क० घ० ।

(६) रोख्यग्निति क० घ० ।

(७) विद्युद्युष्टिरदान्तुष्टामिति क० घ० ।

(८) असिद्धीयते इति क० घ० ।

(९) एष स्तोकः क० घ० पुस्तकयोर्मालिः ।

(१०) इरा इवातोति क० घ० ।

(क) क० ५, ४१, ६ । (ख) क० १, २, ७ । (ग) क० १, ४३, ३ ।

(घ) क० ५, ४३, ४ ।

रवेष महता युक्तसेनेक्रम्बयोऽनुवन् ॥३७॥
 यदिमां प्रार्जयत्ये^(१)को रथेनाम्बरजेन गां ।
 कालेऽचिरौर्वश्चष्टी^(२)तेन पर्जन्य^(३)माहतुः ॥३८॥
 तर्पयत्येष यस्तोकान् अन्यो अनहितस्त थत् ।
 परो^(४)वेता अनयिता यदाचेयस्तुतो^(५)अगौ^(६) ॥३९॥
 दृहस्तौ पाति यस्तोकावेष दौ मध्यमोन्नमौ ।
 दृहस्ता^(७)कर्षणा तेन^(८) दृहस्तिः^(९) रितोऽस्तिः^(१०) ॥४०॥
 ब्रह्म वाक् ब्रह्म सत्यस्त ब्रह्म सर्वमिदं अगत् ।
 पातारं ब्रह्मपत्तेन शौभ्रहोचः द्वुवन् अगौ ॥४१॥
 चपां^(११) चितिभ्यो विदध्यदृतुव्यविग्रहं चितौ^(१२) ।

(१) ब्राह्मयतीति क० घ० ।

(२) चार्वी इति क० घ० ।

(३) पुरः इति ख० ।

(४) आचेयस्तुत इति ख० ग० ।

(५) एष यस्तोकः क० घ० पुक्तक्षयोर्न दृश्यते ।

(६) दृहस्तीति ख० ।

(७) चैवेति क० घ० ।

(८) दृहस्तस्त्रैव वै पतिरिति क० घ० ।

(९) अन्तमिति ग० ।

(१०) ब्रह्मवागित्वादि अविश्व शितौ इत्यन्तपाठः क० घ० पुक्तक्षयोर्न दृश्यते ।

(क) घ० ५, ५३, ६ । (ख) घ० १, ६३, ६ । (ग) घ० ३, ८६, ४ ।

ददाति यदि सज्जेने लृतावमरजं पुनः^(१) ।
 तेनैनमाह चेत्स्य वामदेवः^(२)^(३)स्तुवन् पतिं ॥ ४२ ॥
 मनसेमन्तु यं हृष्णं^(४) मध्यमं स्तोकमाग्रितं ।
 शंसत्^(५) सत्येन सत्येन^(६) वै स^(७) एष स्तुतवानृतं^(८)^(९) ॥ ४३ ॥
 रवेणामरसैः चित्तैः^(१०)स्तितो व्योमन्येष मायथा ।
 स्तुतस्य स्तोकं^(११) इत्येष पुनश्चैनं ततोऽवौत् ॥ ४४ ॥
 वास्तु^(१२) प्रयच्छस्तोकस्य मध्यमस्य तु पाति यत्^(१३) ।
 तेन वाचोव्यतिं प्राह चतुर्भिरिममौर्वयः ॥ ४५ ॥
 वाचा वेदा श्लोधौयन्ते वाचा च्छन्दाणि तत्र च ।
 अथो^(१४) वाक् सर्वमेवेदं तेन वाचस्पतिः स्तुतः^(१५) ॥ ४६ ॥

(१) एतच्छ्लोकार्द्धं ग० छ० पुल्लकयोर्न विद्यते ।

(२) पाकादेवेति क० घ० ।

(३) मनसेमन्तिं वृश्णमिति क० घ०, मनसेयं वुभावृश्णमिति ख०,
 मनसेमन्तु यद्दृश्णमिति ग० ।

(४) य इति छ० पुल्लकामरस्य ।

(५) ऋषिरिति क० घ० ।

(६) एसं द्वितौ रवेष्टर्तौ इति क० घ० ।

(७) पातितः इति क० घ० ।

(८) वाचा वेदा श्लोधौयन्ते इत्यादि तेन वाचस्पतिः स्तुत इत्यन्तं क० घ०,
 पुल्लकयोर्न विद्यते ।

(९) क० ४, १६, १८ । (ख) क० ६, २३, ५ । (ग) क० ६, १०६, ६ ।

(घ) क० १, ४१, ४ । (छ) क० १, १६०, ४ । (च) क० ८, १५, ५ ।

(इ) क० १, २८, ६ ।

न सुत^(१) श्रीव^(२) यद्गीनो शूला^(३) तिष्ठति मध्यमः ।
 राहगण च्छिलेन प्राहेन गौतमो^(४) दिति^(५) ॥४७॥
 प्रजाभ्यस्त्वेष यच्छक एष वीरः श्रिवः सुखः^(६) ।
 चिरस्थगर्भ^(७) स्त्रेनम्द्विर्वर्तु^(८) वास्कम् ॥४८॥
 हह प्रजाः प्रथच्छेति^(९) सङ्गृहीता^(१०) प्रयाति^(११) च ।
 च्छिर्विवस्तः पुञ्चं तेनाहेनं पुञ्च^(१२) र्यमं^(१३) ॥४९॥
 मिचीहात्य जना विश्वे यदिम^(१४) पर्युपासते ।
 मिच^(१५) इत्याह तेनैनं विश्वामिचः^(१६) सुवन् स्वयम् ॥५०॥
 निदावमासातिगमे यद्वते नावति चितिम्^(१७) ।

(१) नकुनः इति ख०, न ऊतः इति उ० ।

(२) एष इति क० घ० ।

(३) गोतम इति क० घ० ।

(४) प्रजाभ्यस्त्वेष यच्छम्भकमिच्छम्भसा सखम् इति ख० ग० ।

(५) एव लिति ख०, इच्छु इति ग० उ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(६) प्रथच्छन् स इति ख० ग०, नियच्छ्रिति क० घ० ।

(७) सङ्गृहीतेति ग० उ०, पुस्तकान्तरस्तु ।

(८) सङ्गृहीताह पानि इति घ० ।

(९) यमः इति क० घ० ।

(१०) मैर्यं छावैर्जना विश्वे यदेते इति क० घ०, यदिमे इति ख० ।

(११) यदि सेनाववीक्षितमिति क० घ०, यदतेना च विश्वति इति ख० ।

(क) क० १०, ६०, १। (ख) क० ४, ८, ११। (ग) क० १०, १२९, १।

(घ) क० ५, ७५, १०। (छ) क० १, २५, ६। (ज) क० ३, ५२, ६।

विश्वस अनयन् कर्म विश्वकर्म^(१)ष तेन सः^(२) ॥५.१॥
 सर्वं सि द्रुतवर्णस्य सम्भि सोकेषु यज्ञिषु ।
 सरस्वता^(३)भिति प्राह वाचं प्राङ्गः सरस्वतीम्^(४)^(५) ॥५.२॥
 प्राणभूतस्तु भूतेषु यदितत्येष^(६) तिष्ठति ।
 तेनैन वेन^(७)माइर्षिर्विनो^(८)नामेष^(९) भार्गवः ॥५.३॥
 सहूले मासि मास्येनमभिमत्य^(१०)ततो ग्रजन्^(११) ।
 तेनैन मन्यु^(१२)रित्याह मन्युरेव तु तापसः ॥५.४॥
 यदग्नकाले भूतानामेक^(१३) एव नयत्यसूण् ।
 तेनासुनीति^(१४)द्रुतोऽयं स्तुवता श्रुतवन्धुना ॥५.५॥
 निदाघमासातिगमे जन्म मध्ये भवत्यपां^(१५) ।
 नप्तार^(१६)माह तेनास्तुविर्गत्यमदः^(१७)स्तुवन्^(१८) ॥५.६॥

(१) विति क० घ० ।

(२) इतीमनु ब्रूतो दीध्यमौर्वशौ इति क० घ० ।

(३) यदेनत्येष्विति ग०, यदेनस्तेष्विति उ० गुरुकाल्परच्च ।

(४) क्षाहार्चन् वेनोऽन्यमेष्विति क० घ० ।

(५) अभिवत्वेति ख०, अभिपत्वेति ग० ।

(६) मासि मासीमामभितप्य तपोऽप्यजः इति क० घ० ।

(७) शष्ठ इति क० घ० ।

(८) मध्येऽस्य यस्यपामिति क० घ० ।

(९) त्वपामिति क० घ० ।

(क) क० ८०, ८८, २ । (ख) क० १, १६४, ५२ । (ग) क० ६, ६१, २ ।

(घ) क० ६, २१, ५ । (छ) क० १, ८३, ५ । (च) क० २, २४, १४ ।

(इ) क० १०, १२, ४ । (ज) क० २, ३५, १४ । (झ) क० २१६, ८ ।

अपा^(१)ममरगभीषमादधत्^(२)शोऽष्टमासिकम् ।
 यत्कन्दित्य^(३) सहस्राधे दधिकेति तदोच्चते^(४) ॥ ५७ ॥
 मासेन समृतं गर्भं नवमेनाथ मासिकम्^(५) ।
 खयं कन्दन् दधात्युच्छं धातेत्युग्मिः स^(६) गौयते ॥ ५८ ॥
 खौर्ण्येऽमृतिर्जे चिपति यदा त्र्यं चरत्यवौ^(७) ।
 अरिष्टेनमिस्तार्द्ध^(८)र्षिस्तार्द्धं तेनैन^(९)मुक्तवान् ॥ ५९ ॥
 एवन्^(१०) शोषुगदयं याति हन्तन् भा^(११)दिव्यजन्मपः ।
 पुरुरवस^(१२)माहेन खवाक्येनोरु^(१३)वासिनी^(१४) ॥ ६० ॥

(१) दद्यामिति क० घ० ।

(२) आहरदिति क० घ० ।

(३) यत्कन्दते इति क० घ० ।

(४) दधिक्रात्मेन कथते इति ख० ग० उ० एकाकान्तरस ।

(५) अष्टमासिकमिति क० घ० ।

(६) तु इति क० घ० ।

(७) तूर्सं द्विपं वचसखा यदिपातीइ धन्विनीति क० प०, तूर्सं द्विप्र-
 त्वचसखो यदियति पञ्चतीति ख०, करोत्वसौ इति उ० पुरुक्का-
 न्तरस ।

(८) एवमिति ख० ग० उ० एकाकान्तरस ।

(९) हन्तमादिति ग० ।

(१०) खवाक्यैवरवाशिनीति क० घ० :

(क) अ० १, ८६, ६ । (ख) अ० १, १७३, ६ । (ग) अ० १, ११, ४ ।

(घ) अ० ११, १३, ७ ।

यत् प्राच्या वयं नेति^(१) ओषेण महता दृतः^(२) ।
 चेम चितिभ्यो विदधर्थर्जुविग्रह चितौ^(३) ॥ ६१ ॥
 तेन मृत्युमिमं चन्म सौनि मृत्युरिति खण्ड^(४) ।
 नाशा सङ्कुसुको^(५) नाम यमपुत्रो जघन्यजः^(६) ॥ ६२ ॥
 संवर्तयंस्तमः सूर्यो^(७) दुषसञ्च प्रवर्तयन् ।
 दिवाकरः प्रसौत्येकः^(८) सविता तेन कर्मणा ॥ ६३ ॥
 उदितो भासयक्षोका^(९) निर्माणैष खरमिभिः^(१०) ।
 खण्डं वसिष्ठस्तेनमृतिराह स्तुवन् भगम्^(११) ॥ ६४ ॥

(१) नैतीति क० घ० ।

(२) मृधे इति क०, मृतः इति ख०, मृधभिति घ० ।

(३) एतच्छूलोकाङ्गं ग० छ० एुत्कायोग्नालिः । च्छथक्षितिभ्यो विरचत्
 यत् + व्यविग्रह चितौ इति ख०, व्यविग्रह चितौ इति क० घ० ।

(४) इतीश्वरमिति क० घ० ।

(५) सङ्कुसुमः इति क० ।

(६) जघन्यसः इति ख०, जघन्यजः इति छ० ।

(७) खं वर्तयंस्तमो सूरपौ इति क० घ०, संवर्तयं तमः सूर्योदिति ख०
 ग० छ० ।

(८) दिवा चरन् प्रसौत्येकः इति क० घ० ।

(९) माति यक्षोकाणिति क० घ० ।

(१०) चैकच रमिभिरिति ख० छ० एुत्कान्तरच ।

(११) स्तुवन्नगमिति ग० ।

(क) क० १, १४, १।

पुष्टन् चितिं^(१) पोषयति प्रपुदन् रस्मिभिस्तमः^(२) ।
 तेनैनमस्तौत् पूषेति भरदाजस्तु पञ्चमिः ॥ ६५ ॥
 चौणि भान्ति रजांश्च यत्पदानि तु तेजसा^(३) ।
 तेन नेधातिथिः प्राह विष्णु^(४) मेनं^(५) चिविकमम् ॥ ६६ ॥
 छला सायं पृथग्याति^(६) भृतेभ्यस्तमसोऽत्यये ।
 प्रकाशं किरणैः कुर्वन्तेनैनं केशिनं^(७) विदुः ॥ ६७ ॥
 सम्प्रत्येकैकश्लेनं^(८) यवान्यन्ते पृथक्कुराः ।
 विश्वे^(९) विश्वानर^(१०)(११) स्तेन कर्मणा कुतिषु कुतः ॥ ६८ ॥
 शृणै^(१२) व कपिलो^(१३)(१४) भूत्वा यज्ञाकमधिरोहति ।
 शृणाकपि^(१५) रसौ तेन विश्वसादिन्द्र उत्तरः^(१६) ।
 रस्मिभिः कर्मयन्तेति शृणा वर्षिष्ठ^(१७) एव सः ॥ ६९ ॥

(१) उद्यन् अगदिति क० ख० ।

(२) ततः इति ख० ।

(३) तेजसः इति क० ख० ।

(४) श्वत्मिति क० ख० घ० स० ।

(५) सौर्यं एषक् तेऽप्यौ इति क० घ० ।

(६) मां प्रत्येकैकश्लेनेति क० घ० ।

(७) वैश्वानरः (अ) इति क० घ० ।

(८) शृणैष कपिल इति क० घ०, शृणैककपिल इति ख० ग० ।

(क) अ० ३, ५४, १४ । (ख) अ० १, १०, ३ । (ग) अ० १, ३, ७-८ ।

(घ) अ० १, १८८, १ । (ङ) अ० १, ५८, ६ । (च) अ० १, ७, ८ ।

(ह) अ० १०, २७, १६ । (ज) अ० १०, ८८, १ । (झ) अ० ४, १८, ६ ।

(ञ) अ० १, ३७, ६ ।

साथाङ्गकाले भूतानि सापथक्षमेति अत् ।
 दृष्टाकपि(१)रितो(२) वा स्थादिति मन्त्रेषु दृश्यते ॥३०॥
 चिषु धन्वे(३)ति(४) हौन्द्रेण प्रत्यक्षो वारिष्वाकपे(५) ।
 विष्णानेविंश्चतर्वा स्थाहेवेष्ट्याप्तिकर्मणः ।
 विष्णुर्निरच्यते वातः सर्वं सर्वान्तरस्य सः(६) ॥ ३१ ॥
 पञ्च षड्हिंश्चतिसैव यानि नामानि सप्त च ।
 मन्त्रगद्यौष्टस्त्वयोर्णां तान्युकानि यथाङ्गमम् ॥ ३२ ॥
 नैपातिकानां नामां तु प्रागुक्तेनामिलच्छणेः ।
 सम्भानां पृथक्केन परिसङ्घाना न विद्यते ॥ ३३ ॥
 पार्थिवी(७) मध्यमा(८) दिव्या वागपि चिविधा तु या ।
 तस्माः सूक्ष्मानि नामानि यथाख्यानं निवोष्टत ॥ ३४ ॥
 क्षत्तदन्तु भजते सूक्ष्मेता(९)नस्यः सुता(१०)भुवि ।

(१) अतः इति एकान्तरं ।

(२) धात्रेतीति ग० चिवुधत्रेतीति छ० ।

(३) दृष्टाकपे(१) इति ख० ।

(४) रस्मिभिः कम्पयन्त्रीत्यादि सर्वं सर्वान्तरस्य स इत्यन्तपाठः क०
 घ० एकान्त्रेन्द्रियते ।

(५) श्वेता इति क० घ०, यवा इति ख० ग० ।

(६) तदेति क० घ० ।

(७) क० १०, २७, १६ । (८) क० १, ३८, ७ । (९) क० ८,
 २५, ६ । (१०) क० ६, २५, १ । (११) क० १०, ४६, २०—२२ ।

यं तै वैनं^(१) भजन्नापो^(२) यदा^(३) चौषधयः सदा^(४) ॥ ७५ ॥
 अरस्तानी^(५) च राजी^(६) च अद्वा^(७) चोषाः^(८)(९) सरखतौ ।
 पृथिवी चैव नामैषा भूत्वा^(१०) या च भजन्ति च^(११) ॥ ७६ ॥
 अग्रायी^(१२) नामतोऽप्येषा^(१३) भूत्वाग्नेयेषु^(१४) केषुचित् ।
 सुता निपात^(१५) मात्रेण तत्र तत्रै दृश्यते ॥ ७७ ॥
 मध्ये सत्यदिति^(१६) वाक्^(१७) भूत्वा चैषा सरखतौ ।
 समयं भजते सूक्ष्म चिभिरेव तु नामभिः ॥ ७८ ॥
 एवैव दुर्गा भूत्वर्ज्ञं^(१८) क्षात् सूक्ष्मभागिनी^(१९) ।

(१) यदा चैनमिति क० ख० घ०, पञ्च वैनमिति ग० ।

(२) भवन्नापः इति ख० ।

(३) तदेति क० घ० ।

(४) तथेति क० घ० ।

(५) चैषेति क० ख० घ० ।

(६) भूत्वा या भजते त्वृचीति क०, याभजते त्वृचीति घ० ।

(७) अग्रायीका च नामैषेति क० घ० ।

(८) भूत्वाग्नेयीविति क० घ० ।

(९) वाक्यमिति क० घ०, मध्यसत्यदितिवाक्येति ख० ।

(१०) क्षात्वेति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) एवैव दुर्गा भूत्वर्ज्ञमिति स्तोकार्ज्ञं क० घ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।

(क) अ० १०, १४६, ४। (ख) अ० १, ११६, १। (ग) अ० ७, ३२, १४।

(घ) अ० १, ४६, १। (छ) अ० १०, १६६, ५। (अ) अ० ५, ४६, ८।

(इ) अ० ४, ५५, ३। (ज) अ० १, ४६, २। (आ) अ० ७, ४६, ११।

तस्मानि च^(१) मिश्राणी सरमा^(२) रोमग्नो^(३) वैश्वी^(४) ॥७८॥
 भवत्पथ्या^(५) सिनीवास्त्री^(६)^(७) राका^(८) चातुमतिः^(९)^(१०) कुङ्गः ।
 गौर्ध्वं नुर्देवपत्थोन्या^(११) पथा स्त्रव्यय^(१२) रोदसी ।
 नैपातिकानि स्त्र्यांस्त्री^(१३) येषां नामानि कानिचित् ॥८०॥
 यदा तु वाग्भवत्येषा^(१४) स्त्र्यांउं स्त्रोकमाश्रिता ।
 तदा स्त्रक्षुषा^(१५)^(१६) भूला स्त्र्यां^(१७) च भजतेऽस्त्रिलम् ॥८१॥
 दृष्टाकपाण्डुच^(१८) भूला सरस्यांर्द्देवं च ते भ्रुवम्^(१९) ।

- (१) स्त्रक्षाधीनीयमिति क० च० । स्त्रक्षाधीनीयमितिपाठो विशुद्धः ।
- (२) ऋचस्त्रव्यया^(ठ)सिनीवासीति क० च०, भवत्पथ्या सिनीवासीति ख०, भवत्पथ्या सिनीवासीति ग० ।
- (३) राकोषातुमतिरिति क०, राकोषातुमितिरिति च०, राका वातु-मितिरिति पुस्तकान्तरम् ।
- (४) गोरीगीर्ध्वं गुपत्यग्नेया इति क० च०, देवपत्यग्नेया इति उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (५) खल्लि चेति ख०, खल्लिष्वेति ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (६) नैपातिकान् पृथग्भास्त्रीति क० ।
- (७) भजत्वेषेति क० च० ।
- (८) स्त्रक्षुषेति ख० ग०, तथा स्त्रक्षुषेति उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (९) त्वेव तदुचमिति क० च०, ते सुवमिति पुस्तकान्तरम् ।

- (क) च० १, ८८, ३ । (ख) च० १, १२८, ७ । (ग) च० ५, ४१, १६ ।
- (घ) च० ३, ५४, ५ । (छ) च० ११, १२, ८ । (च) च० ११, १२, ८ ।
- (ह) च० १०, ५८, ६ । (ज) च० १, १८१, ६ । (भ) ४, ४४, १ ।
- (अ) च० ७, ८६, ११ । (ट) च० १०, १७, २ । (ठ) च० ७, ८७, ४ ।

निपातमाचं भजते यविश्व^(१) शुचिवी बतौ ॥ ८२ ॥
 सूर्यमेव^(२) बतौमेतां गौरौं वाचं सरस्वतीम् ।
 पश्यामो वैश्वदेवेषु निपातेनैव केवलाः^(३) ॥ ८३ ॥
 चोषा^(४) गोधा^(५) विश्ववारा^(६) पालोपनिषद्विष्णवत्^(७) ।
 ब्रह्मजाया^(८) ब्रुद्ध^(९)गम्भागस्त्वय^(१०) खसाऽदितिः^(११) ॥ ८४ ॥
 रक्षाणी चेन्नमाता^(१२) च सर्मा^(१३) रोमग्नो^(१४)बृंगी^(१५) ।
 ज्ञोपासुद्रा^(१६) च नद्यस घमी^(१७) नारी च ग्रामतौ^(१८)(१९) ॥ ८५ ॥
 श्रीर्जन्मीः सार्पराज्ञी^(२०) वाक् अद्वा नेधा च दचिष्ठा ।
 राजी सूर्या^(२१) च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ॥ ८६ ॥

(१) श्वच्छु इति क० घ०, शुद्धवेति ग० ।

(२) एशिवी त्विति क० घ० ।

(३) केवलामिति क० घ० ।

(४) पालोपनिषद्विष्णवत् इति क० ख० घ० छ० ।

(५) छम्दोऽग्नुरोधात् नाम अगस्त्यस्येति पाठः समीक्षीयः ।

(६) चन्द्रमातेवि ख० ।

(७) शृङ्खतीति क० घ०, तथैव चेति ख० ।

(८) सार्वराज्ञेति ख० ।

(क) अ० १०, ४०, ५ । (ख) अ० ८, ६६, ६ । (ग) अ० ३, ४, ३ ।

(घ) अ० १०, १०६, ३ । (छ) अ० १, ५८, ४ । (च) १०, ६०, ६ ।

(ह) अ० १, ४६, २ । (ज) अ० १, ८८, ३ । (भ) अ० १, १२६, ० ।

(अ) अ० ५, ४८, १६ । (ट) अ० १, १७६, ४ । (ठ) अ० १०, १०, ६ ।

(ड) ८, १, ४६ । (छ) अ० ४, ४४, १ ।

अवकः प्रथमस्थापां^(१) वर्गां^(२) सुष्टुप् देवताः ।
 चक्षिभिर्देवताभिस्तु समूहे^(३) मध्यमो गणः ॥ ८३ ॥
 आत्मनो भावदृप्तानि जगौ वर्गस्थापोत्तमः ।
 उत्तमस्तु वर्गस्तथा चक्षिः सैव^(४) देवता^(५) ॥ ८४ ॥
 आत्मानमसौदर्गतु देवतां यस्याथोत्तमः^(६) ।
 तस्मादात्मसावेषु स्थाप चक्षिः सैव^(७) देवता ॥ ८५ ॥
 संवादेष्वाह वाक्यं यः स तु तस्मिन् भवेदृचिः^(८) ।
 यस्तेनोच्येत वाक्येन देवता तत्र^(९) या भवेत् ॥ ८० ॥
 उच्चावशेषु चार्येषु निपाताः समुदाहताः ।
 कर्माण्परिष्ठार्थं च^(१०) क्षिचिदौपस्थकारणात् ॥ ८१ ॥
 अनानां पूर्वार्थादा^(११) पादानामपरे क्षित् ।

- (१) तासामिति क०
- (२) वर्गाः इति क० घ० ।
- (३) समूहे इति क०, समुद्रे इति क० ।
- (४) चक्षिचैव चेति घ० ।
- (५) आत्मनो भावदृप्तानीत्यादि य चक्षिः सैव देवता इत्यन्तपाठः क० घ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।
- (६) देवता ओत्तमस्तु यः इति क० घ० ।
- (७) आत्मसावेष्वेवं भवेदृचैवेति क० घ० ।
- (८) भवत्युचिरिति क० घ० ।
- (९) तेलिति क० घ० ।
- (१०) कर्माण्परिष्ठार्थस्तिति क० घ० ।
- (११) पूर्वार्थनिविति क० घ० ।

भिताचरेषु यन्वेषु पूरकार्थास्त्वर्थकाः^(१) ॥८२॥
 कमीमिदिति^(२) विज्ञेया ये त्वनेकार्थकाश्च ते^(३) ।
 इव न चित्पु चलार^(४) उपमार्था भवन्त्यमी^(५) ॥८३॥
 उपमार्थं^(६) नकारद्धु लक्षिदेव निपात्यते ।
 भिताचरेषु यन्वेषु प्रतिषेधस्त्वनेकशः^(७) ॥८४॥
 इयन्त^(८) इति सङ्घानं निपातानां न विष्टते ।
 प्रयोजनवशा छेते^(९) निपात्यन्ते पदे पदे ॥८५॥
 उपसर्गस्तु विज्ञेयाः क्रियायोगेषु^(१०) विंश्टिः ।
 विवेचयन्ति ते लर्याः^(११) चामात्त्वात्तविभक्तिभिः^(१२) ॥८६॥

---

(१) पूरकार्थं त्वन्तर्थकाः इति ख० घ० ।

(२) चामिमिदिति ख० ।

(३) त्वन्वे सार्थकाः छुतौ इति ख० घ० ।

(४) इवोनचित्पुचलार इति ग० । इवेनचित्पुचलार इति ख० ।

(५) भवन्ति ते इति ख० ग० घ० ।

(६) उपमार्थं इति ग० घ० ।

(७) अनस्यशः इति ख० ग० घ० ।

(८) इयन्तु इति ख० ।

(९) वशात् प्रकरबस्यैते इति ग० घ० । वशाः प्रकरबस्यैते इति ख० ।

(१०) क्रियायोगेति ख० ग० घ० ।

(११) ते लर्यमिति ग० घ० । लर्यानिति घ० ।

(१२) विभक्तिः इति घ० । विमक्षिषु इति ख० ग० घ० ।

(१) (अनु॑(क) अ॒(ख) द॒ज्ञ॑(ग) रि॒त्येता॒नाचार्यः शाकटायनः ।
 उपसर्गाः क्रियायोगमेने तेन चयोऽधिकाः ॥८७॥
 चौथेव सोके लिङ्गानि पुमान् स्वयं नपुंसकम् ।
 नामसूक्ष्मप्रयोगेषु वाच्यं प्रकरणं तथा ॥८८॥
 तेषान्तु नामभिर्जिञ्जैर्यहणं सर्वगामभिः ।
 छताक्षतस्य सदृशो गृहीतस्य पुण्यहः ॥८९॥
 पादसूक्ष्मस्यर्थं चैवामान्व्यानि चानि च ।
 सर्वे नामानि चैवाङ्गरन्ये चैवं चयथा कथा ॥१००॥
 प्रधानर्थाः शब्दो हि तद्वाच्यत्त इत्यते ।
 तस्माच्चान्वयोपायः शब्दानर्थवशं नयेत् ॥१०१॥
 अतिरिक्तं पदं त्याच्यं हीनं वाक्ये निवेश्येत् ।
 विप्रक्षष्टस्य सन्दध्याहानुपूर्वीक्ष्य कल्पयेत् ॥१०२॥
 लिङ्गं धातुं विभक्ष्य सञ्चयेत् तत्र तत्र च ।
 यद्यस्याच्छान्दसं वाक्यं कुर्यात् तत्तनु सौकिकम् ॥१०३॥
 यावतामेव धात्रीं लिङ्गं रुद्दिगतं भवेत् ।
 अर्थसाध्यभिधेयस्य तावद्विर्गुणविग्रहः ॥१०४॥
 धात्रूपसर्गावयवगुणशब्दाद्बूधातुर्जम् ।
 वझेकधातुर्जं वापि थदगिर्वाच्यस्यास्यम् ॥१०५॥
 धातुर्जं धातुजाज्ञातं समस्तार्थजमेव वा ।

(२) ६६ सङ्ख्यकस्त्रोकात् १२७ सङ्ख्यकस्त्रोकापर्यन्तं स्त्रोकाः क०घ० चिङ्गि-
 तयोः पुस्तकयोर्नोपक्षयन्ते । एते ख० ग० ड० चिङ्गितेषु पुस्तकेषु प्रक्षयन्ते ।

(क) घ० १, ६, ४ । (ख) घ० १, ५५, ५ । (ग) घ० १, ५८, १ ।

वाक्यं अतिकौर्णम् निर्वाचं पञ्चधा पदम् ॥१०६॥
 द्विगुर्द्वन्दोऽव्ययीभावः कर्मधारय एव च ।
 पञ्चमसु बड्डीहिः षष्ठस्तपुरुषः स्मृतः ॥१०७॥
 विष्णानिर्वचः कार्यं समासेष्वपि तद्विते ।
 प्रविभव्यैव लिङ्गादप्सार्ही दण्ड इत्यपि ॥१०८॥
 भाव्या रूपवती शास्त्रं रूपवक्त्रार्थं इत्यपि ।
 दूष्टसु योमसेत्येवनिष्ठासोमौ निर्दर्शनम् ॥१०९॥
 ग्रन्थरूपं पदार्थस्त्रुत्यन्तिः सद्विर्गुणः ।
 सर्वसेतदनेकार्थं दशानवगमे गुणाः ॥११०॥
 सामान्यवाचिनः ग्रन्था विशेषे स्वापिताः क्षणित् ।
 पश्यायने यथादृत्यन्ति कोनुमर्था इतीव्यते ॥१११॥
 विशेषवाचिनस्तन्ये सामान्ये स्वापिताः क्षणित् ।
 हिमेनाग्निमिति मन्त्रे हिमग्रन्थो निर्दर्शनम् ॥११२॥
 पदमेकं समादाय दिधा छला निरक्षवान् ।
 पुरुषादः^(क) पदं यास्को दृचे दृचे इति लृचि ॥११३॥
 अनेकं सत्त्वथा चान्यदेकमेव निरक्षवान् ।
 अद्दणो मासक्षम्यन्ते मासक्षदियरेण तु ॥११४॥
 पदव्यवायेऽपि पदे एकीकृत्य निरक्षवान् ।
 गर्भे निधानमित्येते न जामय^(ख) इति लृचि ॥११५॥
 पदजातिरविज्ञाता त्वः पदार्थः सिनामणि ।

(क) कृ० १०, ११, १२। (ख) कृ० १, २३, १९।

स्वरागवगमो धायिः, वनेनेत्युच्चि दर्शितः ॥ ११६ ॥
 इत्युपेक्षणःश्वः^(क) वराग्रंस्वः^(ग) स्वाव्यानः पूर्विवीति च ।
 निरक्षानेति प्रभृतिस्वर्थादार्थीत् क्रमो अथा ॥ ११७ ॥
 वर्णस्त्र वर्णयोर्ज्ञापो वह्ननां व्यञ्जनस्त्र च ।
 अन्नाणीतिकर्पिनाभाद^(घ) लोकाभित्यधातु च ॥ ११८ ॥
 अर्थात् पदं स्वाभिधेयं पदादाक्यार्थनिर्णयः ।
 पदसङ्गातजं वाक्यं वर्णसङ्गातजं पदम् ॥ ११९ ॥
 अर्थात् प्रकरणास्त्रिकादौचित्यादेशकास्तः ।
 मन्त्रेष्वर्थविवेकः स्वादितरेष्विति च स्त्रितिः ॥ १२० ॥
 इति नानान्वयोपार्थैर्नेत्रेयो अतेत सः ।
 जिज्ञासुर्वद्वाणो रूपमपि दुष्कृत् परं नवेत् ॥ १२१ ॥
 अथेदमग्ने नैवासौदसदप्यथ वापि सत् ।
 अहो अथेदं सर्वं तद्वावद्यत्तं वदन्ति तु ॥ १२२ ॥
 भावप्रधानमास्त्रातं षड्विकारा भवन्ति ते ।
 अस्मास्त्रिलं परीणमो दृद्धिर्हातं विनाशनम् ॥ १२३ ॥
 एतेषामेव षष्ठान्तु येऽन्ये भावविकारजाः ।
 ते अथावाक्यमयूष्माः सामर्थ्यान्वयविभूमैः ॥ १२४ ॥
 देवानाम्बुद्धिर्वास्त्र नमस्त्वारैस्त्रयैव च ।
 अथ अस्त्रं समस्तं वा इत्युपाहतिदेवतम् ॥ १२५ ॥
 अतीतीनां समस्तानां दैवतन्तु प्रणापतिः ।

(क) अ० १, १५८, ३ । (ख) अ० ५, २, ७ । (ग) अ० १, १३, ३ ।
 (घ) अ० ६, ७, ६ ।

व्यस्तानामयमग्निष वायुः सूर्यस देवताः ॥१३६॥

वाग्दैवत्योऽथ वायैक्रो थदि वा परमेष्ठिनः ।

(ओङ्कारो वैश्वदेवो वा ब्राह्मो दैवः क एव वा) ॥१३७॥

भावप्रधानमाख्यातं षट्प्रकारा भवन्ति तु ।

अन्नास्त्रिलं परीणामो दृद्धिशानिविनाशनम् ॥१३८॥

एतेषामेव वर्णाः स्वरन्ये भावविकारजाः ।

यथावचनमण्ड्याः सामर्थ्यान्वयविज्ञमैः ॥१३९॥

चौथेव छोके खिङ्गानि पुमान् स्त्यथ नपुंसकम् ।

गाभसूक्ष्मप्रदेशेषु घोष्यं प्रकरणं लतु ॥१३०॥

तेषां तु नामभिर्लिङ्गैर्यहर्षं सर्वनामभिः ।

कुर्वन्नामानि वै वाऽऽरन्यदैवत्यथा यथा ॥१३१॥

यथेदमग्ने नैवासीदसदायथवापि सन् ।

अज्ञे यथेदं सर्वन्तु भावदृत्तं प्रचक्षते ॥१३२॥

वाग्दैवत्योऽथ वायैक्रो थदि वा परमेष्ठिनः ।

ओङ्कारो वैश्वदेवो वा ब्राह्मो दैवः क एव वा ॥१३३॥

व्याहतीनां समस्तानां दैवतं तु प्रजापतिः ।

व्यस्तानामयमग्निष वायुः सूर्यस देवताः ॥१३४॥

इति शौनकाचार्यस्तौ दृष्टिवतायासुपोऽग्रात्प्रकरणम् ।

आग्रेयं प्रथमं स्मरं मधुचक्रस्तु आदितः^(१) ।
 श्वेतास्त्वन्योऽन्यदेवता^(२) सूर्याः सप्तत उत्तराः ॥१३५॥
 वायव्यः प्रथमस्त्वेषामैक्यवायव उत्तरः ।
 मैत्रावद्य आश्चिन्द्य^(३) एक्षो यः पहमसूचः^(४) ॥१३६॥
 (५) गायः षष्ठादिश्चिक्षो गायत्रोऽन्यस्तु यसूचः^(६) ।
 वज्ञदेवतमन्यस्तु^(७) वैश्वदेवेषु ग्रस्ते ॥१३७॥
 सुशेषुवस्त्रै^(८) ग्रायांते^(९) गोतमेऽय चक्रिश्चिनि^(१०) ।
 अवसारे^(११) पह^(१२)च्छेष्टे^(१३) अचौ^(१०) दीर्घतमस्तु^(१४) चौ^(११) ॥१३८॥

- (१) आर्चकमिति ग० छ० । य० पुस्तकोऽनुतपाठय ।
 (२) सर्वेऽन्यदेवता इति ग० छ० । य० उ० ।
 (३) मैत्रावद्यत्रोऽयश्चिन इति ख० ग० य० । य० उ० ।
 (४) लिङ्गोदो वैश्वदेवत इति ख० । अथैक्षोऽतो वैश्वदेवत इति ग० य० ।
 (५) तप्तामा विश्वलिङ्गो वेति ग० छ० । य० उ० ।
 (६) गायत्रोऽस्यपरस्तु यः इति य० य० य० ।
 (७) वज्ञदेवतमन्यस्तिविति य० य० । वज्ञदेवतमन्यस्तिविति ग० ।
 (८) सुशेष्य वात्ये इति ग० य० । य० उ० ।
 (९) पहस्त्रेष्टे इति ग० । अवसारपरस्त्रेष्टे इति ख० ।
 (१०) पुच्छे इति ख० ग० छ० । य० उ० ।
 (११) तद् एष्टौ इति य० ।

- (क) अ० १, ५१, ७ । (ख) अ० ८, ४६, १० । (ग) अ० ५, ४४, १० ।
 (घ) अ० १०, १००, ५ । (ङ) अ० १, १५८, ६ ।

वसिष्ठे नाभानेदिष्टे^(क) गये^(ख) सेधातिथौ मनौ^(ग) ।
 कच्छीवति^(घ)^(१) विश्वे^(ज) च बउब्बन्येषु चर्चिषु^(क) ॥१४८॥
 अगस्त्ये ऋदुक्ष्ये^(ख) च विश्वामित्रे च^(ख) गाधिनि^(ख) ।
 दृश्यन्ते विप्रवादाक्षु^(ख) तासु तासु स्तुतिविह ॥१४०॥
 बङ्गोनां चक्रिपातस्तु यस्तिव्यान्ते प्रहृष्टते ।
 आचार्यौ यास्तु ग्राञ्जिष्ठौ वैश्वदेवं तमाइतुः^(ख) ॥१४१॥
 पादं वा यदि वार्धर्चमृष्टं वा सूक्ष्मेव वा ।
 वैश्वदेवं वदेष्वर्णं यत्क्षिहङ्गदैवतं^(ख) ॥१४२॥
 उविभिर्दैवताः सर्वा विश्वामिः स्तुतिभिः स्तुताः ।
 संज्ञा तु विश्वमित्यासां^(ख) सर्वावास्तौ निपातिता^(ख) ॥१४३॥

---

(१) काल्पीषते इति ख० । कच्छीवते इति घ० उ० ।

(२) अथर्विषु इति ख० ग० ऊ० । घ० उ० ।

(३) विश्वामित्रेऽथेति ख० ऊ० । घ० उ० ।

(४) विप्रपादाक्षेति ख० घ० घ० ।

(५) तदाइतुरिति ग० ऊ० । घ० उ० ।

(६) बउदेवतमिति ख० घ० ।

(७) विश्वमित्येषेति ख० ग० ऊ० । घ० उ० ।

(८) निपातितौ इति ऊ० । घ० उ० ।

(क) अ० १०,६१,१८ । (ख) अ० ६, २, ८ । (ग) अ० १, ३६, १६ ।

(घ) अ० १, ५१, १६ । (ज) अ० १, १०८, ६ । (च) अ० ४, २०, १० ।

(झ) अ० १, ८, १ ।

सारस्तः सप्तमस्तु^(१) एताः प्रउगदेवताः^(२) ।
 अविष्मान जने वा प्रउगेष्वत आवपेत^(३) ॥ १ ४ ४ ॥
 सरस्तौ तु दिविधां शृणु सप्तमस्ते सुताः^(४) ।
 नदीवक्षैव वामैव तयैवमुभयं स्मृतं^(५) ॥ १ ४ ५ ॥
 (६) सुखपत्नानु^(६) भित्यैश्च सप्त चान्योऽन्यतः परं ।
 वडादह^(७) स्खधामिति माहत्योऽनन्तरा चचः ॥ १ ४ ६ ॥
 एका वीलु^(८) चिदिक्षायां^(९) महद्विः सह गौयते ।

- (१) सारस्तस्तु सप्तम इति ग० छ० । घ० उ० ।
 (२) सारस्तस्तु उपरमस्ता प्रउगदेवता इति ख० ।
 (३) अविष्मान इत्यादिस्त्रोकार्णं ख० ग० उ० चिकित्पुत्रकेषु नोप-
 यते ।
 (४) शृणु सर्वासु सा कुतेति ग० छ० । घ० उ० ।
 (५) नदीवदेवतावच सूक्ष्माचार्यस्तु श्रौणकः इति ख० । अच सूक्ष्माचार्य
 इति ग० छ० । घ० उ० ।
 (६) इतः पूर्वं ख० ग० छ० । घ० उ० चिकित्पुत्रकेषु नदीवद्विगमाः
 षट्ते सप्तमो नेत्रुवाच ह । अन्वेकाच दृष्टव्यां चित्तहृष्ट सरस्तौ ।
 इथं शुश्रेमिरिवेतं मेने यास्त्वात् सप्तमम् । पश्चाः सारस्तस्यैता
 याच्या मैत्रायबीयके । प्राधान्याऽविष्मितः पश्चन् वाच एवैतरो-
 ऽवैतृत् । इत्यधिकं पश्यते ।
 (७) वजादह इति ख० वजादह इति घ० ।
 (८) एकाविष्मुचिदिक्षायेति ग० । एकाविष्मुचिदिक्षायेति ख० ।
 एकापीलुचिदिक्षायेति ग० । एकावालुचिदिक्षायेति उ० ।

(क) अ० ३, ४, १ । (ख) अ० १, ६, ५ ।

तथा एकान्नराथामु अर्धर्षमयो^(१)दिवेतः ॥१ ४ ३॥
 मस्त्रणप्रधानोऽयं हीक्षल्ल^(२) विचिकित्सितः ।
 मन्त्रू^(३) समागवर्चस्यौ^(४) मनुगावासवर्चसा ॥१ ४ ८॥
 मन्त्रू इति^(५) प्रस्तुषन्ति^(६) वेषामेष^(७) दिवेतः ।
 एकदैवत्यमाश्राव्यो विज्ञायाध्यनात् पदं^(८) ॥१ ४ ९॥
 रोदस्त्री^(९) देवपत्रीनामर्थवाङ्ग्निरस्त्रे^(१०) यथा^(११) ।
 (१) मस्त्रणप्रधानेयमाचार्याणां स्तुतिर्मता ॥१ ५ ०॥
 मस्त्रणप्रधानलादिक्षल्ल विचिकित्सते^(१०) ।

(१) अर्धर्षमयोऽयोदिवेत इति घ० उ० । उ० ।

(२) हीत्यं चेति ख० ग० । घ० उ० । मस्त्रणप्रधानो हीत्यं चेत्रः
 इति उ० ।

(३) मन्त्रूः इति ख० ।

(४) समागवर्चस्यमिति ग० । समागवर्चसा इति घ० ।

(५) मन्त्रू इति प्रस्तुषन्ति क० घ० उ० उ० घ० ।

(६) एषमेवेति ख० । वेषामेवेति ग० उ० । घ० उ० ।

(७) विज्ञायाध्यनात्पदमिति ख० । विज्ञानाध्यनात्पदमिति क०
 घ० उ० ।

(८) रोदस्त्री इवादि छोकार्द्धं क० घ० घ० चिक्षितपुक्तकेषु गोपयन्ते ।

(९) मस्त्रणेति उ० ।

(१०) विचिकित्सितः इति ख० ग० । घ० उ० ।

(क) अ० १, ६, ७ । (ख) अ० १, ६, ० । (ग) अ० १, १५०, ५ ।

(घ) अ० १०, ४२, १ ।

मरद्गणं महेन्द्रस्य^(१) समांगं सकलं विदुः^(२) ॥ १ ५१ ॥
 अग्निमित्यग्निदैवतं पादस्त्रच दिदैवतः^(३) ॥
 निर्मथा इव नौयार्थावग्निगाग्निः^(४) समिष्टते ॥ १ ५२ ॥
 दितीये दादग्ने तु प्रत्युषं देवताः स्तुताः ।
 स्त्रयन्ते इग्निगा शार्दुं तासां नामानि भे इद्यु^(५) ॥ १ ५३ ॥
 प्रथमायां स्तुतस्त्रेषो^(६) दितीयायां तमूलपात्^(७) ।
 नराग्रांस्त्रं^(८) हतीयायां चतुर्थां स्त्रयते विक्रः^(९) ॥ १ ५४ ॥
 वर्हिः^(१०) रेव तु पश्चम्यां दारो^(११) हैवक्षतोऽन्यथा^(१२) ।
 नक्षोषा सा तु पश्चम्यामष्टम्यां तु स्तुतौ^(१३) सह ॥ १ ५५ ॥

(१) मरद्गवमहेन्द्रस्येति च० । मरद्गवेनेहेन्द्रस्येति च० ख०
च० च० ।

(२) समांगं शार्दुं विदुरिति च० च० च० ।

(३) पादस्त्रच दिदैवतः इति ग० उ० । च० उ० ।

(४) निर्मथा इव नौयार्थां अग्निगाग्निरिति च० च० । निर्मथा इव नौयार्थे-
उग्निगाग्निरिति च० ।

(५) शूयते देवताऽयासां नामानि इद्युते ह गः इति च० च० च० ।

(६) समिङ्गस्त्रिति च० च० च० ।

(७) अन्यथेति च०, अन्यपा इति च० ।

(८) संस्तुतौ इति ग०, स स्तुतौ इति उ० पुक्षकालरस ।

(क) अ० ११, ४५, २ । (ख) अ० १, १६, २ । (ग) अ० १, १६, ३ ।

(घ) अ० १, १२८, १ । (ङ) अ० ३, ५३, १७ । (च) अ० ५, ५, ५ ।

देवा^(१) विति^(१) तु शोतारौ नवम्यामृषि चंद्रुताः ।
 तिस्रो देवो दशम्यां तु ग्रेयस्त्वैर्ष्वय तु स्तुतः ॥ १५६ ॥
 एकादश्यां तु सूक्ष्मस्तुतिः^(२) विद्यादमस्तिम्^(३) ।
 द्वादश्यां तु स्तुता देवो विद्यात्खाशाङ्कातीर्ष्वय^(४) रिष्टः^(५) ॥ १५७ ॥
 सूक्ष्मेऽस्तिल् प्रत्यूचं यात्मु^(६) देवताः परिकौप्तिताः ।
 ता एव चर्वाखाप्रीषु द्वितीयाथां^(७) विकल्पयते^(८) ॥ १५८ ॥
 प्रैषैः सहैव हेतानि लेकादश प्रचक्षते^(९) ।
 अजुषः^(१०) प्रैषसूक्ष्मं वा दग्धेतानीतराषि तु ॥ १५९ ॥
 चौचामणानि^(११) तु चौषिं प्राणापत्याम्भेष्ठिके ।

(१) देवाविति ख० रु० ।

(२) स्तुतमिति उ० ।

(३) देवो विद्यात्खाशाङ्कातीर्ष्टिवि ग० ।

(४) प्रत्यूचे यस्त्विति च० घ० च० ।

(५) द्वितीया त्विति ख० ।

(६) विकल्पयते इति ख० ग० च० ।

(७) प्रैषैः सहाप्रीष्वस्त्वानि ताव्येकादश सन्ति चेति ख० ग० रु० । सहाप्री
इव च सहैयेति ख० ।

(८) यजूं द्वीति ख० ग० उ० ।

(९) चौचामणीतीति क० घ० च० ।

(क) अ० १, २७, १९ । (ख) अ० १, ३२, २ । (ग) अ० ६, ४८, १० ।

(घ) अ० १, १८८, ११ ।

पुरुषस च यमेषे यजुःवेव तु तत्त्व इ^(१) ॥१६०॥
 अचैव प्रैषसूक्तं साक्ष यजुःव्याद्रियेत तत्^(२) ।
 तेषां प्रैषसूक्तं^(३) यज्ञ यज्ञ^(४) द्वीर्घतमा जगौ ॥१६१॥
 मेधातिथं^(५) यदुक्तं च चौखेदोभयवल्लि तु ।
 ऋषिर्वैस्तुमदो^(६) यज्ञ वाध्यम^(७)स्तु^(८) यदुच्यते ॥१६२॥
 भराग्रांश्वदचि^(९)स्तु^(१०) दहूश्चेत्य^(११) यदौर्वगः ।
 तनुगपादगस्तु^(१२) यमदग्निः^(१३)स्तु^(१४) यज्ञगौ ॥१६३॥
 विश्वामित्र^(१५) ऋषिर्यज्ञ जगौ वै काश्यपोऽस्तिः^(१६) ।
 मेधातिथेस्तु^(१७) यात्मा प्रोक्ता द्वादश देवताः ॥१६४॥

(१) तानि विद्विति ख० ग० छ० ।

(२) यजुःव्यादि येषु चेति ख० ग० छ० च० ।

(३) प्रैषगतं स्तुतमिति ग० ।

(४) यज्ञ तचेति ख०, यज्ञ तचेति छ० पुरुषकान्तरस्तु ।

(५) मेधातिथेरिति ख०, मेधातिथाविति ग० छ० पुरुषकान्तरस्तु ।

(६) ऋषौ ग्रस्तुमदे इति ग० य० पुरुषकान्तरस्तु ।

(७) वाध्यमे चेति ग० छ० पुरुषकान्तरस्तु ।

(८) अचैत्येति ख० ग० छ० पुरुषकान्तरस्तु ।

(९) दहूश्चेति ख० ग० छ० पुरुषकान्तरस्तु ।

(१०) चेति ग० य० पुरुषकान्तरस्तु ।

(११) यमदेवस्तुति ग०, यामदग्न्यस्तुति छ० पुरुषकान्तरस्तु ।

(१२) ऋषः इति ख० ग० छ० पुरुषकान्तरस्तु ।

(क) छ० ३, १६, ८ । (ख) छ० १०, १६, ५ । (ग) छ० १, १३६;६ ।

(घ) छ० ३, ५६, १५ । (ङ) छ० ३, ५६, ६ । (च) छ० १, ४६, १० ।

सम्बन्धे यथाग्रीकाः^(१) सम्बद्धं तां निरोधत ।
 इभ्यो^(२)यः षोडश^(३)मेवाग्निरयं हीन्द्रे^(४)^(५) समिथते ।
 भातेवैतत्कातं^(६) श्वरं भातो^(७) हीन्द्रः^(८) समिथते^(९) ॥ १ ६ ५ ॥

इति द्विदेवतायां द्वितीयोऽथावः ।

(१) यथाग्रिं ताः इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(२) सर्वमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(३) हीन्द्रः इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(४) भातेवैतत्कावमिति ख० ग० छ० च० ।

(५) हीन्द्रे इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(ख) अ० ८, ४६, २ । (ख) अ० ९, १, १६ । (ग) अ० ५, ६, ५ ।

। (अ) अ० ८, १५; ८ ।

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

५१

तमूनपादयस्वेव नाथा सोऽप्युच्चते तमूः^(१) ।
 नपा^(२)दिति प्रजामाङ्गरम्बतस्मै^(३) च समवम् ॥ १ ॥
 नराश्रंसम्भिहैके तु^(४) होऽभिस्ताङ्गरघ्वरे^(५) ।
 नराः ग्रंसनि सर्वेऽस्मिन्नासौना इति वादिनः^(६) ॥ २ ॥
 तदाङ्गरग्निमेवायां^(७) नराश्रंसोऽध्वरे लयम्^(८) ।
 नरैः ग्रस्त आसौनैराङ्गश्च चलिजो नराः^(९) ॥ ३ ॥
 इता लिति छतं रूपं छृषिभिर्गतिकर्मणः^(१०) ।

- (१) यस्त्वसौ तनुमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।
  - (२) असुतीउस्येति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।
  - (३) नराश्रंसम्भिहैके लिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।
  - (४) अभिमाङ्गरथेतरे इति ग० छ० पुस्तकान्तरच ।
  - (५) वाऽध्वरे इति ग० छ० पुस्तकान्तरच ।
  - (६) एतमेवाङ्गरन्येऽस्मिभिति ग० छ० पुस्तकान्तरच ।
  - (७) छायमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।
  - (८) चैवलिंजो नरः इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।
  - (९) इडल्लिभिष्टतं रूपमोहेच्च लुतिकर्मणः इति ग० छ० पुस्तकान्त-
रच । इड ईत्यच इषः, ईडेच्च ईत्यच ईष्मोस्येति ख०, लुति-
कर्मणः ईत्यच, गतिकर्मणेति च० ।
-

(क) श्ल० १, १४३, १।

समयसे यथाग्रीकाः^(१) सम्पदं तां निरोधत ।
 इप्तो^(२)यः सोऽय^(३)मेवाग्निरयं हीन्ने^(४)^(५) समिधते ।
 भातेवैतत्कातं^(६) रूपं भातो^(७) हीभाः^(८) समिधते^(९) ॥१६५॥

इति ऋद्धेवतायां द्वितीयोऽस्यायः ।

(१) यथाग्रिं ताः इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।

(२) सर्वमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।

(३) हीधाः इति ग० छ० पुस्तकान्तरच ।

(४) भातेवैतत्कातमिति ख० ग० छ० च० ।

(५) हीन्ने इति ग० छ० पुस्तकान्तरच ।

(६) अ० ८, ४६, २ । (७) अ० ०, १, १९ । (८) अ० ५, ६, ५ ।

। (९) अ० ८, १५; ८ ।

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

५१

तमूनपादद्यस्तेव नाथा सोऽप्युच्यते तमूः^(१) ।
 नपा^(२)दिति प्रजामाङ्गरम्भतस्थ^(३) च समवम् ॥ १ ॥
 नराश्रंसम्बिहैके तु^(४) होऽभिस्ताङ्गरध्वरे^(५) ।
 नराः ग्रंसनि सर्वेऽस्तिष्ठासौना इति वादिनः^(६) ॥ २ ॥
 तदाङ्गरग्निमेवायं^(७) नराश्रंसोऽध्वरे लयम्^(८) ।
 नरैः ग्रस्त आसौनैराङ्गस्त चत्विंशो नराः^(९) ॥ ३ ॥
 इता लिति छतं रूपं छृषिभिर्गतिकर्मणः^(१०) ।

- (१) यस्त्वसौ तनुमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (२) असुतीउत्येति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (३) नराश्रंसम्बिहैके लिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (४) अमिमाङ्गरथेतरे इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (५) वाऽध्वरे इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (६) एतमेवाङ्गरन्येऽस्तिष्ठामिति ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (७) छ्यमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (८) चैवत्विंशो नरः इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (९) इडल्लिविष्टतं रूपमोहेष्व लुतिकर्मणः इति ग० छ० पुस्तकान्त-
रस्त । इड ईत्यच इषः, ईडेष्व ईत्यच ईष्वोत्तेति ख०, लुति-
कर्मणः ईत्यच, गतिकर्मणेति च० ।
-

(क) श्ल० १, १४३, १।

द्वावां^(३)स्तेन चोक्ताग्निरिरिणा^(४)(५)गतिकर्षणा^(६) ॥ ४ ॥
 वर्हिं^(७)रेवायमग्निषु सर्वं हि परिदृष्टिम् ।
 अन्नेन यः स्तुतौ^(८) वासविभेन परिदृष्टाने^(९) ॥ ५ ॥
 दार^(१०)स्तु^(११) देव्यो याः प्रोक्ता विशेषां तास्तु यद्यतः ।
 आप्नायौ^(१२)मनुवर्त्तने तथाग्रायग्निमेव च^(१३) ॥ ६ ॥
 आप्नौ ध्रुवं स्थितासास्तु^(१४) स्त्रयन्ते चाग्निना^(१५) सह ।
 प्राधान्यन्तासु चैवाग्नेः स्तुतिष्वर्थ^(१६)इविःपु च ॥ ७ ॥
 नक्षोषा चा^(१०) च ये देव्यावाग्नेष्यावेव ते स्तते ।

---

(१) इडिनेति ग०, इंडिनेति छ० पुस्तकान्तरच ।

(२) वर्धिकमिर्येति ग०, वर्धिकम्येति छ०, बुद्धिकम्येति पुस्तकान्तरं ।

(३) यद्गुत इति ग० छ० पुस्तकान्तरच ।

(४) परिदृष्टित इति ग० घ० छ० ।

(५) दारस्तेति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।

(६) आप्नायौमन्ववर्त्तन्त नाग्निं नाप्नाय एव चेति छ० घ० च० ।

(७) ध्रुवास्थितत्वास्थिति छ० घ० च० ।

(८) संस्त्रूयन्तेऽग्निनेति ख० ग० छ० ।

(९) श्रुतिष्वेवेति ग० छ० पुस्तकान्तरच ।

(१०) नक्षोषाऽप्नौ इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।

(क) छ० ४, २, ५ । (ख) छ० ८, ८०, १ । (ग) छ० ६, ५३, १७ ।

(घ) छ० १, ११, ६ । (ङ) छ० १, २२, ११ ।

श्वामाग्नेयौ^(१) हि काञ्चन्य तस्मैवोषाः^(२) कस्त्रैव तु^(३) ॥ ८ ॥
 तम उच्छ्वल्यु^(४)षा नक्षा^(५) नक्षीमां हिमविश्वभिः ।
 अपि वा^(६) अक्षवर्णेति नक्ष पूर्वा द्वे^(७) रिदं^(८) भवेत्^(९) ॥ ९ ॥
 नाञ्चा भवत्युषा^(१०)स्मैव सैषाः^(११) प्रागुदयादुरवेः ।
 (८)षा हि वोषाः^(१२) भवत्यादौ मध्ये प्राप्ते तमस्ती^(१०) ॥ १० ॥
 देव्याविति^(१३) तु शोतारावुभौ^(१४) पार्थिवमध्यमौ ।

(१) भाक्षामेयौति ख०, श्वामेयौति ग०, श्वामेयौति छ० पुस्तका-
 नरस्त ।

(२) विक्षा(ख)उमे(ग)ति क० घ० च० ।

(३) अभि वेति ख० ।

(४) चेरिदमिति ख० ।

(५) तम उच्छ्वल्युषेति स्त्रोकः क० घ० च० पुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) उषाः इत्यन्त उषेति पाठः संगतः ।

(७) श्रेष्ठेति ख० ।

(८) ख० ग० छ० पुस्तकेषु, वा हि वोषेति स्त्रोकार्जैः, नाञ्चा भवत्युषा-
 स्मैवेति स्त्रोकार्जात् प्राक्, पठितं ।

(९) दोषेति क० घ० च० ।

(१०) निश्चोये सा तमस्तीति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।

(११) देव्याविसौति ख० ग० ।

(१२) अभी इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।

(क) छ० १, ४६, १ । (ख) छ० १ इ२, ४ । (ग) छ० ६, ५४, ५ ।

(घ) छ० १, ४६, १ । (ङ) छ० १, ७३, ७ । (च) छ० १, ७२, ६ ।

दिव्यादग्नेषु^(१) जग्नाते देव्यौ तेनेह वर्जना^(२) ॥ ११ ॥
 तिस्रस्तु देव्यो याः प्रोक्तास्तिस्तानैवेह सा तु वाक् ।
 चिविधेनोच्यते नाथा व्योतिःपु चिषु वर्जिनी ॥ १२ ॥
 अग्निमेवानुगेषा^(३) तु मध्ये लैक्ष्मी^(४) सरद्धती ।
 अमुं स्तिताधिकाक्षु^(५) भारती भारतो लालौ ॥ १३ ॥
 शैषा तु चिविधा वै वागिदवि च व्योधि चेह च ।
 अदा^(६) चैव समस्ता च भजतेऽग्नीनिमानपि^(७) ॥ १४ ॥
 लष्टा तु चः सोऽयमेव^(८) पार्थिवोऽयिरिति श्रुतिः^(९) ।
 पार्थिवस्याच्च वर्णः सुः कस्याष्टुक्^(१०) चार्त्तवेषु च^(११) ॥ १५ ॥
 लिखित^(१२) स्तुष्टुतो वा स्तात्^(१३) द्वूर्पं मन्त्रवतीति वा^(१४) ।

(१) चौति ख० ग० छ० एुल्कान्तरस्त ।

(२) कथ्यत इति क० ख० छ० च० ।

(३) अनुश्चेति ख०, अनुसेषेति क० घ० च० ।

(४) प्राप्तेति ख० ग० छ० एुल्कान्तरस्त ।

(५) स्थितविजोक्तिविति क० घ० च० ।

(६) आप्तेति क० घ० च० ।

(७) भजतेऽग्नीनिमानन्विति क० घ० च० ।

(८) हृष्णमेवेति ख० छ० एुल्कान्तरस्त, यत् ख्ययं प्रोक्त इति ग० ।

(९) चुतिरिति ख० ग० छ० एुल्कान्तरस्त ।

(१०) कास्यादीदिति ख०, कस्याष्टगिति छ० एुल्कान्तरस्त ।

(११) पार्थिवो वास्त्राच्चे च कौत्सा चिष्वार्त्तवीषु चेति क० घ० च० ।

(१२) तुष्टिते वा स्तादिति ख०, त्वक्ततेर्वा स्तादिति ग० छ० एुल्कान्तरस्त ।

(१३) अनुष्टुत एव वेति ख० ग०, वा इत्यत्र वेति छ० एुल्कान्तरस्त ।

(क) अ० १०, ८४, २ ।

कर्मचु लरणा वेनि (१)तेग नामैत(२)दमुते ॥ १६ ॥
 यः सहस्रतमौजस्तु (३)रवेष्वन्नसुपाश्रितः(४) ।
 सोऽयं(५) लष्टारभेवाग्निः (६)परं वन्दे च यमधु(७)(८) ॥ १७ ॥
 प्रादाद्वाहा च (९)सुप्रीतः सुचाय(१०) यदथर्वणे(१०) ।
 स चाभवद्विसेग ब्रह्मणा वौर्यवज्ञमः(११) ॥ १८ ॥
 तमृषि(१२)र्निषिष्वेधेन्द्रो (१३)मैवं वोचः (१४)कचिन्मधु ।
 न हि प्रोक्ते मधुन्यस्मिन् जीवनं लोक्याम्यहं(१५) ॥ १९ ॥

- (१) कर्मसूतारणो वेतोति ग० छ०, वेतोत्यच वेतोति ख० पुस्तकान्तरस्त ।
- (२) नामैतदिति ख० ।
- (३) सहस्रतमो रस्मिदिति ग० छ० ।
- (४) चक्रमसोऽस्मित इति क० घ० च० ।
- (५) सोऽप्रीति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
- (६) अग्निमिति ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
- (७) वेदवतं मनुमिति ख०, चेह च यमधिति ग०, वेद च यमधिति छ०, देव च यमधिति पुस्तकान्तरस्त ।
- (८) अपौति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
- (९) सुतायेति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
- (१०) तदथर्वण इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
- (११) दौमिमत्तरः इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
- (१२) तं त्वयिदिति क० घ० च० ।
- (१३) निषिष्वेद्य इति क० घ० च० ।
- (१४) मैदं वाचः इति क० घ० च० ।
- (१५) मधौ ब्रह्मण् जीवनं तद्वसुत्सने इति क० घ० च० ।

(क) छ० १, १४, १० ।

तमृषिं लक्ष्मी देवौ विधिव^(१) अध्याचता^(२) ।
 स च ताभ्यां तदाचष्टे यदुवाच गच्छीपतिः ॥२०॥
 तमन्नुतान्नु नासत्यावाश्वेन^(३) गिरसाऽभवत् ।
 मध्वाश्च याहय लं त^(४) अक्षेष्णु लां हनिष्वति^(५) ॥२१॥
 आश्वेन^(६) गिरसा तौतु^(७) दध्वाश्च यदश्विनौ^(८) ।
 तदाश्वेष्ट्रोऽहरस्त्वां^(९) व्यधान्तामस्य तौ गिरः^(१०) ॥२२॥
 दध्वीच^(११) क्ष^(१२) गिरसाम्बं छतं वशेष वज्जिणा ।
 पपात चरसो मध्ये पर्वते गर्वणावति^(१३) ॥२३॥
 तदग्नस्तु^(१४) समुत्याय भूतेभ्यो विविधान् वरान् ।

(१) विविक्षे इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(२) याचलिति क० ख० छ० च० ।

(३) वाईश्वेति ग० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(४) त्वावामिति क० ख० छ० ध० च० ।

(५) मेक्षस्य त्वावधीतः इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(६) आश्विनोर्विति छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(७) ताभ्यामिति ख०, तस्मिति क० ध० च० ।

(८) यदश्विनोर्दिति क० ध० च० ।

(९) तदस्येष्ट्रो इरस्येष्ट्रेति ख० ।

(१०) यावनधत्तामस्य यस्त्रिर इति ग०, नवतामस्य यस्त्रिरः इति ख०,
 चान्यनधत्तामस्य चस्त्रिरः छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(११) दध्वीचस्त्रेति ग० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(१२) तस्त्रिरस्त्रिति क० ख० ध० च० ।

(क) छ० १, ८४, १३ । (ख) छ० १, ८४, १४ ।

प्रादात्^(१)युग्यर्थनं तासेवाप्यु न्यमज्जत^(२) ॥२४॥
 लष्टा रूपविकर्त्ता च योऽसौ मात्रमिके गणे ।
 स्फुतः स च निपातेन^(३) सूक्ष्मज्जत्त्वं न विद्यते ॥२५॥
 (४)वग्यतिं तु यं प्राङ्गरयं सोऽग्निर्वग्यतिः ।
 अयं वनानां हि यतिः पाता पास्यथतीति च^(५) ॥२६॥
 अग्निर्ग्न्यसमदेना^(६)उयं वग्यतिवदीडितः ।
 मन्दख्ये^(७)त्यस्य^(८)सूक्ष्मज्जत्त्वं द्वतीयया ॥२७॥
 यूपवन्नरुचैव स्फुतिर्याच^(९)प्रसङ्गज्ञा ।
 समस्केनैव सूक्ष्मेन^(१०)द्वतीये सा तु मण्डले ॥२८॥
 स्खाशाङ्कतीव्य^(११)वस्त्राणु^(१२)विदुषां मतयोऽभवन् ।

- (१) प्रादायेति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।
 (२) निमज्जतीति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।
 (३) निपाते चेति क० घ० च० ।
 (४) वेति क० घ० च० ।
 (५) मन्दख्येति चेति ग० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।
 (६) सूक्ष्मे चेति ग० ।
 (७) यास्येति ग० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।
 (८) सर्वेषां तिसूक्ष्मेनेति ख० ग० छ०, सर्वेषां यतिसूक्ष्मेनेति पुस्तका-
 न्तरं ।
 (९) क० घ० च० पुस्तकेषु, स्खाशाङ्कतास्यसंख्यालिखति पाठोऽस्ति ।
 स्खाशाङ्कतयोऽनेकाच्चेति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।
-
- (१०) क० घ० ६, ४८, १७ । (११) क० घ० २, १६, ८ । (१२) क० १, २६, ५ ।
 (१३) क० १, १४८, ११ ।

तस्यं सोऽय^(१)मेवाग्निर्भवतीति विलिख्यः ॥२६॥
 अयं कर्ता च देवानां ^(२)साहनिक्षामिष्टकज्ञा ।
 अयं प्रसूतिर्भवतानां स तेषाः^(३)मयमव्ययः ॥३०॥
 तनूपा^(४)द्वितीया तु ^(५)नराग्रंस^(६)वती च था ।
 समस्ते ^(७)प्रयोक्तव्ये चिक्षेवोभयवत्स्तिः^(८) ॥२१॥
 नराग्रंसवती वा स्या^(९)द्वितीयेह ^(१०)प्रजार्थिनां ।
 वलकामोऽय वा यः स्या^(११)मूरिमिच्छति वापि ^(१०)यः^(११) ॥३२॥
 आग्रेयमिति^(१२) यत्त्वेभिः^(१३)वैश्वदेवमिष्टोच्यते ।

---

(१) त्वयमिति ग० छ० एुत्कान्तरस्त ।

(२) अयं हि कर्ता साहनामिति ख० ग० छ० एुत्कान्तरस्त ।

(३) सर्वेषामिति ख० ग० छ० एुत्कान्तरस्त ।

(४) चेति ख० ग० छ० एुत्कान्तरस्त ।

(५) समस्येते इति ख० ग०, समष्येते इति छ० एुत्कान्तरस्त ।

(६) उभयवस्थालिति ग०, उभयवस्थु लिति छ०, उभयवस्थु चेति एुत्कान्तरस्त ।

(७) चास्यादिति ग० छ० ।

(८) चेति ख० ग० छ० एुत्कान्तरस्त ।

(९) अग्रकामो वेति ख० ग० छ० एुत्कान्तरस्त ।

(१०) मूर्तिमिच्छेदथापीति ख० ग० छ० एुत्कान्तरस्त ।

(११) वेति ग० ।

(१२) आग्रेयं सूक्ष्ममिति ख० ग० एुत्कान्तरस्त, आग्रेये सूक्ष्ममिति छ० ।

(१३) सूक्ष्ममेभिर्यदिति ख० ग० छ० एुत्कान्तरस्त ।

(क) छ० १, १८८, २ । (ख) छ० १, १४२, ३ ।

तदिश्वसिङ्गं गायत्रं (१)वैश्वदेवेषु ग्रस्ते ॥३३॥
 इन्द्रसोमभिनीष्टं तु (२)यदा दग्धकमार्त्तवम् ।
 तस्मिन् सहर्तुना सप्त प्रत्यूषं सौति देवताः ॥३४॥
 तत्र्चन्तुनेति षट्खृचु चतस्त्वृतुभिः सह ।
 पुनर्दर्योर्बन्धतुनेति वज्ञलैकलखचिताः ॥३५॥
 च्छतवो देवताभिश्च निपातेनेह संस्कुताः ।
 अथर्वन्मैषसूक्ते च तथा गार्त्तमदेऽपि च(३) ॥३६॥
 मुख्या लिङ्गभेदासौ(४) अस्तस्तु द्वितीयया ।
 द्वतीयया तु लष्टारमग्निनु परया ततः(५) ॥३७॥
 पञ्चम्या तु पुनः ग्रन्थं षष्ठ्या देवाद्यतादृष्टौ ।
 सप्तम्या षाष्ठ्यमिरग्निनु चतुर्भिर्द्विष्णोदर्थं(६) ॥३८॥
 आदेशादैवतं ज्ञेयमनुमत्वाणां न(७) सिङ्गतः ।
 न ग्रन्थं सिङ्गतोऽप्यासां(८) ज्ञातुन्त्वेन देवतं(९) ॥३९॥

- (१) इन्द्रसोमं पिवेतोमभिति ५० ८० एक्षकान्तरस्त्र, इममित्यच
 इवमिति ग० ।
 (२) तत्र्चन्तुनेति षट्खृचु इत्यादि तथा गार्त्तमदेऽपि चेत्यनपाठः ५० ८०
 च० चिङ्गितपुस्तकेषु च विद्यते ।
 (३) एवोर्चिन्तिक० ८०, एवार्चिन्तिच० ८० ।
 (४) चतुर्थ्या चामि भेद चेति ५० ८० ग० ।
 (५) मन्माणान्तिविति ५० ८० च० ।
 (६) षाष्ठ्यासामिति ५० ८० एक्षकान्तरस्त्र ।
 (७) देवताः इति ५० ८० च० ।

(क) अ० १, २७ ४ । (ख) अ० ६, ८८, ३ ।

एकादशा तु नाशवौ^(१) दादशाग्निभिं पुनः ।
 पृथक् पृथक् स्तूतीदम् स्फक्तमाह रथीतरः^(२) ॥४०॥
 बङ्गदैवे द्विदैवे^(३) वा गुणीर्वा^(४) यच्च कर्मजैः ।
 स्थृयते देवतैकैका विभक्तस्तुतिः^(५) तदिदुः ॥४१॥
 वैश्वदेवानि स्फक्तानि चिविधानि भवन्ति तु ।
 स्थृयसंस्कृतसंयुक्तं विश्वलिङ्गं पृथक्-स्तुतिः^(६) ॥४२॥
 पृथक्-स्तुति तु यत्प्रोक्तं तदिद्या^(७) बङ्गदैवतम् ।
 विश्वलिङ्गम् तथच विष्णैः स्तैः कर्मजैर्गुणैः^(८) ॥४३॥
 विश्वातुहिम्न यद्देवान् स्तौतिः^(९) स्थृयमनेकधा ।
 देवानेवा^(१०) भिसंस्तौति तं प्राञ्छः स्थृयसंस्कृतम् ॥४४॥
 न तु भागोऽप्यस्फक्तादौ^(११) न स्थृर्ये स्तौष्ठेषु वा^(१२) ।

(१) रथान्तरः इति ख० ।

(२) बङ्गदैवतदग्ने इति ख० घ० च०, बङ्गदैवते इन्द्रे इति ख० ।

(३) गुणैः स्तैरिति क० घ० च० ।

(४) देवतैकैकामभक्तिस्तूतीति क० ख० घ० च० ।

(५) पृथक् स्तूतीति निर्विसर्गान्तपाठः समीक्षीनः ।

(६) यदिद्यादिति क० घ० च० ।

(७) कर्मभिः स्तुतः इति क० घ० च० ।

(८) देवास्तु यज्ञैति क० घ० च० ।

(९) देवैरेवेति क० घ० च० ।

(१०) भागस्य स्फक्तादाविति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्य, भागो स्फक्तादाविति च० ।

(११) स्फक्तेष्वैवाषसेषु वेति ग०, स्फक्तेष्वैवाषसेषु वेति छ० ।

(क) अ० १०, २४, ५ ।

न चाविने कथामी^(१)ति न सर्वार्थां^(२) क्रतौ मुखे^(३) ॥ ४५ ॥
 न चैवेवं प्रपादेषु^(४) मन्त्रेभ्यन्ते एकेषुचित् ।
 न च अन्त बोधेति पदं वा स्थानं शब्दू^(५)रिति ॥ ४६ ॥
 यस्मिन्^(६) प्रसङ्गादपि तु बङ्गीनां परिकीर्तनम् ।
 वैश्वदेवं तदप्याह स्वरितो लोमकायमः^(७) ॥ ४७ ॥
 असंस्तुतं संस्तुतवत्^(८) प्रदिष्टं दैवतं कृचित् ।
 मन्त्रैसामृषयोऽर्चज्ञि^(९)ताम् बुधेत ग्रास्ततः^(१०) ॥ ४८ ॥
 आदौ तु मध्ये वाम्ने च विधादृष्टु च कर्त्तुभिः^(११) ।
 कर्त्ताण्यनुपदिष्टानि प्रदिष्टान्यपि तु कृचित्^(१२) ॥ ४९ ॥
 कर्त्त्वं तावस्त्राविद्यां निविदि सौति कर्त्त्वेण ।

(१) मखे इति ग० छ० ।

(२) प्रवादेभिति ख० ग० छ० ।

(३) यस्मिन्निति छ० घ० च० ।

(४) लोमकायमः इति ख० छ० ।

(५) क्लृतं वापीति ख० ग० छ० ।

(६) दैवतामृषयोऽर्चज्ञः इति छ० घ० च० ।

(७) ग्रास्तविदिति ख० ग० छ० मुखकान्तरम् ।

(८) एथक्लेषु च कर्त्तुभिरिति ग० च०, एथक्लेषु च कर्त्तुभिरिति पुस्तकान्तरं ।

(९) दृश्यदिति छ० घ० च० ।

(क) अ० १, ३५, १ । (ख) अ० ५, ७३, ५ । (ग) अ० १, २३, ७ ।

यद्देनुस्थानजुहो^(१) बोढा दोग्धाश्चरेव वा ॥५०॥
 भागेयः सौति चाम्यादौमिचादौनश्चसंकृतौ^(२) ।
 यदैभिरिति चैतस्मिन् वैश्वदेवेऽग्निमर्चति ॥५१॥
 तदाङ्गराहावने च प्रायश्चोऽन्यां स्तुवकृषिः^(३) ।
 प्रातर्योगात्^(४) प्रशङ्खादा सौत्यन्यामपि देवताम् ॥५२॥
 यस्मां वदत्यर्थवादान्^(५) सा ज्ञेया सूक्ष्मभागिनी ।
 चान्तु सौति प्रशङ्खेन सा विज्ञेया निपातिनी ॥५३॥
 चतुर्द्वा भृष्टते^(६) चास्मिन् सूक्ष्मे वै^(७) सूक्ष्मभागिनी ।
 चस्मिन् सर्वांस्तु राजर्णीनृषीण् वापि स्तुवकृषिः ॥५४॥
 मेधातिधिरग्न्यस्तु^(८) द्वहुक्यो मनुर्गयः^(९) ।
 चतुर्जिष्ठा^(१०) च सुकर्षस्य ग्रायातो^(११) गोतमो सुश्रः^(१२) ॥५५॥

(१) यद्देनुः सत्यगङ्गाहाविति छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(२) चाम्यसंकृताविति क० ख० घ० च० ।

(३) अन्याः स्तुवकृषिः इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(४) प्रतियोगादिति ग० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(५) वदत्यर्थपादाः इति क० घ० च० ।

(६) न तु व्याहृत्यते इति क० घ० च० ।

(७) वेति ग० ।

(८) चेति ख० छ० ।

(९) मानवो यमः इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(१०) छ० १०, ४१, २ । (११) छ० ६, २, ८ । (१२) छ० ५, २८, ११ ।

(१३) छ० ३, ५१, ७ ।

खस्त्वाचेयः परच्छेपः कचीवा^(१) नाथिरौर्वगः^(१) ।
 नाभाक^(२) स्वैव निर्दिष्टो दुवस्यु^(३) ममतासुतः^(४) ॥५६॥
 विहव्यः^(५) कश्यप च्छिं^(६) रवस्तारस्य नामयः^(७) ।
 वामदेवो मधुच्छन्दाः पार्थो दचसूता^(८) दितिः ॥५७॥
 जुहुर्गत्यमद्य^(९) स्वषिंदेवाः सप्तर्षयस्य^(१०) चे ।
 तापसोऽग्निर्वचिः^(११) कुत्सः^(१२) कुमीदो चित^(१३) एव च ॥५८॥
 वन्मुप्रभृतयस्वैव चलारो भ्रातरः पृथक् ।
 विष्णुस्य नेजमेषस्य नाशा संवनन^(१४)^(१५) स्य चः ॥५९॥
 एते तु सर्व^(१६) एवास्य विश्वैः स्वैः कर्मजैर्गुणैः ।
 समस्तैरथ च^(१७) व्यसौः पृथक्सूक्तेषु तुष्टुवुः ॥६०॥

- (१) उब्बंसुरिति छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) ममतासुताः इति घ० च० ।
 (३) चर्विंरिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) पार्थोदकसुतेति क० घ० च० ।
 (५) देवास चृष्टयस्वेति छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) यमोऽविलापसः इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) सक्षवन इति ग० ।
 (८) सर्वा इति क० घ० च० ।
 (९) वेति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

- (क) अ० १, १२६, २ । (ख) अ० ८, १४, २ । (ग) अ० १०, १००,
 १२ । (घ) अ० १, १०८, ६ । (घ) अ० १, १२६, ६ । (च) अ० २,
 १६, ८ । (छ) अ० १, १०६, ६ । (ज) अ० १, ५२, ५ । (झ) अ०
 १०, ६६, १२ ।

पार्थिवो द्रविष्णोदा^(१)ग्निः^(१) पुरसाधसु कौन्तिः ।
 तमाङ्गरिक्रं दात्वा^(२)देके तु बलविज्ञयोः ॥६ १॥
 अयं हि द्रविष्णोदाऽग्निरवं दाता बलस्य हि ।
 द्रविष्णोदाग्निरेवायं द्रविष्णोदा^(३)कादोच्चते ॥६ २॥
 आग्नेयेष्ववद्येत^(४) प्रवाहाद्रविष्णोदसः ।
 (५) एन्द्रस्य नवकस्ये ह ॥६ ३॥

(१) द्रविष्णोदोऽग्निरिति उ० उ० उ० ।

(२) अतिदात्वादिति उ० पुरकान्तरस्य ।

(३) आग्नेयेष्वेव दृश्यन्ते इति ग० ।

(४) उ० उ० चिङ्गितपुरुषकयोः, पुरुषकान्तरे च एन्द्रस्य नवकस्ये हेति
 शोकार्द्धायाक्, द्रविष्णोदग्निरेवायमिति स्तोको न विद्यते । तच,—

जायते च बलेनायमध्येत्युषिभिरध्वरे ।

इवौंषि द्रविष्णां प्राङ्गुण्यविषो यज्ञ जायते ॥

दातारचर्त्विंशतेषां द्रविष्णोदाक्षतः स्त्रयम् ।

मृषीयां पुरुष इत्येषां दृश्यते सहस्रोपही ।

मध्यमादा यतो नष्टे तस्मादा द्रविष्णोदसः ।

एतदृशाङ्गेषोकदयं दृश्यते । उ० चिङ्गितपुरुषके द्रविष्णोदसः
 इत्यन्न द्रविष्णोदस इतिपाठः, पुरुषकान्तरे च अथेतोत्पत्ति अध्येतिति
 पाठोऽपि ।

(५) नवकस्यादेति उ० पुरुषकान्तरस्य ।

(अ) उ० १, १५, १० । (ख) उ० १, १५, ७ ।

तस्योन्नरं तु ॥१॥ सोमानं स्वयते ब्रह्मण्यतिः ।
 अग्निः पश्चभिराद्याभिः ॥२॥ सिंहभिः बद्धस्यतिः ॥३॥
 नराग्रांसोऽन्यथा चर्चा सोमेश्वरौ तु निषातिसौ ।
 चतुर्थीं सोम इक्ष्य पश्चम्यां दण्डिणा सह ॥४॥
 प्रशङ्खादृषिणा प्रोक्षाः समन्वाः स्थानसोक्षयोः ।
 प्राजापत्यं तथैऽन्नः स्वादिति तस्येह नामनौ ॥५॥
 कविते द्वे च बट्चान्यान्येषाद्याः ॥६॥ प्रजापतिः ।
 ॥७॥ गिर्द्वानि यानि नामानि तानि वस्त्राम्यतः परं ॥७॥
 बप्तनिः कच्च कामय बद्धस्यतिरेव च ।
 इदस्यति ॥८॥ वाचस्यतिक्षतः ॥९॥ ब्रह्मण्यतिः ॥१०॥
 द्वतीयान्मे तु स्त्रक्ष्य चतुर्थीं ॥११॥ पश्चमस्य घत् ।

- (१) तस्योन्नरे चेति क० घ० च० ।
 (२) अग्न्याभिरिति उ० ।
 (३) तथैति क० घ० ।
 (४) यानि तस्येह नामानि प्राजापत्यानि तानि त्विति उ० पुल्कान्तरच ।
 (५) कवितानीह बख्गानि तेषां लाद्य इति उ० पुल्कान्तरच ।
 (६) गिर्द्वानौति सोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुल्केषु न हृष्टते ।
 (७) इदस्यतिरिति उ० ।
 (८) लुत इति ख० च० ।
 (९) प्रथमनिति ख० उ० पुल्कान्तरच ।

(क) अ० १, १४२, ३ ।

चतुर्भिरितरैसान्^(१) न सूक्तं नाप्यृगुच्छते^(२) ॥६८॥
 सर्वाण्णेव तु सर्वासां देवतानां प्रजापतेः ।
 नामानि कथयन्थेते सम्मग्निदिदृच्छवः ॥७०॥
 तदाङ्गर्नेतदेवं स्वादष्टानामेव^(३) हि सूतः ।
 तैरेव सास्य कल्पन्ते^(४) क्रतवस्तु इवौंषि च ॥७१॥
 मरुङ्गिर्मध्यमस्तानैः पर^(५) मधिस्तु पार्थिवः ।
 नवकेनेह^(६) सूक्तेन प्रतीत्य^(७)(क)मिति संस्तुतः ॥७२॥
 मरुतां साइचर्यान्तु^(८) सूक्तेऽस्मिन्नाग्निमालते ।
 मन्यते नाथमस्तैव^(९) यास्तोऽग्निं न तु पार्थिवम् ॥७३॥
 स्वादयं पार्थिवस्त्वैव^(१०) तथा रूपं हि दृश्यते ।

---

(१) स्वेगमिति ख० घ० च० ।

(२) नापि खूचोऽनुते इति ख० घ० च०, नानाप्यृचोऽनुते इति ग० ।

(३) एष इति ख० ग० रु० ।

(४) तैरेवास्य प्रकल्पन्ते इति ख० उ० एुल्कान्तरस्तु ।

(५) अयमिति ख० ग० घ० च० ।

(६) नवर्चनेहेति उ० एुल्कान्तरस्तु ।

(७) प्रस्त्रमिति रु० ।

(८) वेति उ० ।

(९) मध्यमं वेवमिति ख० रु० एुल्कान्तरस्तु ।

(१०) पार्थिवेष्वेवेति उ० एुल्कान्तरस्तु ।

(क) ख० ७, ६८, ६ ।

भूयसे^(१) वीतये^(२) चेति^(३) वैष्णुतेन तदक्षिणि हि^(४) ॥७४॥
 अथ स्वाद^(५)मिधामस्तु देवतायाः पृथक् पृथक्^(६) ।
 स्वसोऽर्थर्थस्तु पादस्तु कथम्भावेत^(७) दैवतम् ॥७५॥
 यथा निविदि साविश्चां स्वतन्त्रे कर्म कर्मणां^(८) ।
 होग्नी धेनु^(९)वीडानह्नामाशः यज्ञिषुरं धिक्षाः^(१०) ॥७६॥
 यथा वह्णमित्रीया^(११) वह्णः प्राविता शुवत्^(१२) ।
 स्वप्रायैष्मिरग्ने^(१३) परीक्ष्य^(१४) तत्त्वं देवताः^(१५) ॥७७॥
 ग्रन्थामां दैपदादीनां त्विदेवकङ्गदेवतम् ।
 अवस्थामां संस्कृतवाक्यादिष्टं दैवतं जाचित् ॥७८॥

- (१) उद्यसे तीवये चैतदिति क० घ० च० ।
 (२) वैष्णुतेनेत्वतस्त्विहेति ख० छ० ।
 (३) अतस्मिदिति ख० पुरुषकामतरस्तु ।
 (४) खुतौ खुताविति ख० छ० पुरुषकामतरस्तु ।
 (५) ज्ञायेतेति ख० छ० पुरुषकामतरस्तु ।
 (६) स्वर्यकर्मस्त्वेति ख० पुरुषकामतरस्तु ।
 (७) तथैव चेति ख० घ० च० ।
 (८) यथा च ग्रन्थो मिधीयाः इति ख० घ० च० ।
 (९) अप्येतिति ख० छ० पुरुषकामतरस्तु ।
 (१०) परीक्ष्यः इति ग० ।
 (११) परीक्ष्यस्तु त्वं संस्कृतवाक्याः इति ख० पुरुषकामतरस्तु ।

- (क) घ० १, १६, १ । (ख) घ० १, ५, ६ ।
 (ग) घ० २, ३१, ७ । (घ) घ० १, ३६, ८ ।

यथ द्विदेवते मन्त्र एकवद्देवतोच्चते ।
 विभक्तस्तुति तदिद्यात् बङ्गवज्ञवच्च तत्^(१) ॥३८॥
 आग्नीर्वादेषु संशास्तु कर्मसंशास्तु देवताः ।
 वङ्गो हि बङ्गवद्यच^(२) द्विवद्वौ यथ संस्कृतौ^(३) ॥८०॥
 सुधन्वन्^(४) आप्निरवस्था^(५)सन् पुण्यास्त्रयः पुरा^(६) ।
 चक्षु^(७)र्विभ्या^(८)(९) च वाय^(१०)स्त्र^(११)ग्रिव्यास्ते लष्टुरेव च^(१२) ॥८१॥
 ग्रिव्यासां तांखण्डा लाङ्ग थत्वर्य किञ्चन ।
 परिनिष्ठितकर्माणो विश्वेदेवा उपाङ्गयन् ॥८२॥
 धेनुं सर्वदुर्घां चकुरवृतं सवरच्चते ।
 द्वृहतस्तयेऽश्विभां रथं दिव्यं चिवन्तुरम् ॥८३॥
 इत्राय च हरी देवप्रदितेनाग्निनापि यत् ।

- (१) बङ्गवज्ञवच्च यदिति छ० पुस्तकान्तरच ।
 (२) वङ्गो हि बङ्गवाच्च इति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।
 (३) दिपदे यथ संस्कृते इति च० ग० च० च० ।
 (४) आसन् सुधन्वन् पुण्यास्त्रय अप्निरवस्थ ये इति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।
 (५) विश्वेति ग० च० ।
 (६) वायुचेति ख० ।
 (७) लक्ष्म तेऽभवद्विति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच ।

- (क) अ० ५, ४२, ११ । (ख) अ० ४, ४०, १ । (ग) अ० १, ११०, ७ ।
 (घ) अ० १, ११३, १ । (छ) अ० १, २०, ८ ।

एकस्म उमभित्युक्ते ज्येष्ठो^(१) दावित्यथात् च ॥८ ४॥
 उक्ता ततचुसमसान्यथोक्तं तच इर्हिताः ।
 लष्टा च सविता^(२) यैव^(३) देवदेवप्रभापतिः ॥८ ५॥
 सर्वान् देवान् समामन्त्र्य चाङ्गतलं ददुश्च ते ।
 तेषामाद्यन्ययो^(४) जाता दृश्यते बङ्ग वस्त्रावः^(५) ॥८ ६॥
 विशेषां ते ततस्युक्तु^(६) वर्णहनान्यायुधानि च ।
 द्वौयसवने तेषां तैस्यु भागः प्रकस्तिः ॥८ ७॥
 अपिव^(७) त्सोमभिन्नश्च तैसत्र सवने^(८) (९) सह ।
 तेषां कुतिरिण्डसूक्तमय^(१०) मित्यार्भवं^(११) परम् ॥८ ८॥

(१) ज्येष्ठे एति पुष्टकान्तरं ।

(२) सविनेति च ० ।

(३) यैवेत्यच्च चैवेतिपाठः समीचीनः ।

(४) आद्यन्ययोरिति सविसर्गन्तपाठो युक्तः ।

(५) धेनुं सवदुंधामित्वदि दृश्यते बङ्गवस्त्रावः इत्यनापाठः क० ग० च० च०
 चिकितपुष्टकेषु न विद्यते । दृश्यते बङ्गवस्त्राव इत्यच्च, दृश्यन्ते बङ्ग-
 वस्त्राव इति याठः सामुः ।

(६) ततस्ततक्षुक्ते तद्विति च० पुष्टकान्तरच्च ।

(७) सवनैरिति ग० ।

(८) लयमिति क० ग० च० च० ।

(९) इत्यक्षमिति ग० च० पुष्टकान्तरच्च ।

(क) च० १, १२, १। (ख) च० १, १६, ५।

रक्षेन्द्रामी चुतौ देवौ हनौयसादिरचिनौ^(१) ।
 हिरण्यपाणिं^(२) सावित्री तिस्रसाथत^(३) उत्तराः^(४) ॥८॥
 एकाधेदं तु देवानां^(५) दादस्यो देवपत्रयः ।
 इक्षाणी वदणानी च आग्नेयी^(६) च^(७) मृथक् चुताः ॥८०॥
 यावाप्तियौ दे च सात् स्तोनां^(८) दिस्तेव पार्थिवी^{(९)(१०)} ।
 देवानां वात् इत्येषा^(११) सूक्ष्मग्रेषम्भु वर्णवः ॥८१॥
 यायोसोचेन्द्रवाथुभाँ इृशो दाभ्वा^(१२) ततः परम् ।
 चूचे^(१३) मित्रावदण्योस्थेन्द्राय महते ॥८२॥

- (१) आदितोऽविवादिति छ० एक्षकान्तरच ।
  - (२) हिरण्यपाणिरिति पाठी युताः ।
  - (३) उपन्ध इति छ०, सावित्रसत्त्वोऽप्यत इति छ० एक्षकान्तरच ।
  - (४) चतुर्व्याप्तियोगदाः इति ग० ।
  - (५) च देवोनामिति छ० एक्षकान्तरच ।
  - (६) अग्नायीति ख० च० एक्षकान्तरच ।
  - (७) ता इति ख० च० एक्षकान्तरच ।
  - (८) महोदे स्तोनेवृक्षं पार्थिवी सूक्ष्मेवि छ० ।
  - (९) चतो देवा इति देवीति क० च० च० ।
  - (१०) इृशो दाभ्वामिति क० च० च० च० रु० एक्षकान्तरच, वृचक्षाभ्यामिति ख० च० ।
  - (११) इत्यः इति ग० छ० एक्षकान्तरच ।
-

(क) च० १, २२, १५। (ख) च० ८, २५, ६।

स्त्रो^(१) विशेषा देवोनां पूर्णं आष्टवेण^(२) हृचः^(३) ।
 अवक्तो हि उपिसाच दग्धः पूर्णं दृती^(४) रवेण^(५) ॥८३॥
 आदपिसाचुतः पूर्णा च गोभिरिभते यतः^(६) ।
 यथा हि मधुनः पूर्णं दृतिर सौति चाश्चिनौ^(७) ॥८४॥
 आवर्णनि मधुनेति दृतेरिव च दृश्यते^(८) ।
 अर्धाष्टमा अपां श्लेषा अर्धर्षाष्टामिदेवता^(९) ॥८५॥
 कस्य नूनम् काषाया आग्नेय्यक् चवितुकृचः ।
 भगभक्तस्य^(१०) भागी वा परं यदिति^(११) वाष्टम्^(१२) ॥८६॥
 चसिद्वाहैति चाग्नेये चतुर्ग्नेमर्थमस्य तु ।

(१) हृच इति ग० घ० छ० च० ।

(२) आष्टवेति चेति ख०, आष्टविरित्वृचः इति ग०, तचादृष्टयंति चेति छ० ।

(३) दतः रथे इति छ० एकाकाशरस्तः ।

(४) गोरिमोरिभते तवः इति ख० ।

(५) दिविमर्थोवि चाश्चिनाविति ख०, चाश्चिनौ इति छ० ।

(६) अवक्तो हि उपिसाचेतादि हृतिरेव च दृश्यते इत्यन्याठः ग० ग० घ० च० चिकित्पुरुकेषु न दृश्यते ।

(७) अर्धर्षाष्टामिदेवतेति ख० छ०, अर्पर्षाष्टामिदेवतेति ग० ।

(८) हि यचेति ग० ।

(९) यचिद्वि वाष्टवे इति छ० ।

(क) अ० १, २४, १४ । (ख) अ० ४, ४५, १ । (ग) अ० १, २४, ५ ।

अराबोधे^(१)ति विज्ञेया वैश्वदेव्युन्नमोन्नमा^(२) ॥८७॥
 परास्तस्त्रो यास्त्रैन्द्रे चेष्टोलूखस्त्रयोः स्तुतिः^(३) ।
 मन्येते^(४) यास्त्रकार्थस्त्रा^(५)विश्वेति तु भागुरिः ॥८८॥
 यच्चिद्युस्त्रूखस्त्रस्त्र दे दे परे सुस्त्रस्त्र तु ।
 चर्माधिष्ठवणीयं^(६) वा सेमं वास्त्रा प्रगंसति ॥८९॥
 ऐन्द्रं यच्चिद्विं सत्पेत्युन्नरस्त्राश्चिनान्त्रात्^(७) ।
 आश्चिनादुन्नरस्त्रस्त्र उषस्त्र^(८) लूच उन्नमः ॥९००॥
 स्त्रयमानः शश्वदिति प्रीतस्त्रु मनसा ददौ ।
 गुनःशैपाय^(९) दिव्यन्तु रथं सर्वं हिरण्यम् ॥९०१॥
 आग्रेयं सूक्ष्म^(१०)मैन्द्रे च^(११) चिक्षिदित्याश्चिनं ततः ।
 स्त्रतेऽर्थवादं कर्मेतदिष्टस्त्रेति तु शंसति ॥९०२॥
 पादोऽग्न्ये इयामौति मैज्ञावरण उन्नरः ।

(१) वैश्वदेव्युन्नमानमः इति क० ग० घ० च० ।

(२) यत्रेति सुस्त्रोलूखस्त्रलुतिरिति उ० पुस्त्रकान्तरस्त्र ।

(३) मन्येतामिति ख० उ० पुस्त्रकान्तरस्त्र ।

(४) यास्त्रकार्थस्त्राविति उ० पुस्त्रकान्तरस्त्र ।

(५) चर्माधिष्ठवणीये इति उ० ।

(६) आश्चिनं द्वयमिति उ० ।

(७) आश्चिनेत्युन्नरं कस्त्र औषस्त्र इति उ० पुस्त्रकान्तरस्त्र । कस्त्र इत्यच
कर्त्त्विति ख० ।

(८) यत्वमिति ख० ग० उ० पुस्त्रकान्तरस्त्र ।

(९) दे इति उ० ।

(क) अ० १, २७, १०। (ख) अ० १, २४, १२।

द्वतीयो राजिष्ठसावः^(१) सूक्तं सावित्रमुच्यते ॥१०३॥
 पञ्चमानि जगौ दृश्या^(२) सूक्तान्याप्निरसो मुनिः ।
 हिरण्यस्त्रपता प्राप्य^(३) सूखं चेन्द्रेण श्रावतम् ॥१०४॥
 आग्नेयं प्रेति मारुतं क्रीलं^(४) (क)कौणि पराष्टतः ।
 सूक्तमुदृ^(५) ब्राह्मणस्यात्यं यं रवनि चयसुषाः ॥१०५॥
 वरणार्थमनित्राणां मध्य आदित्यदैवतः ।
 पौष्ट्यं चपूषन्^(६) वड्डोद्रौ^(७) सूतीया न तु केवला ॥१०६॥
 मित्रेण वरणेनात्र^(८) विश्वदैवत्य संस्कवः ।
 उक्तमत्तिर्विणा पूर्वमादेशादैवतं विना ॥१०७॥
 श्वातुं न शक्यते खिङ्गान्तथापि क्वचिदुच्यते ।
 आदित्या वस्वो रुद्रास्तमग्न इति च सूताः ॥१०८॥
 दृष्टः सौम्योऽग्ने^(९) अग्नेये प्रगायेनास्मिनौ सूतौ ।

(१) राजिः सूता द्वतीयेति उ० ।

(२) दृष्टेति ख० ग० उ० एुस्तकान्तरच्च ।

(३) प्राप्तः इति उ० ।

(४) क्लीजमिति एुस्तकान्तरं ।

(५) उत्तिष्ठेति ख० उ० एुस्तकान्तरच्च ।

(६) सम्पुष्यमिति पाठो विशुद्धः ।

(७) पौष्ट्यं संदर्शत्रौद्रेति उ० एुस्तकान्तरच्च ।

(८) वरणेनास्तेति ख० उ० एुस्तकान्तरच्च ।

(९) सौम्यम इति एुस्तकान्तरं ।

(क) उ० १, १७, १।

सहोषसा सिङ्गभाजा वयं सोमः सुदानवः^(१) ॥१०६॥
 अर्धर्ची देवदेवत्य एव दत्याश्चिने परे ।
 आदित्यं मन्यते यात्को हविषेति^(२) सहस्रतं^(३) ॥११०॥
 सहोषे ततः सौर्यसुदृत्यमिति संक्षतम् ।
 भग्निर्विन वहशोशु रोगप्रसूच उत्तमः ॥१११॥
 रोगोपनुष्ठ^(४) मासाभ्यासुष्ठुत्युत्तमे दधे ।
 अर्धर्चं तु दिवद्वैष ऐश्वरः सव्यः^(५) (क) ग्रतर्चिषु ॥११२॥
 खद्यमिक्षसमं पुन्नमिक्षमाऽश्विरसो सुनेः ।
 वज्रेव^(६) सव्यो भूत्वर्दि^(७) योगित्वात्पुन्नताहृतः ॥११३॥
 प्रथमे मखले ज्ञेया चक्रयसु प्रतर्चिनः ।
 चुद्रस्मृतमहासूक्ता अन्ये मध्येषु मध्यमाः^(८) ॥११४॥

(१) उत्तमचर्चिवोत्तादि वयं सोमः सुदानवः इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च०
 चिकितपुष्टकेषु च विद्यते ।

(२) हविषेति पुष्टकान्तरं ।

(३) आदित्यमित्यादि लोकाङ्कं क० ग० घ० च० चिकितपुष्टकेषु नोप-
 बधते ।

(४) रोगापनुष्ठीति ग०, रोगापनुत्तिविति ल० ।

(५) अदर्चन्तु दिवद्वैषदैक्षाण्यदेति ल० ।

(६) वज्रे चेति ख० ।

(७) भूत्वर्दिति क० ग० घ० च० ।

(८) प्रथमे मखले ज्ञेयेत्वादि अन्ये मध्येषु मध्यमा इत्यन्तपाठः क० ग०
 च० चिकितपुष्टकेषु नेत्रते ।

(क) क० १, पृ० ५ ।

गवकं जातवेदसं नूचिदन्तु वद्या इति ।
 वैश्वानरौयं तत्पूजमाग्नेयन्तु ततः परम्^(१) ॥ ११५ ॥
 ऐश्वार्यस्ते तत^(२)स्त्रीणि वृष्णे ग्राह्याद्य^(३) माहतम् ।
 आग्नेयानि तु पश्चेष्टि नवश्वस्त्रि वामिति^(४) ॥ ११६ ॥
 (५)दशास्त्रिनानीमानीति इश्वरावस्थायोः स्तुतिः ।
 स्त्रौपर्णीयाद्यु कास्त्रिक्ष^(६) निपात^(७)स्तुतिषु स्तुताः ॥ ११७ ॥
 उपप्रथमः^(८) स्त्रौकानि आग्नेयान्युप्तराणि षट् ।
 हिरण्यकेशो^(९) रजससृष्टोऽप्नेमध्यमस्य तु ॥ ११८ ॥
 इत्येति^(१०) पश्च वैश्वाणिण^(११) वामित्यस्त्रां निपातिताः ।

- (१) वक्तिमाग्नेयमुप्तरमिति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।
 (२) इडः इति य० ।
 (३) नवषड्हैपदानि त्विति उ० पुस्तकान्तरच ।
 (४) उ० चिक्रितपुस्तके पुस्तकान्तरे च, दशास्त्रिनानीति स्त्रोकाङ्गस्त्रेति,
 उपान्यं सप्तमेऽङ्गर्चं न मैत्रावस्थं विदुरिति पाठोऽस्मि ।
 (५) याः कास्त्रिदिति ग० रु० पुस्तकान्तरच ।
 (६) निपाताः इति उ० पुस्तकान्तरच ।
 (७) इच्छेतीति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।
 (८) वैश्वाणीति उ० पुस्तकान्तरच ।

(क) अ० १, ३७, ४ । (ख) अ० १, ४५, १ । (ग) अ० १, ७४, १ ।
 (घ) अ० १, ७६, १ ।

दध्य^(३) नुरथर्वा च मारुतानि प्रये ततः ॥ ११६ ॥

चलार्यानो^(४) वैश्वदेवे दे देवानां सुतिर्मता^(५) ।

आनोभद्रास्य देवानां भद्रं यावच्छतं पुनः ॥ १२० ॥

मधुवातासूचे तस्मिन् परमं मध्वपीव्यते ।

ग्रान्थर्या ग्रन्थ इत्येषां वैश्वदेवी ऋगिष्यते^(६) ॥ १२१ ॥

(३) अदितिर्याँरिति लक्षां विभूतिः कथिता^(७) दितेः ।

तं सोमसौम्यमौषस्य^(८) नेता उत्यासूचोऽस्मिनोः ॥ १२२ ॥

अग्निश्चाग्नेश^(९) सोमस्य अग्नीसोमाविति सुतिः^(१०) ।

(१) चलार्यानि इति द्वतो देवानां सुतिर्वतरेति क० ख० घ० च० च०, चला-
र्यानो इत्यन्न चलार्यान्नाविति ख० ।

(२) आनो भद्रास्य देवानामित्यादि वैश्वदेवी ऋगिष्यते इत्यन्तपाठः
क० घ० च० च० चिङ्गितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

(३) पुस्तकान्तरे, अदितिर्याँरिति स्नोकार्जं, आनो भद्रास्येति स्नोकार्जात्
परं पठितं ।

(४) कथ्यते इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) मेषस्यमिति ख०, मेषस्यमिति क० घ० च० च० ।

(६) अग्निनामेः ससेति क० घ० च० च० ।

(७) विमं सुने इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) च० १, ८०, १४ । (९) च० १०, ५५, ५ ।

गोतमादौशिङः^(३) कुलपरच्छेपाहृषे^(१) परः ॥ १ २ ३ ॥
 इमं कुलस^(२) आङ्गिरसो ददर्शजातवेदस्यं जगाद् षोडशर्चं ।
 पूर्वा देवा इत्युचो देवदेवास्त्वयः पादा उक्तमायासातोऽहम् ॥ १ २ ४ ॥
 तस्यैव वा यस्य तत्पूर्वमुक्तं मित्रादिभ्यो वाच^(१) उच्यते प्रकृताभ्यः ।
 अन्योऽर्थर्चं षष्ठां स्तुतानां पूर्वा देवाः पादैः स्तुतिभिः स्तुताः^(१) ॥ १ २ ५ ॥
 भरदाजे गत्युमदे वसिष्ठे नोधस्य^(३) गत्ये विमदे नभाके^(४) ।
 कुलेनोऽर्के^(५) बङ्गदेवतेषु तथा द्विदेवेषु समानदेवधर्माः^(१) ॥ १ २ ६ ॥

(१) गोतमो नाम य ऋषिः कुलस आङ्गिरस इति क० घ० च० ।

(२) वाचेत्वच स्तुताप्रा इति क० घ०, स्तुताप्रो इति च० ।

(३) उ० चिक्कितपुलके पुलकान्तरे च,—

इमं कुलस आङ्गिरसो ददर्श जातवेदसम् ।

कुलादीर्घतमास्तेवमध्ये तारस्त्वधीयते ।

पूर्वा देवास्ततो देवास्त्रिभिः पादैस्तु संस्तुताः ।

षोडशर्चं तथा स्तते जगाद् चतुरिंशतौ ।

अन्योऽर्थर्चं तु वा षष्ठां षिङ्गोऽक्षानां स्तुतौ गणः ।

इति पाठो वर्तते ।

क० घ० च० चिक्कितपुलकेषु, कुलादीर्घतमास्तेतीति स्तोकाऽङ्गस्यके
 कुलादीर्घतमा इति ते दे एवमधीयते । इति पाठोऽस्ति । इतीत्वच
 शश्वदिति ग० ।

(४) कुलेनोऽर्केति क० घ० च० ।

(५) समानधर्मिणाः इति ख० ग० ष्ठ० पुलकान्तरस्य ।

(क) अ० १, १८, १ । (ख) अ० १, १०८, ६ । (ग) अ० १, ११,
 १४ । (घ) अ० ८, ८०, ८ ।

दे विष्णपे सूक्तमौषसाग्रये^(१) सप्रवर्थे^(२)ति द्रविणोदसेऽग्रये ।
 वैश्वानरस्येति^(३) वैश्वानरौयमुक्तमस्तात्पूर्वं इच्छयेऽग्रये पुनः ॥१२७॥
 जातवेदस्यं सूक्तसहस्रमेक ऐश्वात्पूर्वं कश्चपार्थं वदन्ति ।
 जातवेदसे सूक्तमायस्तु तेषामेकभूयस्यं मन्यते शाकपूणिः ॥१२८॥
 दुचाद्या^(४) सहस्रान्तं सूक्तं नानाविधं भवेत् ।
 नवनवतिः पञ्चलज्ञा च्छ्रुः स्युः सच्चतुःशतम् ॥१२९॥
 नानादैवतमेकार्थं इन्द्रोभिस्त्रिच्छ्रुत्यथम्^(५) ।
 (६) स्योदृष्टेऽग्राणि पञ्च वैश्वदेवानि चन्द्रमाः ॥१३०॥
 चौष्ण्येऽग्रेय इश्वाग्नी ततमित्यार्भं वे परे ।
 चितं^(७) गास्त्रनुगच्छ्रुतं कूराः सासा^(८) वृक्षौ^(९) सुताः ॥१३१॥

(१) षोषस्यमध्यर्वेति छ० एक्षकान्तरं ।

(२) वैश्वानरस्येति ये इति ग० ।

(३) दुचाद्यमिति पाठः शुद्धः ।

(४) वैश्वानरस्येति वैश्वानरौयमित्यादि इन्द्रोभिस्त्रिच्छ्रुत्यथमित्यन्तपाठः
 क० घ० च० च० चिङ्गितपुस्तकेषु न विद्यते । जातवेदस्यं सूक्तसहस्रमि-
 त्यादि इन्द्रोभिस्त्रिच्छ्रुत्यथमित्यन्तपाठः ग० चिङ्गितपुस्तकेन वृश्चते ।
 दुचाद्या सहस्रान्तमित्यादि इन्द्रोभिस्त्रिच्छ्रुत्यथमित्यन्तपाठः ख०
 चिङ्गितपुस्तके नेष्ठते ।

(५) क० घ० च० च० चिङ्गितपुस्तकेषु स्योदृष्टेऽग्राणीति स्त्रोकार्ड्धत् प्राक्,
 अथगः शुचयेऽप्नये वैश्वानरौयं जातवेदस इति जातवेदस्यम् । इत्य-
 धिकं पठितम् ।

(६) शार्केति ग० छ० ।

(७) क० १, ६६, १ । (८) क० २, ३४, १० । (९) क० १, ११७, १८ ।

कूपे प्रसिद्ध गा:(१) सर्वासात् एवापजङ्गिरे(२) ।
 स तत्र सुषुवे सोमं मन्त्रवित्तमः ॥१३२॥
 देवांशावाहयन् सर्वांशास्त्रुआव दृहस्यतिः ।
 आगच्छतोऽथ तान् दृद्धा क वस्त्यस्य तत्त्वसम् ॥१३३॥
 सर्वं दृक्षम्भ वस्त्रणस्यार्थम् इत्युपालभत् ।
 कूपेष्टकाभिर्पितान्यङ्गान्येवाभवन्मम ॥१३४॥
 दृद्धा सर्वानि लौभि यद्यपेको न पश्यति(३) ।
 दृहस्यतिप्रचोदिता विश्वेदेवगणास्त्रयः ॥१३५॥
 अग्मुखे(४) तस्य तं यशं भागांश्च जग्न्तः सह ।
 दृहस्यति(५)स्त्रितस्यैतत्(६) ज्ञानं विज्ञानमेव च ॥१३६॥
 दृचेनान्येन सूक्षेन जगदर्घिरसाविति ।
 द्यावापृथिव्यावौलेति आग्नेयः(७) पाद उत्तरः ॥१३७॥
 आश्चिनः सूक्ष्मेषः स्यादिदं रात्मुषसोः स्तुतिः ।

(१) ता: इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) श्वाय जङ्गिरे इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) तत्र सोमं सुषावासौ मन्त्रवदिति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) आगच्छतोऽथेवादि यद्यपेको न पश्यतौत्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिकित्पुस्तके नोपलभते ।

(५) आजमुरिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) दृहस्यतेरिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) चितस्यैतमिति च० घ० च० ।

(८) द्यावापृथिव्योरीषे चेत्याग्नेयः इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

इमा रौद्रं ततः^(१) सौर्यं चित्रं पञ्चाशिनाव्यतः ॥१३८॥
 नासत्याभ्यामिति तन्ये अर्धगृदुःखप्रनाशिनौ^(२) ।
 ऐश्वर्य^(३) दैश्वदेवस्त्र प्रोष्ठसे पृथुक्तरे ॥१३९॥
 चूषिदानस्त्र^(४) भाव्यस्त्र^(५) प्रातरित्यच ग्रंसति ।
 कक्षीवता^(६) विदिल्वेति^(७) दैश्वस्त्रपदिश्वते ॥१४०॥
 परोक्तं वैश्वदेवं^(८) तत् प्रदिष्टं स्त्ररसामसु ।
 अधिगस्य गुरोर्विद्यां गच्छन् स्त्रनिक्षयं प्रति ॥१४१॥
 कक्षीवानध्वनि आन्तः सुव्वापारस्थगोचरः ।
 तं राजा स्त्रनयो नाम भावयव्यस्तो^(९) ब्रजम् ॥१४२॥
 क्रीडार्थं बालुगोपस्थात् सभार्थः सपुरोऽहितः ।
 अथैनं रूपसम्पदं दृष्टा देवस्तुतोपमम् ॥१४३॥
 कन्यादाने मतिं चक्रे वर्णगोचाविरोधतः ।
 सम्बोधैनं स प्रपञ्च वर्णगोचादिकं तदा ॥१४४॥
 राजन्नास्त्रिरसोऽस्त्रीति कुमारः प्रत्युवाच तम् ।

(१) परमिति क० घ० च० ।

(२) त्वक्येक्या दुःखप्रनाशिनौति क० ग० घ० च० ।

(३) ऐश्वर्यदिति छ०, ऐश्व्रं वेति च० ।

(४) त्विति छ० ।

(५) कक्षीवतं चूषित्यातीति क० ग० घ० च० ।

(६) परोक्ते वैश्वदेवे इति छ० ।

(७) भावयव्यस्तत इति छ० ।

(क) क० १३८, १२६, १। (ख) क० १४०, ११७, ६।

पुन्नोऽहं दीर्घतमस्य चौचथस्य^(१) क्षेर्वेष्टय^(२) ॥ १४५ ॥
 अथासै स ददौ कन्या^(३) दिव्याभरणभूषिताम्^(४) ।
 तावत्स रथानशाल् चौचल्लाल् वै^(५) चतुर्थुजः ॥ १४६ ॥
 वधूनां वाहनार्थाय धनकूप्य^(६) मजाविकम् ॥
 निष्काण्डा दृष्टभाण्डस्य^(७) शतं शतमदात्युगः ॥ १४७ ॥
 गवां सहस्रं षष्ठीस्य सर्वाः खल्लरिधायसः^{(८)(९)} ।
 शतमशाङ्क्षतं निष्काण्डथाल् दशवधूमतः ॥ १४८ ॥
 चतुर्थुजो गवासैव सहस्रं षष्ठीयाधिकम्^(१०) ।
 खल्लयाद्भावयव्यायः कच्छीवाल् प्रत्यपदत ॥ १४९ ॥
 प्रतिष्ठा च तुष्टाव प्रातः^(११) पिते शशंस च ॥
 एतदुत्तरस्त्वेन शतमित्यादिनोदितम्^(१२) ॥ १५० ॥

(१) राजग्राणीरसोऽसौवादि चौचथस्य क्षेर्वेष्टपेत्यन्तपाठः छ० चिङ्गितपुस्तके न दृश्यते ।

(२) कन्याः इति छ० ।

(३) दशभारसमन्विताः इति छ० ।

(४) रथांस्त्रास्य दीपिगोऽश्वैरिति छ० ।

(५) धनं कूप्यमिति छ० ।

(६) निष्काण्डां शतमशाणामिति छ० ।

(७) गवां सहस्रमिति स्तोकार्द्धं छ० चिङ्गितपुस्तके न विद्यते ।

(८) षष्ठ्युपाधिकमिति छ० ।

(९) ततः इति छ० ।

(१०) छ० चिङ्गितपुस्तके, एतदुत्तरस्त्वेनेति स्तोकार्द्धस्याते, एतस्तदुत्तरे स्त्रक्ते शतमित्यादि चोच्यते इति पाठोऽस्ति, शतमश्चक्षतं निष्काण्डिति स्तोकार्द्धात्माकृपठितस्य ।

(क) श० १, १५८, १ । (ख) श० १, १२६, ५ ।

पञ्चप्रदर्शनं तस्य कियते प्रायस्त्विष्ट ।
 दितीयानु पितापश्चत्सुगु^(३)रित्यादिकामृचम् ॥ १५.१ ॥
 कच्चीवतं^(१) सर्वमिति भगवानाह गौतमः ।
 एषा तु दैर्घ्यतमसी शानुलिङ्गा कथं भवेत् ॥ १५.२ ॥
 उच्चे प्रातरि^(४)सूक्ते सूनोर्दानेन हर्षितः ।
 राजस्वाग्निषमाहाथ सुगुरित्यादिना किञ्च^(१) ॥ १५.३ ॥
 कर्मणि याभिः कथितानि राजां^(१)
 दानानि चोक्षावचमध्यमानि ।
 नाराग्रंसी^(५)रित्युच्चस्वाः प्रतीया-
 याभिः स्तुतिर्दाश्तयीषु राजां^(१) ॥ १५.४ ॥
 पञ्चामन्दाल् भावयवस्थ गौता
 जायापत्योर्दो च्छौ सम्बवादः^(१) ।

(१) काच्चीवतमिति पाठः समीचीनः ।

(२) अधिगम्य गुरोर्विद्याभित्यादि सुगुरित्यादिना किञ्चेत्वन्तपाठः क०
घ० घ० चिङ्गितपुष्टकेषु न विद्यते । पञ्चप्रदर्शनं तस्येत्यादि
सुगुरित्यादिना किञ्चेत्वन्तपाठोऽपि ख० उ० च० चिङ्गितपुष्टकयोर्न
दृश्यते ।

(३) कर्माणि यावन्ति कृतानि राज्ञेति उ० ।

(४) प्रतीयात् सुती वृद्धा यासु वरिष्ठराज्ञामिति उ० पुष्टकान्तरम् ।

(५) सम्बवादो द्रुपेनेति उ० घ० घ० ।

(क) उ० १, १२५, २ । (ख) उ० १, १, ४ । (ग) १०, ८५, ६ ।

सम्बवादं रोमग्ने^(१) श्रावणो-
रेते त्युचौ^(२) मन्त्रते ग्राकपूषिः ॥ १५५ ॥
रक्षेष जायापत्योऽतिशासं
(३) त्युचैऽस्मिन्नान्यते ग्राकटायमः ।
प्रादाद्युता^(४) रोमग्नां नाम नामा
दृहस्यतिर्भावयश्चाय राज्ञे ॥ १५६ ॥

इति दृहदेवतायां ब्रतीयोऽस्यायः ॥

(१) सम्बवादमस्यस्या अथ चैव ताम्भामेते त्युचौ इति ख० छ० छ०
पुष्टकान्तरम् ।

(२) त्युचै इति ग० ।

(३) स तामिति ख० छ० ।

(४) ख० १, १५६, ७ ।

पश्चप्रदर्शनं तस्य क्रियते प्रायशस्त्रियः ।
 दितीयाम्नु पितापश्चतुगुण॑ रित्यादिकामृचम् ॥
 काचीवतं॒(१) सर्वमिति भगवानाह ज्ञानकः ।
 एषा तु दैर्घ्यतमसी शानुशिष्ठा कथं भवेत्
 उच्चरे प्रातरि॑(२) सूक्ष्मे सूनोदर्नेन हर्षितः
 राज्ञसाग्रिषमाहाथ सुगुरित्यादिना ॥
 कर्माणि याभिः कथितानि राज्ञः॑(३)
 दानानि चोक्षावशमध्यमानि ।
 नाराग्न्यौ॑(४) रित्यृचस्ताः प्रभूः
 याभिः सुतिदर्शशतयौपुः
 पश्चामन्दान् भावयत्
 जायापत्योर्द्दीर्घच्छेः

(१) काचीवतमिति पाठः स

(२) अधिगम्य गुरोर्विद्याः

ष० ष० चिकित्पः

सुगुरित्यादिना कि

दृश्यते ।

(३) कर्माणि यावन्ति

(४) प्रतीयात् सुती दृ

(५) समवादो दृचेन

(क) अ० १, १२५, २

अथाग्रेये अग्निमित्युक्तरे य-
 तपस्त्राणि प्रति^(३)दैनव्युगच^(१) ।
 युवन्त^(४)मिश्रापर्वतौ^(५) सह सुता-
 विश्वन्तु मेने यास्तु एकं प्रधानं^(६) ॥४॥
 स्त्रयेतर्जुः पर्वतो विद्वि वज्रो^(७)
 दिवत्सुतौ चेष्टमाह^(८) प्रधानं ।
 आत्मावर्योरथ पश्चेष्टवाय्वो^(९)रेका
 वायोरुक्तरं दिप्रधानं ॥५॥
 तत्र पश्चवरुणं मिचदेवा
 दिवादिभ्यः^(१०) कथिताभ्यः परे दे
 दे दे पदे संस्तुते^(११) रोदसी च
 देवास्त्रार्धर्जन विभक्तमन्यत् ॥६॥

(१) अग्निमाम्रेये अत उत्तराखिं पश्चेष्टाखिं प्रतदैनव्युगेकेति छ०
 पुस्तकान्तरस्तु ।

(२) त्विष्वन्तु मेन इह यास्तुः प्रधानमिति क० घ० च० ।

(३) अश्वस्तुतः पर्वतज्जि यज्ञः इति क० घ० च० ।

(४) चेष्टमाङ्गरिति क० घ० च० ।

(५) आत्मानवपश्चेष्टवाय्वोरिति क० घ० च०, आत्मावायोक्ताथ पश्चेष्ट-
 वाय्वोरिति ग० ।

(६) दिभ्य आयाः इति छ० ।

(७) दे वापरे संस्तुतादिति छ० ।

(८) अ० ८, १३, २७ । (९) अ० ८, ७१, ४ । (१०) अ० ६, ५३, १ ।

अथ चतुर्थोऽध्यायः ।

ततस्त्^(१) मर्यं हरिवान्^(२) विदिला
 ग्रियं सखायं स्वनयं दिष्टुचुः ।
 अभ्याजगामाशु गच्छीषस्खायः
 प्रीत्यार्च्यन्तं^(३) विधिनेव^(४) राजा ॥ १ ॥
 अभ्याजगामाङ्गिरसी च तज्ज
 चष्टा^(५) तयोः सा चरणौ च वन्दे ।
 रक्षः सखिलाद्य तामुवाच
 रोमाणि ते सन्ति न सन्ति राञ्छ ॥ २ ॥
 सा वास्त्रभावाद्य तां जगाद्
 उपोपमे ग्रक्ष परामृशेति ।
 तां पूर्ववर्त्तय नृपः प्रहृष्टा-
 दन्वन्नवस्तोऽय पतिं तु साङ्गवीत्^(६) ॥ ३ ॥

-
- (१) वत्सव्यमिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (२) प्रत्यर्चितं तमिति ख० ।
  - (३) प्रत्यर्चितोऽसौ विधिना चेति छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (४) दृष्टेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
  - (५) तां पूर्वया साम्यदृपः प्रहृष्टोवाच व्रजत्प्राप्तं पतिं पतिव्रतेति का०
घ० च० ।
-

अथाग्रेये अग्निमित्यन्तरे च-
 त्पञ्चश्चाणि प्रत(५)दैन्दव्युगम(१) ।
 युवम(७)मिश्रापर्वतौ(८) सह खता-
 विश्वनु मेने यास्तु एकं प्रधानं(९) ॥ ४ ॥
 स्त्रयेतर्चुः पर्वतो विद्धि वज्रो(१)
 दिवस्तुतौ चेष्टमाह(५) प्रधानं ।
 आत्मार्दयोरथ पञ्चेष्टवाष्ठो(१)रेका
 वायोरुच्चरं द्विप्रधानं ॥ ५ ॥
 तत्र पञ्चवस्तुं भिन्नदेवा
 दिवादिभ्यः(५) कथिताभ्यः परे दे
 दे दे पदे संस्कृते(०) रोदसी च
 देवाशार्धर्चन विभक्तमन्यत् ॥ ६ ॥

(१) अग्निमाघेये अत उत्तराणि पञ्चेष्टविं प्रतदैन्दव्युगेकेति छ०
 एलाकाननरस्त ।

(२) त्विश्वनु मेन इह यास्तुः प्रधानमिति क० घ० च० ।

(३) अस्त्रुखुतः पर्वतज्जि यज्ञः इति क० घ० च० ।

(४) अश्वमाङ्गरिति क० घ० च० ।

(५) आत्मानवपञ्चेष्टवाष्ठोरिति क० घ० च०, आत्मावायोज्ञाय पञ्चेष्ट-
 वाष्ठोरिति ग० ।

(६) दिभ्य आश्याः इति छ० ।

(७) दे वापरे संस्कृताविति छ० ।

(८) अ० ए० १३, २७ । (९) अ० ए० ७१, ४ । (ग) अ० ए० ५३, १ ।

निरावरणं सुभुमे^(१)ति खलं^(१)
 प्रग्र^(२)योश्यं वैश्वदेवं द्वितीयं^(३) ।
 एतस्मृतं^(४) वैश्वदेवं हतीयं
 वैश्वदेवं स्या^(५) बङ्गदेवतेषु ॥७॥
 बङ्गश्यु वैश्वदेवेषु संखावः^(६)
 अर्धचार्ण^(७) द्वैपदाख्यैपदाख्य ।
 द्विप्रधाना अपि चैकप्रधाना
 बङ्गप्रधाना अपि वैश्वदेवाः^(८) ॥८॥
 वैश्वदेवी मिरावरणी द्वितीया
 तिस्रोऽश्चिभां तत ऐश्व्री ततोऽग्नेः ।
 माहत्येका तत ऐश्व्राम्यनक्तरा
 वार्हस्यथा चोक्तमा लौति देवान् ॥९॥

(१) उभुमेतोह खलमिति ख०, ग० छ० गुरुकान्तरच ।

(२) द्वितीयमिति क० घ० च० ।

(३) अस्यु औषदिति छ० ।

(४) वैश्वदेवं हि खादिति छ० ।

(५) समयुक्तः इति क० घ० च० ।

(६) अर्धचार्णविति छ० घ० च० ।

(७) अपि ता वैश्वदेवः इति छ० गुरुकान्तरच ।

(८) घ० १, १३०, ६ । (छ) घ० १, ४०, ७ ।

स्वपीनूषिर्वा स्तौति दध्यद्भेद्या-
मात्रानं वा तेषु शं सम्बद्धः^(१) ।
तस्मादस्त्रा विप्रवद्यति केचित्
दक्षाम्बौ तस्मां तु^(२) निपातभाजौ ॥१०॥

दावुच्य^(३) वृहस्ती चयिपुन्नौ वभूवतुः ।
आसीदुच्यम्भार्या तु ममता नाम भार्गवौ ॥११॥

तां यदीयान्^(४) वृहस्तिर्मैथुनायोपचक्रमे ।
शुक्रस्त्रोत्सर्गकाले तु गर्भसं प्रत्यषेधतः^(५) ॥१२॥

इहाम्भिन् पूर्वसमूतो न कार्यः शुक्रवर्जरः ।
तच्छुकप्रतिषेधं तु न ममर्व लृहस्तिः^(६) ॥१३॥

स व्याजश्चार तं गर्भं तमसे दीर्घमस्तिति ।
स च दीर्घतमा नाम वभूवर्णिरुच्यजः ॥१४॥

स जातोऽयतप^(७) सोकानेतस्मा^(८) दन्धतां गतः ।

(१) एवाथर्वाणः स्तौति शशसं अन्नेति ख० घ० च० । एवाथर्वाण
इत्यच्च अहमेवाथर्वाणः इति ग० ।

(२) केचिदैक्षी लेवेति क० घ० च० ।

(३) कर्णीयान्निति क० घ० च० ।

(४) प्रत्यमाषतेति ख० ग० घ० च० ।

(५) तं शुक्रप्रतिष्ठानं तु लृहस्तिरमर्थयदिति उ० ।

(६) अभ्यतपदिति ख० घ०, अभ्यवददिति ग० उ० एतकान्तरच ।

(७) अकस्मादिति ख० ग० उ० ।

(८) अ० ८, ४६, २८ ।

ददुर्देवा सुता नेत्रे ततोऽनन्दो वभूव च^(१) ॥ १५ ॥
 स वेदिषद् इत्यसौ^(२) चतुर्भिर्जातवेदसं ।
 समिदू आप्रियोऽन्यैक्ष्मी तमित्यग्नेः पराणि षट्^(३) ॥ १६ ॥
 सुतौ तु मित्रावरणौ सूक्ष्मैर्मित्रमिति चिभिः ।
 मित्रं मैची वदत्येता^(४) माधेनवस्तु ग्रंसति ॥ १७ ॥
 अदितिं वाथ वाण्यग्निं तथा रूपं हि दृश्यते ।
 अग्निं मैत्रे दितिं त्वेव कुत्से चेह^(५) च शौककः ॥ १८ ॥
 चतुर्विच प्रसङ्गादा दर्शनादातुकीर्तयेत्^(६) ।
 विष्णोर्तुकमिति चौणि वैष्णवानि पराण्यतः ॥ १९ ॥
 प्रवः पानं चतुर्भिर्लु^(७) दक्षाविष्णु सह सुतौ ।
 दद्वाणि वा वैष्णवानि चतुर्विक्षेत्र्युचिं^(८) कांचति ॥ २० ॥

(१) तु तस्याद्यो नैते न त्वन्वतां गत इति क० ष० च० ।

(२) इत्याद्यैरिति उ० ।

(३) आप्रः परैक्ष्मी षट्भिः त्वग्निं तमित्यत इति क० ष० च०, आपि-
ल्लोक्यैक्ष्मी प्राण्यावाम्भेः पराणि चेति ग० ।

(४) मैचीव देवेतामिति उ० ।

(५) यात्कः कुत्सो वेहेति उ० पुस्तकान्तरच ।

(६) चतुर्विचेः प्रसङ्गत्वाद्दद्वाप्रीत्यन्वकीर्तयदिति उ० ।

(७) प्रवस्तुत्वमित्रमितिरिति ग०, तावां चतुर्भिर्जमितिरिति उ०
पुस्तकान्तरच ।

(८) तावामित्रृचोति ग० उ० पुस्तकान्तरच ।

जीर्णन् दीर्घतमसं खिञ्चासात्परिचारिषः^(१) ।
 दासा अथ^(२) नदीतोये दृष्टिहीनमुपादधुः^(३) ॥२१॥
 ततैकस्त्रैतगो^(४)(क) नाम ग्रस्तेणमपाइत् ।
 गिरसांसावुरस्त्रैव स्त्रयमेव न्यज्ञन्त^(५) ॥२२॥
 अङ्गदेशसमीपे तु नदः सर्वाः समुत्स्थिदन्^(६) ।
 (७) जनयामास चोत्याय^(८) कच्छीवत्प्रसुखानुष्ठौन् ॥२३॥

(१) तत्परिचारकाः इति ख० उ० पुस्तकान्तरस्त् ।

(२) दासा वधेति क० घ० च० ।

(३) अवादधुरिति क० घ० च० ।

(४) चैनतः इति क० घ० च० ।

(५) ख० उ० पुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च,—

इत्वा दीर्घतमासं तु पायेन महता उत्तम् ।

आत्माङ्गान्यनुदर्शैव ततोऽराज्ञोऽहितो भश्म् ।

इत्वधिकं पठितम् ।

(६) तं वृपं समुदच्छिपदिति उ० पुस्तकान्तरस्त् ।

(७) जनयामास चोत्यायेति स्नोकार्डात्माक्, ख० उ० पुस्तकयोः पुस्त-
कान्तरे च,—

अङ्गराजमहे युक्ता सुर्गिणं पुस्तकान्यया ।

राजा च प्रहितां दर्शीं भक्तां मत्वा महातपाः ॥

इत्वधिकं पठितम् ।

(८) सोऽनीजनदर्शस्त्रैकादिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्त् ।

(क) अ० १, १५८, ५ ।

तुष्टाव चैव सूक्ष्माभ्या^(१) मवोधीत्यस्तिनादृषिः ।
 प्रेति शावाष्टथिव्यौ तु^(२) पराभ्यामेतदुच्चरं ॥२४॥
 किमार्भवं परं^(३) मानो मेष्वशास्त्रस्य संस्कावः ।
 ईर्मां^(४)ता च इति लक्षां नीयमानं प्रशंसति ॥२५॥
 स्वयूष्यास्त्वा चैवाच बहवः संस्काता इथाः ।
 नियुक्तास्त्रानियुक्तास्त्र प्रसङ्गादनुकौर्त्तिः ॥२६॥
 संघ्रन्तवदसंज्ञप्तं इविष्टं^(५) चाह द्वनवः^(६) ।
 तस्मिन्मांसस्य सूनस्य चतुर्णां इविष्टस्थाप्ता^(७) ॥२७॥
 वासोऽधिवाससोस्त्राच खण्डिते^(८) च प्रकौर्त्तनं^(९) ।
 गाजशूलस्त्रूणागाम्भ^(१०) खण्डितेष्व प्रकौर्त्तनं^(११) ॥२८॥

- (१) वेति वसुताभ्यामिति उ० पुरुषकान्तरस्य ।
- (२) शावाष्टथिव्यातेति उ० पुरुषकान्तरस्य ।
- (३) परे इति उ० पुरुषकान्तरस्य ।
- (४) भविष्यं चाह भूतवत् इति ख० उ० पुरुषकान्तरस्य ।
- (५) चतुर्णां इविष्टस्थेति ग०, तत्सौनस्यं च मांसस्य चरुणां क विष्ट-
न्तयेति उ० पुरुषकान्तरस्य ।
- (६) यदिग्नस्यस्य कौर्त्तिमिति ख० ग०, वासाधिवाससेस्त्राच यज्ञोग्नस्य
च कौर्त्तनमिति उ० ।
- (७) गाजशूलस्त्रूणागाम्भेति ख० उ० ।
- (८) क० च० च० चिकित्पुरुषकेषु, गाजशूलस्त्रूणागाम्भेतिश्चोकार्जे च
पठितम् ।

- (१२) उ० ४, २७, २ । (१३) उ० १, १५२, ४ । (१४) उ० १, १५३,
१८ । (१५) उ० ५, ६८, ७ ।

भागस्य^(१) कौर्तनं चाच इन्द्रापूष्णोः सह सुतिः^(२) ।
 सूक्ष्मं यदस्य^(३) वामीयं वैश्वदेवं तदुच्चते ॥२६॥
 प्रवादा विविधास्यत्र देवानां चाच कौर्तनं ।
 अग्निश्च वामः पश्चिमो^(४) वायुभ्राता तु मध्यमः ॥२०॥
 इतपृष्ठ^(५)सूतीयोऽत्र^(६) सप्त वै रम्यस्य ताः ।
 परास्तु कथयन्यग्निं^(७) यथा वर्षति पाति^(८) च ॥२१॥
 अहोरात्रदिना^(९)म्नायानुदृतं च परिवर्त्तनं^(१०) ।
 पञ्चधा चिविधा^(१) चैव षोढा द्वादशश्चैव च^(१०) ॥२२॥
 संवत्सरं चक्रवच्च पराभिः कौर्तन्यकृषिः ।

(१) इगस्येति ग० छ०

(२) इन्द्रापूष्णोऽच कौर्तन्यमिति ख० छ०

(३) पदस्येति छ० ।

(४) इतीयोक्तः इति छ० ।

(५) अभिरिति छ० ।

(६) वामीति ख० छ० ।

(७) अहोरात्रान् दिनानिति छ० ।

(८) पद्मांश्च परिकौर्तन्यमिति छ० ।

(९) पञ्चधा च चिविधेति ख० छ० ।

(१०) द्वादशश्चापि वेति छ० ।

(क) छ० १, १४४, ४ । (ख) छ० १, १५४, १ ।

चन्द्रानं^(१) च धेनुष्म गौरीं वाचं सरखतौं ॥३३॥
 धर्मं पूर्वयुगीयस्त्र^(२) साधान् देवगणांस्तथा ।
 विविधानि च कर्माणि लग्निवायुविवस्ताम् ॥३४॥
 विभूतिमग्रेवायोस्य जगतौ शान्त^(३)जङ्गमे ।
 इरणं रथ्यभिष्ठैव^(४) विशर्गं^(५) पुनरेव च ॥३५॥
 कर्मात्मकौर्तनस्त्राच^(६) पर्जन्याग्निविवस्तां ।
 मातापुञ्जौ तु वाक्प्राणौ माता वागितरः सुतः ॥३६॥
 सरखत्तमिति प्राणा^(७) वाचं प्राञ्छः सरखतौं ।
 शरीरभिष्ठैर्युक्तं चेचनित्यभिष्ठैयते ॥३७॥
 वेद तप्ताण^(८) एवैकसस्त्रात् चेचन्न उच्यते ।
 मेचः^(९) ग्रक^(१०) शस्य धूमः^(१०) सखिं वाच एव वा ॥३८॥

(१) चेचन्नानभिति ग०, लोचं श्वानभिति रु० ।

(२) पूर्वयुगानास्त्रेति ख० उ०, धर्मपूर्वयुगौ पस्त्रेति ग०,

(३) जगति शास्त्रिति ख० उ० ।

(४) वारः इति ख०, वाराभिति उ० ।

(५) विशर्पभिति ख० ।

(६) शास्त्रेति ख० उ० पुत्रकान्तरम् ।

(७) प्राणः इति रु० ग० घ० च० ।

(८) वेच्येतन्नाच इति रु० ।

(९) मेचे इति ख० ।

(१०) धूमे इति ख० ।

सोम उच्चा^(१) भवन्त्यस्य पावकास्य चयोऽधिपाः ।
 गौरीरं तं वैश्वदेवसुपरि स्थात्पृथक् सुतिः ॥३८॥
 इन्द्रं मित्रमिमौ सौर्यो बौरी चान्दा सरस्वते^(२) ।
 मारुतेन्द्रस्तु संवादः कथेति^(३) परमः सूर्यः^(४) ॥४०॥
 महातामयुज^(५) स्वैर्यो युग्माः सर्वाः^(६) सहान्त्या ।
 एकादशी प्रथमा च मारुतस्तृच उन्नमः^(७) ॥४१॥
 हचस्यैव तु तचोक्तं कर्त्तृत्वमितरस्य तु ।
 रतिशासं पुराटपत्रविषिभिः परिकथते^(८) ॥४२॥
 समागच्छवारद्विस्तु^(९) चरन् व्योमि ग्रतक्रतुः ।

(१) क० ख० घ० च० पुस्तकेषु, मेघः श्रकक्षास्य धूम इत्यादि सौरी
 चान्दा सरस्वते इत्यन्तपाठो न विद्यते, तेषु च अत्र स्यात्,—
 स्वक्रमस्पत्तावं त्वेतत्र्ज्ञानमेव प्रशंसति ।

प्रवादवज्ञात्वाच ततः सलिलामुच्यते ।

इति पाठो वर्तते ।

(२) कवेतौति ख० ।

(३) ततः इति ख० उ० ।

(४) मरणः इति उ० ।

(५) तचेति उ० ।

(६) उत्तरः इति ग०, मारुत्यस्ति उत्तरा इति रु० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) हचस्यैव तु तचोक्तमित्वादि ऋषिभिः परिकथते इत्यन्तपाठः क०
 ग० घ० च० चिङ्गितपुस्तकेषु नेत्र्यते ।

(८) चेति ख० उ० ।

(९) क० ख० १, १४६, २ ।

दृष्टा तुष्टाव तानिष्ठसोनैश्च^(१) मृथयोऽनुवद् ॥ ४३ ॥
 तेषामगस्यः संवादं तपसा वेद^(२) तत्त्वतः ।
 स तानभिजगामाश्च निष्ठैश्च रविसदा ॥ ४४ ॥
 मरतसाभितुष्टाव सूक्ष्मैसादिति च^(३) चिभिः^(४) ।
 मरचिदिति चैवेन्द्रं रहस्यमिति चैतया^(५) ॥ ४५ ॥
 निरसं तद्विष्टैश्चं मरह्यो दातुमिष्टिनि^(६) ।
 विज्ञायावेद्य तद्वयं लिङ्गो^(७) नेति तमग्रवीत^(८) ॥ ४६ ॥
 न शो नाशतनं द्वस्ति वेद कसायदहुतं ।
 कस्यचित्पथं सम्भारे^(९) चिन्तमेव विनश्यति ॥ ४७ ॥
 किञ्च इत्यब्रवीदिन्द्रमगस्यो भ्रातरसाव ।
 मरह्निः सम्यक्कर्त्यस्य^(१०) वधीर्मा च^(११) ग्रनकतो । ४८ ॥

(१) ते चैक्कमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(२) तपसावोधोति ख० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(३) तत्त्विति त्विति क० घ० च० ।

(४) तत्त्विति पञ्चभिरिति ग० ।

(५) मरचिदित्यनैश्चं सहस्रं त ऋचायथमिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(६) इच्छथेति ख०, इच्छतः इति छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(७) तद्वावभिज्ञः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(८) ततोऽब्रवीदिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(९) स्वर्यसम्भारे इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(१०) सम्यक्कर्त्यस्येति ख० छ० ।

(११) मा चः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

किं नो भातरिति लस्यामिष्टो मान्यमुपास्तभृ ।
 अगस्त्यस्त्रमित्यसां चुच्छ^(१) मिष्टं प्रश्नामयत्^(२) ॥४८॥
 प्रादास्तंवननं^(३) छला तेभ्य एव च तद्विः ।
 पूर्व्यथा साक्षयमिष्टो अगस्त्यं खेइकाम्यथा ॥५०॥
 एवं संवननं छला प्रादान्तेभ्यः स तद्विः^(४) ।
 सुते^(५) चकार सोमे च^(६) तानिष्टः सोमपौष्टिनः^(७) ॥५१॥
 तस्मादिद्याख्यिपातेन^(८) ऐश्व्रेषु^(९) मरहतस्तु ताम्^(१०) ।
 प्रीतात्मा पुनरेवर्षिष्ठांस्तुष्टाव पुनः पृथक्^(११) ॥५२॥
 मरहतः प्रेति स्तुक्ताभ्या^(१२) मिष्टं वड्भिः परैस्तु सः^(१३) ।

- (१) कुञ्जमिति ख० उ० पुस्तकान्तरच्च ।
 (२) प्रसाधयदिति ख० उ० प्रसाधयदिति पुस्तकान्तरम् ।
 (३) सङ्गमनमिति क० ग० घ० च० ।
 (४) पूर्व्यथा साक्षयमिष्ट इत्यादि स तद्विरित्यन्तपाठः, क० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (५) स्तुते इति ग० ।
 (६) सोमेऽथेति ख० उ० पुस्तकान्तरच्च ।
 (७) निपातेभ्यिति उ० पुस्तकान्तरच्च ।
 (८) नज्ञेभ्यिति ख० ।
 (९) मरहतः स्तुताः इति उ० पुस्तकान्तरच्च ।
 (१०) पृथक् पृथगिति ख० उ० पुस्तकान्तरच्च ।
 (११) प्रतिस्तुक्ताभ्यामिति ख० उ० पुस्तकान्तरच्च ।
 (१२) गायन् वड्भिः श्चर्चीपतिरिति ख० उ० पुस्तकान्तरच्च ।
-
- (क) श्ल० १०, १५, = ।

उत्तुदाता^(१) मृषिभार्यो खोपामुद्ग्रां यशस्तिनौ ॥५.३॥
 उपश्चित्तुमारेभे रक्षःसंयोगकाम्यथा ।
 दाभां सा लक्ष्मीदृग्भ्यां पूर्वीरिति चिकौर्षितं ॥५.४॥
 रिरंसुखामथागस्य उत्तराभ्यामतोषयत् ।
 विदिला तपसा सर्वं तथोभावं रिरंसतोः ॥५.५॥
 उक्तौनं^(२) कृतवानस्तिन्^(३) ब्रह्मार्थ्युच्चमे जगौ ।
 प्रशंस्य^(४) तं परिष्वच्य गुरुं मूर्ज्यवजिप्रतुः ॥५.६॥
 स्तिलैनमाइतुद्दोभावनागा अस्ति^(५) पुच्क ।
 युवो^(६) रजासीति ततः स्त्रौः पञ्चमिरस्तिनौ ॥५.७॥
 अगस्य एव तुष्टाव स्त्रौन कतरे तुण^(७) ।
 यावाप्त्यिव्यौ स्त्रौन आगो विश्वान् दिवौकमः ॥५.८॥
 पितु^(८) मन्म भमिद्वाप्त्रो अग्निमग्ने नयेति च^(९) ।
 उहस्तेरनवाणिं^(१०) कंकतोपनिषत्परं^(११) ॥५.९॥
 अपां हणानां सूर्यस्त्र केचिदेतां स्तुतिं विदुः ।

(१) ऋतौ ज्ञातामिति क० घ० च० ।

(२) न लेनः इति ख० ग०, नलेतदि छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) अस्तीति ख० ग० छ० ।

(४) प्रशंस्येति ग० ठ० ।

(५) चोभौ ज्ञानागोऽस्तीतीति क० ग० घ० च० ।

(६) कतरेति परेष्व त्विति क० घ० च०, स्त्रौन कतरेति त्वि छ० ।

(७) समिद्वो ज्ञाप्रियोऽप्ते च नयामये इति ख० ठ० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) परेति ख० ठ० पुस्तकान्तरस्य ।

(९) ऋ० १, १४, १ । (ख) ऋ० १, ११, ७ । (ग) ऋ० १, १७, १ ।

ददर्श तदगस्तो वा^(१) विषम्नं विषमंकथा ॥६०॥
 अदृष्टास्तो विषम्पः^(२) स्फूर्त्यासोऽच तु त्यूचः^(३) ।
 असौ^(४) कृत्यमदोऽग्निं लं^(५) जातवेदस्तो^(६) मापियः ॥६१॥
 यज्ञेनाथ समिद्वोऽग्निरतोऽग्निं^(७) सप्तभिर्ज्वे^(८) ।
 संयुच्च^(९) तपसात्मानमैश्च विषम्बद्धपुः ॥६२॥
 अदृश्यत मुहूर्तेन दिवि च योनि चेह च ।
 तमिद्विभिति मला तु^(१०) दैत्यौ भौमपराक्रमौ ॥६३॥
 धुमिश्च चुमुरिच्छैव^(११) सायुधावभिपेततुः ।
 विदिला च तयोर्भावमृषिः^(१२) पापचिकीर्षतोः ॥६४॥
 यो जात इति सूक्तेन कर्माण्ड्याश्कौर्तव्यत् ।

(१) विति ख० उ० पुरुषकान्तरच ।

(२) अदृष्टास्तो नष्टरूपः इति ख० उ० पुरुषकान्तरच ।

(३) त्यूचः इति ग० ।

(४) लौतीति उ० पुरुषकान्तरच ।

(५) अभिलभिति ग० छ० ।

(६) जातवेदस्यभिति ख० उ० ग० ।

(७) जातोऽग्निभिति क० उ० च०, अग्निभिति उ० ।

(८) संयोज्येति ख० उ० पुरुषकान्तरच ।

(९) तौ इति उ० ।

(१०) चोमाविति ख० उ० पुरुषकान्तरच ।

(११) चूषिरिति क० उ० च० ।

(क) ख० १, १७, ० ।

उलेषु^(१) कर्मस्त्रेषु भौकावाहु विवेच ह^(२) ॥६५॥
 इदमन्तरमित्युक्ता ताविक्ष्यतु न्यवर्षयत् ।
 निश्चय तौ ग्रस्तमदम्बिं^(३) ग्रकोऽथभाषत ॥६६॥
 अथेष्टुं मास^(४)खे पश्च प्रियस्त्वं^(५) आगतोस्मि^(६) ते ।
 वरं इदाण मन्त्रस्तमचयं^(७) चालु ते तपः ॥६७॥
 प्रज्ञ^(८)सं प्रत्यवाचर्षिरस्माकं वदतां वरः^(९) ।
 तनूमामस्तु चारिष्टिवांक्षास्तु इदयज्ञमा ॥६८॥
 सुवीरा^(१०)रायमन्त्र^(११)स्त्र वयन्त्रामिन्द्र धौमहि^(१२) ;
 इन्द्र^(१३)तास्त्र विजानीमो वयं जन्मनि^(१४) जन्मनि ॥६९॥

(१) कीर्त्यविति क० घ० च० ।

(२) भौतौ सुषुप्तुस्तदेति ख० छ० एक्षकान्तरस्त्र ।

(३) इदमिति छ० पुस्तकान्तरस्त्र ।

(४) मांसमिति पाठः सङ्गतः ।

(५) मास खे पश्च प्रियस्त्वमिति क० घ० च० । अच, मांसं खे पश्चं प्रियस्त्वमिति पाठो विशुद्धः ।

(६) प्रियस्त्वं आगतोऽसौति छ० ।

(७) मन्त्रस्तमचयमिति क० घ० च० ।

(८) प्रज्ञा इति क० घ० च० ।

(९) वरेति क० ग० घ० च० ।

(१०) इन्द्र वामहे इति ख०, इन्द्रभौमहे इति छ० ।

(११) इन्द्रमिति छ० ।

(१२) आजनीति क० ग० घ० च० ।

(क) क० ६, १३, ५ । (ख) क० १०, ७४, १ ।

लङ्गत^(१) द्वे ष मे भावो मापगाखद्वीतरः^(२) ।
 निरकं तदिदं चार्षभिश्चेष्टान्वृचान्तया ॥३०॥
 वने वरभिदं सबं तदाकर्षं शचीपतिः^(३) ।
 तथेत्युक्ता तुराषाद् लां^(४) पाण्णै जगाह दक्षिणे ॥३१॥
 च्छविसाखं सखिलेन पाणिना पाणिमस्युग्रत् ।
 सहितौ जग्मतुस्वेवं महेश्वसदमं^(५) प्रति ॥३२॥
 तचैनमार्हयप्रीत्या खयमेव पुरन्दरः ।
 कर्मणा विधिदृष्टेन तम्भविसाभ्यपूजयत्^(६) ॥३३॥
 सखिलाच्च पुमस्येन^(७) मुवाच हरिवाहनः ।
 गृणमादयसे यस्मात्तमस्मानुषिसम्म ॥३४॥
 तस्माद्गृहस्मदो नाम शौनको^(८) भविष्यति ।
 ततो दादशभिः सूक्ष्मद्विष्टवेन्द्रं श्रुधी^(९)(१०) त्युषिः ॥३५॥

(१) लां तत इति क० घ० च० ।

(२) माप्रागाच्च रथोतरः इति उ० एक्षकान्तरच्च ।

(३) निरकं तदिदं चार्षभित्यादि तदाकर्षं शचीपतिरित्यक्तपाठः, क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु, गोपजाभ्यते ।

(४) लामित्यच तमितिपाठः शुडः। रथाङ्गनिर्वति ख० उ० एक्षकान्तरच्च ।

(५) महेश्वमवनभिति ख० उ० एक्षकान्तरच्च ।

(६) वाभ्यपूजयदिति क० । तम्भविं चाभ्यपूजयदिति ख० ग० घ० च० ।

(७) यवभिति एक्षकान्तरम् ।

(८) शौनकोऽच इति ख० ।

(९) इन्द्रशुधीत्युषिरिति क० एक्षकान्तरच्च ।

(क) क० १, २५, १६ ।

ददर्गं संसुवमेव तत्र स ब्रह्मणस्यतिम् ।
 दद्वस्यतिं तु तुष्टाव दृष्टिक्षङ्गाभिरेव च^(१) ॥३६॥
 स तमयभितुष्टाव^(२) चतुर्भिरत^(३) उत्तरैः ।
 गणानां विश्वमित्यस्यां^(४) सहेन्द्राब्रह्मणस्यती ॥३७॥
 दद्वस्यतिं प्रसङ्गादा^(५) ब्रह्मणस्यतिमेव च^(६) ।
 तुष्टाव कर्मणैकेन प्रभावस्थान्तरन्तयोः^(७) ॥३८॥
 मित्रावद्वद्वांश्चतुविजात^(८) भगार्थमणाम्^(९) ।
 आदित्यानामिमाः^(१०) सूक्लमिदं वारुणसुच्छते^(११) ॥३९॥

- (१) दद्वस्यतिसु तुष्टाव दृशि जिङ्गत्वैः सहेति ख०, दृष्टिक्षङ्गल्लवैः
 सहेति छ० ।
- (२) अथभितुष्टावेति क० ख० ग० एक्षकान्तरच ।
- (३) चतुर्भिरिति उत्तरैरिति ग०, चतुर्भिरित उत्तरैरिति छ०, चतु-
 र्भिरित उत्तरैरिति पुस्तकान्तरम् ।
- (४) अस्या इति छ०, विश्वामित्रस्येवि ख० ।
- (५) प्रसङ्गत्वादिति ख० छ० ।
- (६) ब्रह्मणस्यतिमेव वेति छ० ।
- (७) दयोरिति ग० । स्तोकार्जमेतत् ख० छ० चिङ्गितपुस्तकयोर्मैष्यभ्यते ।
- (८) तुविजातभगार्थमामिति ख० ।
- (९) इमाण्युक्तमिति ख० । इमाः इत्यच इदमिति पाठो विशुद्धः ।
- (१०) वरदमिति ग० ।

(क) छट्ठ० १, १११, ७ ।

(४) छत्रता वैश्वदेवस्तमैषं परन्तु यत्^(१) ।
 प्रहि कातुभिति लक्षाभिक्षासोमौ यह स्तुतौ ॥८०॥
 सरस्वति लभित्यस्तिर्द्वये नधमा तु वाक्^(२) ।
 स्तुत्यस्तिन्नु यो नस्तु^(३) स्तमा मरुतस्तिः^(४) ॥८१॥
 अस्माकं वैश्वदेवन्तु स्तकादावुपमस्य तु^(५) ।
 द्यावाश्चित्योर्देव लाङ्गूलौ^(६) तथैवंश्चौ^(७) परे ततः ॥८२॥
 वे दे राकाशिनीवास्योः वज्रैङ्गोऽग्न्यासाद्यान्तया^(८) ।
 (९) रौद्रं मारुतन्नु परं^(९) मा ते धारावरा इति ॥८३॥

- (१) वाश्चायो म इत्याद्या दुःखप्राद्यप्रवाशिणीः। स्तोकाङ्गमेतत् ग०
 चिङ्गितपुल्लके छत्रतेति स्तोकात् पूर्वमधिकं पठितं ।
- (२) परं यत इति ख०, परं तत इति छ० ।
- (३) माध्यमाशुवागिति ख० ।
- (४) स्तुत्यस्ते लुतिर्यो मा इति ख०, यो न ता इति ग० ।
- (५) स्तुत्यस्ते लुतिर्यो उ स्तम्भश्चस्तां लुतिः इति छ० ।
- (६) अस्माकं वैश्वदेवं स्यात् स्तकादावस्य चास्य ज्ञगिति ग०, स्यादस्या
 शूक् चान्तिमास्य त्विति छ० पुस्तकान्तरम् ।
- (७) अग्न्यावाप्तिवीत्यैति क० घ० च०, चावाप्तिव्योर्वाङ्गौ वै
 इति ख० । वै इत्यच वा इति ग० ।
- (८) वाय चैक्षण्या इति ग०, चैक्ष्मौ वर्वौ इति छ० पुल्लकान्तरम् ।
- (९) तथाक्षयेति ग०, घड्मुग्न्यान्तया लुताः इति क० घ० च० ।
- (१०) ख० छ० चिङ्गितपुल्लकयोः पुल्लकान्तरे च रौद्रमित्यस्तात् पूर्वं,
 तत्पूर्वे हे ज्ञचौ कुङ्गः कुङ्गमहमिति स्तुते । तदुत्तरे हे अग्नुमतेरनुगो
 न्विति ते स्तुते । धातुस्तमैषलक्षादौ धाता दधाति नो इयिम्(क) ।
 इत्यधिकं पठितं ।
- (११) रौद्रं स्यात् परमादतमिति पुस्तकान्तरम् ।

(क) ग० १, २, ३ ।

वामदेवो मृगान् दृष्टा विभक्तेभ्य स्वयिः स्थाम्^(१) ।

(१) अपाक्षपादुपेत्यत्र स्तुतः सूक्ते ततः^(२) परे ॥८ ४॥

तुभ्यमित्यार्भवे^(३) सूक्ते साविचादाश्चिनन्दरम्^(४) ।

शोमः पूषादितिश्चेव शोमापूष्येन्द्रिया स्तुताः ॥८ ५॥

वायवे^(५) वेद्यवायव्या अन्याद्यु प्रउगा^(६)सूक्ष्माः^(०) ।

प्रेत्यृक् स्तौति इविधनि अग्निस्तच निपातभाक् ॥८ ६॥

शावापृथिव्यौ श्यावेति इविधनि ततः परे ।

(७) स्तुतिन्दु^(८) पुलरेवेष्वज्ञिन्द्रो भूला कपिष्ठसः ॥८ ७॥

(१) वामदेवो मृगान् स्तौतव्यनि निप्रस्थितांसु हि । इति क० घ० च०,
मृगं दृष्टेति ग० ।

(२) ग० घ० चिङ्गितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च अपाक्षपादित्यस्मात् पूर्वं
स्तुहि अतमिति त्वस्यां ददेवतांस्त्रियसादयश्चित्यधिकं पठितं ।

(३) त्वत् इति पुस्तकान्तरम् ।

(४) इत्यात्मे इति ख० रु० पुस्तकान्तरस्तु ।

(५) श्लोकार्द्धमेतत् ग० चिङ्गित पुस्तके नोपकान्ते ।

(६) वायव्ये इति ग० ।

(७) वायव्ये चैत्रवायवी पञ्चाय प्रउगासूक्ष्मा इति क० ग० घ० च० ।

(८) ख० चिङ्गितपुस्तके पुस्तकान्तरे च स्तुतमिति श्लोकार्द्धात् प्राक्,
वायव्येयो ऽ इत्येषा दुःखप्राद्यप्रज्ञाश्चिनोति श्लोकार्द्धमधिकं
वृश्यते ।

(९) स्तुतमिति ख० ।

(क) क० १०, ११०, ९ ।

स्वर्वेर्जिगमिषोराग्रा ववाग्रा^(३)खाय^(१) ददिणाम् ।

स तमार्चेण समेक्ष्य चकुषा पच्छिष्ठपिणम् ।

पराभ्यामभितुष्टाव सूक्ष्माभ्यान्तु कनिकदत्त^(४) ॥८८॥

प्रग्रास्य गायंस्तपसाऽभ्यगच्छ^(५)-

द्वद्वयितामेकश्चतस्तु पुचान् ।

स गाधिपुचक्षु जगाद सूक्ष्मं

सोमस्य भेत्याग्नेयं यत्परच्छ^(६) ॥८९॥

वैश्वानरीयेति^(७) समित्समिदा

प्रोदे आग्नेये^(८) उत्तरे लच^(९) सूक्ष्मे ।

द्यावाष्टथिव्यौ तु निपातभाजा^(१०)

वापोऽय देवाः पितरस्य मित्रः^(११) ॥९०॥

आग्नेयेषु दृश्यन्ते सुतास्तु^(१२)-

(१) ववासे प्रतीति ख० छ० पुस्तकान्तरच्छ ।

(२) अथगच्छिति ख० छ० पुस्तकान्तरच्छ ।

(३) नेत्यग्रये तत्परे चेति ख० छ० पुस्तकान्तरच्छ ।

(४) वैश्वानरीयेऽयेति ख० छ० पुस्तकान्तरच्छ ।

(५) प्रियो क्षे चेति ख० छ० पुस्तकान्तरच्छ ।

(६) लख्येति ख० छ० पुस्तकान्तरच्छ । उत्तरेत्यचेति ग० ।

(७) द्यावा पृथिव्या उषसो निपाता इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच्छ ।

(८) आपोऽय देवा पितरोऽय मित्र इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरच्छ ।

(९) क० घ० च० च० चिक्षितपुस्तकेषु सुतास्तु इत्यच्च तु इति पाठो न
दृश्यते ।

(१०) छ० ३, २, २ । (११) छ० १, १२८, ३ ।

वेशानरो वहणो जातवेदाः ।
 स्त्रयेतैका थच थचास्तुतिर्वा॑(१)
 निपात्यांस्ता॒(२) खोपमार्थांस्ता॒(३) विष्णात् ॥८ १॥
 राजर्वयो घस्तमदा वसिष्ठा
 भरदाजाः कुग्निको गौतमास्ता॒
 विश्वेऽश्विनावङ्ग्निरसोऽन्न ओऽदिति-
 र्भाजाः कक्षो॑(४) भृगवो रोदयी दिग्गः ॥८ २॥
 साविष्वसौम्याश्विन॑(५) मास्तेषु
 ऐश्वर्ये रौद्रघौर्यांष्वेषु॑(६) ।
 आदावन्ते स्त्रक्तमधे स्तुतास्तु॑(७)
 न वाप्नन्ति देवताः स्त्रक्तभाजः॑(८) ॥८ ३॥
 अग्ने॒ वस्त्रदग्नोऽथाथ ऊर्जा॒ ऊपुण ऊतये॑(९) ।

(१) एको यच तचान्यस्तुतिर्वेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्त ।

(२) निपात्यांस्ता॒ इति क० ग० घ० च० ।

(३) उपमार्थांस्तुते पाठः वासुः ।

(४) कक्षया इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्त ।

(५) सौम्यांश्विनेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्त ।

(६) सौम्यौष्टसेष्विति ख० छ० पुस्तकान्तरस्त, औष्टसेष्विति च० ।

(७) स्तुतास्ता॒ इति छ० पुस्तकान्तरस्त ।

(८) भृन्ते देवतां स्त्रक्तभाग्निमिति पुस्तकान्तरस्त, स्त्रक्तभाजा इति ग०, स्त्रक्तभाग्निमिति छ० ।

(९) छ० १, ४, १।

एते काण्डाण्डौ यौथौ चाङ्गनि लेति पञ्च च^(१) ॥८४॥
 शेषा वज्रभौ यूपेभो^(२) वैश्वदेवौ लृगष्टमी^(३) ।
 अंसा^(४)न्दा ब्रह्मिमी योका^(५) घटसैक्षाम्भ^(६) मुच्यते ॥८५॥
 वैश्वदेव्यग्निसुषसं^(७) दधिकाव्येति^(८) चेतया ।
 आग्नेश्चौ लग्न इत्येति परा^(९) वैश्वानरसूचः ॥८६॥
 प्रयन्तु मारुता^(१०) स्नान्या ग्रन्थारमुखसवः ।
 प्र वो वाजा चतुर्दं^(११) स्तौति च्छलिजः स्तौति^(१२) मन्त्रतः ॥८७॥
 पुरीव्याख्य^(१३) इति तत्त्वान्विषयानग्नीन् प्रशंसति ।

- (१) एते काण्डाण्डौ चोमौ यौथौ चाङ्गनि पञ्च चेति च ० ।
- (२) शेषेभो वज्रयूपेभ्य इति च ० ।
- (३) वैश्वदेवौ लृगष्टमीति क०, वैश्वदेवौ यूगष्टमीति पुलकान्तरम् ।
- (४) स्नान्ता प्रवस्त्रग्ना योक्तेति च ० ।
- (५) स्नान्ताः प्रवस्त्रग्नाः योक्तेक्षाम्भौ येक्षाम्भिति रु० पुलकान्तरच ।
- (६) अग्निसुषसं वैश्वदेवौति क० ख० ग० घ० च० ।
- (७) दधिकामितीति क० ग० घ० च० ।
- (८) आग्नेश्चौ लग्न इत्यचक्षू परेति रु० पुलकान्तरच ।
- (९) प्रयन्तमारुतः इति ख० रु० पुलकान्तरच ।
- (१०) चतुर्नितिपाठः समीचोनः ।
- (११) स्तौति च्छलिजस्तैवेति ख० रु० पुलकान्तरच ।
- (१२) पुरीव्याख्य इति च ० ।

(क) च८० १, १६१, ७ । (ख) च८० ३, २२, ४ ।

ज्ञेया^(१) स्वेव तु होतारसे दैवास्वेव तत्र स्तु^(२) ॥८८॥
 चयोविंश्टिरेक्षाग्नी इच्छन्तीति पराण्यतः ।
 स्मरेत् प्रेति तु नद्यस्त्र विश्वामित्रं समूदिरे^(३) ॥८९॥
 (^४)पुरोहितः सम्भिर्यार्थं सुदासः सोऽहरद्वनम् ।
 विपाटकुत्तद्योः सम्भेदं ग्रभित्यैते उवाच इ ॥९००॥
 प्रवाहास्त्र दृश्यन्ते द्विवद्वद्वदेकवत् ।
 अच्छेत्यद्वर्द्धं पच्छो वा नदीव्ययेकवन्ति ते ॥९०१॥
 आये द्वृष्टे द्विवसाद्वर्द्धं विश्वामित्रवचःश्रुतेः ।
 एनामिर्षग्निर्वा नद्य च्छिं वज्जवदूचिरे ॥९०२॥
 षष्ठ्यष्टक्षो^(५) स्तुर्यास्त्र दग्धम्यास्त्रेतरा च्छेः ।
 यप्तम्यामृचि षष्ठ्यास्त्र यो देवो^(६) परिकीर्तितौ ॥९०३॥
 निपातिनौ तु तौ ज्ञेयौ लैक्षण्यार्वत्युगुञ्जमे^(७) ।
 करोति पुचिकां नारी^(८) अथा दुष्टिरन्तरा ॥९०४॥

(१) यूपा इति ख० ।

(२) तत्र इति ख० स० ।

(३) विश्वामित्रः समूद्विरे इति ख० ग० एक्षकान्तर, च संवदग्निति क० घ० च० ।

(४) पुरोहित इत्यादि स्तोक्त्रयं क० घ० छ० चिक्षितपुक्तकेषु गोपणाभ्यते ।

(५) षष्ठ्यष्ट्योरिति पाठः साधुः ।

(६) यौदकौ इति ग० ।

(७) पार्वत्यग्नमेति छ० एक्षकान्तरस्त्र ।

(८) नामेति ख० छ० एक्षकान्तरस्त्र ।

तस्मा विश्वति रेतो वा^(१) तच्चाखदिति कौतिंतम् ।
 रिक्षयस्य दुष्टितुर्दानं नेत्युच्चि प्रतिषिद्धते^(२) ॥१०५॥
 तस्याच्चैव^(३) यद्यौयांसं भातरं ष्वेषवल्पुतं ।
 सुदासश्च महायज्ञे दक्षिणा गाधिसूनवे^(४) ॥१०६॥
 गिर्महीतं वसाच्चैतः^(५) सोऽवसौददिच्छेतगः ।
 तस्मे^(६) ज्ञान्वौनु शौरीं वा नान्ना वाचं सर्वपर्वौं ॥१०७॥
 सूर्यवद्यादिहागत्य ददुखो^(७) जमदग्नयः ।
 कुण्डिकानां ततः चा वाग्मतिन्नामपाहमत् ॥१०८॥
 उपेत्य चार्णा^(८) कुण्डिकान् विश्वामित्रो बुद्धोध यत् ।
 लक्ष्मा वाचं च इष्टात्मा^(९) तानृषीन् प्रत्यपूजयत्^(१०) ॥१०९॥
 सर्वपरीरिति द्वाभ्यामृग्भां वाचं सुवन् स्वयम् ।
 स्थिरावित्यमसो^(११) ज्ञान्वन्दुहु^(१२) स्तु गृहान् ग्रजन् ॥११०॥

- (१) रेतो धा इति स० पुस्तकान्तरच्च ।
- (२) प्रतिषेधतौति ख० स० पुस्तकान्तरच्च ।
- (३) तस्याच्चाइति ख० छ० पुस्तकान्तरच्च ।
- (४) शक्तिं गाधिसूनवे इति क० ग० घ० च० ।
- (५) गृहीत्वा बङ्गाच्चैतः इति ख० छ० पुस्तकान्तरच्च ।
- (६) तस्येति क० घ० ।
- (७) तां ददुरिति ख० छ० पुस्तकान्तरच्च । आग्नेयत्र आहवेति छ० ग० घ० च० ।
- (८) उपेति चार्णा कुण्डिकानिति क० घ०, उपेत्य वाचं कुण्डिकानिति छ० ।
- (९) प्रतिष्ठान्वेति ख० छ० पुस्तकान्तरच्च ।
- (१०) अन्वचेतयदिति छ० पुस्तकान्तरच्च ।
- (११) इवगत्साङ्गान्यन्दुहमिति क० घ० । अन्दुहमित्यत्र अन्दुहः इति छ० ।

(क) क० ४, १०, १० ।

(१) अनसोऽग्नानि चोत्याय अनह्नाहौ गृहात्मजौ ।
 ततस्य खगरौरस्य गृहान् स खयमाप ह ॥१११॥
 रथस्य खगरौरेण गृहान् गच्छन् पराददे ।
 परास्थितस्त्रो यास्त्वं वसिष्ठदेविष्णीर्विदुः^(१) ॥११२॥
 विश्वाभित्रेण याः^(२) प्रोक्ता अभिग्रापा इति स्तुताः ।
 दिष्टद्वेषास्तु ताः प्रोक्ता विद्यासैवाभिचारिकाः^(३) ॥११३॥
 वसिष्ठास्त्राः^(४) न पृष्ठान्ति तदाचार्यकसम्मतम् ।
 कीर्त्तनाच्छ्रवणादापि महान् दोषः प्रजायते^(५) ॥११४॥
 ग्रन्था भिद्यते मूर्द्धा कीर्त्तिने श्रुतेन वा ।
 तेषां बालाः प्रमौयन्ते तस्मान्तास्तु न कीर्त्तयेत् ॥११५॥
 विश्वांश्य देवाः^(६) स्तुष्टाव चतुर्भिरिममित्युपिः ।
 आसौदिश्वात्मना सर्वान् मन्यमानः परं पदम् ॥११६॥

- (१) अवस इत्यादिसाङ्गोकः क० ग० घ० चिक्कितपुल्ककेषु नेत्रते ।
 तेषु अस्तिन् आसे, तत्वस्य खां ग्रीरस्य गृहानाश्चन् परोददे इति
 पाठोऽस्ति ।
- (२) वसिष्ठदेविष्णुः स्तुताः इति क० ख० ग० घ० ।
- (३) त्विति क० ख० ग० घ० च० ।
- (४) विदेविष्णुः स्तुता विद्यादभिचारेषु ग्रन्थते । इति क० ग०
 घ० च० ।
- (५) त्विति ख० पुस्तकान्तरस्य, ते इति च० ।
- (६) सोकार्डमेतत् क० घ० चिक्कितपुल्कक्योर्न दृश्यते ।
- (७) विश्वान् देवांचेति उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१) देवानामसुरलं तदेकं महदितीरयन् ।

अश्विनौ मिच च्छभवो^(१) धेनुर्मिच इहेह वः ॥ १ १ ७ ॥

(२) वैश्वदेवीति विज्ञेया मैत्री मित्राय पञ्च तु ।

ऐश्वार्भवस्तुरस्त्वार्भवे स्तुकः स उत्तमः^(२) ॥ १ १ ८ ॥

(३) पूर्वे द्वृचे निपातीन्द्र उषो वाजेन पञ्चमात् ।

उषस्यादुत्तरे षड्भिः सुता चग्देवता हृषेः^(३) ॥ १ १ ९ ॥

ऐश्वावरुणः प्रथमो वार्हस्यत्यस्ततः परः^(४) ।

पौष्णसाविचसौम्यास्य मैत्रावरुण उत्तमः^(५) ॥ १ १ ० ॥

तुष्टाव अमदग्रिष्ठ^(६) तेन देवा दृता वृधौ ।

देवर्षिपितृपूजायां य अन्नाश्चपच्छुगः^(७) ॥ १ १ १ ॥

(१) अस्तौदिश्वात्मका सर्वानिवादि महदितीरयन्निवान्तपाठः क० ग० घ० चिङ्गितपुस्तकेषु नोपक्षयते ।

(२) चृतवः इति क० घ० च० ।

(३) वैश्वदेवीति स्त्रोकार्डं ख० उ० चिङ्गितपुस्तकयोर्न विद्यते ।

(४) उत्तमे इति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) पूर्वे द्वृचे इति स्त्रोकार्डं क० ख० घ० चिङ्गितपुस्तकेषु नेत्रयते ।

(६) षष्ठीषसादुत्तरास्त्वन्ये षट् पृथग्देवतास्तुचाः इति क० ख० ग० घ० च० ।

(७) तथापरः इति ग० । तदुत्तरः इति उ० ।

(८) अस्त्रामग्न्यस्तु यत्तुचः इति उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(९) अमदग्रिष्ठु इति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१०) पपाचान्त्राक्षियस्तुग इति क० ग० घ० च० ।

यस्य वै श्लेष्मर्हयेण अहर^(१) हृष्टवा सधु ।
 शोऽग्निन् पञ्चदशभिरिन्द्रं शोऽग्न्यभिः परेः ॥१२२॥
 उषिस्त्वाभिति तुष्टाव सूक्तेरेतेस्तु^(२) षौतमः ।
 स भ्रातरभिति त्वास्तु^(३) तिस्त्वग्निर्निपातभाक् ॥१२३॥
 बद्धेनाभिसंस्तौति चाङ्ग^(४) रन्वे निपातितम् ।
 लिङ्गोऽकदेवते सूक्ते एके^(५) प्रत्यग्निरेव तु^(६) ॥१२४॥
 उषिर्वाधदिति द्वाभां सूतैति शोमकमेव तु^(७) ।
 तस्मैव चायुरर्थाय^(८) पराभ्यामस्मिन्नौ सूतौ ॥१२५॥
 उच्चासानुजलिष्येऽह^(९) नुवाणं गर्भं एष^(१०) तम्^(११) ।
 अन्यगात्मदितिः^(१२) मुख्यमिन्द्रमात्मश्चित्पिणी ॥१२६॥

- (१) यस्य च श्लेष्मर्हयेण चाहरदिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्तु ।
- (२) इति त्विति ग० घ०, एति वैति ड० पुस्तकान्तरस्तु ।
- (३) त्वास्त्विति ड० ।
- (४) अभिसंस्तौत्या प्राङ्गरिति क० ग० घ० घ० ।
- (५) लिङ्गोऽकदेवतं सूक्तमेते इति क० घ० ।
- (६) लिङ्गोऽकदेवते सूक्ते एके प्रत्यग्निरित्युभे, इति ड० ।
- (७) शोमकभूपतिमिति ड० पुस्तकान्तरस्तु ।
- (८) चायुषोऽर्थायेति ख० ड० पुस्तकान्तरस्तु ।
- (९) अनिष्टामेति क० ख० घ०, जरिष्वाण्य इति ग० ।
- (१०) गर्भमेवेति क० ग० घ० घ० ।
- (११) त्विति क० ख० ग० घ० घ० ।
- (१२) अन्यगात्मदितिविदिति ड० पुस्तकान्तरस्तु ।

स जातमाचो युद्धाय च विभेवाजुषाव तं^(१) ।
 योधयन्^(२) वामदेवक्षं क्लान्तनि बलं तथा ॥ १२३ ॥
 दिमानि दश रात्रीसु^(३) विभिग्ये चैनमोजसा ।
 स तद्व इम^(४) मित्यसां विक्रीणन्तुष्टिसंसदि ॥ १२४ ॥
 स्थयन्नेवाभितुष्टाव^(५) नकि^(६) रिन्द्रेति^(७) गौतमः ।
 किमादुतासौति चासां^(८) मन्युं मध्ये^(९) पराणुदत् ॥ १२५ ॥
 अथास्य रूपवौर्याणि धैर्यकार्याणि तान्यृषिः^(१०) ।
 विविधानि च कर्माणि ग्रन्थादितये तथा ॥ १२० ॥

(१) स जातमाचं युद्धायेति क० ख० ग० च० च० ।

(२) योधयेदिति क० ख० ग० च० च० ।

(३) रात्र्यदेति क० ग० घ० च० च० ।

(४) उत्तङ्ग इत्यमिति ग० ।

(५) स्थयं तेषाभितुष्टावेति ग०, स्थयभेवाभितुष्टावेति उ० एकान्तरच ।

(६) इन्द्रेति उ० ।

(७) किमादुतासौदित्यस्यामिति उ० एकान्तरच ।

(८) मन्युमध्ये इति क० ग० घ० च०, मन्युमध्ये इति ख० ।

(९) धैर्याशास्याणि चारिविति क०, धैर्यायद्वाणि चारिविति च० च०, सान्देशिरिति उ० ।

(क) उ० १, २७, ८ ।

अथमित्यथ वे सूक्ते^(१) द्वचे खुतिर्ष्टतस्य हि^(२) ।
 प्रसुषविभ्यो नवभिर्ज्ञग्मिः श्वेनस्य^(३) संस्कावः ॥१३१॥
 पराभिस्त्वेति पञ्चर्थे सोमेनद्रः स्तुतः^(४) सह ।
 सोमप्रधाना^(५) मेतान्तु क्रोष्टुकिः^(६) मर्त्यते खुतिं ॥१३२॥
 दिवस्त्रिदिति चानेन द्वचेनद्रेण संस्तुतः^(७) ।
 उषसं मध्यमां मेने लाचार्य्यः^(८) श्वाकटायनः ॥१३३॥
 वाममित्यृक्खुतासाचार^(९) भगः पूर्वेति चार्यमा ।
 करुणाती^(१०) ति पूषोक्तोऽदन्तकः स इति श्रुतेः ॥१३४॥
 अस्माकमुत्तमं सूर्ये खौतीत्याहाश्वलायनः^(११) ।

(१) अहमित्यात्मसंस्कावः इति ख० छ०, अहमित्यास्त्वसंस्कावः इति ग० ।

(२) द्वचे खुतिविसस्य हौति ख०, द्वचे खुतिरिवास्य हौति छ० पुष्ट-
कान्तरच ।

(३) पराभिस्त्वेव पञ्चर्थे सोमेनद्रः संस्तुतः इति ख० छ०, सोमेनद्रौ च
स्तुतः इति ग० ।

(४) सोमप्रधानमिति क० ख० ग० छ० च० ।

(५) क्रोष्टुकः इति क० छ० च० ।

(६) चैतेन ते दृचे नेन्द्रसंस्कृतेति क० छ० च०, इत्यसंस्कृतामिति ग० ।

(७) मेन लाचार्य्यः इति ख० छ० पुष्टकान्तरच ।

(८) वाममित्यृचि संस्कृतेति ख० छ० पुष्टकान्तरच ।

(९) करुणातीत्यादि खौतीत्याहाश्वलायनः इत्यन्तपाठः क० ग० छ०
च० चिङ्गितपुष्टकेषु च दृश्यते ।

(क) अ० १, ११८, ११ ।   (ख) अ० ४, ३२, २३ ।

इन्द्रस्य हरयो इशा अग्नेरस्तु^(१) रोहितः ॥१३५॥
 सूर्यस्य इरितस्वेव^(२) वायोनिंयत एव च ।
 रासभा रोहितो^(३) इमिभामजाः^(४) पूष्णस्य^(५) वाजिनः ॥१३६॥
 पृष्ठतो^(६) इशास्तु महतां गावोऽरुणस्तथोषसः^(७) ।
 सवितुर्वाजिनः श्वावा^(८) विश्वरूपा दृहस्ततेः ॥१३७॥
 सहैते देवताभिष्ठु^(९) सूर्यने सूर्यग्नो^(१०) इन्यथा ।
 आयुधं वाहनं चापि सुतौ यस्येह दृश्यते ॥१३८॥
 तसेव तु सुतं विद्याभ्यस्तात्मा बङ्गधा हि सः ।
 कनीनकाः^(११) सूक्ष्मगेषो हर्याः सुति^(१२) रिहोच्यते ।
 चत्वार्थतस्य विज्ञेयान्यप्रगृह्णाणि^(१३) विद्वधेः^(१४) ॥१३९॥
 इति दृहदेवतायां चतुर्थोऽध्यायः ।

(१) अश्वास्त्विति क० ख० घ० ड० च० ।

(२) प्रोक्ता इति ख० घ० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) रासभो भोहितः इति ख० घ० पुस्तकान्तरस्य, रासभौ सहितः इति ग० ।

(४) माजाः इति क० घ० च० ।

(५) पूष्णस्त्विति ख० घ० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) एषत्यः इति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) तथोषसामिति ख० घ० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) श्वामा इति क० घ० च० ।

(९) चेति ख० घ० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(१०) सूर्यनेऽप्यतेऽन्यथेति क० घ० च०, सूर्यनेऽप्यत्पश्चोऽन्यथेति ग० ।

(११) धर्धस्त्वुतिरिति क० घ० च०, सूक्ष्मगेषोऽथर्धर्धस्त्वुतिरिति ग० ।

(१२) चत्वारि परमामेयान्याप्रगृह्णाणीति ख० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ख० १, ७, २ । (ख) ख० ४, ४२, २१ ।

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

—००—

प्रेति पञ्चाभवं चौणि^(१) दधिकाणि पराष्टतः ।
 स्वगृहावाप्तिव्यौ स्तौति दधिकावृणां^(२) मुखे तु या^(३) ॥१॥
 परोच्चरमुतो वाग्मीर्नामभिस्तु स्तुतास्तयः ।
 अग्निर्वायुश्च सूर्यस्च हंसः इच्छिष्ठित्यृचा^(४) ॥२॥
 नियुक्ता सूर्यदेवत्या हंस इत्यैतरेयके^(५) ।
 दे इन्द्रावरणे सूक्ष्मे^(६) तत्र^(७) चीष्णाश्विनाग्निकः^(८) ।
 अयं वायो विही^(९) लेषु^(१०) वायव्याः सप्त कीर्तिः ॥३॥

(१) पञ्चाभवाणीति उ० ।

(२) दधिकावृणां स्तौति हि वामिति ख०, दधिकाणां मुखे तु येति ग०,
 दधिकाणामुतो (ख) हि वामिति उ० ।

(३) इत्यृचौति क० ग० घ० च० ।

(४) स्तोकाङ्गमेतत् क० ग० घ० च० चिक्षितपुत्रकेषु न विद्यते ।

(५) दे इन्द्रावरणे इन्द्रादिति उ० ।

(६) ततः इति ग० उ० एकान्तरच ।

(७) आश्विनानिकः इति क० ख० ग० घ० च० ।

(८) विही मां त्वा इति उ० एकान्तरच ।

(९) अ० ४, १६, २ । (१०) अ० १, २३, १५।

(११) अ० ४, ४८, १ ।

नव चैवेष्टवायव्या ऐश्वरा^(१)सिस्तः श्रदेन षट्^(२) ।
 इदं कवितदेवत्यं असु सम्भोगमे हुषः^(३) ॥४॥
 स्तुतिरिश्वाटस्यत्योरक्षयेता चक्षः स्त्रातः ।
 वाईस्यत्यनु तस्युक्तमिदमित्यौषषे परे ।
 पुरो धातुः कर्मण्णा स इद्राजोच्यते^(४) हृषे^(५) ॥५॥
 तस्मादिचौ दे तु को वैश्वदेवं^(६)
 मही सावा धृथिवीयं तत्परम्भ^(७) ।
 चेष्टस्ति तिक्षः चेष्टपत्याः^(८)
 इन्द्रं^(९) वाहाः इन्द्रैवौ लूगुत्तमा^(१०) ॥६॥

(१) इश्वः इति क० ग० ष० च० ।

(२) श्रदेन षट्विति छ० ।

(३) इदमित्यौषषे परे इति क० ग० ष० च०, यस्तु सम्भोगमे हुषः इति ग० ।

(४) स इद्राजोच्यते इति पुलकान्तरम् ।

(५) स्तुतिरिश्वाटस्यत्योरिति स्त्रोक्तः क० ग० ष० च० चिङ्गितपुरुक्तेषु नेष्यते ।

(६) तस्मादिचेष्टो वैश्वदेवमिति छ० ।

(७) परन्तु षट्विति क० ग० ष० च० ।

(८) चेष्टस्य चेष्टपत्याम्भूष्यस्ति क० ग० ष०, चेष्टस्ति चेष्टपत्याम्भूष्यस्ति ग० ।

(९) इन्द्रैवत्यमुत्तरेति ख० छ० पुलकान्तरम् ।

(क) ष० १, ११७, ५८ ।

वाचुः इड़नः सूर्य एवाच(१) शीरः(२)
 इड़नाशीरौ(३) वायुसूर्यौ(४) वदन्ति ।
 इड़नाशीरं धार्क रक्षन् मेने
 सूर्येन्द्रौ तौ मन्यते ग्राकपूषिः ॥७॥
 इड़नाशीरौ पञ्चमां तु कुतौ तौ
 शीतायै षडौ तथ सप्तमी च(५) ।
 इनं नः फालाः(६) छविं सौति पादः(७)
 इनं कीलाशाः(८) छविजीवान् मनुष्यान्(९) ॥८॥
 इनं पादे पर्जन्य हतोये(१०)
 शौकृषिः छविकामो(११) अगाद ।

(१) एवाचेत्वच त्वेषेति कृ० उ० पुस्तकान्तरच ।

(२) शीर्य इति कृ० उ० च० ।

(३) वायुसूर्यमिति कृ० उ० च० ।

(४) इे तु सौतायै षष्ठो सप्तमी चेति कृ० ग० उ० च० ।

(५) पादे इति उ० ।

(६) छविजीमनुष्यानिति कृ० उ० च० ।

(७) कुदः पादेऽज पर्जन्यकृतोये इति कृ० ग० उ० च० ।

(८) अन्त्यान् त्रृष्णिर्घट्यकामः इति कृ० उ० च०, अन्त्यत्रृष्णिर्घट्यकाम
 इति ग० ।

(९) कृ० ४, ५७, ५ । (१०) कृ० ४, ५७, ८ । (११) कृ० ४,
 ५७, ८ ।

छाविं वा^(१) सौति सर्वं हि सूक्तं
 ससुद्गादित्यग्रेष्मभमस्त् ॥८॥
 आदित्यं वा ब्राह्मणोनं प्रदिष्टं
 आग्नेयं^(२) यदाव्यसूक्तं^(३) हि इष्टं^(४) ।
 अपां स्तुतिं वा अदि वा षट्स्तुतिं
 गवां स्तुतिं वा सूक्तं^(५) मेतद्दद्वन्ति ॥९०॥
 खर्मानुइष्टं सूर्यस्त् अपहत्य^(६) तमोऽचयः ।
 सप्तविंशतिभिः सूक्तैर्बोधीत्यग्निमसुवन् ॥११॥
 चैत्रष्ण^(७) स्त्रसदस्युच्च^(८) अस्ममेध इति चयः ।
 खद्यमानाः परोऽस्थाः स्वरचिक्षेते^(९) क्षचित् क्षचित्^(१०) ॥१२॥
 ऐत्याक^(११) स्त्रदण्डे राजा चैत्रष्णो रथमास्तिः ।

- (१) छाविवदिति क० घ० च० ।
- (२) आग्नेयमिति ख० छ० पुस्तकान्तरस् ।
- (३) वायाव्यसूक्तमिति क० घ० च०, वा प्राव्यसूक्तमिति ग० ।
- (४) प्रदिष्टमिति ख० छ० पुस्तकान्तरस् ।
- (५) गव्यमेके सौर्यमिति क० ग० घ० च० ।
- (६) खर्मानुइष्टसूर्यस्तापन् ये इति ख० छ० पुस्तकान्तरस् ।
- (७) अन्विष्टेते इति घ० ।
- (८) चैत्रष्णस्त्रसदस्युच्चेति श्लोकः ख० छ० चिक्षितपुस्तकान्तरस् विद्यते ।
- (९) ऐत्याकुरिति क० ग० घ० च० ।

(क) अ० ५, २०, १ । (ख) अ० ४, १८, १ ।

सज्जयाहामरमोऽसु दृशो जानः^(१) पुरोहितः ॥१३॥
 स ब्राह्मणकुमारस्त रथो गच्छच्छिरोऽच्छिनत् ।
 एनःस्थित्यवैवेष व राजेन^(२) पुरोहितं ॥१४॥
 सोऽथर्वास्त्रिरसामन्वान्^(३) दृष्टा सज्जीव्य तं शिष्टं^(४) ।
 क्रोधात्मन्यथ राजानमन्यं देशं समाचितः ॥१५॥
 हरोऽशग्रेन्नाश्चात्^(५) तस्यापकमणादुषेः^(६) ।
 अग्नौ प्राक्तानि इवानि^(७) न द्युपच्छत^(८) कानिचित् ॥१६॥
 ततः प्रथयितो राजा अभिगम्य प्रसाद्य च^(९) ।
 आनीला सदृशं जानं^(१०) पुनरेव पुरोदधे ॥१७॥
 स प्रसक्षो दृशोऽस्त्रेच्छदरमग्रेन्तपद्ये ।

- (१) अस्य रस्तोस्तेति क० घ० च० ।
- (२) दृशोजानः इति ख० ।
- (३) राजा तमिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
- (४) सोऽथ वार्षाणि सामानीति क० घ० च०, सोऽथर्वा गिरिशान्
मन्त्रानिति ख० ।
- (५) सुतमिति छ० ।
- (६) अस्येति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
- (७) तस्याप्रकमणादुषेरिति क० ग० घ० च०, गुरोरिति छ० पुस्तका-
न्तरस्त ।
- (८) प्राप्तानि पचानीति च० घ० च०, प्राप्तानि प्रकानीति ख०,
प्राप्तानि चाव्यानीति छ० ।
- (९) द्युपच्छतेति पाठः साधुः । न द्युपच्छतेति क० घ० च०, अवहन्ते इति
ख०, न शीर्षन्ते चेति छ० ।
- (१०) तमिति ग० छ० पुस्तकान्तरस्त ।
- (११) आनीय सदृशं यानं इत्वेव पाठो भवितुमहंसि ।

अविन्दत पिशाचौं च^(१) आयां तत्र च भूपतेः ॥१८॥
 निषेणः स तथा बाहुं मासं द्यां कग्निपावपि^(२) ।
 तामुपामन्त्रयाद्यके कमेतं त्वमिति लुच^(३) ॥१९॥
 हरः^(४) कुमाररूपेण दृशस्ता^(५) मभ्यभाषत ।
 विज्ञोतिषेति शोकायां शहस्राग्निदद्यक्षत् ॥२०॥
 (६) पिशाचौमदहस्तां स चत्र चोपविवेश सा ।
 एष एव परामृष्टो भास्त्रवी ब्राह्मणो^(७) द्युचः ॥२१॥
 निदानसंज्ञके यन्वे छन्दोगानामिति श्रुतिः^(८) ।
 भवेदेव परामर्गः सूक्ष्मात्मा व्यपेष्यथा^(९) ॥२२॥
 भवन्ति वास्त्रा मन्त्रा^(१०) हि विधिशब्देन^(११) शोदिताः ।

- (१) तामिति ग० ख० पुस्तकान्तरच ।
- (२) कपिश्चावपीति च० घ० च० ।
- (३) शुभेत्युचेति ख० ।
- (४) नरः इति क० घ० च० ।
- (५) शुवंस्तामिति ख० ।
- (६) ख० स० चिक्षितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च, पिशाचौमदहस्तां स इति शोकात् प्राक्, सहमानः समायान्तं प्रकाश्य अप्यन्तरात् विधिकं शोकार्द्धं पठितम् ।
- (७) मास्त्राभिब्रास्याः इति ख०, मास्त्रविब्रास्याः इति ख० ।
- (८) शतच्छूलोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु ग दृश्यते ।
- (९) विवक्षयेति ख० ख० पुस्तकान्तरच ।
- (१०) वास्त्रान्येषामिति क० ग० घ० च० ।
- (११) विधिशब्देनेति क० ग० घ० च० ।

दृश्यमे ब्राह्मणे मन्त्रा एकदेशे प्रदर्शिताः ॥२३॥
 जामदग्न्यो यथाप्रियः^(१) स्त्रौतीया^(२)स्त्रैतरेयके ।
 आप्रियः सुखमिद्धाय^(३) पञ्चमं सूक्तमन्त तु^(४) ॥२४॥
 एतद्दृ^(५)स्त्रैतरेयवौ वा अन्या चैक्षान्युपोक्तमे ।
 ऐक्षाणि दादग्न चौष्णीत्युग्नाः^(६)यज्ञ^(७) संकृतः ॥२५॥
 उग्नेति तु पादेन संहयदामनेन च^(८) ।
 दृश्याकुत्सेति चैतसां कुत्सेनेत्तः स्तुतः सह ॥२६॥
 अन्ता सूर्यंति शान्तीणां पञ्चर्च^(९) कर्म कीर्त्यते ।
 (१०)चैक्षान्युपोर्युपो राजा अश्वमेध च च च यः ॥२७॥
 ख्ययमानाः प्रतीक्ष्याः सुरचित्वेते क्षिति क्षिति ।
 अनस्त्रन्तेति सूक्तेऽस्त्रियाग्नेयेऽस्त्रिर्विः ख्ययम् ॥२८॥
 दानतुष्टः ग्रंसैताकाजर्णीनिति केचन ।

- (१) जामदग्न्यादैवायः इति क० घ० च०, यथाप्रीय इति ग० ।
- (२) स्त्रौकीयाः इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।
- (३) आप्रियः सुखमिद्धायेति क० ग० घ० च० ।
- (४) आचित्विति ख० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।
- (५) शद्मृगिति क० ग० घ० च०, रोद्मृगिति ख० ।
- (६) दादग्नाक्षादीन्युग्ना इति छ० पुस्तकान्तरस्तु ।
- (७) स्त्रैतेर्यति क० ख० ग० घ० च० ।
- (८) उग्नेति च पादेऽयं संहयदां परस्त यः इति ख०, परस्त यः इत्यच परस्त य इति छ० पुस्तकान्तरस्तु ।
- (९) पञ्चर्चः इति क० घ० च० ।
- (१०) चैक्षान्युपोर्युपो राजेतादि शार्ङ्गाद्युपोक्तः क० ग० घ० च० चित्तित-पुस्तकेषु च विद्यते ।

आशीरणेवणाचैभ्यो अग्निं प्रति च दृश्यते ॥२८॥
 अयुतस्तु गवां चौषिं ग्रन्थान्वय च विंशतिः ।
 सौवर्णग्रकटं गोभ्यां अरणोऽदाकृपोऽचये ॥२९॥
 अस्मेधधतं चोडांस्तसदसुर्धनं वज्ञ ।
 राज्ञः प्रति च तस्यूकं वभाष इति केचन ॥२१॥
 आत्मा हितात्मने^(१) दधादयहौमृपतेर्भविः ।
 अचेः सुतस्तुषिं बभुमार्चिव्याय च्छण्ड यः ॥२२॥
 सहस्रदण्डिणे सोमे वत्रे तं शोऽप्ययाजयत् ।
 ददौ तदौश्चनो राजा सहस्राणि ग्रन्थानि च ॥२३॥
 तस्मै चलारि चलारि महावीरस्तु काङ्क्षनम् ।
 प्रवर्गेषु महावीराः सौवर्णसास्तु चाभवत् ॥२४॥
 प्रतिग्रन्थं च्छण्डिर्गच्छन् मध्यमेनाग्निना पथि ।
 पृष्ठ इन्द्रेण चाचख्यौ भद्रं चतस्रभिष्य तत् ॥२५॥
 कोनुवाल् वैश्वदेवानि एकादश^(२) पराष्ट्रातः^(३) ।
 मारुतानि दश प्रेति इत्याभौत्युचि तु चुताः^(४) ॥२६॥
 द्वितीययान्वया चुतः सविता ग्रौमकोऽवीत^(५) ।
 उपेति वार्ष्यस्यस्तुचो यो मारुत्युगुच्छरा ॥२७॥

(१) आत्महितात्मने इति पाठः सङ्कलतः ।

(२) कोनुवाल् वैश्वदेवान्वयेकादशेति क० ।

(३) त्विति उ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) प्रेतीहाभौत्युचि तु संसुतेति ग०, इत्याभि न ऋचा सुतेति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) शोकार्द्धमेतत् क० ग० घ० च० चिङ्गितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

तमुषुषी तु रोद्री शात्^(१) प्रसुषुतिरिति लृषि ।
 दद्देवतिः शाकपूषिः पर्जन्याग्नी तु गाषावः ॥३८॥
 चाखम्भु पूषणं मेने सुतमिक्षु शौनकः ।
 वैशानरं भागुरिसु भाखयौषसमाभिन^(२) ॥३९॥
 वायव्याधर्यवः सौमी दग्धेत्येक्षी परा तु या^(३) ।
 (४)अग्निं धर्मं पराञ्जन्ति^(५) अभिनौ सौत्युगच्छ च ॥४०॥
 प्रेति वां पूषणं या चेत्यर्द्धर्चंग्निरिहोच्यते ।
 प्रथमेऽथ दितीये च सुता एति दिवौकवः ॥४१॥
 शावाचं भथमां सौति ततोऽन्या तु दद्देवतिं ।
 (६)व्याथा समिति चादित्यं प्र वो वायुरिहोच्यते ॥४२॥
 तं प्रदधयेत्यति सौमी वा दैत्येक्षी वा प्रजापतेः ।
 परोऽवैश्वदेवं तदाह कौशीतकिः स्थथम् ॥४३॥
 तेषु दत्तीयमित्युक्तं देवान् ऊव^(७) इदं परम् ।

(१) त्विति क० ग० घ० च० ।

(२) आभिनौति क० ग० घ० च० ।

(३) दग्धेत्येक्षीर्गंसावितीति उ० पुष्टकान्तरच्च ।

(४) अग्निं धर्ममित्यादिसार्जस्तोकः क० ग० घ० च० चिङ्गितपुष्टकेषु न पठितः ।

(५) परातन्त्रोति पुष्टकान्तरम् ।

(६) व्यथा समिति चादित्यमित्यादि देवान् ऊव इदं परमित्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिङ्गितपुष्टकेषु नेत्यते ।

(क) अ० १, ६६, १ । (ख) अ० १, १७, ७ ।

देवानां पत्रोरिति तु १)देवपत्नो द्वृचे स्तुताः ॥४४॥

अयं चतुर्खामिति चेन्नवायू

चिभिः स्तुतौ वायद्वज्ञैः३)ति वायुम् ।

रथं द्वृषा रोहसी रथतेऽन्

यस्ताः स्तुतो रुद्रपत्न्याः४) ॥४५॥

आरुद्रा च इति लक्ष्यां रुद्राणां संस्तुतो गणः ।

मरुतान् गणस्यैते नामा५)रुद्रा इति स्तुताः६) ॥४६॥

असावग्निरिमौ७) चोभौ लग्नौ८)पार्थिवमध्यमौ९) ।

यदुत्तमे हृषेऽद्वर्जे इलै१०)अग्निं संस्तुतौ द्वृचे ॥४७॥

मध्यमा वाक् स्त्रियः सर्वाः पुमान् वार्द्धस्त्र मध्यमः ।

गणास्त्र सर्वे मरुतो गुणभेदात् पृथक् पृथक११) ॥४८॥

(१) चेति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।

(२) क० घ० च० चिक्कितपुलकेषु, अयं चतुर्खामितीति स्त्रोकस्यैते
अयं चतुर्खामिति च इच्छवायुचिभिः स्तुतौ । वायुद्वितीययान्त्येका
रथान्विति तु रोहसी । इति पाठो वर्तते ।

(३) गणस्यैतनामेति क० ग० घ० च० ।

(४) स्तुताः इति च० ग० घ० च० ।

(५) अयमिति छ० पुस्तकान्तरच ।

(६) चोभावस्त्री इति छ० पुस्तकान्तरच ।

(७) पार्थिवमध्यगाविति ख० ।

(८) क० ग० घ० च० च० चिक्कितपुलकेषु, यदुत्तमे हृषेऽद्वर्जे इवादिसाङ्गं-
स्त्रोकस्यैते अमे मरुद्विरित्यस्यां मरुद्विः सह संस्तुताविति स्त्रोकाङ्गं
वर्तते ।

(९) अ० ७, १७, ४ । (ख) अ० १, १८८, ८ ।

राजर्षिरभवहार्भीं रथवीति^(३)रिति श्रुतः^(१) ।
 स यज्ञमाणो राजर्षिरभिगम्य प्रसाद्य च ॥४६॥
 आत्मानं कार्यमर्थ^(२)स्त्र खापयन् प्राच्छलिः स्त्रितः ।
 अष्टृष्टौतर्विमाचेयमार्त्तिव्यायार्चनामसम्^(३) ॥५०॥
 स सपुत्रोऽध्यगच्छन्तं राजानं यज्ञसिद्धये ।
 श्वावाश्व^(३)श्वाचिपुच्चस्य पुच्चः श्वर्चनानसः ॥५१॥
 शाङ्कोपाङ्कान् सर्ववेदान् यः पिचाध्वापितो सुदा ।
 अर्चनानाः सपुत्रोऽथ गत्वा नृपमयाजयत्^(१) ।
 यज्ञे च विततेऽपश्वद्वाजपुत्रों यज्ञस्त्रिनौम् ॥५२॥
 शुषा मे राजपुत्री श्वादिति तस्य मनोऽभवत् ।
 श्वावाश्वस्य च तस्यां वै शक्तमाश्वीक्षदा मनः^(४) ॥५३॥
 संयुज्यस्त्र मया राजविति याज्ञस्त्र शोऽब्रवीत् ।
 श्वावाश्वाय सुनां दित्युर्महिषीं स्त्रां नृपोऽब्रवीत् ॥५४॥
 किं ते पुत्रीमहं कन्यां श्वावाश्वाय ददामि हि ।
 अचिपुत्रो दुर्बलो हि जामाता लावयोरिति ॥५५॥
 राजानमववीत् शापि नृपर्विकुलजा श्वाम् ।

(१) श्रुतिरिति ५० पुस्तकान्तरच ।

(२) कार्यवन्तमिति ५० पुस्तकान्तरच ।

(३) श्वावाश्वस्वाचिपुत्रस्येति श्वार्जिकश्वोक्तः क० घ० च० चिह्नितपुत्र-
केशु गोपयन्वते ।

(४) एतच्छ्रुतेकार्डं क० घ० च० चिह्नितपुत्रकेशु न दृश्यते ।

(क) च० ५, ११, १६ । (ख) च० ५, ६४, ७ । (ग) च० ५, ११, ५ ।

मानूषिणीं हि जामाता नैव मन्त्रान् हि दृष्टवान् ॥५६॥
 स्वये दौयतां कन्या चेदस्ता वा भवेत्तथा ।
 स्वयिं मन्त्रदृशं वेदपितरं मन्यते यतः^(१) ॥५७॥
 प्रत्याचष्टे स^(२) तं राजा सह सम्बन्ध्य भार्यथा ।
 अनूषिणीं न^(३) जामाता कस्त्रिवितुमर्हति ॥५८॥
 प्रत्याख्यातं स्वयिसेव वृत्ते यज्ञे न्यवर्तत ।
 श्वावास्त्रम् तु कन्यायां मनो नैव न्यवर्तत^(४) ॥५९॥
 ततः स्तुतौ^(५) निवर्याद्गु तावेतावभिजम्मतुः^(६) ।
 शशीयसी^(७)^(८) तरन्त^(९) मुखमील्लह^(१०)^(११) पार्यिवम्^(१२) ॥६०॥
 तरन्तपुखमील्लहौ^(१०) तु राजानौ वै ददम्बूषी^(११) ।
 ताभ्यान्तौ चक्रतुः पूजामृषिभ्यां नृपती^(१२) स्थम् ॥६१॥

(१) श्वावास्त्राय सुतां दिसुरित्यादिसाङ्गेषोक्तव्यं क० ग० घ० च०
 चिक्षितपुस्तकेषु नेत्यते ।

(२) प्रावोचत्वयेति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।

(३) नैवेति ग० ।

(४) न स्म निवर्तते इति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।

(५) तत्त्वौ त्विति क० ग० घ० च० ।

(६) ततः स्तुतौ निवर्तते उभावेवाभिजम्मतुरिति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।

(७) शशीयसीति छ० पुस्तकान्तरच ।

(८) एवमीढमिति छ० ।

(९) रत्नश्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु न पठितं ।

(१०) तरन्तपुखमीढमिति छ० पुस्तकान्तरच ।

(११) ददम्बिगाविति क० घ० च० ।

(१२) तु पतिरिति क० घ० च० ।

(क) च० ५, ८१, ८। (ख) च० १, १०५, ११। (ग) च० ८, ११, ११।

अविषुल्मं महिवास दर्शयामास तं^(१) नृपः ।
 तरन्तातुमतेनेव^(२) प्रादाद्वज्जविधं वसु ॥६२॥
 अजाविकं गवाशस्य शावाश्याय श्रग्नीयसी^(३) ।
 अचिं^(४) याज्ञार्चितौ गता पितापुस्तौ स्त्रमाश्रमम् ॥६३॥
 अभ्यवादयतामचि^(५) महर्चिं दीप्ततेजसम् ।
 श्वाशस्य मनस्यासौन्मनस्यादर्घनादहम् ॥६४॥
 न अव्यवागिमां कन्यां इत्तु सर्वाङ्गग्रोभनाम् ।
 अथइं मनवदर्घीं स्त्रा भवेद्वर्षीं महात् मम ॥६५॥
 इत्थरथे चिन्मयतः प्रादुरासौन्मद्वद्वः^(६) ।
 ददर्घं संस्क्रितान् पार्श्वं तुच्छरूपामाश्रमाः^(७) ॥६६॥
 समागवयवस्थेव^(८) महतो इत्यवच्छसः ।
 तांकुञ्जश्यसो इहा देवान् पुरुषवियहान् ॥६७॥
 श्वाशो विस्मितोऽप्स्त्रक्लेषेति^(९) महतसादा ।

- (१) वै इति ख० छ० ।
- (२) तरन्तातुमता चैवेति क० ग० घ० च० च० ।
- (३) श्रवीयसीति उ० एकान्तरच ।
- (४) तौ त्विति पाठः सङ्गतः ।
- (५) अभ्यवादयतामचिति उ० एकान्तरच ।
- (६) अचिं याज्ञार्चितौ गतेवादि प्रादुरासौन्मद्वः इत्यन्तपाठः
क० ग० घ० च० च० चित्तितपुस्तकेषु नेत्रते ।
- (७) तुच्छरूपागिवामनः इति क० ख० ग० घ० च० ।
- (८) चैवमिति उ० एकान्तरच ।
- (९) के श्वेति पाठः समीक्षीणः । केष्टेतोति क०, कोष्टेतीति उ० ।

ततस्तु मरुतो देवानुविक्षानमनुधात^(१) ॥६८॥
 य ईं वहन्त इत्युग्मिः षष्ठ्यमिः^(२) क्षुष्टाव तांस्था ।
 अतिक्रमं हितमृदिर्मने विपुलमात्मणः ॥६९॥
 यज्ञ^(३) दूष्वैव तुष्टाव यज्ञ^(४) केष्वेति^(५) पृष्टवाण् ।
 स्तुताः क्षुत्यानया प्रीता गच्छन्तः पृश्निमातरः^(६) ॥७०॥
 अवसुच्य स्ववक्षोभ्यो^(७) इक्ष्मं तस्मै तदा ददुः ।
 मरुत्सु तु प्रथातेषु श्लावाश्वस्तु महायग्नाः^(८) ॥७१॥
 रथवीतेर्दुर्दितरमगच्छन्तमया तदा ।
 य सद्य क्षुष्टिरात्मानं विवच्छूरथवीतये^(९) ॥७२॥
 एतं मे क्षोममित्यृग्भ्यां^(१०) दौत्ये^(११) राजीं न्यथोजयत् ।
 रथवीतिं तपस्यन्तं^(१२) सम्ब्रेक्ष्यार्चेण चक्षुषा ॥७३॥

(१) वदस्मृत्युध्यतेति क० ग० घ० च० ।

(२) दुष्वेति क० ग० घ० च० ।

(३) यज्ञ इति क० घ० च० ।

(४) यांस्वेति क० ग० घ० च० ।

(५) केष्टेतीति क०, केष्टेतीति उ० ।

(६) आसुच्यत स्वकर्णेभ्यः इति ख०, आसुच्यते स्वकर्णेभ्यः इति उ० ।

(७) महातपाः इति ख० उ० पुस्तकान्तरच ।

(८) प्रवस्थारथवीतये इति क० ग० घ० च० ।

(९) इत्याभ्यामिति क० ग० घ० च० ।

(१०) दूत्ये इति ख० पुस्तकान्तरच ।

(११) रथवीतिमपश्यन्तीमिति ख० उ० ।

(क) अ० १, २३, १० :

रम्ये इमवतः पृष्ठ एषचेतोति चात्रवीत् ।
 ऋषेर्मियोगमाज्ञाय देव्या राज्ञा प्रचोदितः ।
 आदाय कन्यां तां दार्भ्यं उपेयायार्चनानुष्ठम् ॥३४॥
 पाहौ तस्योपसङ्गृज्ञा स्थितः^(१) प्रकः छताज्ञस्थिः ।
 रथवीतिरहं दार्भ्यं इति नाम ग्रन्थं च ॥३५॥
 मया बङ्गति^(२) मिक्कलं लां प्रत्याचस्थि यत्पुरा ।
 तत् चमस्तु नमस्तेऽस्तु मा च ने भगवत् क्रुधाः^(३) ॥३६॥
 ऋषेः पुचः ऋथमृषिः^(४) पितासि भगवत्तुषेः ।
 इत्तु प्रतिगृहाणेमां चुषामित्येवमन्त्रवीत्^(५) ॥३७॥
 पाद्यार्थमधुपर्कैश्च पूजयित्वाय तं^(६) नृपः ।
 शुक्रमस्थतं दत्त्वा अतुजन्मे गृहण् प्रति ॥३८॥
 ग्रग्रीयवी^(७) तरक्षस्तु मुखमौष्ठृ^(८) च पर्यवम् ।
 वरुभिः बन्दिति चत्वा लगामर्जिरपि चाथम्^(९) ॥३९॥

- (१) स्थितेनि ख० उ० एक्षकान्तरच्च ।
- (२) संयोगमिति ख० उ० एक्षकान्तरच्च ।
- (३) क्रुधः इति ख० उ० एक्षकान्तरच्च ।
- (४) चर्विरिति ख० उ० एक्षकान्तरच्च ।
- (५) चुषान्तेऽस्त्रिति चात्रवीदिति ख० उ० एक्षकान्तरच्च ।
- (६) चार्घगागा ऋथमिति ख० उ० उ० ।
- (७) श्रवोयस्त्रीमिति उ० एक्षकान्तरच्च ।
- (८) मुखमौष्ठमिति उ० एक्षकान्तरच्च ।
- (९) लक्ष्मिति ख० ग० उ० उ० ।

स्वतेन भैशावरणान्येकादशपराणि तु ।
 षडाश्चिनानि^(१) गर्भार्था पञ्चर्थूपनिषत्सूतिः^(२) ॥८०॥
 सप्तश्लोऽपराधे तु^(३) विफले दारसंयहे ।
 स्वषिः कृतो^(४) अश्वमेधेन भारतेनेति वै श्रुतिः^(५) ॥८१॥
 ततोऽष्टमे^(६) अपराधे तु वृचद्रोषां च पार्थिवः ।
 स्वषिः^(७) कैह^(८) विनिच्छिय खूबं रात्रौ न्यधारयत्^(९) ॥८२॥
 षोडश्चिनाविति द्वूक्षेन तुष्टावर्धिः इत्यभ्यती ।
 तौ तं तस्मात् समुद्धत्य चक्रतुः सप्तश्लं पुजः ॥८३॥
 द्वचक्षस्यैव गर्भार्थं स्वपत^(१०) क्षस्य गर्भवत् ।
 यथा वात इति ज्ञेये त्रिश्चिभ्यामितरे स्वचौ^(११) ॥८४॥

(१) षडाश्चिनानोति क० ग० ष० च० ।

(२) गर्भार्थं पञ्चर्थूपनिषत्सूतिरिति ग० । सूतिरित्यच तुवीति क० ष०, तुष्टीति च० ।

(३) सप्त छत्वापराधात् वै इति क० ष० च०, सप्तश्लोऽपराधात् वै इति ग० ।

(४) ततः इति ष० पुस्तकान्तरस्त, ऋषीं ज्ञातेति ग० ।

(५) गः श्रुतमिति ष० पुस्तकान्तरस्त ।

(६) तमष्टमे इति क० ग० ष० च० ।

(७) ऋषीनिति ष० पुस्तकान्तरस्त ।

(८) ऋषीसेना इति ष० च० ।

(९) रात्रौ रात्रौ न्याधावयदिति क० ष० च० ।

(१०) चित्रक्षस्यैव गर्भार्थं स्वपतः इति ष० पुस्तकान्तरस्त ।

(११) ज्ञेयावश्चिभ्यामितरौ इत्याविति ष० ष० पुस्तकान्तरस्त ।

स्ववतामपि गर्भाणां दृष्टं तदनुमन्त्रणम् ।
 भावदृष्टं तु तत्स्थास्थारूपं हि दृष्टते ॥८५॥
 अरायुर्गर्भग्रन्थाभ्यामेतद्वूपं हि दृष्टते^(१) ।
 महे उषस्ते^(२) साविचं युज्ञतेष्वावदः^(३) स्तुतः ॥८६॥
 पर्जन्यो वस्तिति लक्ष्मिन्^(४) पृथिवी मध्यमा तु^(५) वाक्^(६) ।
 अस्या नो देवस्वितरियं दुःखप्रभाग्निनौ^(७) ॥८७॥
 वाहणन् प्रसवावे पद्मैश्चाग्निसुन्तरम्^(८) ।
 विष्णुं व्यज्ञ^(९) व्यरम्भेति मारतं सूक्ष्मसुन्तरम्^(१०) ॥८८॥
 एतया महदाख्यातं शौर्वंक्रे प्रतिपूर्वकम्^(११) ।

- (१) स्ववतामपि गर्भाभासित्वादिवाऽर्द्धेष्वाकः क० ग० घ० च० चिङ्गित-
एुलक्षेषु नापश्चत ।
- (२) महौषधेतीति क० घ० च० ।
- (३) साविचे युज्ञतेष्वैति वै इति क० ग० घ० च० ।
- (४) पर्जन्यलु वस्तित्येतीति छ० एुलकान्तरच ।
- (५) वित्वि ग० ।
- (६) स्तुतेति छ० एुलकान्तरच ।
- (७) एतच्छूक्राऽर्द्धं क० ग० घ० च० चिङ्गितएुलक्षेषु न दृष्टते ।
- (८) उत्तममित्वा उत्तममिति क०, इश्वरामैश्चाग्निसुच्छते इति ख०,
मिक्कामैश्चाग्निसुच्छते इति छ० एुलकान्तरच ।
- (९) विष्णुं चिङ्गमिति छ० एुलकान्तरच ।
- (१०) उत्तममिति ख० ।
- (११) एतच्छूक्राऽर्द्धं क० ग० घ० च० चिङ्गितएुलक्षेषु नोपश्चते ।

श्रीद्वक्तमाग्रीर्वादद्वचि^(१) खौपुषाणा परावितु^(२) ॥८८॥
 तस्यादा^(३) कल्पयपतुद^(४) मग्निसाक^(५) निपातभाक् ।
 प्रजावान् जौवपुन्नो^(६) वा गर्भकर्मविं संस्तुतौ ॥८९॥
 नानारूपाः पथस्थिन्यः^(७) संस्तवन्नीति संस्तुताः^(८) ।
 आग्रीर्वादेषु संज्ञासु कर्मसंखासु देवताः^(९) ॥८१॥
 निपातभाग् लिङ्गवाक्यात्^(१०) परीचेतेषु मन्त्रवित् ।
 मन्त्रप्रयोगमन्त्रयोः^(११) प्रयोगो^(१२) वस्तवन्नरः ॥८२॥

(१) आग्रीर्वादो स्यादिति ख०, आग्रीर्वादास्येति छ० पुलकान्तरच ।

(२) श्रीपुषाणा परावितु षट् इति क० ष० ष०, षट् इति ग०, श्रीः पुषाणा परावितु षट् इति छ० पुलकान्तरच ।

(३) तस्यादेति ख० ष० ष० ।

(४) कल्पयपनिर्नेदः इति क० ष० ष०, स्याद्याक्षोः पतेन्नोदे इति ख०, अलक्ष्यपनिर्नेदे इति छ० पुलकान्तरच ।

(५) स्त्रवेति ख० छ० ।

(६) प्रजावस्त्रीवपुलः इति क० ख० ग० ष० ष०, प्रजावान् जौवपुला इति छ० ।

(७) यथास्थिन्यः इति ख० ग० ।

(८) संस्तुताविति ख० ।

(९) कर्मसंखा तु देवतेति ख० ।

(१०) लिङ्गवाक्येति ख० ग० ।

(११) मन्त्रप्रयोगमन्त्राक्षामिति ग० ।

(१२) प्रयोगे इति ग० ।

विभेदयोः परौच्चाः^(१) स्वाक्षर्याः सुरभिधायकाः^(२) ।
 तस्मान्तेज विसंवादो मन्त्राणां तदगतानि तु ॥८३॥
 गुणाभिधायकानि सुः सविज्ञानपदानि तु ।
 मन्त्रेषु गुणभूतेषु प्रधानेषु च कर्त्त्वासु ॥८४॥
 प्रधानगुणभूताः सुर्देवता इति गम्यते ।
 चिरावसुरिकं सचं प्रजाकामः प्रजापतिः ॥८५॥
 आहरत्यहितः सार्थीर्विश्वेदेवः सहेति च ।
 तच वाग्दीचणीयायामाजगामाश्चरीतिणी^(३) ॥८६॥
 तां दृढा युगपत्तच कस्याय वदण्डं च ।
 इदं सखन्द तद्वाभ्यामग्नौ प्रातः^(४) यदृच्छया ॥८७॥
 ततोऽर्थिर्भ्यो भृगुर्जज्ञे अङ्गारेभ्योऽङ्गिरा^(५) च्छिः ।
 प्रजापतिस्तुतौ दृढा दृष्टा वाग्भ्यभाषत ॥८८॥
 आभ्यास्विस्तृतौयोऽपि भवेद्वैव न सुतः ।
 प्रजापतिस्तुथेत्युक्तः प्रत्यभाषत भारतीम् ॥८९॥
 च्छिरचिस्ततो अन्ने सूर्यानस्तस्मयुतिः ।
 योऽङ्गारेभ्य च्छिर्जज्ञे तस्य मुखो दृष्ट्यतिः ॥१००॥

(१) परौच्चः इति ख० ।

(२) अभिधानकाः इति ख०, अभिधानिकाः इति ग० ।

(३) इटोरिक्षीति युक्तः पाठः ।

(४) प्रात्यमिति ख०, प्रात्येति ग० ।

(५) अङ्गारस्वाङ्गिरा इति ख०, अङ्गारेभ्यङ्गिरा इति ग० ।

दृश्यते भरदाजो विदधीति^(१) य उच्चते^(२) ।
 मरत्त्वाश्चौहुर्यस्त्र^(३) स एवाङ्गिरवो नपात्^(४) ॥१०१॥
 सपुत्रस्य तु तस्येदं^(५) मस्तकं घटसुच्यते ।
 तं आग्र इति तचादावाग्नेयानि चयोदग्न ॥१०२॥
 स्मकानि चौणि मूर्हानमग्नेवैशानरस्य तु ।
 एकाक्षविंश्चित्तिस्त्रैव^(६) पिवन्त्यैश्चात्मा^(७) तः परम् ॥१०३॥
 अग्रे चते वदित्यस्त्रां दौ देवौ तु^(८) निपातितौ ।
 प्रोतये नूम^(९) इत्येते वैश्वदेवाण्डौ तु ते^(१०) ॥१०४॥
 चत्वारिंश्चित्तीया पदस्थान्यमैश्चमेति^(११) गवां सुतिः ।
 आपस्त्राणाम^(१२) इत्यस्त्रां वायुरिश्च संकुतौ^(१३) ॥१०५॥
 इश्चः प्राधान्यतो वाच सुतो वायुर्निपातभाक् ।

(१) विदधीति उ० ।

(२) प्रजावान् जोवपुत्रो वा इवादि विदधीति य उच्चते इत्यनपाठः क० घ० च० चिङ्गितपुत्रकेषु नापश्चत ।

(३) भुवन्यस्त्रेति क० घ० च०, गुरोर्यस्त्रेति ख० ग० ।

(४) सपुत्रस्य तस्यैतदिति क० ग० घ० च० ।

(५) एकामित्रिंश्चदेवाचेति ख०, एकामित्रिंश्चदेवाचेति उ० । एकोमर्विश्च-तिरिति भवितुमर्हति ।

(६) पिवन्त्यैश्चात्मीति पाठः शुद्धः ।

(७) देवौ याविति क० ग० घ० च० ।

(८) नम इति क० घ० च० ।

(९) सूर्ये इति उ० ।

(१०) चेतीति ग० ।

(११) इश्चवायु सह सुताविति उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) क० १, १४३, १ । (ख) क० ६, १७, १ ।

चयं देवस्युचं सौम्यसैक्षमेते प्रपञ्चते^(१) ॥१०६॥
 गर्हैरं चक्षुरित्यसां दण्डोऽधीति^(२) स्वोः^(३) सुतिः^(४) ।
 पितरं सौति गंग्यु^(५) च त्वचस्याने पदे स्वर्णम्^(६) ॥१०७॥
 स्वादु^(७) चिकित्सायनित्येताः पश्चर्चः सौम्य एव वा^(८) ।
 इन्द्रः प्रधानतो वाच सुनः सोमो निपातभाक् ॥१०८॥
 दूष्टसैक्षनिपातोऽयं स्वयम्ने सौतरेषये^(९) ।
 अग्न्युति^(१०) सौति देवान् पादो भूमिमयोजरः ॥१०९॥
 दृष्टस्याति दत्तीयोऽसौत्^(११) विन्द्र^(१२) लेवोन्नमं पदम् ।
 स्वर्षितु तौ तथेत्युक्ता पाषुं^(१३) मुखमभाषत ॥११०॥
 अधर्षणीयौ ग्रहूणा कुरुवैसौ^(१४) नृपाविति ।
 पितरं स तथेत्युक्ता शुद्धोपकरणं तद्वोः ॥१११॥
 जीमूतस्येति^(१५) सूक्ष्मेन पृथक्त्रोगात्ममन्तयत् ।

- (१) इन्द्रः प्राधान्यतो वाचेति स्वोक्तः क० ग० घ० च० चिकित्पुस्तकेषु न हृष्टते ।
 (२) अधीतिरिति विसंगंग्युक्तपाठः शुद्धः ।
 (३) य आग्नयदिति त्वस्य दण्डोऽधीति दृष्टस्युतिरिति क० ग० घ० च० ।
 (४) स्वत्वस्याने पदे स्वर्णमिति ख० छ० एुलकान्तरच ।
 (५) इति तु सौम्यः पश्चर्च उत्तरः इति क० ग० घ० च० ।
 (६) इन्द्रः प्रधानतो वाचेत्यादि त्वयम्ने सौतरेषये दृष्टनपाठः क० ग० घ० च० चिकित्पुस्तकेषु न विद्यते । त्वयते इति शुद्धः पाठः ।
 (७) दत्तीयस्थिति क० छ० एुलकान्तरच ।
 (८) विन्द्रमिति पाठः साधुः ।
 (९) कुरु पुष्टेति उ० एुलकान्तरच ।
 (१०) जीमूतस्येति क० घ० च०, जीमूतस्येति ग० ।

- (क) अ० ६, ४५, १६ । (ख) अ० १, १४, ६ । (ग) अ० ६, ४४, २१ ।
 (घ) अ० ६, ४७, २० । (ङ) अ० ६, २, ४ ।

प्रथमा तत्त्वं स्फुरत् योद्धारं सौति वर्जिष्म ॥११३॥
 धनुः सौति^(१) हितीया तु हतीया व्याभिमन्त्रिष्टी^(२) ।
 सौति चाली^(३) चतुर्थी च^(४) गिरुधिं सौति पञ्चमी ॥११४॥
 अर्द्धेन^(५) सारथिं वश्चा रथयोद्दूर्जन संसुताः ।
 अर्थात् चतुर्थी सौति आवधागारमष्टमी ॥११५॥
 नवमी रथगोपात्मा दशमी रणदेवताः ।
 इषुमेकादशी^(६) सौति दादशी कवचसूतिः ॥११६॥
 चयोदशी कग्नी सौति इसाचाणं चतुर्दशी ।
 प्रथमे पञ्चदशात् पादे दिग्घ^(७) इषुः छतः^(८) ॥११७॥
 अयोमुखी दितीये तु अर्द्धेऽङ्गां^(९) वारणं परम^(१०) ।
 योङ्गम्भी^(११) तत्त्वं स्फुरत् धनुर्सूत इषुः छतः ॥११८॥
 चप्तहश्चां तु युद्धादेः^(१२) कवचस्त्रं च वन्धनं^(१३) ।

(१) धनुषस्तेति क० घ० च० ।

(२) व्याभिमन्त्रिष्टीति क० घ० च० च० ।

(३) लौत्युगालीं चतुर्थी चेति क० ग० घ० च० ।

(४) अर्थेनेति क० घ० च० ।

(५) इषुधिष्वैकादशीति क० घ० च० च०, इषुष्वैकादशीति ग० ।

(६) दिग्घ्यः इति ग० ।

(७) इषुलूतः इति ग० छ० ।

(८) अर्द्धर्चमिति छ० ।

(९) परे इति ख० ।

(१०) योङ्गम्भेति क० ग० घ० च० ।

(११) युद्धादेश्वेति क० घ० च०, योङ्गादेश्विति छ० ।

(१२) वध्यतः इक० ग० घ० च० ।

(क) च० ६, ७५, ४ ।

सुतिरष्टादशी ज्ञेया युयुत्सोद्दृगुप्तमा^(१) ॥ ११८ ॥
 आश्रासे चोक्तमे पादे छूषि^(२) रात्मन आश्रिषः ।
 स्त्रेनानेन तु स्त्रवा सज्जामाङ्गान्युषिस्थोः ॥ ११९ ॥
 ततः^(३) प्रस्त्रापथामास पुनर्वारग्निखाल^(४) प्रति ।
 एतदृश्यते चतुर्हृभी राज्ञोः साहाय्यकाङ्क्षया ॥ १२० ॥
 भरद्वाजोऽभितुष्टाव प्रीतस्तेन पुरन्दरः ।
 अभ्यावर्जिनमाशाद्य इर्षुपीथानदीतटे ॥ १२१ ॥
 सहितस्थाथमानेन^(५) जघानैतान् गच्छीपतिः^(६) ।
 एवं^(७) वारग्निखा^(८) चिक्ला तावभ्यावर्जित^(९) सार्ज्जयौ^(१०) ॥ १२२ ॥
 भरद्वाजाय गुरवे ददतुर्विविधं वसु ।
 भरद्वाजस्य गर्गस्य दृष्टाविश्वेष वै पथि ॥ १२३ ॥
 दौ च^(११) प्रस्त्रोक^(१२) दत्याभिर्दानं तस्मै^(१०) गग्नंसतुः ।

(१) सुतिरष्टमेति क० ग० घ० च० ।

(२) छूषिरिति छ० ।

(३) तयोरिति क० घ० च० ।

(४) वारग्निखागिति ग० ।

(५) एतदृश्यते चतुर्हृभिरिखादि जघानैतान् गच्छीपतिरिवन्तपाठः क०

ग० घ० च० चिक्लितपुस्तकेषु न वृश्यते ।

(६) तसै त्विति क० ग० घ० च० ।

(७) वारग्निखागिति ग० ।

(८) ततोऽभ्यावर्जिति क० ग० घ० च० ।

(९) इयालिति क० ग० घ० च० ।

(१०) तस्मै इति क० ग० घ० च० ।

(क) अ० ६, २७, ८ । (ख) अ० ६, ४७, २५ । (ग) अ० ६, ४७, २९ ।

(१) प्रसङ्गादिह^(१) याः सूक्ष्मे देवताः परिकीर्तिताः ॥ १ २ ४ ॥
 ता एव सूक्ष्मभाजस्तु भेने राथीतरौस्तुतः^(२) ।
 प्राणापत्वो मरीचिर्विमारीचः कश्चपोऽभवत्^(३) ॥ १ २ ५ ॥
 तस्य देव्योऽभवस्त्रायाः^(४) दाचायस्त्रयोदश ।
 अदितिर्दितिर्दत्तुः काला दनायुः सिंहिका सुनिः^(५) ॥ १ २ ६ ॥
 क्रोधावशा वरिष्ठा च सुरभिर्विनता तथा ।
 कद्मुखैवेति दुष्टिहः कश्चपाय ददौ च च^(६) ॥ १ २ ७ ॥
 तासु देवासुराशैव गन्धर्वारंगराजसाः ।
 वर्यासि च पिशाचाश्च अज्ञिरेऽन्याश्च जातयः ॥ १ २ ८ ॥
 तचैका लदितिर्देवी द्वादशाजनयत्^(७) सुताम् ।
 भगवैवार्यमांश्च^(८) च मित्रो वरण एव च ॥ १ २ ९ ॥

- (१) ख० स० चिक्कितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च, प्रसङ्गादिह याः सूक्ष्मे इति
 स्तोकार्ड्वात् प्राक्,—
 ऋषिरप्यमितुष्टाव दानं तत्र च तस्य तु ।
 ऋचैकया इयां अभे दत्तं सङ्गोर्त्तयन् स्तयम् ।
 इत्यधिकं पठितम् ।
- (२) प्रसङ्गा त्विहेति क० ग० घ० च० ।
- (३) राथीतरस्तुताविति क० घ० च० ।
- (४) सुनिरिति क० ग० घ० च० ।
- (५) जाता इति क० घ० च० ।
- (६) विगाविति ख० ।
- (७) अदितिरित्वादिसाङ्केकस्तोकः क० ग० घ० च० चिक्कितपुस्तकेषु
 न विद्यते ।
- (८) दन्वशोऽन्यदिति क० ग० घ० च० ।
-
- (क) क० २, १, ४ ।

धाता चैव विधाता च विवर्जन्य महायुतिः ।
 लष्टा पूषा तथैवेष्टो दादग्नो विष्णुरुच्यते^(१) ॥१३०॥
 दम्दं तस्मास्तु तज्ज्ञे^(२) मित्रस्य वरणस्य ह^(३) ।
 तयोरादित्ययोः सचे दृष्टापुरस्मुर्वशीम् ॥१३१॥
 रेतस्तस्कन्दं कुम्भे तु^(४) व्यपत^(५)दासतीतरे ।
 तेनैव तु मुद्गर्तेन वीर्यवन्नौ तपस्त्रिनौ ॥१३२॥
 अगस्त्यस्य वसिष्ठस्य तचर्वीं संघभूवतुः ।
 वज्रधा पतिते इुक्ते कस्तेऽय जले स्खले ॥१३३॥
 स्खले वसिष्ठस्तु मुनिः समूत्त चविसन्तमः ।
 कुम्भे लगस्यः समूत्तो जले मत्थो महायुतिः^(६) ॥१३४॥
 उदित्याय ततोऽगस्यः ग्रन्थ्य^(७)माचो महायग्नाः^(८) ।
 मानेन वसितो यस्मात् तस्मामान्य इहोच्यते ॥१३५॥
 यदा कुम्भादृषिर्जातः कुम्भेनापि हि^(९) भीयते ।

(१) भग्नैवार्थमाश्चेत्वादिसार्ज्जस्त्रोक्तः ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु
मोपवाभ्यते ।

(२) अच्छाते इति उ० ।

(३) मित्रस्य वरणस्य चेति क० ख० ग० च०, सहेति ख० ग० ।

(४) तत्तुम्भे इति ग० छ० एुस्तकान्तरस्य ।

(५) इष्टपतदिति ख० छ० एुस्तकान्तरस्य ।

(६) वज्रधा पतिते इुक्ते इत्यादिसार्ज्जस्त्रोक्तः क० ग० घ० च० च० चिक्षित-
पुस्तकेषु न पठितः ।

(७) महातपाः इति ख० उ० एुस्तकान्तरस्य ।

(८) कुम्भे नावौइति क० घ० च० ।

(९) अ० १, ८३, ४ ।

कुम्ह इत्यभिधाननु परिमाणस्य कल्पनम्^(१) ॥१३६॥
 ततोऽसु मद्भाषाणासु वसिष्ठः पुष्करे स्थितः ।
 सर्वतः^(२) पुष्करं तच विशेषेवा अधारयन् ॥१३७॥
 उत्त्याय सलिलान्तस्मादथ तेषे महत्तपः ।
 नामाच्च गुणतो जग्ने वसते श्रेष्ठकर्मणः^(३) ॥१३८॥
 अदृश्यमृषिभिर्हीक्ष्य^(४) सोऽपश्चत्तपसा मुरा ।
 सोमभागानश्चो^(५) तस्मै प्रोवाच इरिवाहनः ॥१३९॥
 स्वप्नयो वा इक्ष्यमिति ब्राह्मणान्तद्वि दृश्यते^(६) ।
 वसिष्ठस्य वसिष्ठास्य^(७) ब्राह्मणा वै ततोऽभवन् ॥१४०॥
 सर्वकर्मसु यज्ञेषु दीक्षणीयतास्तोऽभवन्^(८) ।
 तस्मादसापि^(९) वासिष्ठाः सदस्यास्त्रिह कर्मणि^(१०) ॥१४१॥

- (१) वसते इति क० घ० च० ।
- (२) सर्वेचति क० ग० घ० च० ।
- (३) शेषकर्मणः इति पाठः साधु । शैषकर्मणेति छ० एक्षकान्तरच ।
- (४) चैक्ष्यमिति छ० पुष्ककान्तरच ।
- (५) सोमभागांक्षतः इति ख० छ० पुष्ककान्तरच ।
- (६) एतच्छौकाङ्क्षं क० ग० घ० च० चिक्षितपुष्ककेषु न सृश्यते ।
- (७) वासिष्ठाच वसिष्ठस्त्रेति पाठः सङ्क्षतः । वसिष्ठाच वसिष्ठास्त्रेति क० च०, वसिष्ठाच वसिष्ठास्त्रेति ग० घ० ।
- (८) सर्वमम्भेषु यज्ञेषु दीक्षणीयतास्त्रेति क० घ० च० ।
- (९) येऽसापीति क० ग० ध० च० ।
- (१०) वसिष्ठाः सदस्याः स्युत्तु क्वचिंचिदिति क० ग० घ० च० ।

अर्हेद्^(१) दविणामिसान् भाष्वेदो श्रुति^(२)स्त्रियम्^(३) ।
 स्त्रियस्तु मैचावरुणिः सूक्तैः घोडग्रभिः परैः ॥१४२॥
 तुष्टाव चाग्नि^(४)मित्यग्निमाप्रसादं ज्युषस्तु नः^(५) ।
 प्राग्नये^(६)य प्रसवाणो^(७) द्वितीयं प्राग्नये^(८) द्वचम् ॥१४३॥
 वैश्वानरीयाष्टेतानि^(९) त्वे है^(१०)न्नाणि पराणतः ।
 दग्ध पश्च च सूक्तानि लिपातो मरहतां श्रुतिः ॥१४४॥
 नविः सुदास^(११) इत्यस्ता दानं फैजवगस्य तु ।
 वसिष्ठेन चतुर्वर्षग्निः^(१२) द्वै नम्नु^(१३)रिति कौर्त्तिम् ॥१४५॥
 संवादः सूक्तमैष्ट्रं^(१४) वाश्विवं तन्तु^(१५) प्रचक्षते ।
 वसिष्ठागस्त्वयोरज्ञ कौर्त्तते तनयैः च ॥१४६॥
 दद्वेष चेव संवादो महिमा अव्य कर्म च ।

(१) पूजयेदिति ख० छ० मुख्यकान्तरस्त्र ।

(२) श्रुतिरिति क० घ० च० ।

(३) बृद्धर्थं भाष्वेदो श्रुतिरिति ख० छ० ।

(४) वैश्वानरीयमित्येतदिति क० घ० च० ।

(५) चतुर्वर्षस्त्रियति क० ग० घ० च० ।

(६) संवादमैष्ट्रसूक्तमिति छ० मुख्यकान्तरस्त्र, संवादे सूक्तमैष्ट्रे इति ख० ।

(७) वाश्विवं वस्त्रिति क० ग० घ० च० ।

(८) अ० ७, ९, १ । (९) अ० ७, ८, १ । (१०) अ० ७, ५, १ ।

(११) अ० ७, ६, १ । (१२) अ० ७, १३, १ । (१३) अ० ७, १८, १ ।

(१४) अ० ७, १२, १० । (१५) अ० ७, १८, १२ ।

पराणि प्रेष्टि चलारि वैशदेवानि यानि^(१) तु ॥२४३॥
 सौत्युगजा^(२) महिं तच मानो^(३) इहिर्बुध्न्य^(४) एव च ।
 अहिराहनि मेघान् च एति वा तेषु मध्यमः ॥१४८॥
 योऽहिः च बुध्न्यो बुध्नेति सोऽन्तरिक्षेऽभिजायते^(५) ।
 उदुंख^(६) सवितुः स्थानं^(७) ग्रस्तो^(८) वाजिनदेवताः^(९) ॥१४९॥
 हृष्टो^(१०) इर्द्धर्चस्य पादोऽन् प्रथमायामृचि स्फुतः^(११) ।
 पादस्यैव हतीयोऽन् प्रथमायामृचि स्फुतः^(१२) ॥१५०॥
 यथार्द्धर्ची भग्नुय^(१३) साथा नूनं भगो^(१४) इपि च ।
 च हि रत्नानि सविता सुवातौति भगः च वा^(१५) ॥१५१॥

(१) तचेति ख० छ० एुल्लकान्तरस्त्वा ।

(२) अहिराहनीयादि सोऽन्तरिक्षेऽभिजायते इतन्त्रपाठः क० ग०
 च० च० चिङ्गितपुल्लकेषु च विद्यते ।

(३) स्थाने इति ख० छ० ।

(४) वाजिनदेवत इति ख० छ० एुल्लकान्तरस्त्वा ।

(५) शृणुः इति ग० ।

(६) हृष्टोऽर्द्धर्च भागोऽन् भग्नुय इति श्रुतिरिति ख० छ० एुल्ल-
 कान्तरस्त्वा । श्रुतिरित्यच्च श्रुतः इति ग० ।

(७) पञ्चम्यामहिदेवतः इति क० ग० च० च० ।

(८) एव स्तोकः क० ग० च० च० चिङ्गितपुल्लकेषु नापश्चत ।

(क) अ० ७, ११, १ । (ख) अ० ७, १४, १६ । (ग) अ० ७, १४,
 १० । (घ) अ० ७, १४, १० । (घ) अ० ७, १४, १ । (च) अ० ७,
 १४, ० । (ह) अ० ७, १४, ६ । (ज) अ० ७, १४, ५ ।

वैश्वदेवानि पञ्चोर्ध्वपञ्चर्चो भगदेवताः^(१) ।
 प्रातर्जित^(२) मुषसोऽन्या इषुं स सौत्याग्निः^(३) रेव वा ॥ १५९ ॥
 एके तु प्रात^(४) रित्यसां भगमेव^(५) प्रचक्षते ।
 आद्यान्ये ते तु स्वयद्यः कीर्त्यन्ति^(६) प्रसङ्गतः ॥ १५१ ॥
 स्त्रेषु^(७) देवता मान्या मान्यासाच सुवन्ति^(८) च ।
 साक्षोक्यात^(९) साहस्र्याद्वा संक्षवादथ वा पुनः ॥ १५४ ॥
 गणस्थानाद्वितो वा कीर्त्यन्तेऽन्याद् देवताः ।
 दधिकमय याविचं रौद्रमित्यनुपूर्वगः ॥ १५५ ॥
 दधिकाः^(१०) प्रथमायान्तु^(११) देवताः परिकीर्तिताः ।
 ता श्वेया आप^(१२) आयं स्यादार्भवः प्रथमसृष्टः ॥ १५६ ॥
 उभया वैश्वदेवौ वा आर्भवौ वा निगच्छते^(१३) ।

(१) पञ्चोर्ध्वः पञ्चर्चो भगदेवतः इति क० ख० ग० घ० च० ।

(२) प्रातुः सौत्याग्निरिति क० घ० च०, वृष्ट्याग्नाद्विति उ० पुस्त-
कान्तरच० ।

(३) प्रातरितेऽभाग्निरेति ख० ठ० पुस्तकान्तरच० ।

(४) आद्यान्येषु तु श्वेषु तु यत्कोर्त्यन्तोति उ० पुस्तकान्तरच० ।

(५) स्त्रेऽद्वितिप्रिति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरच० ।

(६) त्यन्या अन्यासाच भवन्तोति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरच० ।

(७) काण्डेति ख० उ० पुस्तकान्तरच० ।

(८) प्रथमायाद्विति क० ग० घ० च० ।

(९) वैश्वदेवौ तु समुद्रव्येष्टेत्यपां सुविरिति क० घ० च० ।

(१०) क० अ० ७, ४१, २ । (११) क० अ० ७, ४१, १ । (१२) क० अ० ७, ४४, १ ।

(१३) क० अ० ७, ४७, १ ।

वैश्वदेवे तथा ग्रस्तः^(१) आर्भवं ग्रस्ते हि तत् ।
दग्मेऽक्षिं समसाम्बुद्ध्येष्टाः^(२) अपां कुतिः^(३) ॥१५७॥

इति द्वृहद्वेवतायां पश्चमोऽध्यायः ।

(१) ग्रास्ते इति ग० ।

(२) वैश्वदेवे तथा ग्रस्ता इत्वादि कुतिरित्वन्तपाठः क० घ० च० चिङ्गित-
एकाकेनु न विद्यते ।

(३) घ० ७, ४७, १ ।

अथ षष्ठोऽध्यायः ।

—०००—

आ मा^(१)मिति तु सूक्ष्मेन प्रत्युचं देवताः स्तुताः ।
 मिचावरुणावग्निश देवा नद्यस्तथैव च^(२) ॥१॥
 लचावादित्यदेवत्यौ रोदस्तोः प्रेष्टि यस्तृचः ।
 वास्तोप्यत्यस्तस्तस्य^(३) प्रखापिन्य च्छचः स्तुताः^(४) ॥२॥
 परं^(५) चत्वारि सूक्ष्मानि मारुतानि क ईश्वर्मिति ।
 तेषां तु पितरं देवं अम्बकं^(६) स्तौत्युगुम्भमा ॥३॥
 स्तुतौ तु मिचावरुणौ सूक्ष्मैर्य^(७)दिति सप्तभिः ।
 अश्विनौ तु स्तुतौ^(८) देवावष्टभिः प्रति वा^(९)मिति ॥४॥
 यद्य^(१०)द्योत्सूर्यं^(११) इति तिक्ष्ण उ^(१२)देतीत्यद्वयस्तमाः ।
 सौर्यं तच्चुर्विति^(१३) तु गीयते चचुर्वेता ॥५॥

(१) एतच्छूरोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिङ्गितपुस्तकेषु न पठितम् ।

(२) खिति क० ग० घ० च० ।

(३) लघौ प्रखापनी सूर्या इति क० ग० घ० च० ।

(४) ततः इति ख० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) परैरिति क० ग० घ० च० ।

(६) तदसु तच्चुर्विति ख० उ० पुस्तकान्तरच ।

(क) अ० ७, ५०, १ । (ख) अ० ७, ५३, १ । (ग) अ० ७, ५६, १ ।

(घ) अ० ७, ५६, १२ । (ङ) अ० ७, ६०, १ । (च) अ० ७, ६५, १ ।

(ज) अ० ७, ६०, १ । (ज) अ० ७, ६५, १ । (भ) अ० ७, ६५, १ ।

(न) ७, ६६, १६ ।

आदित्यानां तदोऽ^(३) अथ दे इच्छौ ग्रौनकोऽवौत् ।
 अन्याः सर्वा चूचः सौर्या यद्यायाः^(४) प्रकीर्तिः ॥६॥
 इमे चेतार^(५) इत्यायाः^(१) सबे मितो मितः सुतः ।
 अर्यमणो वरणस्थापि मित्रस्यैता नव सूताः ॥७॥
 यद्य द्वारे^(६) इत्याया दग्धादित्या चूचः सूताः ।
 सविता चार^(१) दितिर्मित्रो वरणस्थार्यमा भगः ॥८॥
 सूता उदुं त्व^(७) दित्येताक्षिणः सौर्यसूतः पराः ।
 आग्रौस्त्वचु^(८) रित्येतामाचार्यः ग्रौनकोऽवौत्^(९) ॥९॥
 उषासु यन्नभिर्युषाः^(३) सूक्ष्मान्येभ्यः पराणि तु ।
 चलारौक्षावाहणानि^(४) इक्षावरुणयोः सुतिः ॥१०॥
 उदूं च्योति^(५) रिति लम्पिक्षर्दूर्च मध्यमः सूतः^(१) ।
 वरुणस्य गृहायाचौ वसिष्ठः सुप्र^(१) आचरत् ॥११॥
 प्रविवेशाय तं तच च्या नदन्नभवत्तत्^(०) ।

- (१) इत्याद्यैरिति पाठः सङ्कृतार्थः ।
 (२) वेति ख० च० ।
 (३) आदित्यानां तदो अद्येतादयस्त्वारः स्तोकाः क० ग० घ० च० चिकित्पुक्तेषु नेत्र्यन्ते ।
 (४) इक्षावरुणेतौति क० ग० घ० च० ।
 (५) यत्पूर्वोक्ताङ्गं क० ग० घ० च० चिकित्पुक्तेषु नापश्यत ।
 (६) चौर्यमिति च० ।
 (७) अभ्यधावतेति क० ग० घ० च० ।

- (क) क० ७, ८६, १२ । (ख) क० ७, ८६, ४ । (ग) क० ७, ८०, ५ ।
 (घ) क० ७, ८६, ४ । (छ) क० ७, ८६, १४ । (च) क० ७, ८६, १६ ।
 (ङ) क० ७, ७५, १ । (ज) क० ७, ७६, १ ।

कन्दनं सारभेयं स धावनं इष्टुसुधतं ॥१२॥
 अदर्श्वने^(५)ति च चिभिः साम्बयिता असुव्यपत्^(६) ।
 स तं^(७) प्रखापयामास जनमन्यज्ञ वाहणम् ॥१३॥
 ततस्तु वहसो राजा स्वाग् पाग्नाग् प्रथसुच्छत^(८) ।
 स वहः^(९) पितरं स्वकैषतुर्भिरित उत्तरैः^(१०) ॥१४॥
 अभितुष्टाव धीरे^(११)ति सुमोचैनन्नतः पिता ।
 ध्रुवासु ले^(१२)ति चोकार्या पाग्ना असाम्बोचिरे^(१३) ॥१५॥
 पराषि चौषि स्वकानि वाथव्यानि प्रवीरया^(१४) ।
 अप तास्त्वे^(१५)क्षवायव्याः क्षक्षो^(१६) यासु^(१७) दिवन्स्तिः ॥१६॥
 प्रवीरथोक्ता वायव्याः प्रा उ^(१८) गीत्यैतरेष्वेऽ ।

- (१) कन्दनमित्वादि साम्बयिता असुव्यपदिक्षन्तपाठः क० ग० घ० च० चिङ्गितपुल्लकेषु न विद्यते ।
- (२) एवमिति ख० उ० गुलकान्तरच ।
- (३) यैः पाषैः प्रत्यव्यथत इति क० ग० घ० च० ।
- (४) दुर्जेति क० घ० च० ।
- (५) वहः स वाहयैः पाषैः धुवा सुत्वेति दृश्यते इति ख० उ० गुलकान्तरच ।
- (६) मुयुचिरे इति पाठः शुद्धः ।
- (७) चेति ख० उ० गुलकान्तरच ।
- (८) क्षुताविति क० ग० घ० च० ।
- (९) यास्तिति ख० उ० गुलकान्तरच ।
- (१०) प्रास्तिति ख० ।

- (क) क० ७, ५५, २ । (ख) ७, ८६, १ । (ग) क० ७, ८८, ७ ।
 (घ) क० ७, ६०, १ ।

पदस्य अत्यं सूता वायोः प्राधान्यमुच्यते ॥ १७ ॥
 ते सत्येन हयो यावन्नरस्तुर्ज्ञवः पुनः ।
 उग्नेनकाण् प्रसोता^(४) सर्गदयोरेता नव सूताः^(५) ॥ १८ ॥
 ऐश्वाग्ने शूचि^(६) मिथ्येते प्रेति^(७) सारस्ते परे ।
 सूतस्यैव सरसांसु^(८) ननियन्त^(९) स्तुर्ज्ञवैः^(१०) ॥ १९ ॥
 राजा वर्षसहस्राणि^(११) दीचिष्वाङ्गाङ्गवः पुरा ।
 सचारैकरथेनेमां न्रुवन् सर्वाः समुद्रणाः ॥ २० ॥
 यद्येव वहत भागान् मे^(१२) दृष्टिशो वायनेकज्ञः^(१३) ।
 प्रत्युचुक्षं नृपं नद्यसारपवीर्याः कर्तं वर्यं ॥ २१ ॥
 दहेम भोगान् सर्वासो एके वर्षसहस्रिते^(१४) ।

(१) प्रवौरथेहा वायका इत्यादि इयोरेता नव सूता इत्यन्तपाठः क० ग०
 घ० च० चिकितपुस्तकेव नालोक्यते ।

(२) देवा सरसांग् स इतीति छ० पुलकान्तरस् । देवा इत्यन्त दृचे
 इति ख० ।

(३) चतुर्छमिरिति क० घ० च० च० चतुर्छमिरिति ग० ।

(४) वर्षसहस्रायेति ख० ग० घ० पुलकान्तरस् ।

(५) भोगान् मे इति पाठो युक्तः उत्तरत तथार्ज्ञवाव् । उपहत मा
 सर्वामिति क० घ० च० च०, वहत भागान् मे इति ग०, वहत मा:
 सर्वाः इति छ० ।

(६) वाय वैकज्ञः इति क० स० ग० घ० च० ।

(७) वर्षसहस्रके इति ख० छ० ।

(क) क० घ० ७, ६१, २ । (ख) क० ७, ६२, २ । (ग) क० ७, ६३, १ ।

(घ) क० ७, ६४, १ । (छ) क० ७, ६५, १ ।

सरखतौं प्रपथस्य सा ला^(१) वद्यति नाञ्च च ॥२१॥
 तथेत्युक्ता जगमाद्यु आपगं^(२) स सरखतौम् ।
 सा चैनं प्रतिजगाह दुदुहे च पथो ष्टम्^(३) ॥२२॥
 एतदत्यहुतं कर्म सरखत्या नृपं प्रति ।
 वार्षिः^(४) कौर्त्यामास प्रथमस्य द्वितीयया ॥२३॥
 हे वार्षस्यते ऐन्द्रे च^(५) वैष्णवे तु^(६) परे ततः ।
 उच्चमैव्यस्य तिसः^(७) स्तुः^(८) पर्वत्ये तिस्तु उच्चरे ॥२४॥
 आश्रीर्वक् प्रथमा तत्र प्रथमस्य द्वितीयया ।
 यज्ञे आद्येन्द्रमेवाक्षौदल्या त्रिष्ट्रादृष्टस्यतौ^(९) ॥२५॥
 द्वितीया नवमी चैव स्तौतीन्द्रात्रष्ट्राष्ट्रस्यतौ^(१०) ।

(१) ते इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(२) जगमाद्य पावनोमिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(३) प्रतिजगाह सा चैनं प्रथः कर्पिंच दुद्धतौति क० ग० ध० च० ।

(४) वार्षिः इति ख० ।

(५) ऐन्द्रे यज्ञे दिवः स्तौ इति क० ध० च०, यज्ञे वार्षस्यत्यमैन्द्रं मिति ग० ।

(६) चेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(७) द्वितीयोद्यमैन्द्रेति क० ध० च० ।

(८) आश्रीर्वक् प्रथमा तचेवादि अन्या त्रिष्ट्रा दृष्टस्यतौ इत्यन्तपाठः क० ग० ध० च० चिक्कितपुस्तकेषु नोपलभ्यते । तेषु अस्मिन् स्तुते, स्तौतीन्द्रं प्रथमा तत्र द्वितीयया दृष्टस्यति । इति स्तौतीन्द्रं वर्तते ।

(९) सहेन्द्रात्रष्ट्रस्यस्यतौ इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(क) अ० ७, १०१, १ ।

संवत्सर^(१)मनु नाष्टकमैश्चासोमं^(२) परमनु घट् ॥२७॥
 च्छिर्ददर्श रचोऽन्नं^(३) पुष्पभ्रोकपरिमुतः ।
 हते पुच्छते कुहुः सौदार्षेदुःखितस्तदा^(४) ॥२८॥
 ये पाकशंस^(५)मृक् सौम्या^(६) आग्नेयी तत उज्जराः ।
 एकादशी वैश्वदेवी सौम्यस्तसाः परो दृष्टः^(७) ॥२९॥
 यदि वाइ^(८)मृगाग्नेयी ऐश्व्री यो नेष्टि तु स्फूर्ता^(९) ।
 यावृणी प्रथाजिगती^(१०)ति वितिष्ठब्दं^(११) तु मारुती ॥३०॥
 प्रवर्त्तये^(१२)ति पञ्चम्य ऐश्चासोमीत्युगुन्तमा ।
 च्छिरस्ताग्निप्रभाग्नासे मालो रच^(१३) इति लृचि^(१४) ॥३१॥
 दिवस्त्रैव पृथिव्यास्य तथा पास्तमात्मनः ।
 उलूक आदुं^(१५)उलूक आदुं^(१६) अस्तेताकालारूपाजिग्राहरान्^(१७) ॥३२॥

(१) मष्टुका इश्चासोममिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्त ।

(२) राष्ट्रोऽभिमिति ख० घ० छ० छ० च० ।

(३) यत्त्वाकार्द्धं ख० घ० छ० च० चिक्कित्पुस्तकेषु नेष्ट्यते ।

(४) सौम्याविति छ० ।

(५) द्युषः इति म० ।

(६) यो मेतीक्षः क्षुतोऽङ्गयेति छ० पुस्तकान्तरस्त ।

(७) दृचे इति ख० घ० छ० ।

(८) यात्यिति ख० ख० ग० घ० छ०, यान्त्यिति एष्वकान्तरम् ।

(९) रथ स्त्रोकः ख० घ० छ० च० चिक्कित्पुस्तकेषु नेष्ट्यते ।

(क) छ० ७, १०३, १। (ख) छ० ७, १०४, ६। (ग) छ० ७,
 १०४, १४। (घ) छ० ७, १०४, १६। (छ) छ० ७, १०४, १७।
 (घ) छ० ७, १०४, १८। (इ) छ० ७, १०४, १६। (ज) छ० ७, १०४, २३।
 (झ) छ० ७, १०४, २२।

पश्चद्यानु सूक्ष्माधार्षम्^(१) चेव वार्षिः ।
 दुःखग्रोकपरीतात्मा अपते विशपञ्चिव ॥३३॥
 इते पुनर्भवते तस्मिन्^(२) विष्ठो दुःखितसदा ।
 रसोभूतेन ग्रापानु सुदासेनेति नः कुतं^(३) ॥३४॥
 कल्पेव प्रगाथस घोरपुच्छौ बभूवदः ।
 गुह्या तावतुज्ञातावूष्टुः उहितौ वने ॥३५॥
 वशतोऽस्तु तथोक्तव कल्पम्बाः ग्रिरःस्पर्शम्^(४) ।
 कृत्वा कनीयान् कल्पस्त्रूत्वावन्युधत^(५) ॥३६॥
 असुकामस्तु तं कल्पः क्रूरः पापानिग्रहया ।
 बोधयामाय पादेन दिधर्षिव तेजशा ॥३७॥
 विदिला तस्य तं भावं प्रगाथः प्राच्छिः स्तिः ।
 माद्यते च पितृते च वरयामाय तावुभौ ॥३८॥
 स चौरो^(६) वाय कल्पो वा वंशजैर्वडिः पितृः ।
 ददर्शन्येषु उहितः उष्मिर्षसमष्टम् ॥३९॥

(१) अद्यामिति क० म० घ० च० ।

(२) कुड़ः इति ख० उ० एत्कान्तरच ।

(३) वै कुतिरिति क० म० घ० च० ।

(४) शिरःअमादिति क० घ० च० । शिरःस्पर्दिति ख० म० ।

(५) उत्सुक्तेनावनुष्टवेति क० घ० च० । कल्पस्त्रूत्वस्त्रेव त्वनुष्टवेति ख० उ० एत्कान्तरच ।

(६) घोरः इति क० ख० घ० च० ।

माचिदै^(३)श्रापि चत्वारि अचक्ष सूर^(४)निलृप्ति ।
 तुष्टवाङ्ग्निरसी नारी वसन्ती^(१) शशती^(२) पतिम् ॥४०॥
 स्त्रियं सत्तं^(३) मुमांसकमासङ्गः स्तुतवानुविः^(४) ।
 स्त्रस्त^(४) दानं स्तुही^(३)त्युग्मिशतुर्भिः परिकौर्भितम् ॥४१॥
 शिष्ठे^(३)त्युग्म्भां तु काम्पक्ष विभिन्दोः परिकौर्भितम् ।
 पाकस्थावस्तु^(४) भोजक्ष चतुर्भिर्यमिति^(४) स्तुतम् ॥४२॥
 पौष्णौ प्रेति^(३) प्रगाढौ हौ^(१) मन्त्रते शाकटायनः ।
 ऐश्वर्यमेवाथ पूर्वन्तु गायत्रः पौष्णसुप्तरम्^(०) ॥४३॥
 ऐश्वर्यमिह स्त्रकानाशुभमस्योपसने दत्ते ।
 दानं राज्ञः सुरङ्ग्यक्ष सूर्यं राध^(३) इति स्तुतं ॥४४॥
 दूरा^(४)दित्याप्तिने स्त्रके सप्तचिंशतामे^(४) वया ।

(१) वसन्ताविति ख० । वसवाविति छ० ।

(२) शशमिति ग० ।

(३) मार्तं स्तुतवानुविरिति छ० पुष्टकान्तरक्ष ।

(४) वस्त्रेति ख० छ० मुष्टकान्तरक्ष ।

(५) चेति ख० छ० ।

(६) विति ख० छ० पुष्टकान्तरक्ष ।

(७) उत्तमिति छ० ।

(अ) अ० ए, १, १ । (ख०) अ० ए, १, ३४ । (ग) अ० ए, १, ३४ ।

(घ) अ० ए, १, ३० । (छ) अ० ए, २, ४१ । (ज) अ० ए, ३, २१ ।

(ह) अ० ए, ४, १५ । (ज) अ० ए, ४, १६ । (झ) अ० ए, ५, १ ।

(अ) अ० ए, ५, ३७ ।

तचार्द्धर्ची^(१) दुष्ट^(२)शान्तयः कथोर्दानसावः सूतः ॥ ४५ ॥
 महानिती^(३)दद्दैवत्यमग्निं वैश्वानरं सूतम्^(४) ।
 मन्यते श्राकपूणिष्ठु भार्याश्व^(५)स्त्रैव सुक्लः ॥ ४६ ॥
 दधे तु ग्रत^(६)मित्यस्मिन् दानं तैरिन्दिरं सूतम् ।
 परम् भास्तं प्रेति^(७) आन^(८)स्त्रीश्वा^(९)श्विनानि च^(१०) ॥ ४७ ॥
 ल^(११)माम्बेयं य इन्द्रे^(१२)ति वज्रैश्वाण्युत्तमस्य तु ।
 उपोत्तमायामर्द्धर्च देवो वासोस्यतिः^(१३) सूतः ॥ ४८ ॥
 इद^(१४)मादित्यदेवत्यं तिष्ठभिष्ठदितिः^(१५) सूता^(१६) ।
 वच्छां चतुर्थीसप्तम्योहते^(१७)त्याश्विन्युगष्टमी^(१८) ॥ ४९ ॥
 सूताः ग्र^(१९)मिति पञ्चोत्त्वा^(२०)मग्निसूर्यानिकास्यः ।

(१) इत्यज्ञंचः इति ख० छ० पुष्टकान्तरस्तु ।

(२) दुष्टः इति ष० घ० छ० च० ।

(३) महानितीं प्रलवत्यामग्निर्वशागरः सूतः इति क० ग० घ० च० ।

(४) भार्याश्वः इति च० ।

(५) अतः इति ख० छ० पुष्टकान्तरस्तु ।

(६) तथेति क० छ० पुष्टकान्तरस्तु ।

(७) वच्छा चतुर्थी सप्तम्योतेत्याश्विन्युगष्टमीति च० घ० च० ।

(८) पञ्चस्तिति च० ग० घ० च० ।

(क) च० ए० ६, १ । (ख) च० ए० ६, १६ । (ग) च० ए० ७, १ ।

(घ) च० ए० ८, १ । (छ) च० ए० ८, २६ । (च) च० ए० ११, १ ।

(इ) च० ए० १२, १ । (ज) च० ए० १०, १४ । (आ) च० ए० १८, १ ।

(अ) च० ए० १८, ६ । (ट) च० ए० १८, ८ । (ठ) च० ए० १८, ८ ।

वस्त्रार्थमिचाणां प्रगायोऽय(१)मिति सुतिः(२) ॥५०॥
 आग्रेये सुतौ राजर्षस्वदस्योरदा(३)दिति ।
 पञ्चाशतं वधूनाम् गवां तिस्त्र्य सप्ततीः ॥५१॥
 अश्रोऽणामुरभाणां वासांसि विविधानि च ।
 रक्षानि दृष्टमं ग्रावं तासामपेषरं पतिम(४) ॥५२॥
 हृला दारानृषिर्गच्छन्निश्चयैतच्छशंस इ ।
 वयं(५) सूक्तेन शक्त्वा प्रौतसेन शसीपतिः ॥५३॥
 सूषे वरं दृष्टीवेति प्रक्षस्त्विषिरवौत् ।
 काकुत्स्त्र कन्याः पञ्चाशयुगपद्मये प्रभो ॥५४॥
 कामतो वज्ररूपतं घौवनं(६) चाच्छयां रतिं ।
 गङ्गनिधिं पद्मनिधिं महृषेष्वनपायिमम(७) ॥५५॥
 प्रापादान् विश्वकर्मासौ सौवर्णांस्वत्प्रापादतः ।
 करोतु पुष्पवाटीस्त्र दृष्टकाशां सुरद्वन्मैः ॥५६॥
 मा भृत् सप्तत्रौ सद्गृह्णायां सर्वमस्तिं चावौत्(८) ।

(१) वस्त्रार्थमिचालु प्रगायेयमिति ख० छ० ।

(२) सुताः इति ख० छ० एकान्तरस्त्र, तदेति ग० ।

(३) चमे शरं प्रवीति ख० ।

(४) युगपदिति छ० ।

(५) काकुत्स्त्रेवादिसाङ्गोकः पुराकान्तरे न दृश्यते ।

(६) पञ्चाशतं वधूनाम्बेद्यादि सर्वमस्तिं चावौदित्वन्तपाठः क० ग०
छ० च० चिकित्पुस्तकेषु नेत्यते ।

(क) छ० ८, १६, १६ । (ख) छ० ८, २१, १ ।

आगन्न^(१) मारतं स्त्रां वय^(२)मित्यैक्षसुक्तरम्^(३) ॥५७॥
 काण्डस्थ सौभरे^(४)स्त्रैव यजतो वंशजैः^(५) सह ।
 कुरुचेचे यवान् जचुर्वीषि विविधानि च ॥५८॥
 आरुम्भ^(६) सोऽभितुष्टाव रक्षस्त्रियं सरस्ताँ ।
 इन्द्रो वे^(७)त्यनयर्चा स दानशक्तिं प्रकाशयत् ॥५९॥
 आरुराजोऽभिमानाच्च प्रहर्षितमनाः स्त्रयम्^(८) ।
 स स्त्रो^(९) देवविष्णु^(१०) स्त्रये तु गता ददौ^(११) ॥६०॥
 अयुतानां सहस्रं वै निर्जपाह स्त्रवसृष्टिः ।
 स्त्रविष्णोवाच^(१२) उष्टात्मा गारुदर्हास्यृष्टेः स्तुतिम् ॥६१॥
 तिर्यग्योनौ समुत्पन्नो^(१३) देवतां^(१४) स्त्रोतुर्मर्हसि ।

(१) वयमैक्षमतः परमिति ख० छ० एक्षकान्तरम् ।

(२) सोभरेहिति ख० ग० घ० च० ।

(३) वक्ष्यत्रैरिति ख० घ० च० ।

(४) आखदः इति ख० छ० एक्षकान्तरम् ।

(५) इन्द्रोत्यनयर्चा स इति शोकः ख० ग० घ० च० चिकितएक्षकेषु नालोक्यते ।

(६) संस्तुत इति ख० ग० छ० एक्षकान्तरम् ।

(७) यद्दरौ तद्देविन हेति ठ० एक्षकान्तरम् ।

(८) प्रोवाशेति छ० ।

(९) समुद्रूत इति ख० छ० एक्षकान्तरम् ।

(१०) देवं नः इति ग० ।

(अ) ख० ए० २०, १ । (ख) ख० ए० २१, ४ । (ग) ख० ए० २१, १० ।

(घ) ख० ए० २१, १८ ।

तमस्यया पुण्यासौदोत्तरं^(३) सूक्ष्मेन चाशिनौ^(१) ॥६२॥
 इश्वरो^(४)वेत्येतदाग्रेयं सखावस्थैश्चमुच्चरम्^(१) ।
 यथा वरः सुषाके^(५)उत्तमस्त्रौषधस्तुच्छः ॥६३॥
 अष्टौ तु सहिता एता देवता विभिर्दुर्बलम् ।
 उपास्तेश्च सोमस्याधाग्निः सूर्यो दृष्ट्यतिः ॥६४॥
 अङ्गिराः सरमा चैव ता वा^(६)भित्युच्चरस्य तु ।
 आदौ मैत्रावदस्तु^(७) नव द्वादश द्वत्तराः ॥६५॥
 वैश्वदेव्यो वरुणाभायादाहृष्ये वसु ।
 इश्वरो वेत्येतयर्था तु दानप्रक्रियाग्रनम्^(४) ॥६६॥
 कौर्त्तिं^(४) तु द्वचे तस्मिन्कृत्यासुच्छायने ।
 अशिनौ ददतुः ग्रीतौ तदिष्ठोत्रं सुषामनि^{(१)(८)} ॥६७॥

(१) कुत्वा चिन्च सूक्ष्मौ पटैश्चिनिरिति क० स० च० ।

(२) उत्तममिति उ० एतच्छूलोकार्जं क० स० च० चिक्षितपुस्तकेषु च
पठितम् । तेषु अस्मिन् स्थाने, अन्तिमावस्थित्यस्य चामितुच्छाव
देवताः । एतच्छूलोकार्जं वर्तते ।

(३) मित्रावदण्ण इति ख० उ० ।

(४) एतच्छूलोकार्जं ख० ग० उ० चिक्षितपुस्तकेषु गाप्यत ।

(५) कौर्त्तिमिति उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) एतच्छूलोकार्जं क० ग० उ० च० चिक्षितपुस्तकेषु च विश्वते ।

(७) उ० उ०, २२, १ । (८) उ० उ०, २६, १ । (ग) उ० उ०, २४,
२८ । (घ) उ० उ०, २५, १ । (छ) उ०, २५, २२ । (च) उ० उ०, २५, २२ ।

आश्चिनं तु युवो^(४) युक्त्वा^(५) वायस्या उन्नरामु याः ।
 यं सर्वर्णमनुराम लेभे पुच्छं विवर्जतः ॥६८॥
 वैश्वदेवानि पञ्चतान्यग्रिहक्षये^(६) अगाद् सः^(७) ।
 अभ्युरेक^(८) इति लक्ष्मिंश्चिन्तो^(९) दिपदा दग्ध ॥६९॥
 श्लयन्ते देवता आमु कर्मभिः^(१०) खैः पृथक् पृथक् ।
 क्षुताः कर्मगुणैः खैः खैर्देवता यत्र यत्र तु ॥७०॥
 पृथक् कर्मस्तुतिर्गाम वैश्वदेवमदेव तु^(११) ।
 तासाम्बुरिति लाद्या शौम्याग्रैयौ लृगुच्चरा ॥७१॥
 त्वाङ्गौ चैश्ची च रौद्रौ च पौष्णी वैष्णव्यग्रामिनी ।
 अवमी मैत्रावदस्थृगदग्धमी मित्रसंस्कावा ॥७२॥
 अजमानप्रसङ्गात् अजिरेवाच संस्कृता ।
 यो यज्ञाति^(१२) दृचे शक्तो अजतां पतिरीक्षितः ॥७३॥
 तस्म एुमान्^(१३) दृचे यज्ञा चतस्रुच्यपि महिल^(१४)ति ।

(१) वैश्वदेवानि ऋक्षानि अगादाग्रिरिति स्थमिति क० घ० च० ।

(२) त्वेता लिङ्गतः इति ख० ग० र० पुष्टकान्तरस्त ।

(३) द्वासा गवभिरिति क० घ० च० ।

(४) पृथक् कर्मस्तुतेभ्यः तदिद्यादैश्वदेवतमिति ख० घ० पुष्टकान्तरस्त ।

(क) च० ए० १६, १ । (ख) च० ए० १६, २० । (ग) च० ए० १७,
१ । (घ) च० ए० १६, १ । (इ) च० ए० १६, १ । (च) च० ए० १६, १
१ । (छ) च० ए० १६, १६ ।

यज्ञमोरेव दृग्यत्योः पञ्च या^(क) दृग्यतीत्युपः ॥७ ४॥
 आग्नर्मा^(क)श्चौरैतु^(क) पौच्छौ परे मित्रार्यमां यथा^(क) ।
 वरुणस्य सुतस्त्वं आदित्या अग्निः^(क)मग्नये^(क) ॥७ ५॥
 सूक्ष्माणि प्रक्षतान्त्री^(क)ति चौचौक्ष्माणि परास्तः ।
 अध्य^(क) इत्यत्र कन्या तं स्तौलिङ्गेनेन्द्रभवतीत् ॥७ ६॥
 व हि तां कामयामास दानवौं पाकशासनः ।
 व्येर्षा स्वसारं पुंसस्य^(क) तस्यैव वधकाम्यद्या^(क) ॥७ ७॥
 अग्निने^(क)त्याश्चिनं सूक्ष्मैन्द्रे सूक्ष्मे परे ततः ।
 ऐश्वर्याम्यात् परमाग्नेयमैश्वर्याम्यादाहणे^(क) परे ॥७ ८॥
 उपरे वहणे लक्ष्य आ वा^(क)मित्याश्चिनसूपः ।
 सूक्ष्मे इन्द्रे^(क) समाग्नेये^(क) ताम्यैन्द्रे ततः परे^(क) ॥७ ९॥

- (१) यो थजाति इच्छे शक्ति इत्यादिसार्जस्त्रोक्तद्यं क० ग० घ० च० चिकित्त-
 शुक्लबेक्षु नापक्षत ।
 (२) युतस्त्वेति क० घ० च०, वंसस्त्वेति ख० ग० ए० शुक्लकामारस्य।
 (३) शुवकाम्ययेति ख० ग० ए० शुक्लकामारस्य ।
 (४) ऐश्वर्यं परमाग्नेयमैश्वर्यं वादणे इति क० घ० च० च० । वादणे इत्यत्र
 वादणमिति ग० ।
 (५) इमे तु चामेये इति क० घ० च० च० ।
 (६) ताम्यैन्द्रेति चोपरे इति क० ग० घ० च० ।

- (क) अ० ए, ११, ५ । (ख) अ० ए, ११, १० । (ग) अ० ए,
 ११, ११ । (घ) अ० ए, ११, १२ । (घ) अ० ए, ११, १४ । (क) अ०
 ए, १२, १ । (ह) अ० ए, १२, १६ । (ज) अ० ए, १५, १ । (अ) अ०
 ए, १२, १ । (न) अ० ए, १२, १ ।

वशायास्त्राय(१) यत्(२) प्रादालकानीनस्तु पृष्ठुश्चवाः ।
 तद्वच संस्तुतं दागमास्तु इत्येवमादिभिः(३) ॥८० ॥
 आनः(४) ग्रामाचो वायव्यः स्फूर्त्योपोन्तमा च या ।
 मिचार्यमाणौ महतः सुनौयोज्ञ(५) दृचे स्तुताः ॥८१ ॥
 द्विषत्वारिंशकाल्पीत(६) स्त्रिशोकाय पुरन्दरः ।
 गिरिं निष्ठय वज्रेण गा ददावसुरैर्हताः ॥८२ ॥
 थः(७) छन्ददिति चैतस्यास्त्रिस्तु स्थयमग्रवीत(८) ।
 स्तुता नवम्या लदितिर्मही(९) त्यादित्यदेवते(१०) ॥८३ ॥
 अनवाः पञ्चोषसेऽपि स्तुः सौम्यं स्वादो(११) रिति स्तुतम् ।
 पराक्षण्टौ तु(१२) स्फूर्तानि स्त्रीणां तिग्रतेजसाम् ॥८४ ॥

(१) वशायास्त्रायेति घ० ।

(२) वशायास्त्र वपदिति उ० ।

(३) आरिनेति ख० उ० पुस्तकान्तरच ।

(४) प्रातः इति उ० पुस्तकान्तरच ।

(५) मिचार्यमाणौ महतः इत्यादि ऋषिस्तु स्थयमग्रवीदित्यक्षापाठः अ०
 अ० थ० च० चिकितपुस्तकेषु नेत्रते ।

(६) आपीति क० घ० च० ।

(७) पराक्ष आक्षविति ख० उ० पुस्तकान्तरच ।

(अ) अ० ए० ४६, ४१ । (ख) अ० ए० ४६, ४५ । (ग) अ० ए०
 ४६, ४ । (घ) अ० ए० ४६, ४७ । (छ) अ० ए० ४७, १ । (ज) अ०
 ए०, ४८, १ ।

ऐश्वर्यनि^(३) तु षड्हिंशः प्रगाथो वज्रदेवतः ।
 स्वर्गमयामेरचेत्य^(४)ग्निः सूर्यमन्यपदा^(१) अग्नौ^(५) ॥८५॥
 प्रस्त्रकलशं पृष्ठप्रस्त्रं प्रादाद्यद्वचु किञ्चन ।
 तद्वूरी^(६)दिति स्वप्राभ्यामखिलग्निवह संस्कृतम्^(७) ॥८६॥
 ऐश्वर्युभय^(८)मित्याच षड्हाग्रेयात् पराणि तु^(९) ।
 निपातमाह^(१०) देवानां दाता म^(११) इति भागुरिः ॥८७॥
 द्वचे^(१२)यास्त्रक्षुचन्त्रेतं^(१३) मन्यते वैश्वदेवतं ।
 आदित्यदेवतं स्वर्णं त्यागिन्व^(१४)त्यच परन्तु थत् ॥८८॥
 धीवराः सहस्रा मौनान् दृद्धा सारस्ते जले ।

(१) अन्यं पदमिति ४० पुस्तकान्तरच ।

(२) एतच्छ्रौकार्जं ४० ग० घ० च० चिङ्गितपुस्तकेषु न दृश्यते । तेषु
 अस्मिन् श्लोके, अन्येवमिरिति तस्यास्तोऽग्निः सूर्यं एव तु । इति
 स्वोकार्जमस्ति ।

(३) लिति ४० ।

(४) परिकीर्तिमिति ४० ४० पुस्तकान्तरच ।

(५) स्वोकार्जमेतत् ४० ४० चिङ्गितपुस्तकयोनं विद्यते ।

(६) निपातमाहेति ४०, निपातेनेहेति ४० पुस्तकान्तरच ।

(७) अर्चमिति ४० ।

(८) यास्त्रोऽस्त्रेऽर्जं द्वचं चैगमिति ४० ।

(९) अ० ८, ४६, १ । (१०) अ० ८, ५६, ५ । (११) अ० ८, ५५,
 १ । (१२) अ० ८, ४१, १ । (१३) अ० ८, ५५, १० । (१४) अ० ८,
 ५७, १ ।

आळं प्रचिय तान् वज्ञोदचिपल् सखिशात् सखम् ॥८८॥
 गरौरपातभीतास्ते तुषुबुधादितेः सुतान् ।
 सुसुपुसांसतस्ते च प्रसकासान् समूदिरे ॥८९॥
 धीवराः चुम्हयं मा वो भूत्वर्गं प्राप्यथेति च^(१) ।
 उतेऽति भाता चैवेषां हवेनाभिष्टतादितिः ॥८१॥
 माहत्वादगर्भसमन्वात्^(२) स्त्रयेतैषां^(३) स्त्रौ स्त्रौ ।
 ऐश्वर्या ला रच्य^(४) चौणि सौत्यृदलुपमे^(५) ति षट् ॥८२॥
 आर्काश्वमेधयोरच पञ्चदानस्तुतिः परा ।
 अपाऽ^(६)दिश्चक शाश्वेष विशेषां चैव संस्तवः ॥८३॥
 कृचक्ष प्रथमोऽर्द्धर्षः शेषा वरुणदेवताः^(७) ।
 त्व^(८)माश्वेयेऽथ वा स्त्रके उत्तरे^(९) इविषां स्त्रितिः ॥८४॥
 पथःपश्चोषधीनाश्व^(१०) तथा रुपं हि दृश्यते ।

(१) धीवराः सहसा मौनानिवादि वार्ड्धोक्तव्यं च० ग० घ० च०
 चिक्कितपुरुत्तेषु नापव्यत ।

(२) माहत्वादतिसमन्वादिति च० च०, माहत्वादभिसमन्वादिति ग०
 माहत्वादिति समन्वादिति घ० ।

(३) सुवन्येनामिति ख० र० एुलकान्तरच ।

(४) शेषो वरुणदेवतः इति ख० ग० र० ।

(५) स्त्रक्षसुप्तरमिति च० ग० घ० च० ।

(६) वेति ख० र० ।

(क) अ० ८, ६७, १० । (ख) अ० ८, ६८, १ । (ग) अ० ८,
 ६८, १४ । (घ) अ० ८, ६६, ११ । (उ) अ० ८, ७१, १ ।

उ^(४)दित्याभिनमाग्रेये परे सूक्ष्मे विश्वो विशः^(५) ॥८५॥
 चक्रभ्यामह^(६)मिति द्वाभ्वा सौत्यात्मानवृष्टिः स्वयम् ।
 आत्मानमात्मगा सुखा सौति द्वान् अतर्ब्वणः ॥८६॥
 आत्मादानाभिसमन्वात् परव्योम्ब महानदीम^(७) ।
 परव्यों परथा चेन्द्र^(८) चिभिः सूक्ष्मैरिम^(९)न्विति ॥८७॥
 सौम्यस्य लघु^(३)मित्यस्य परार्जेण्डाणि यानि तु ।
 नहो^(१)ति तेषां प्रथमे^(१) वैश्वदेव्यूग्वीष्टधत्^(१) ॥८८॥
 देवाना^(१)मिति देवानाम्प्रेष्ट^(१)माग्रेयसुन्नरम^(१) ।
 चौष्णाश्विनानि सूक्ष्मानि आ भे^(१)ऐश्वाणि तं^(१) तथा^(१) ॥८९॥
 अपासाऽचिसुता लासौक्ष्म्या लग्दोषिणी पुरा ।
 तामिक्षस्कमे दृष्टा^(१) विजने पितुराश्वमे ॥१००॥

(१) आत्मानमात्मगा सुखेत्यादि परव्योम्ब महानदीमित्यस्तपाठः क० ग०

घ० च० चिकित्पुल्केषु न पठितः ।

(२) परथा परव्योमिक्षमिति क० ग० घ० च० ।

(३) प्रथममिति छ० एक्षकान्तरस्य ।

(४) आग्रेयन्तु ततः परमिति क० घ० च० ।

(५) आम इति ऐश्वाणि तमितीति चिति क० ग० घ० च० ।

(६) दृष्टेति क० घ० च० ।

(क) अ० ए, ७६, १ । (ख) अ० ए, ७४, १ । (ग) अ० ए, ७४,

१६ । (घ) अ० ए, ७६, १ । (ङ) अ० ए, ७६, १ । (च) अ० ए,

८०, १ । (इ) अ० ए, ८०, १० । (ज) अ० ए, ८६, १ । (झ) अ०

ए, ८४, १ । (ञ) अ० ए, ८४, १ । (ट) अ० ए, ८८, १ ।

तपसा बुवधे सा तु सर्वमिक्षचिकीर्षितम् ।
 उदकुमं समादाय अपामर्चं जगास सा^(१) ॥१०१॥
 दृष्टा सोममपादास्ये तुष्टावर्चा वने तु तं ।
 कन्या वा^(२) रिति चैतसानेषोऽर्थः कथितः स्तुतः^(३) ॥१०२॥
 सा सुषाव मुखात् सोमं स्तुतेष्टसाजुहाव तं^(४) ।
 असौ य एषी^(५) त्यनया पपाविक्षस्तु तमुखात्^(६) ॥१०३॥
 अपूर्णास्यैव सकूंस भवयिला तु तद्गृहात्^(७) ।
 एतग्निस्तुष्टाव सा चेनं जगादैनं दृचेन तु^(८) ॥१०४॥
 सुखोमामनवद्याङ्गौं कुरु मां शक्त सुलचां ।
 तस्यासदचनं श्रुत्वा प्रीतस्तेन पुरन्दरः^(९) ॥१०५॥
 रथच्छिद्रेण तामिक्षः शकटस्य युगस्य च ।

(१) क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु उदकुमं समादायेति स्तोकार्डं,
 अपूर्णास्यैव सकूंस्येति स्तोकार्डात्यरतः पठितम् ।

(२) दृष्टासोममपादास्ये इत्यादि रथोऽर्थः कथितः स्तुतः इत्यन्तपाठः
 क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तके शोपजात्यते ।

(३) पपाविक्षस्तु तमुखादिति क० ग० घ० च० ।

(४) एतच्छोकार्डं क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु ग विद्यते ।

(५) शतकातुरिति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।

(६) असौ ब्रूते दृचेन सेति छ० पुस्तकान्तरच ।

(७) एतच्छोकार्डं क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु नेत्रते ।

प्रदिव्य निष्कर्षं चिः सुलक् षा तु ततोऽभवत्^(१) ॥१०६॥
 तस्यां त्वचि अपेतायां पूर्वस्यां ग्रस्यको^(२) ऽभवत् ।
 उत्तरा त्वभवद्वैधा छक्षासख्यगुच्छमा ॥१०७॥
 इतिहासमिमं^(३) सूक्तं लाहृत्यस्कमाठरौ^(४) ।
 कन्ये^(५) ति शौनकः सूक्ते पान्त^(६) मैश्च ततः परे^(७) ॥१०८॥
 उत्तमा चार्भवी प्रोक्ता उत्तरस्यैतरेयके ।
 छान्दोगिके हनीये तद्वार्भवं ग्रस्यते यतः^(८) ॥१०९॥
 मास्तं गौः^(९) परं सूक्तमा लै^(१०) क्षाणि^(११) पराणि षट् ।
 सूक्ते दितीय एतेषामितिहासं प्रचक्षते^(१२) ॥११०॥

- (१) ततः षा सुलक्षाभवदिति छ० एक्षकान्तरच्च ।
 (२) तस्यास्वगपहतायाः पूर्वा षा ग्रस्यकः इति क० ग० घ० च० ।
 (३) इदमिति क० ग० घ० च० ।
 (४) यास्कामागुरिरिति क० ग० घ० च० यास्कागामवाविति छ० एक्षका-
 न्तरच्च ।
 (५) शौनकस्यैश्च यान्तमित्युत्तरे च ये इति क० ।
 (६) उत्तमा चार्भवीत्यादिस्त्रोक्तः क० ग० घ० च० चिङ्गितपुष्टक्षेषु
 नापद्यत ।
 (७) श्वात्वैक्षायीति क० ग० घ० च० ।
 (८) एतच्छूकार्जं क० ग० घ० च० चिङ्गितपुष्टक्षेषु नेत्यते ।

- (९) क० घ० च०, ६१, १ । (१०) क० घ० च०, ६२, १ । (११) क० घ० च०, ६४,
 १ । (१२) क० घ० च०, ६५, १ ।

अपक्रम्य तु^(१) देवेभ्यः सोमो दृचभयादितः ।
 नदीमंडुमतीनाक्षीमध्यतिष्ठत् कुरुन्^(२) प्रति ॥१११॥
 तं दृष्टस्तिनैकेन अभ्यपा^(३)दृचहा शह ।
 योश्यमानः सुषंखै^(४)र्मद्धिर्विधायुधैः ॥११२॥
 दृष्टा तागायतः सोमः स्ववलेन व्यवस्थितः ।
 मन्वानो दृचमायान्त^(५) जिघांसुमरिसेनया ॥११३॥
 अवस्थितं धनुषमनं तसुवाच दृष्टस्तिः ।
 मरुपतिरयं सोम एहि^(६) देवान्^(७) पुणर्विभो ॥११४॥
 श्रुता देवगुरोर्वाक्यमनये दृचगद्या^(८) ।
 सोऽब्रवीत्वेति तं शक ओजस्वै^(९) बलाहसौ ॥११५॥

(१) अपचक्षामेति ख० छ० एक्षकान्तरच ।

(२) अशुमतीं नामा अवतिष्ठद्युरुग्णिति क० ग० घ० च०, अध्यतिष्ठत् कुरुनिति ख० छ० ।

(३) अध्ययादिति पाठः साधुः । दृचान्वयादिति छ० एक्षकान्तरच ।

(४) योश्यमायस्य संखैरिति क० घ० च० ।

(५) दृष्टा तागायतांसोमं स्ववलेन अवस्थितम् । मन्वानं एक्षमायान्तमिति क० घ० च० ।

(६) मरुपतिरयं सोममैहौति क० ग० घ० च० ।

(७) देवेति पाठः समीचीवः ।

(८) श्लोकार्द्धमेवत् क० ग० घ० च० चिकितुष्टलकेषु न विद्यते ।

(९) श्लर्गं एवेति क० घ० च० ।

इयाय देवानाथन्^(१) तं पपुर्विधिवस्तुराः ।
जप्तुः पौत्रा च दैत्यानां समरे^(२) नवतीर्णव ॥११६॥
तदेतदप्यवद्प्लु^(३)स्तुते सर्वं गिगद्यते ।
हच्छ देवतां तस्म^(४) दक्षसेवाह शौमकः ॥११७॥
ऐन्द्रावार्हस्त्वय उक्ता ब्राह्मणे लैतरेयके^(५) ।
हच्छेनेन्द्रमपश्चन् तं ^(६)नेमोऽय^(७)मिति भार्गवः ॥११८॥
तुष्टावेन्द्रो दृचेनाय^(८)महं पश्य च मामृषे ।
स हि सुवश्रेव एको नेन्द्रा^(९) अखौति चाक्षीत् ॥११९॥
तदाकर्णेन्द्र आत्मानम्भुग्भ्यां तुष्टाव दर्शयन्^(१०) ।

(१) आदायेति क० ग० घ० च० ।

(२) इतरा इति क० घ० च० ।

(३) तदेतदपि यतस्मिमिति क० ग० घ० च० ।

(४) देवता च्छेता इति ख० ग० छ० एुल्कान्तरस्त् ।

(५) स्तोकार्जभेतत् क० ग० घ० च० चिङ्गितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) अदृश्यन्तमिति क० घ० च०, ऐन्द्रमपश्चन् तमिति छ० एुल्कान्तरस्त् ।

(७) इङ्गः इति पाठः साधुः ।

(८) स हि सुवश्रेव एका इत्यादि ऋग्माणं तुष्टाव दर्शयद्विवन्तपाठः क० ग० घ० च० च० चिङ्गितपुस्तकेषु न पठितः ।

(९) अ० ए० ६६, १२ । (ख) अ० ए० १००, १ । (ग) अ० ए०

१००, ४ ।

चृषिसु दृष्टा^(१) सुप्रीतो विशेषात् ^(२) इति दृचे ॥ १२० ॥
 विविधानि च कर्माणि दानमेष्टस्तु ग्रंसति ।
 मनोजवा^(३) कृ भौपर्की^(४) समुद्रे^(५) वज्रसंस्तवः ॥ १२१ ॥
 वाचं सर्वगतां देवौ^(६) सौति यदा^(७) गिति दृचे ।
 चौंसोकानभितयेमान्^(८) दृचसाङ्गौ खयं लिषा ॥ १२२ ॥
 तं नाशकं हनुमिष्टो विष्णुमध्येत्य सोऽग्रवीत् ।
 दृचं हनिष्ठे तिष्ठस्तु विक्रम्याद्य^(९) ममान्तिके ॥ १२३ ॥
 उद्यतस्य तु^(१०) वज्रस्य शौर्दहातु^(११) ममान्तरम् ।
 तथेति विष्णुसाङ्गके शौश्वास्य विवरन्वदौ ॥ १२४ ॥
 तदेतदखिलं प्रोक्तं विष्णविति सखे^(१२) लूचि^(१३) ।

(१) कं द्वृष्टिर्चेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(२) सौवर्कीति ख० छ० ।

(३) अभिद्वयेमानिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(४) दृचं द्वनावविक्रम्य तिष्ठसाद्येति ख० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(५) उद्यतस्यैवेति क० घ० च० ।

(६) दश्मतिति क० घ० च० ।

(७) सर्वमधिष्ठोक्तं वर्खेत्यृचीति क० ग० घ० च० ।

(क) अ० ए, १००, ६ । (ख) अ० ए, १००, ८ । (ग) अ० ए,
१००, ६ । (घ) अ० ए, १००, ११ । (छ) अ० ए, १००, १० । (च) अ०
ए, १००, १२ ।

मैत्रावरुणः सूक्ष्माद्यासंतस्तस्तुधृतिगित्युचः ॥१२५॥
 प्रेति भिक्षाय वा पादाद्यार्थम्णो^(१) वदण्ड च ।
 नव^(२)स्तुर्थः सर्वेषामादित्यानामिति स्तुतिः ॥१२६॥
 परा लादित्यदेवत्या^(३) आम^(४) इत्याश्विनो हृष्टः^(५) ।
 वायव्ये चोन्नरे सौर्ये औषसी लृगियं^(६) परा^(७) ॥१२७॥
 पावमानी प्रजा हृति माते^(८)त्युभ्यान्तु गौः स्तुता ।
 खमग्ने दृह^(९)दाग्नेये परेऽग्निस्तुचि संस्तुतः ॥१२८॥
 मरह्मिः सह रहैश्च आग्ने याहौ^(१०)ति मध्यमः ।
 प्रजा हृत्यपि वार्द्धर्चे प्रथमेऽग्निरिहोच्चते ॥१२९॥
 पादे हतौये आदित्य स्तुरीये मध्यमः स्तुतः ।

(१) भिक्षाय पादस्तुर्थार्थम्णः इति क० स० ग० घ० ।

(२) उप आदित्यदेवत्या इति ल० पुस्तकान्तरस्तु ।

(३) हृष्टः इति ग० ।

(४) सौर्ये औषस्या प्रमाण वा चक्रसूर्ययोरिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

औषस्या इत्यत्र उपसेति ग० ।

(क) क० ए, १०१, १ । (ख) क० ए, १०१, ५ । (ग) क० ए, १०१, ४ । (घ) क० ए, १०१, ७ । (छ) क० ए, १०१, १३ । (च) क० ए, १११, १४ । (इ) क० ए, १०१, १५ । (ज) क० ए, १०२, १ । (अ) क० ए, १०२, १४ । (फ) क० ए, १०२, १४ ।

रहस्ये ब्राह्मणेऽयेवं व्याख्यातं द्वैतरेयके^(१) ॥१३०॥
 पवमानः स्तुतः सोमो नवमे लिङ् मण्डले^(२) ।
 पवमानवदाप्रस्तु^(३) समिद्धु^(४) इति संस्तुतः ॥१३१॥
 अग्न आयूषी^(५) ति चासु तिसूष्मग्निर्निपातभाक् ।
 अविता न^(६) इति लसिंखृचे पूष्णा^(७) सह स्तुतः ॥१३२॥
 आग्नेयौ दे स्तुतावत् यत्त^(८) इत्युत्तरे ततः ।
 उभाभ्या^(९) मिति सावित्री अग्निसावित्रृ^(१०) गुच्छरा ॥१३३॥
 पुनन्तु मां^(११) वैश्वदेवी आग्नेयौ लुगुप्रियम्^(१२) ।
 सुच्छुत्तरा^(१३) य^(१४) इत्यच^(१५) स्त्राधायाऽधेष्ठसंस्तवः ॥१३४॥

- (१) प्रजा हेत्यपि वार्ज्ञेष्व इत्यादिसार्ज्ञस्त्रोकः क० ग० घ० च० च० चिक्षित-
 पुस्तकेषु न विद्यते ।
 (२) नवमे सम्झतेऽर्धिर्मिरिति क० घ० च०, सम्झतर्धिर्मिरिति ग० ।
 (३) पवमानवदाप्रीयः इति ख० ।
 (४) पूषेति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।
 (५) आग्न्यासावितीति ख० ।
 (६) सप्तोत्तराः इति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।
 (७) उत्तरे च य इत्येतीति ग० ।

- (क) क० ६, ५, १ । (ख) क० ६, ६६, १६ । (ग) क० ६, ६७, २० ।
 (घ) क० ६, ६७, २६ । (छ) क० ६, ६७, २५ । (च) क० ६, ६७, २७ ।
 (छ) क० ६, ६७, २६ । (ज) क० ६, ६७, २१ ।

सूक्ते निरुते स्वको^(३) इग्नि रचोहा वर्वासंस्कावः^(१) ।
 सूर्यवस्त्रात्मवस्त्राच^(२) पवित्र^(४) भिति चोच्यते ॥१३५॥
 आर्भवस्तु भवेत्पाद च्छभुधीर^(५) इति स्तुतः ।
 निपातैस्तु चिभिः पादैखयो देवा इशोदिताः^(६) ॥१३६॥
 प्रद्वा देवानां तिस्त्रोक्तास्त्रिभिस्त्रेतैर्हृचैर्ष्टचैः^(७) ।
 सूर्यवस्त्रात्मवस्त्रायां^(८) स्त्रयते सोम^(९) इत्यपि^(१०) ॥१३७॥
 अनावृष्ट्यां तु वर्तमाणां पप्रच्छर्षीऽङ्गचौपतिः ।
 काले दुर्ग महत्यस्मिन् कर्मणा कैल जीव्यथ ॥१३८॥
 शकटं श्वाकिनी गावः क्षषिरस्त्रदनं वनं^(११) ।
 समुद्रः पर्वतो राजा एवं जीवामहे वयम् ॥१३९॥
 अथ स्तुवन्^(१२) श्रग्ंसास्य श्रुषिराङ्गिरसः शिश्वः ।

- (१) एतच्छ्रोकार्जु दु० चिङ्गितपुस्तके न पठितम् ।

(२) स्तुर्यवर्चात्मवर्चापीति क० घ० च० ।

(३) एव स्त्रोऽः क० ग० घ० च० चिङ्गितपुस्तकेषु नेष्टते ।

(४) दृष्टादृचैरिति क० ग० घ० च० च० ।

(५) स्तुर्यवर्चात्मवर्चापीति क० घ० च० च० ।

(६) एव वेति क० ग० घ० च० ।

(७) अरस्य नन्दगन्दगमिति ख० । एष स्त्रोऽः क० ग० घ० च० ।

चिङ्गितपुस्तकेषु गापन्ति ।

(८) स्तुवद्वेति क० ग० घ० च० ।

(क) अ० ६, ७४, १ । (ख) अ० ६, ८५, १ । (ग) अ० ६, ८७, १ । (घ) अ० ६, १०७, ७ ।

नानानीयेन^(१) स्फुरेन द्युषीणामेव^(२) सञ्चिधौ ॥ १ ४० ॥
 तानिष्टः प्राब्रवीत् सर्वां^(३) स्तुपधं सुमहत्तपः ।
 नातप्तपसः ग्रक्ष्यनिदं^(४) कात्तं व्यपोचितुं ॥ १ ४१ ॥
 अथ ते वै तपसेषुः सर्वे खर्गजिगीषवः ।
 ततसे तपसोयेण पावमानोर्घ्वोऽब्रुवन् ॥ १ ४२ ॥
 अनस्तुरधीयामः इत्यूषुक्षपसान्वितः ।
 दग्ध पूर्वापराग् वंशान् पुनात्यात्मानमेव च ॥ १ ४३ ॥
 पापं यज्ञा^(५) करोत्किञ्चिन्मनोवागदेहभोजनैः^(६) ।
 पूतः स तस्मात् सर्वस्मात् खाध्यायफलमनुते^(७) ॥ १ ४४ ॥
 पावमान्यः परं ब्रह्म इकं ज्योतिः समातनं^(८) ।
 गायत्र्योऽन्तेऽच यज्ञासां प्राणानाथम्य तस्मानाः^(९) ॥ १ ४५ ॥
 पावमानं पितृन् देवान् धारेयस्तु सरखतौम् ।

(१) इवेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(२) त्वाह सर्वांस्त्विति क० ग० च० च० ।

(३) न छेतक्षपसा शक्यं विनेति क० ग० च० च० ।

(४) यज्ञेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(५) मनोवागदेहसो जनैरिति क० च० च०, मनोवागदेहसो जनैरिति ग० ।

(६) ऋषिसाक्षोक्षमामृशादिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्तु ।

(७) ज्योतिसगातनमिति क० च० च० ।

(८) एष छोक्षः ख० छ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।

(९) छ० ६, ११२, १ ।

पितृसाक्षोपवर्तेत्^(१) चौरं सर्पिंमधूदकम् ॥१ ४ ६॥
 एतत् सूक्तं ग्रन्थं सौम्यं मण्डलं सचतुर्दशम् ।
 पावमान^(२)मिति ख्यातमनुवाकान्तु सप्त वै^(३) ॥१ ४ ७॥
 सप्ताश्रेयानि सूक्तानि ददर्शय इति चितः ।
 प्रकेतुने^(४)ति लाइसु चिशिराः सूक्तमुक्तरम् ॥१ ४ ८॥
 ख्यातस्त्वास्त्र^(५) षडाश्रेयस्त्रूपस्त्वास्त्रे^(६)ति^(७) यः परः ।
 तेनेष्टमभितुष्टाव ख्यातान्त इति नः^(८) श्रुतिः ॥१ ४ ९॥
 अभवत्स हि^(९) देवानां पुरोधाः प्रियकाम्यथा^(१०) ।
 असुराणां खसुः पुच्छस्त्रिशिरा विश्वरूपमृत् ॥१ ५ ०॥
 तम्भविं प्रहित^(११)निषिद्धो देवेषु बुद्धेऽसुरैः ।

- (१) उपतिष्ठेतेति छ० पुस्तकान्तरस्त्र ।
- (२) वीजमाचमिति ख० ।
- (३) एव श्लोकः क० ग० घ० च० चिङ्गितपुस्तकेषु च हृष्टते ।
- (४) तस्येति छ० ।
- (५) द्वयस्याश्येतीति छ० ।
- (६) न श्रुतिरिति क० घ० च०, श्रुतमिति छ०, पुस्तकान्तरस्त्र । एव
श्लोकः ख० चिङ्गितपुस्तके न पठितः ।
- (७) स हेति ख० छ० ।
- (८) चायकाम्ययेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्त्र ।
- (९) तं कृष्णन् प्रहितः इति क० घ० च० । महित इति ग० ।

(क) क० १०, च०, १ । (ख) क० १०, च०, ७ ।

सोऽस्य वचोऽस्य तान्याशु^(१) गिरांसि चौर्यचिक्षिदत्^(२) ॥१५.१॥
 तस्य अस्त्रोमपानमनु मुखं सोऽभृत् कपिञ्चासः ।
 कर्कविहः सुरापानमवादं तिन्तिरि^(३) अभृत् ॥१५.२॥
 तं वागभवद्वाङ्मी^(४) ब्रह्माश्च ग्रनकतो ।
 प्रपञ्चं इतवाल् यस्माद्^(५) विश्वरूपं परामुखम् ॥१५.३॥
 तमभ्यविद्यत् सूक्ष्मेन च्छषि^(६) राप^(७) रति ख्ययम् ।
 सिन्धुदीपोपनुत्यर्थं तस्याश्चौर्यस्य पापानः ॥१५.४॥
 मैथुनार्थमभीष्टज्ञों प्रत्याचष्टे यन्मीं यमः ।
 ओचित् चक्षाद्य^(८) संवादो^(९) विवक्षल्पु तथोक्तयोः ॥१५.५॥
 हृषा^(१०)ग्रेये इविधाने युजे वा^(११)मज्ज^(१२) संस्तुते ।
 परेयिवाय^(१३)मित्यत्र ख्ययते मध्यमो यमः^(१४) ॥१५.६॥

(१) सोऽस्य वचोऽस्य तस्याशु इति क० घ० च० ।

(२) तान्याशु गिरांसि चौर्यचिक्षिदिति ग०। गिरांसि चिक्षिदत् प्रष्ठः
 इति ख० एुक्तकान्तरच ।

(३) तिन्तिरः इति ख० उ० एुक्तकान्तरच ।

(४) तीव्रेति क० घ० च० ।

(५) यस्तमिति क० घ० च० ।

(६) छृष्टिरिति क० ग० घ० च० ।

(७) तदोचिदिवीति क० ग० घ० च० ।

(८) संवादे इति क० घ० च० ।

(९) युजत्वेतनेति क० ग० घ० च० ।

(१०) इवेतस्मिन् ख्ययन्ते द्युमक्तयः इति क० घ० च० ।

(क) अ० १०, ६, १ । (ख) अ० १०, १०, १ । (ग) अ० १०, ११, १ ।

(घ) अ० १०, १२, १ । (ঙ) अ० १०, १४, १ ।

अथर्वाणोऽथ भृगवः पितरोऽङ्गिरसः^(क) सु ह ।
 बछां देवगणासाच संख्यन्ते युभक्षयः ॥ १५७ ॥
 पित्रभिसाङ्गिरोभिष्य संस्तुतो दृश्यते यमः ।
 मन्त्रेषु वज्ञशः पादे विवस्त्रन्तं पिता हि सः ॥ १५८ ॥
 संख्यार्थप्रेतसंयुक्तैः पित्रभिः स्त्रयते यमः ।
 प्रेहि प्रेही^(३)ति तिसृषु प्रेताश्चित् उदाहृताः ॥ १५९ ॥
 पित्राणां हि पति देवो यमस्त्रमात् च सूक्ष्मभाक्^(४) ।
 अतिद्रव^(५)हृषे श्वानौ परं पित्रसुदौरितम्^(६) ॥ १६० ॥
 परेषैव^(७) तु सूक्ष्मेन याग्नाने कर्त्ता ग्रंसति^(८) ।
 पित्रदेवासुराणां च अभवत्त्वग्रस्त्रयः ॥ १६१ ॥
 एव्यक्त्यवहौ चोभौ चह रक्षाश्चिना चह^(९) ।
 तच मैत्र^(१०)मिति लेतत् क्वचिवाहनसंस्तुतिः^(११) ॥ १६२ ॥

(१) अथर्वाणोऽथ भृगवः इत्यादिसार्वस्त्रोक्तव्यं क० ग० घ० च०
 चिङ्गितपुस्तकेमु गोपक्षयते ।

(२) उदौरत्वामिति क० ग० घ० च० ।

(३) उत्तरेषेति ग० ।

(४) रक्षूर्कोक्तां सु० रु० चिङ्गितपुस्तकयोर्न षट्ठितम् ।

(५) चहरक्षा च नामयः इति ख० रु० पुस्तकान्तरच ।

(६) त्वाह क्षवाहनमेवेति ख० रु० पुस्तकान्तरच ।

(क) च० १०, १४, ६ । (ख) च० १०, १४, ७ । (ग) च० १०, १४, १० ।

(घ) च० १०, १६, १ ।

इतराणि तु देवस्थ(१) सुतिर्लाङ्कासुरस्य च(२) ।
 अभवन्निथुनं लष्टुः सरस्यूस्त्रिग्निराः शह(३) ॥१६३॥
 स वै सरस्य प्रायस्त्वत् स्थग्नेव विवक्षते ।
 ततः सरस्यां(४) जग्नाते यमयन्यौ विवक्षतः ।
 तौ चापुभौ यमावेव च्याधांखाभ्यान्तु वै यमः ॥१६४॥

इति दृष्टिवतार्था षष्ठोऽध्यायः ॥६॥

(१) दैवस्तेति ग०, दैश्वस्तेति उ० ।

(२) त्विति ख० उ० पुष्टकान्तरच ।

(३) सहज्ञी च हेति क० घ० च० ।

(४) सरस्या इति ख० उ० पुष्टकान्तरच ।

अथ सप्तमोऽध्यायः ।

—००८०—

सूक्ष्मा^(१) भर्तुः परोचन्नु सरस्यौः सहृदयौं स्थियम् ।
 निचिष्ठ मिथुनं^(२) तस्यामश्चा भूत्वापचक्ने^(३) ॥१॥
 अविज्ञानादिवस्त्रांस्तु तस्यामजनयमनुम् ।
 राजर्षिरभवत् शोऽपि^(४) विवेकानिव तेजसा ॥२॥
 स विज्ञाय^(५) त्वपकान्तां सरस्यौमश्चपिण्डीम् ।
 त्वाह्नीं प्रति जगामाङ्गु वाजी भूत्वाश्चाच्छः^(६) ॥३॥
 सरस्यौस्तु^(७) विवस्त्रम् विदित्वा^(८) हयश्चपिण्डम्^(९) ।

- (१) इष्टेति क० च० च० ।
- (२) मैथुनमिति पाठः साधुः ।
- (३) अश्वो भूत्वोपचक्ने इति क० च० च० ।
- (४) राजर्षिरासीव॑ स मञ्चिति ख० उ० एुल्लकान्तरच ।
- (५) विज्ञायेति ग० ।
- (६) सज्जन्यौ इति ख० च० च०, सज्जन्यौ इति ग० ।
- (७) तमिति ख० उ० एुल्लकान्तरच ।
- (८) विज्ञायेति ख० उ० एुल्लकान्तरच ।
- (९) हरिश्चपिण्डमिति एुल्लकान्तरम् ।

मैथुनायोपचक्राम^(१) ताच्च तचाररोह षः ॥४॥
 ततस्तयोस्तु वेगेन एकं तदपत्तहुवि ।
 उपाजिप्रश्च^(२) सा त्वश्च तस्कुलं गर्भकाम्यया ॥५॥
 आचातमाचाच्छुकान्तु कुमारौ संबभूवतुः ।
 नाशत्वद्वैव दद्वच्च थौ सुतावश्चिनाविति^(३) ॥६॥
 इतिहासमिमं थास्तुः चरण्यूदीवते द्वृच्च^(४) ।
 विवस्ततस्य लघुस्य लष्टे^(५)ति यह मन्त्रते ॥७॥
 पूषे^(६)ति पादौ पौष्णौ दौ त्वाग्नेया^(७)बुज्जरौ तु थौ ।
 स्त्रान्तृतीयोऽपि वा पौष्णस्त्रिस्त्रान्याः परास्तु चाः^(८) ॥८॥
 अपां सुतिस्त्रृगचैका^(९) दद्वात्पारस्त्रतात्परा ।
 स्तुतः परोऽस्तु सोमस्तु द्रष्ट^(१०) दद्वयन्तरे दद्वे ॥९॥
 अद्वेवताश्रीर्वादो^(११) वा पद्मस्त्रयु^(१२)तरा तु चाः ।

(१) मिथुनायापचक्रामेति ख० छ० एक्षकान्तरस्य ।

(२) उपजिप्रतीति क० ष० च० ।

(३) यौ तु तौ वजिनावितीति क० ष० च० ।

(४) इतिहासिक्षेपस्त्रृच इति ख० छ० एक्षकान्तरस्य ।

(५) दावामेष्वाविति छ० एक्षकान्तरस्य ।

(६) पौष्णस्त्रस्यापरस्त्रृच इति ख० छ० एक्षकान्तरस्य ।

(७) अपां सुति कुतिस्त्रेकेति ख०, अपां सुतिस्त्रुतस्त्रेकेति छ० एक्षकान्तरस्य ।

(८) अद्वेवताश्रीर्वादः इति ख० छ०, एक्षकान्तरस्य ।

(क) छ० १०, १७, १ । (ख) छ० १०, १७, २ । (ग) छ० १०, १७, ११ ।

(घ) छ० १०, १७, १४ ।

चतुर्स्रसाः स्तुतिर्द्वयोऽर्जे क्षिप्राच्च^(१) कर्मणि ॥१०॥
 स्तुतग्निष्टेभ्य आश्रासे इमे^(२) अयोगजीवनं पुनः ।
 इमं जीवेभ्य^(३) आश्रासे तेभ्यः परिधिकर्मणि^(४) ॥११॥
 यथा^(५) धात्र्युत्तरा साङ्गी ततो यान्या इमा^(६) स्तुतिः ।
 स्त्रीणामाग्निष्ठामाश्रासे तथैवाच्चनकर्मणि^(७) ॥१२॥
 उदीर्खं नारीत्यनया स्तुत^(८) पद्मी तु रोहती^(९) ।
 भासा कन्यायान् प्रेतस्य निगदात्^(१०) प्रतिषेधति ॥१३॥
 कुर्यादितत् कर्म होता देवरो न भवेद्यदि ।
 प्रेतानुगमनं न स्वादिति ग्राह्णाणश्चासनात् ॥१४॥
 वर्षानामितरेषाच्च स्त्रीधर्माऽयं भवेत्त वा^(११) ।
 शान्त्यर्थं धनुरादाने प्रेतस्यर्थं धनु^(१२) जपेत्^(१३) ॥१५॥

(१) त्विति छ० ।

(२) एष स्त्रोकः क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(३) यथांचुत्तरांच्छ्री ततो यान्या इमात्तिवौति ख० छ० पुस्तकान्तरथ ।

(४) तथा परिधिकर्मीति क० ग० घ० च० ।

(५) स्तुतं पद्मगनुरोहतीति पाठः साधुः । स्तुतमन्वादरोहतीति क० घ० च० ।

(६) निगतेति क० घ० च०, निगतेति ग० ।

(७) कुर्यादितव् कर्म होतेति सार्वैकस्त्रीकः क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु नापश्यत ।

(८) शान्त्यर्थं च वपवस्यां, धनुरित्युत्तरामृचमिति क० ग० घ० च० ।

(९) क० १०, १८, २ । (ख) क० १०, १८, ३ । (ग) क० १०, १८, ४ ।

(घ) क० १०, १८, ५ । (ड) क० १०, १८, ७ । (च) क० १०, १८, ८ ।

(इ) क० १०, १८, ९ ।

यस्मादेताः प्रयुच्यन्ते यज्ञाने चान्यकर्मणि^(१) ।
 तस्माददेत्तुचक्षा^(२) देवतां मृत्युरेव^(३) तु ॥१६॥
 मन्त्रेषु इग्निरत्नेषु देवतां कर्त्ततो वदेत् ।
 मन्त्रतः कर्त्ततस्त्रैव प्रजापतिरसमवे^(४) ॥१७॥
 परास्ततत्त्वो यास्त्रव उपसर्पेत्कृति पार्थिवी ।
 तासां प्रयोगः प्रेतस्य अस्त्रियस्य कर्मणि ॥१८॥
 प्रतीक्षीने^(५) यथाहानि अपहृत्ये तराणि तु^(६) ।
 अहः सु^(७) पितरो दधुरित्याग्नात्मे^(८) इन्द्रियाश्चिष्ठः^(९) ॥१९॥
 अहः स्वागामिषु च मां द्रष्टवः^(१०) समजीवयन्^(११) ।
 निवर्त्तन्त्वं^(१२) मिदं सूक्तं^(१३) गवां केचिदपां विदुः ॥२०॥
 अर्द्धरुद्धर्षः प्रथमायासु^(१४) अग्नीषोमीय उत्तरः ।

(१) एते प्रयुच्यन्ते यज्ञानेभ्यत्तकर्मविति क० ग० घ० च० ।

(२) दुर्बस्येति क० ग० घ० च० ।

(३) मृत्युमेवेति पाठः समोक्षीनः ।

(४) इदं जगाविति क० घ० च० ।

(५) प्रतीक्षीनस्त्रं त्वेतामपद्वज्योत्तरासु तत् इति ख० छ० एुस्कान्तरस्त् ।

(६) अहस्त्रिति ख० छ० एुस्कान्तरस्त् ।

(७) इध्युरभ्याग्नात्मे इति क० घ० च० ।

(८) इध्युरभ्याग्नात्मे समाश्चिष्ठः इति ग० ।

(९) प्रयतः इति ख० ।

(१०) इतस्त्रौक्षार्जं क० ग० घ० च० चिङ्गितपुत्रकेषु गोपक्षते ।

(११) इतीदस्त्रिति क० ग० घ० च० ।

(१२) चेति ख० छ० एुस्कान्तरस्त् ।

(क) अ० १०, १८, १० । (ख) अ० १०, १८, १४ ॥ (ग) अ० १०, १६, १ ।

ऐश्वी षष्ठी दितीयायामुभौ देवौ निपातितौ ॥२१॥
 हश्चावरनु ग्रामवर्णं मानवं सूक्ष्मसुभरम्^(१) ।
 चौष्ण्येश्वाणि कुडे^(२)त्वच आग्रेयाभ्यां पराणि तु ॥२२॥
 त्वचोऽचास्याच्चिन^(३)स्त्रेक ऐश्वराग्न^(४) उत्तमे युवम्^(५) ।
 अद्रं^(६) स्त्रैवं प्रहिष्प^(७)पौष्णं चौष्ण्येश्वाणि परास्तः ॥२३॥
 तेषामादेन मत्तः सन्^(८) स्त्राणि कर्माणि ग्रंसति ।
 यथा चरति भृतेषु यथा वर्षति पाति^(९) च ॥२४॥
 स्त्रो तदस्त्रिकष्टाभिर्जग्मि^(१०)हत्तमभृ^(११)रिति^(१२) ।
 सप्त^(१३)ति मरुतः स्त्रौति पर्जन्यं स्त्रौत्यु^(१४)गुप्तरा ॥२५॥
 अग्निनिक्षेप सोमस्त्र पौवानं मेष^(१५)मर्वति ।
 पूर्णोऽद्वैतीऽपर^(१६)स्त्राणाः पर्जन्यं वायुना सह ॥२६॥

- (१) उच्चते इति क० ग० घ० च० ।
- (२) छचोऽस्यास्याच्चिन इति छ० ।
- (३) ऐश्वाचाभिति क० ग० घ० च० ।
- (४) स इति क० घ० च० ।
- (५) वातोति ख० छ० पुलकाल्परस्त्र ।
- (६) तदस्त्रिग्रन्थं त्वंग्मिरिति क० ग० घ० च० ।
- (७) अभूत्वितोति क० च०, प्रभूत्वितोति ग० ।
- (८) परमं स्त्रौति स्त्रौति वस्त्रमिति क० घ० च० ।
- (९) पूर्वोऽद्वैतीतरः इति क० ग० घ० च० ।

- (क) अ० १०, २२, १। (ख) अ० १०, २४, ६। (ग) अ० १०, २५, १।
- (घ) अ० १०, २६, १। (ड) अ० १०, २७, ७। (च) अ० १०, २७, १५।
- (इ) अ० १०, २७, १७।

विक्रोधनासु^(३) इत्यग्निमुक्तरा सूर्यमर्चति^(१) ।
 एतौ ने^(४) इयं य^(५) इत्येते सुतिष्ठैवेक्ष्वज्ञयोः^(६) ॥२७॥
 रुचे रुचे^(७) धनुसैक्ष्म^(८) देवाना^(९) मिति तु चयः ।
 ग्रीतोष्णवर्षदातारः पर्जन्यानिष्ठभास्तराः ॥२८॥
 अन्ये सूर्यानिहो चोभौ ल्लयेते च पदे^(१०) चह ।
 या ते जीवात्^(११) रित्यस्थामिक्षो वा सूर्य एव वा ॥२९॥
 विशो ही^(१२) त्यच^(१३) संवाद^(१४) क्षये ग्रक्ष्य चैव हि ।
 युग्मा एव तु ग्रक्ष्य अयुग्मा एव तु त्वयः^(१५) ॥३०॥
 खुषेक्षस्यागतान् देवान् इृष्टा ग्रक्षमनागतम् ।
 यज्ञे परोक्षवत् प्राह शश्मूरो नागतो मम ॥३१॥
 यद्यागच्छेद्भयेत् ख^(१६) धानाः खोमं पिवेदपि ।
 इति तस्मा वसः श्रुत्वा तत्त्वणाहैत्यवज्ञाष्टक् ॥३२॥
 तिष्ठन् वेद्यासुक्तरस्यासुच्चैराह चरोदवत्^(१७) ।

(१) एवत्विति क० ग० घ० च० ।

(२) इता उभौ त्वेताविति ल्लयेते वच्चमुक्तरेति क० ग० घ० च० ।

(३) ऐक्ष्मीति क० घ० च०, ऐक्ष्मीमिति ग० ।

(४) पदे संस्कूर्यते इति ख० उ० पुक्षकान्तरच ।

(५) द्वान्यस्तिति क० ग० घ० च० ।

(६) संवादमिति ख० उ० ।

(७) युग्माः ग्रक्षस्य विच्छेया वसुक्षयेतरा क्षयः इति ख० उ० पुक्षकान्तरच ।

(८) खुषेक्षस्यागतान् देवानिष्ठादिसाक्षोक्षयं क० ग० घ० च० चिक्षितपुक्षकेषु न दृश्यते ।

(९) च० १०,२७,१८ । (ख) च० १०,२७,२० । (ग) च० १०,२७,११ ।

(घ) च० १०,२७,२२ । (छ) च० १०,२७,२३ । (च) च० १०,२७,१४ ।

(इ) च० १०, २८, १ । (ज) च० १०, २८, २ ।

दत्तीयथा चतुर्था च प्रदेवचेत्यपां स्तुतिः^(१) ॥२३॥
 अपां नपा^(२)दित्यनेन नामाग्नि^(३)र्मध्यमः स्तुतः ।
 प्रति घ^(४)वैश्वदेवम्^(५) तत्त्वे प्रेष्ट्वैश्वसुत्तरम्^(६) ॥२४॥
 वैश्वदेवी प्रमेत्येका चं मे^(७)त्वैश्वरो^(८)हृष्टः^(९) परः ॥
 कुरु अवण्ण^(१०)मर्हन्ति^(११) परे द्वे^(१२) चासदत्त्वम् ॥२५॥
 मृते मित्रातिथौ राज्ञि तं नपातमृषिः परैः ।
 उपमत्रवसं यस्य^(१३) चतुर्भिः च यज्ञोक्यत् ॥२६॥
 ग्रावेपा^(१४) इति स्त्रकं यत्तदत्त्वस्तुतिः^(१५)हृष्टते ।
 अचा^(१६)चान् दादग्नौ स्तौति नवव्यादा च^(१७) सप्तमी ॥२७॥

- (१) प्रदेवचेत्यपां स्तुताविति ख० ग० छ० एुल्लकान्तरच ।
- (२) नामामिरिति क० घ० च० च० ।
- (३) लिति क० ग० घ० च० ।
- (४) उत्तममिति ख० छ० एुल्लकान्तरच ।
- (५) तत्यास्त्वैश्वः इति क० घ० च० ।
- (६) हृष्टः इति ग० ।
- (७) अर्चन्तः इति ख० छ० एुल्लकान्तरच ।
- (८) पराः षडिति क० घ० च० ।
- (९) तत्त्वेति क० घ० च० ।
- (१०) तत्त्वेति ख० छ० ।
- (११) अथेति ख० छ० एुल्लकान्तरच ।

- (क) छ० १०, १०, १ । (ख) छ० १०, १०, ४ । (ग) छ० १०, १०, ११ ।
- (घ) छ० १०, ११, १ । (छ) छ० १०, ११, १ । (च) छ० १०, ११, २ ।
- (ह) छ० १०, ११, ४ । (ज) छ० १०, ११, ६ । (झ) छ० १०, ११, १ ।

चयोदशी छाँि सौति कितवस्थातुग्रासति^(१) ।
 अच्छां^(२)सु शेषाच्छिन्दनि अबुधं^(३) वैश्वदेवते^(४) ॥३॥
 याविचमेके मन्यमे महः अग्रे^(५) सावं परम् ।
 आचार्याः ग्रौनको थाखो गालवस्थोन्मामृषम्^(६) ॥३८॥
 नमः^(७) सौर्यमैश्वर्मस्मिन्^(८) सौर्यं बछां तु याः सुताः^(९) ।
 निपातिनी^(१०)स्थाः सूक्षान्ते वैश्वदेवो^(११) च तु हृचः^(१२) ॥४०॥
 आश्विनानि तु य^(१३)खौणि ऐश्वर्यसे वसु^(१४) प्र च ।
 ऐश्वर्यामुन्तमा यासु सुतोऽर्द्धर्च^(१५) द्वृष्ट्यतिः^(१६) ॥४१॥
 परे दिवः पर्यां^(१७)ग्रेये प्रथमस्थोन्मामा तु या^(१८) ।

(१) एतच्छुकार्जं ख० छ० चिङ्गितपुस्तकयोर्न विद्यते ।

(२) अच्छाः इति छ० ।

(३) वैश्वदेवतमिति पाठः साधुः ।

(४) यव स्त्रोक्तः क० ग० घ० च० चिङ्गितपुस्तकेषु त यठितः ।

(५) बछां तु संलुतः इति ख० छ० एकान्तरच ।

(६) निपातिन इति ख० छ० ।

(७) सूक्षान्यो वैश्वदेवः इति क० ग० घ० च० ।

(८) द्यूषः इति ग० ।

(९) यासु अर्द्धर्चं त्विति क० ग० घ० च०, याः स्युक्ततोऽर्द्धर्चं इति छ० ।

(१०) उत्तमेन त्विति ख० छ० पुस्तकान्तरच ।

(क) च० १०, १५, १ । (ख) च० १०, १६, १२ । (ग) च० १०, १७, १ ।

(घ) च० १०, १८, १ । (छ) च० १०, १६, १ । (च) च० १०, १८, १ ।

(इ) च० १०, १९, ११ । १०, १९, ११ । १०, १८, ११ । (ज) च० १०,

१५, १ ।

यावाष्टुष्ठिवौ विशे च पञ्चा^(१)द्वूर्ज्ञं संसुताः ॥४२॥
 आसीत् काचीवतौ घोषा पापरोगेण दुर्भगा ।
 उवाच षष्ठिवर्षाणि पितुरेव गृहे पुरा ॥४३॥
 आत्मे महतौ चिन्ता न पुन्नौ न पतिर्मम ।
 जरां प्राप्ना सुधा तस्मात् प्रपञ्चेऽहं इभस्यतौ ॥४४॥
 यथैतौ मामकसात् आराधावाप यौवनम् ।
 आयुरारोग्यमैश्वर्यं सर्वभूतहने विषम^(२) ॥४५॥
 रूपवत्ताच्च सौभाग्यमहं तस्म सुता थदि ।
 ममापि ममाः प्रादुःख्यैः स्त्रोवेते मयाश्चिनौ ॥४६॥
 चिन्तयन्तौनि स्त्राणि चौणि घोषा ददर्श सा ।
 स्तनौ तावश्चिनौ देवौ प्रीतौ तस्मा भगान्तरम् ॥४७॥
 प्रविश्य विजरारोगां सुभगाच्छक्तुश्च तौ ।
 भजारं ददतुलायै सुहस्यच्च सुतं सुनिम^(३) ॥४८॥
 ददतुसौ सुपर्णाभां यज्ञासयेति^(४) कीर्तिः ।
 काचीवत्यै च घोषायै तथा ददतुरोजवा^(५) ॥४९॥

- (१) पञ्चौ इति ख० ग० छ० ।
- (२) सर्वभूतहने धियमिति छ० ।
- (३) मनोरिति छ० ।
- (४) येनासवेतौति ख० ।
- (५) न तस्यां मात्तुरोजयेति ख० छ० ए० गुरुकान्तरस्तु । आसीत् काची-
वतौ घोषेत्वादि सप्त स्त्रोकाः क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु न
सन्ति ।

प्राज्ञापत्यासुरी लासौदिकुष्ठा नाम नामतः ।
 सेष्ठौन्नेन्द्रियमं पुर्वं तेपेऽथ सुमहत्तपः ॥५०॥
 शा प्रज्ञापतिः कामान्^(१) लेभेऽय विविधान् वरान्^(२) ।
 तस्माद्वेष्टः ख्ययं^(३) जग्ने जिहांसुर्दैत्यदानवान् ॥५१॥
 एकदा^(४) दानवैः शाद्वं समरे समस्यत ।
 अधान तेषां नवतीर्नव सप्त च सप्तधा^(५) ॥५२॥
 भिन्ना^(६) ख्यातवौर्येण हैमरौषायवौः^(७) सुरीः ।
 इला सर्वान् यथास्तानं पृथिव्यादिष्ववस्थितान्^(८) ॥५३॥
 रात्र्यं प्राप च दैत्येषु खेन वौर्येण दर्पितः ।
 देवान् वाधितुमारेभे मोहितोऽसुरमायया ॥५४॥
 वधमानास्तु तेनापि असुरेणामितौजया ।
 उपाधावशृष्टिश्चेष्टं तत्प्रबोधाय सप्तगुम्^(९) ॥५५॥

---

(१) काममिति क० च० च० ।

(२) सुमहत्तपाः इति क० ग० च० च० ।

(३) सुताः इति ख० छ० एुलकान्तरच ।

(४) एष्वेति क० च० च० ।

(५) सप्तकानिति ख० छ० एुलकान्तरच ।

(६) जित्वेति ख० छ० एुलकान्तरच ।

(७) हैमवत्यायसौरिति क० च० च० ।

(८) एवक्षूोकार्जं क० च० च० चिङ्गितपुष्टकेषु न पठितम् ।

(९) रात्र्यं प्राप च दैत्येष्वव्यादिष्वोक्तदयं क० ग० च० च० चिङ्गित-
एुलकेषु नापश्चत ।

दृष्टिर्था कालकेदांश् पौरीमांश्चैव धर्मिनः ।
 तांश् व्युच्छादयामाश्^(१) प्रक्षादतनयानपि^(२) ॥५६॥
 अविष्टु सप्तगुर्नाम तस्माद्योत्सुप्रियः सखा ।
 स चैनमभितुष्टाव अग्नभे^(३)ति करे स्यृग्नम् ॥५७॥
 ततः स^(४) बुद्धा चात्मानं सप्तगुस्तिइष्टिः ।
 आत्मानमेव तुष्टाव अहं^(५) भुव^(६)मिति चिभिः ॥५८॥
 कौर्तयन् खानि कर्माणि यानि स्म ज्ञतवान् पुरा ।
 यथाकरोत् स^(७) वैदेहं व्यंशं सोमपतिं^(८) नृपम् ॥५९॥
 वसिष्ठग्रापादभवद्विदेहो^(९) नृपतिः पुरा ।
 इच्छप्रसादादौजे स^(१०) सचैः^(११) सारस्तादिभिः ॥६०॥
 प्रभूतां ग्रन्थिमन्तांश् ग्रन्थामपरिक्रियाम्^(१२) ।

(१) व्युच्छादयन् सर्वानिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्त ।

(२) दिवीति क० ग० घ० च० ।

(३) तिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्त ।

(४) चाइमिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्त ।

(५) चेति क० ग० घ० च० ।

(६) असं सोमपतिरिति क० च० च०, चौमपतिमिति उ० ।

(७) वैदेहं इति ग० ।

(८) चेति क० ग० घ० च० ।

(९) मन्त्रैरिति पुस्तकान्तरम् ।

(१०) यत्स्कूलोकार्द्दं क० ग० घ० च० विक्रितपुस्तकेषु नेत्यते ।

(क) अ० १०, ४७, १। (ख) अ० १०, ४८, १।

विष्णुस्तोकेषु^(१) सेष्यं प्रभुत्वं सुवनेषु च ॥६१॥
 प्र वो मह^(२) इति लक्ष्मामातमन्ये^(३) वार्षयन् स्थयम्^(४) ।
 वैश्वानरे गृहपतौ यविष्टेऽग्नौ च पावके ॥६२॥
 वषद्वारेण द्वक्षेषु अग्नौ च^(५) सहस्रः कुतौ^(६) ।
 अपचक्राम देवेभ्यः सौचीकोऽग्निः^(७) इति श्रुतिः ॥६३॥
 स प्राविश्वदपकम्य ऋद्वनपो वनस्पतीन् ।
 ततोऽसुराः प्रादुरासन्नष्टेऽग्नौ इव्यवाहने ॥६४॥
 तेऽग्निमेवान्वयैषल्ल देवा इत्यासुराण् युधिः ।
 तनु दूरासमयैव वदण्डान्वपश्चताम् ॥६५॥
 उभावेनं समादाय देवानेवाभिजग्मतुः ।
 दृष्टा देवास्तेनमूचुरग्ने इव्यानि नो वह ॥६६॥
 वरं गृहाण मनस्य चिच्छानो भजस्त नः^(८) ।
 प्रत्युवाचाथ तानग्निर्विश्वे देवा यदात्य माम^(९) ॥६७॥
 तत्करिष्ये युषतान्तु हौर्चं^(१०) पञ्च अना मम ।

(१) ऋषु सर्वेभ्यति क० ग० घ० च० ।

(२) आत्मनः इति क० ग० घ० च० ।

(३) वीर्यमक्षयमिति ग० ।

(४) त्विति उ० एककान्तरच ।

(५) आद्वर्गा सह कुताविति ख० ग०, सहस्रुते इति उ० ।

(६) अभिजक्राम सौचिको भयादग्निरिति क० ग० घ० च० ।

(७) चेति क० घ० च० ।

(८) वैश्वानराय दातुं मेति क० घ० च०, विश्वे ग्रूत यथाक्रमादिति ग० ।

(९) हौर्चमिति ख० ग० उ० एककान्तरच ।

(क) अ० १०, ५०, १ ।

ग्रामामुखः^(१) प्रणीतश्च पुचो गृहपतेश्च यः ॥६८॥
 उच्चरो दक्षिणस्थाग्निरेते पञ्च जनाः सूताः ।
 मनुष्याः पितरो देवा गन्धर्वांरगराच्छाः ॥६९॥
 यास्त्रौपमन्यवा^(२) वेतानाहतुः पञ्च वै जनान् ।
 निषादपञ्चमान् वर्णान् मन्यते ग्राकटायनः ॥७०॥
 चत्विंशो^(३) यजमानश्च शाकपूणिस्तु मन्यते ।
 (४) आयुरस्तु च मे दौर्ध्वं हवांषि विविधानि च ॥७१॥
 अरिष्ठिः पूर्वजानास्त्र भाद्रणामधरेऽधरेः^(५) ।
 प्रयाजा^(६) शानुयाजास्त्र दृतं सोमे पथः^(७) पश्चुः ॥७२॥

(१) ग्रामामुखः इति ग० ।

(२) यास्त्रौपमन्यवाविति क० घ० च० ।

(३) चत्विंशेति ख० ।

(४) ख० चिक्कितुस्तुके आयुरस्तु च मे दौर्ध्वमिति स्तोकार्द्धामाक्,—
 होताभ्युच्च उद्ग्राता ब्राह्मणे तान् वदाति तान् ।
 चक्षुः ओर्चं मग्नो वाक् च प्राणस्त्रेत्याक्षवादिनः ॥
 गन्धर्वास्त्रसो देवा मनुष्याः पितरस्तथा ।
 सर्पास्त्र ब्राह्मणास्त्रैव शूद्रन्ते ह्यैतरेयके ।
 ये चान्ये एथिवीजाता देवास्त्रान्येऽथ यज्ञियो ।

इत्यधिकं पठितम् ।

(५) भाद्रणामेवमधरे इति ख० ।

(६) च यः इति ख० ग० ।

(७) च० १०, ५१, ८ ।

महैवत्यानि^(१) वै सनु यज्ञो महेवतोऽस्तु च^(२) ।
 तवाग्ने यज्ञ ^(३)दूत्येत् प्रत्यर्द्धि^(४) स्थिष्टहस्त षः^(५) ॥७३॥
 तस्म^(६) चीणि सप्तस्ताणि नव चीणि ^(७)ग्रतानि च ।
 चिंश्चैव तु देवानां सर्वनिव^(८) वरान् ददुः ॥७४॥
 ततोऽग्निः सुमनाः प्रीतो विश्वैर्देवैः पुरस्त्रितः ।
 विधूयाङ्गानि यज्ञेषु चक्रे हौच^(९)मतन्द्रितः ॥७५॥
 भावभिः सहितः प्रीतो दिव्यात्मा इव्यवाहनः ।
 तस्यास्ति देवदार्ढासीमेदोमांसस्य गुग्गुलुः ॥७६॥
 सुगन्धिं तेजनं स्वायुः^(१०) इड़कं रजतकाष्ठने ।
 रोमाणि काशाः^(११) केशास्य कुशाः कूर्चा नखानि च ॥७७॥
 अन्त्याणि ग्रैवसास्त्वेव मन्त्रा सिकतकर्कराः^(१२) ।

(१) मे दैवत्यानीति ख०, महैवत्यान्विति ग०, महेवत्यानीति क० घ० च०।

(२) दृष्टिः इति ग० ।

(३) प्रत्यार्द्धीति ग० ।

(४) इतच्छूलोकाङ्गे क० घ० च० चिक्कितणुस्तकेषु च विद्यते ।

(५) यस्तेति क० ग० घ० छ० च० ।

(६) सर्वाण्णेतानिति ख० ।

(७) हौचमिति ग० ।

(८) सुचिति क० घ० च०, सुगन्धं तजनत् प्राप्तिरिति ख० ।

(९) कोश्चाविति क० घ० च० ।

(१०) शिकतश्चर्कराः इति ख०, सिकतश्चर्कराः इति ग० ।

(क) अ० १०, ५१, ६ । (ख) अ० १०, ५२, ६ ।

अस्मिन्पित्रज्ञ विविधं धातवो गैरिकादयः ॥७८॥
 एवमग्निश्च देवास्य स्फौर्महेऽदिति चिभिः ।
 समूदिर्षेऽपि परे लक्ष्मादैश्च स्फौर्तु तु तां सुते ॥७९॥
 विधुन्द्राणेऽमित्यसां स्फौर्याचक्रमसौ स्फौरतौ ।
 प्राणवच्चात्मवच्चापि स्फुतिरप्यच दृश्यते ॥८०॥
 इदं षष्ठ्यदेवे च द्वितीयेऽर्थमणो हुचः ॥८१॥
 प्रथमैक्ष्मी द्वितीयाग्नेयन्यथा तत्प्रोमदेवता ॥८२॥
 (४) जीवादृत्तिः सप्तव्योऽपि वर्ण यदि वा मनसः स्फौरः ।
 राजासमातिरैक्षाको ॥८३॥ रथप्रोष्टः ॥८४॥ पुरोहितान् ॥८५॥

(१) एष स्फौरः क० ग० घ० च० चिक्षितपुष्टक्षेषु ग पठितः ।

(२) गिरिसां लुतिरिति ख०, टचः इति ग० ।

(३) प्रथमा लैक्ष्मीयेक्ष्मी आर्तिज्यामपरन्तु यदिति क० घ० च० ।

(४) ख० चिक्षितपुष्टके जीवादृत्तिरिति स्फौरकात् प्राक्—

अपि स्फौरिति पितृनेतदार्तिव्यच्च षडुत्तरम् ।

स्फौरमास्त्वाग्नसंयुक्तं पक्षकामस्य मे पृष्ठयु ।

समोहाप्रवसंच्य शबूर्णां दभिहत्या तु ।

इति साङ्केतिक्षोकोऽधिकं पठितः ।

(५) सप्तव्योरिति पाठः साधुः परच तथादर्शनात् ।

(६) ऐत्याकुरिति क० घ० च० ।

(७) रथप्रोष्टः इति ख०, रथप्रोष्टानिति ग० ।

(क) ऋ० १०, ५१, १ । (ख) ऋ० १०, ५४, १ । (ग) ऋ० १०, ५५, ५ ।

(घ) १०, ५६, १ ।

व्युदस्य बन्धुप्रभृतीन् द्वैपादा ये चिमण्डले ।
 द्वौ किराताकुली॑ नाम ततो मायाविनौ दिजौ ॥८३॥
 असमातिः पुरोऽधन्त वरिष्ठौ तौ चि मन्यते ।
 तौ कपोतौ दिजौ भूत्वा गत्वा गौपायनान॒॑भि ॥८४॥
 मायावक्षाच्च योगच्च सुबन्धुमभिपेततुः ।
 स दुःखादभिघाताच्च सुमोह च पपात च ॥८५॥
 तौ ततोऽस्तासुमालुच्च॑ राजानमभिजग्नतुः ।
 ततः सुबन्धौ पतिते गतासौ भातरस्थयः ॥८६॥
 जेपुः खस्यथनं सर्वे ने॒॑ति गौपायनाः॒॑ सह ।
 मन॑स्त्वार्वत्यन्तोऽस्य॑ स्त्रून् य॒॑दिति तेऽथयुः ॥८७॥
 जेपुस्य भैषजार्थं यं प्रतारौ॑ति परन्ततः ।
 स्त्रूकस्तास्त्रूचस्त्रूच्च॑ निर्जन्तेरपनोदनः ॥८८॥

(१) किरातौ कुली इति ग० । कली इति क० घ० ऊ० च० ।

(२) गौपायनानिति घ० ।

(३) आसुप्येति ख० आलोचेति ग० ऊ० ।

(४) गौपायनाः इति ख० ग० ।

(५) चावर्णनं तस्येति ख० ।

(६) तचेति ख० ग० ।

(क) अ० १०, ५७, १ । (ख) अ० १०, ५७, ३ । (ग) अ० १०, ५८, १ ।

(घ) अ० १०, ५८, १ ।

चयः पादा मो खिं^(१)ति तु चौम्या नैर्ज्ञत उपमः ।
 चृक् चौम्या नैर्ज्ञती^(१) चैषा असुनीते^(२)कुतिः परा ॥८८॥
 हृचे^(३) लागुमतं पादमण्डं यास्तसु मन्यते ।
 भूद्यौः सोमश्च पूषा च सं पथा खस्तिरेव च ॥८०॥
 सुवन्ध्वोरेव ग्राण्यथैः पुग्ने^(४) इति तु खता^(५) ।
 दृष्टः श्र^(६)मिति रोदसीरैश्चोद्दर्शः स^(७)मित्यृचि ॥८१॥
 रपसो नाशनार्थं वै तुषुवुख्यथ रोदसी ।
 रप^(८)इत्यभिधानम् गदितं पापक्षच्छ्रथोः ॥८२॥
 चृमिरे^(९)ति चतस्रभिक्षत ऐच्छाकुमस्तवन् ।
 इश्चर्चचे^(१०)त्युचा चास्त चुलाश्चिषुराश्रिष्ठः^(११) ॥८३॥
 अगस्त्यस्ये^(१२)ति माता च तेषां तुष्टाव तं गृपम् ।
 स्तुतः च राजा सप्त्रीङ्कस्तसौ गौपायनामभि ॥८४॥

(१) निर्ज्ञतीति ख० ग० ।

(२) चृचौति ग० ।

(३) संस्कृतः इति ख० ।

(४) रतच्छोकार्द्धं ख० चिकितपुस्तके नेत्रते ।

(५) अ० १०, ५६, ४ । (६) अ० १०, ५६, ५ । (७) अ० १०, ५६, ७ ।

(८) अ० १०, ५६, ८ । (९) अ० १०, ५६, १० । (१०) अ० १०, ५६, १० ।

(११) अ० १०, ५६, १० । (१२) अ० १०, ५६, १० । (१३) अ० १०,

५६, १० । (१४) अ० १०, ५६, ५ । (१५) अ० १०, ५६, ५ ।

(१६) अ० १०, ५६, ५ ।

स्मरेनाथ सुव^(१) अग्नि दैपदेव यथाचिषु^(२) ।
 अग्निरित्यवौदेता^(३) नयमनः परैलस्मूल^(४) ॥८५॥
 सुबन्धुरस्य चैस्वाको^(५) मया गुप्तो इतार्थिना ।
 सुबन्धवे प्रदायास्मूल^(६) जीवेत्युक्ता च पावकः ॥८६॥
 सुतो गौपाथनैः प्रौतो जगाम चिदिवं प्रति ।
 अयं माते^(७) ति इष्टासे^(८) सुबन्धोरसुमाङ्गयन् ॥८७॥
 ग्ररीरमभिनिर्हित्य सुबन्धोः पतितं भुवि ।
 स्मरेषं जगुस्तास्य चेतसो धारणाय ते ॥८८॥
 सञ्चासुज्ञाय^(९) मित्यस्तां पृथक्पाणिभिरस्यृग्न् ।
 विद्विदं^(१०) वैश्वदेवानि द्वितीयेऽङ्गिरसां स्मृतिः^(११) ॥८९॥
 अग्न कर्म च सख्यस्त्र^(१२) इत्येष सह कीर्तयन् ।

(१) स्मरेनैषां सुवद्विति क० ग० घ० च० ।

(२) दैपदं यत्तदचिष्ठिति क० घ० च० ।

(३) देवानिति ग० ।

(४) परा असुरिति क० ग० घ० छ० च० ।

(५) सुबन्धोरस्य चैस्वाकोरिति क० ख० घ० च० ।

(६) असुरिति ख० ग० ।

(७) शेषेषेति ख० ।

(८) इत्यविरिति क० घ० च० ।

(९) सख्यावेति क० घ० च० ।

(क) अ० १०, ६०, ७ । (ख) अ० १०, ६०, १२ । (ग) अ० १,

६१, १ ।

सौति प्रनून^(१)मित्राद्याः सावर्णस्य मनोः स्फुतिः ॥१००॥
 तथैव चायुषोऽर्थाय देवान् सौत्यभ्यादृषिः ।
 सूचामाणं^(२)महिमूषु^(३) दच्छिन्ने^(४)यदितेः स्फुतिः ॥१०१॥
 पथ्याखलि खस्ति^(५) स्फुद्धिखस्तितो मरुतां स्फुतिः ।
 मारुतौमृचमन्त्राहेत्युक्तमाध्यर्थवेषु हि ॥१०२॥
 या गौ^(६)रिति तथैवास्तां स्फुतते मध्यमानुवाक् ।
 मित्राय मैत्रावरणी भुज्युमंहस^(७) आश्चिन्नी^(८) ॥१०३॥
 सौत्यापि च मनुं स्फुस्ति द्वृचे^(९) वाचस्य मध्यमां ।
 अथेमां^(१०) दे वार्हस्यत्ये भद्रा^(११) आग्नेयमात्रियः^(१२) ॥१०४॥
 यज्ञयोतिरमृतं ब्रह्म यद्योगस्तमुपाश्रुते ।
 तज्ज्ञानमभितुष्टाव सूक्ष्मेनाथ दृहस्तिः ॥१०५॥
 जीवनार्थं प्रयोगस्तु मन्त्राणां प्रतिषिधते ।
 वेदतत्त्वार्थविज्ञानं प्रायेणाच हि दृष्टते ॥१०६॥

(१) महिमूषीति ख० ।

(२) सौति प्रनूनमित्राद्याः इत्यादि मुज्युमंहस आश्चिन्नीत्यन्तपाठः क०
 घ० च० चिक्कितपुस्तकेषु च दृश्यते ।

(३) द्वृचे इति ग० ।

(४) आग्नेयमथाअथः इति क० घ० च०, रद्रा आग्नेयमाप्तियाः
 इति ख० ।

(क) क० १०, ६२, ८ । (ख) क० १०, ६३, १० । (ग) क० १०, ६४, ५ ।

(घ) क० १०, ६३, १५ । (ङ) क० १०, ६५, ६ । (च) क० १०, ६५, १२ ।

(ह) क० १०, ६७, १ । (ज) क० १०, ६६, १ ।

आशायाः केचिदित्याङ्गरच वाम्बिदुषां स्ववः ।
 यथाभिर्निव्यते^(१) लृग्मिः सूक्ष्मेन्याभिरनर्थवित् ॥१०७॥
 ये चैनामन्वयन्विन्दन्त विदांसं स्विषितां ग्रचीम्^(२) ।
 तथा च इभजद्यज्ञे तद्बोक्तं^(३) द्वतीयया ॥१०८॥
 प्रश्नस्यते दशम्यां^(४) तु विद्वानुन्नमया लृचा^(५) ।
 यज्ञे महर्लिंजामाह विनियोगस्त्र कर्मणाम् ॥१०९॥
 परे तु स्वयते चोक्ता अष्टौ^(६) चैवादितेः^(७) सुताः ।
 धातेन्द्रो वहणो भिजः अंशः सूर्योऽर्यमा भगः ॥११०॥
 ऐन्द्रेऽजनिष्ठाः^(८) सूक्ष्मे द्वे प्रस्त्रिः^(९) त्यच परन्तु यत् ।
 तच प्राच्यः प्रतीच्यस्त्र स्ववक्ष्यो दक्षिणास्त्र याः^(१०) ॥१११॥
 ताः सप्त सप्तकैवर्गैः संस्कृयन्ते प्रधानतः^(११) ।

(१) तथाहि निव्यते इति ख० ।

(२) विदांसंर्पिगता सतीमिति ख०, विदांसंर्पिगतां सतीमिति ग० ।

(३) उक्तः इति क० घ० च० ।

(४) दशम्येति ग० ।

(५) द्वचेति ख० ग० ।

(६) चास्य क्लाष्टौ चादितये इति क० घ० च० ।

(७) अनिष्ठाः इति क० घ० च० ।

(८) दक्षिणास्त्रवेति ख०, दक्षिणास्त्रयाः इति ग० ।

(९) दशकैवर्गमे संस्कृयन्ते दिभक्त्यः इति ग० ।

(क) अ० १०, ७२, ८ । (ख) अ० १०, ७५, १ ।

आद्यामा वो^(४) मारते दे अभ्युक्त^(५) इति स्तुते ॥ ११२ ॥
 अपश्च^(३)मिति आग्रेये य इमा^(६) वैश्वकर्णेषु ।
 मान्यते यस्तु^(७) इत्येते परं यनु भव ब्रते ॥ ११३ ॥
 तदाश्रीवार्द्धज्ञसं सौति विशाल् दिवौकसः ।
 परा^(८) कदा स आग्रेयं^(१) य^(९)दु^(३)दित्यष्टकं परम् ॥ ११४ ॥
 मैचावश्चूक्तचास्ति चतुर्थ्यश्चाशुपोत्तमा ।
 शाविची चैव सूर्या च शैव पल्ली विवस्तः ॥ ११५ ॥
 खुता दृष्टाकपायी^(१०)ति उषा इति च योच्यते^(११) ।
 उषा^(१२) श्वेषा^(१३) चिधात्मानं विभव्य प्रैति^(१४) गोपतिम् ॥ ११६ ॥
 उषा^(१५) पुरोदये भूला सूर्या मध्यन्दिने स्थिते ।
 भूला दृष्टाकपायी च दिनान्तेष्वनुकौर्तिनी^(१६) ॥ ११७ ॥

(१) आग्रेये इति क० ग० घ० च० ।

(२) च पूषा दृवितयोच्यते इति ख० ।

(३) रवेति क० ग० घ० च० ।

(४) अचेतौति ख० ।

(५) उषाः इति क० घ० च० ।

(६) दृष्टाकपायीति दिनान्तेष्व गच्छतौति ख० ।

(७) अ० १०, ७६, १ । (८) अ० १०, ७७, १ । (९) अ० १०, ७६, १ ।

(१०) अ० १०, ८१, १ । (११) अ० १०, ८२, १ । (१२) अ० १०, ८५, २६ ।

(१३) अ० १०, ८५, १४ । (१४) अ० १०, ८५, २१ । (१५) अ० १०, ८६, ११ ।

स्थासूर्यं तु सोमानां सौर्यादिच द्युगुच्छते ।
 पराभिस्त्रिमिष्ट्रिमि^(१) रुच्छते सोम चैषधः^(२) ॥ ११८ ॥
 विश्वसुप्तरा वासान्त्रक् चक्रमधमर्वति ।
 सूर्यादि भावद्वत्तनु रैभी^(३) व्यष्टाभिरुच्छते ॥ ११९ ॥
 य^(४) दशिनौ हृष्ट^(५) कौति सूर्य^(६) एवोन्नरार्वति ।
 सप्तदशी वैशदेवी सूर्याचक्रमधौ परा ॥ १२० ॥
 परस्तः प्रथमौ पादौ सौर्यौ चाक्रमधौ परौ ।
 अौर्जनाभो हृष्टे त्वस्त्रिष्ट्रिलौ मन्यते स्तुतौ ॥ १२१ ॥
 सूर्याचक्रमधौ तौ हि प्राणापानौ च तौ स्तुतौ ।
 अहोरात्रे^(७) च तावेव स्तातां तावेव रोदशी ॥ १२२ ॥
 अश्रुवाते हि तौ सोकाङ्गयोनिषा च रसेन च ।
 पृथक् पृथग्ने चरतु^(८) दक्षिणोन्नरेण च ॥ १२३ ॥

---

(१) त्वजेति ख० ।

(२) सौर्यधिरिति ग० ।

(३) शुष्ट इति ग० ।

(४) सूर्यमिति पाठः साधुः ।

(५) अहोरात्राविति ख० ।

(६) तौ चरतः इति पाठः सङ्कृतः । चेरतुरिति ग० ।

(७) अ० १०, च०, ६ । (८) अ० १०, च०, १४ ।

(१) सुकिंशुक^(३) भिति लर्णा स्त्र्यामारोहतीं पतिम् ।
 सौति विश्वावसुष्वै द्वे^(१) गन्धर्वसुन्नरे ॥ १२४ ॥
 अनुचरा^(४) इत्यनया थौ तौ^(२) सौतीर दम्पती ।
 गदान् प्रपद्यमानान्तु पराभिः पश्चभिर्बधूम् ॥ १२५ ॥
 वासवस्य वधूमास्त्र वरदानं प्रशस्ते ।
 ततस्मिभिर्विरागस्य यद्व्यज्ञ^(५) इति वाससः ॥ १२६ ॥
 तथुक्तया तथा स्त्रीं निद्रिते पश्युरेव च ।
 अगुच्चरा हतीयस्त्र विभवे सति वाससः ॥ १२७ ॥
 अन्यत्र मैथुनाङ्गतुर्हरणं प्रतिष्ठिते ।

(१) ख० चिकित्पुष्टके सुकिंशुकभिति लोकात् प्राद्,—
 स्त्र्यः सरति भूतेषु स्वीरः पतितानि वा ।
 सुइयत्वापात्वेषु सर्वकार्याणि च वदत् ।
 चाद इवति वाचा य आवगिक्तुमुच्यते ।
 वसेष्वचे समेवानि निर्मितेऽथ चन्द्रमोः ॥
 इत्यधिकपाठोऽस्मि ।

(२) द्वृते इति ग० ।

(३) यावै इति ख० ।

(४) यद्व्यज्ञ वाससः इत्यादि अगुच्चरा हतीयस्येतत्पाठः क० ग०
 च० च० चिकित्पुष्टकेषु न विद्यते ।

(क) क० १०, ८४, २० । (ख) क० १०, ८५, २५ । (ग) क० १०,
 ८५, १० ।

वे(४) यजमाणिनौं स्तौति हृषे(५)मा परिपन्थिनः ॥१२८॥
 अष्टमे व(६)दिति लाह यादृग्वाधूथमर्हति ।
 आग्रास्ते(७) सैव विविधं ज्ञातिभ्यातुग्रासनम्(८) ॥१२९॥
 वद्वा स्त्री भावद्वन्निः(९)स्य परथा लच कर्यते ।
 पराभिराशीश्वाग्रासे पृथक् ताभ्यः सहेव च । ॥१३०॥
 मन्त्रा वैवाहिका स्त्रोते निगद्यन्ते नृणामपि ।
 आर्जिष्या यजमानास्य यथारूपं विशेषतः ॥१३१॥
 प्रत्युचं प्रतिकीर्त्यन्ते देवतास्तेऽयासु याः(१०) ।

(१) हृषे इति ग० ।

(२) आग्रास्तीति व० ग० घ० च० ।

(३) ज्ञानिमित्यातुवासनमिति ख० ।

(४) भावद्वन्निरिति व० घ० च० ।

(५) ख० चिङ्गितपुरुषो, पराभिराशीराश्वासे इत्यादि देवतास्तेऽयासु
 याः इत्यनपाठो न विद्यते । तच अस्मिन् खण्डे,
 गृभ्यासि(ग)तरिवायोहस्तगृह्ण धनमाश्रिष्टः ।
 आश्वासे परयात्स्याः संयोगार्थात्स्तथाश्रिष्टः ।
 पराभिराश्रिष्टः श्वासे पृथक् ताभां सह इचित् ।
 अवोरे(घ)ति इचि तस्याः स(घ)मित्येति दयोर्दयोः ।
 आगा प्रजापतेः प्रैमानस्य(च) यथारूपं विशेषतः ।
 प्रत्युचं कीर्त्यते देवता तेषु भावद्वन्नतः ।
 इति पाठो वर्तते ।

(क) अ० १०, ८५, ११ । (ख) अ० १०, ८५, १५ । (ग) अ० १०, ८५, १६ ।

(घ) अ० १०, ८५, ४४ । (ड) अ० १०, ८५, ४६ । (च) अ० १०, ८५, ४७ ।

वदेतां^(१) देवता तासु नरागंकीर्वदेत वा ॥२३२॥
 उषसः सर्वथा चैता भावदृष्टं प्रचक्षते ।
 सर्वथा एह सूक्ष्मेऽग्निल् पादसैवाच खल्पते ॥२३३॥
 वि हि^(२) वार्षाकपं सूक्ष्ममसौ तु^(३) कपिष्ठो वृषा ।
 इदः प्रजापतिचैव विश्वसादिद्ध उत्तरः^(४) ॥२३४॥
 रचोहणा^(५)दि चाग्रेयं^(६) चीन् सौत्यग्नीन् परं इविः^(७) ।
 इमस्तु मध्यमसैव असौ वैशानरस्तु यः ॥२३५॥
 इदं^(८) पुरुषसूक्ष्म^(९)सूक्ष्म^(१०) अन्यथा पुरुषस्तु तु ।
 यथैनमभजन् साधा^(११) यज्ञार्थं सौर्यं^(१२) उच्यते ॥२३६॥
 आपानमन्यु^(१३)रित्यस्ता^(१४) स्तुतः सोमस्तु^(१५) दृश्यते ।

(१) वदेतामिति ख० ग० ।

(२) शौति ग० ।

(३) वाग्रेयमिति क० घ० च० ।

(४) तथैन्नात्मौरुरवं सूक्ष्ममिति ख० ।

(५) याप्येति ख० ।

(६) सार्थं इति ख० ।

(७) इत्वेतामिति ख० ।

(८) अचेति ख० ग० ।

(९) ऋ० १०, ए८, १। (ख) ऋ० १०, ए८, ५। (ग) ऋ० १०, ए७, १।

(घ) ऋ० १०, ए८, १। (ङ) ऋ० १०, ए८, १०। (च) ऋ० १०, ए०, १।

(इ) ऋ० १०, ए८, ५।

साक्षोक्तात्माहर्चर्यादा खयते सोम एव वा ॥१२७॥
 निपातभाजं सोमस्य अस्ति रथौतरोऽग्रवीत् ।
 ऐन्द्रो शेष निपातस्तु^(१) स्तुतोऽग्निरखणे^(२)सः ॥१२८॥
 यज्ञस्य वो^(३) वैश्वदेवे प्रैत^(४) इत्युपरल्पु यत् ।
 तत्त्वार्थुदद्धु यावाणं मूर्त्तिमन्तमिवार्थति ॥१२९॥
 पुरुषवस्ति राजर्षवप्सरास्त्रवंगी पुरा ।
 न्यवधृत् संविदद्वृत्वा तस्मिन् धर्मस्वचार च ॥१३०॥
 तथा तस्य च संवाद^(५)मस्यूयन् पाकशासनः ।
 पैतामहस्तानुरागमिन्द्रवचापि^(६) तस्य तु ॥१३१॥
 स तयोस्तु वियोगार्थं^(७) पार्श्वस्थं वज्रमन्तवीत् ।
 प्रीतिम्भिन्नद्यनयो^(८)र्वज्ञ मम चेदिष्टसि प्रियम् ॥१३२॥
 तथेत्युक्ता तयोः प्रीतिं वज्रो भिदति^(९) मायथा ।
 तत्तद्या विहीनस्तु चतारोक्तानवकृपः ॥१३३॥

(१) ऐन्द्रेषु हि निपातोऽचेति क० ग० घ० च० ।

(२) वदखेन सः इति ख० ।

(३) संवादमिति क० घ० च० ।

(४) चानुरागांत्विन्द्रवर्चापौति क० ख० घ० च० ।

(५) विभागार्थमिति क० घ० च० ।

(६) प्रीतिम्भिद तयोरिति ग० ।

(७) मित्तीति साधु ।

(क) क० १०, ६२, १ । (ख) क० १०, ६४, १ ।

एरन् सरवि षोडशदभिरुपामिवोर्बग्नीम् ।
 सखौभिरभिरुपाभिः पञ्चभिः पार्श्वतो वृताम्^(१) ॥१ ४ ४॥
 तामाह पुनरेहौति नेति वा लब्रवौकृपम् ।
 तामुपाङ्गयत प्रीत्या दुःखात्या लब्रवौकृपम् ॥१ ४ ५॥
 अप्राप्याहं लयादेह स्वर्गं प्राप्यसि मां पुनः ।
 आङ्गानं प्रति चाख्यान^(२)भितरेतरयोरिदम् ॥१ ४ ६॥
 संवादं भन्यते चास्त्र इतिशाशन्तु ग्रौलकः ।
 हय^(३) इति परमैश्चं प्रते^(४)या ^(५)ओषधीस्तवः ॥१ ४ ७॥
 आर्द्धिषेणसु देवापिः कौरव्यस्त्रैव शन्तनुः^(६) ।
 भारतरौ^(७) कुरुपु लेतौ राजपुत्रौ वभूवतुः ॥१ ४ ८॥
 व्येष्टस्योसु देवापिः कनौयांस्त्रैव शन्तनुः ।
 लग्दोषी राजपुत्रसु^(८) ऋषिषेणसुतो^(९)भवत् ॥१ ४ ९॥

(१) वृतां चतुर्छभिः खतः इति ख० ।

(२) आख्यातभिति व० ग० घ० च० ।

(३) कनौयांस्त्रैव शन्तनुरिति ख० ।

(४) भारताविति व० ग० घ० च० ।

(५) लग्दोषिष्ठो राजपुत्रः इति व० घ० च० ।

(६) आर्द्धिषेणसुतः इति ग० ।

(क) अ० १०, ६५, १ । (ख) अ० १०, ६६, १ । (ग) अ० १०,
६०, १ ।

राज्येण अन्दधामासुः^(१) प्रजाः स्वर्गं गते गुरौ ।
स मुद्भर्तमिव धात्वा प्रजासाः प्रत्यभाषत ॥ १५० ॥

इति दृष्टिवतायां सप्तमोऽथायः ।

(१) अन्दयेयुक्तु राज्यमिति क० घ० च० ।

अथाष्टमोऽध्यायः ।

—००—

न राज्यमहर्षमि गृपतिर्वैऽसु ग्रन्थुः ।
 तथेत्युक्ताभिष्मिंसाः प्रजा राज्याय ग्रन्थुम् ॥१॥
 ततोऽभिषिक्ते कौरवे वनन्देवापिराविश्वत् ।
 न ववर्णय पर्जन्यस्तस्मिन्नाहे ग्रन्तं समाः ॥२॥
 ततोऽभ्यगच्छदेवापिं प्रजाभिः सह ग्रन्थुः ।
 प्रसादयामास चैनं तस्मिन् धर्मव्यतिकर्मे ॥३॥
 गिशिष्ठ(१) चैनं राज्येन(२) प्रजाभिः सहितसदा ।
 तसुवाचाय देवापिः प्रक्षं प्राञ्छस्तस्मिन्नितम्(३) ॥४॥
 न राज्यमहर्षमि त्वं दोषोपहतेन्द्रियः ।
 याजयिष्यामि ते राज्य दृष्टिकामेव्यथा खयम् ॥५॥
 ततस्मन्तु पुरोऽधर्म आर्लिङ्याय स ग्रन्थुः ।
 स चास्य चक्रे कर्माणि(४) वार्षिकाणि यथाविधि ॥६॥

(१) सिष्वेष्वेति पाठः समीक्षीयः ।

(२) राज्ये त्विति पाठः साध्योदात् । चैव राज्येष्वेति क्ष० च० च० ।

(३) प्रवक्षु प्राञ्छिः स्थितः इति क० च० च०, प्रक्षन्तु प्राञ्छिस्थित-
मिति ग०, प्रवक्षं प्राञ्छिस्थितमिति पुस्तकान्तरम् ।

(४) चक्रार सोऽस्य कर्माणोति ख० ।

इत्यते प्रती^(३)त्युग्मिरोजे चैव^(१) इत्यतिम् ।
द्वितीययास्य सूक्ष्म बोधिते जातवेदसा ॥७॥
आस्ये ते शुभति^(२) वाचं दधामि शुचि देवताः^(४) ।
इति^(५) सोऽस्मै ददौ प्रौतो वाचं देवौ^(६) तथा च सः ॥८॥
स्वग्मित्यतस्थभर्देवान् अगौ वृक्षर्थमेव तु ।
अग्निभ्य सूक्ष्मशेषण क^(७)मैत्रं सूक्ष्मसुत्तरम् ॥९॥
इन्द्रदृष्टे^(८)ति विशेषामु^(९)हित्युलिकस्तुतिः परम् ।
शक्तिप्रकाशने तेषां^(१०) विनियोगोऽन् कौर्यते ॥१०॥
ग्रे^(११)तीतिहाससूक्ष्मन्^(१२) मन्यते शाकटायनः ।

---

(१) प्रतीत्येतदीजे चैवेति क० घ० च० ।

(२) अस्येति दिमतिरिति ख० ।

(३) द्वितीययास्य सूक्ष्मशेषादि दधामि शुचि देवताः इत्यन्तपादः क०
ग० घ० च० च० चिङ्गितपुस्तकेषु गापन्नात ।

(४) ततः इति क० ग० घ० च० च० ।

(५) वाचन्देवौमिति क० ग० घ० च० च० ।

(६) शक्तिप्रकाशने नैवामिति ख० ख० ग० घ० च० च० ।

(७) इतिहासं प्रैति सूक्ष्ममिति ख०, सेतिहासं प्रैति सूक्ष्ममिति पुस्तका-
न्तरम् ।

---

(८) अ० १०, ६८, १ । (ख) अ० १०, ६६, १ । (ग) अ० १०,
१००, १ । (घ) अ० १०, १०१, १ । (ङ) अ० १०, १०२, १ ।

थाखेन्द्रौ घन^(१) मैन्द्रं वा वैश्वदेवन् ग्रौनकः ॥ १ १ ॥
 आजावनेन^(२) भार्यास्त्र^(३) इन्द्रायोमौ तु सुद्गलः ।
 अजयदृष्टभं^(४) युक्ता ऐश्वर्य द्रुष्टं रचे ॥ १ २ ॥
 युधन् संखे अयं प्रेषुरैश्चो^(५) प्रतिरथं जगौ^(६) ।
 आशु^(७) रैक्रमधादेवी अमीषा^(८) मित्युचि सुना ॥ १ ३ ॥
 अतुर्थौ वार्हस्यत्या स्थादावल^(९) प्रसहामिति^(१०) ।
 हुचे च^(११) महतः प्रेषति ग्रव्यंति परं भन्तु यन् ॥ १ ४ ॥
 तचानिरक्षादावृगेका सूर्यमर्वति ।
 घर्मपरा^(१२) शतसंसु भवितारमभौ^(१३) ति धा ॥ १ ५ ॥
 सूक्ष्मेषस्य परूपः सूर्याचक्रमसौ सह ।

(१) पर्णमिति ख०, घबमिति ध० च० ।

(२) आजावने त्विति ख०, आणीवगन्त्विति पुस्तकान्तरम् ।

(३) भार्यास्त्र इति ख० गायत्र्येति पुस्तकान्तरम् ।

(४) दृष्टमिति क० ख० ध० ।

(५) इक्षः इति पाठः सर्वतः ।

(६) एतकूकार्द्धं क० ग० ध० च० चिङ्गितपुस्तकेषु नैक्यते ।

(७) एतकूकार्द्धं क० ग० ध० च० चिङ्गितं पुस्तकेषु नौपलभ्यते ।

(८) दृचस्त्रिति ख०, दृचे त्विति ग० ।

(९) घर्मपरा इति ख० ग० ।

(क) क० १०, १०६, १ । (ख) क० १०, १०६, १६ । (ग) क० १०, १०६, ५ ।

(घ) क० १०, १०६, १५ । (ঙ) क० १०, १०६, ७ ।

तुष्टावेऽमधावी^(३) नि अष्टकोऽस्मात् परेष्ठ^(१) तु ॥ १६ ॥
 कौदृः कदा वसोः^(४) सूक्ष्मं दुर्मिचो नाम नामतः ।
 सुमित्र इति नामास्त्र^(१) गुणार्थमितरं पदम् ॥ १७ ॥
 भूतांश्च प्रजाकामः कर्माण्यि छतवार् पुरा ।
 न हि लेभे प्रजाः कास्तिकाश्वपो सुनिष्ठत्तमः ॥ १८ ॥
 उवाच भाष्या भूतांश्चं सुतानिष्ठायि यावतः ।
 तावतो अनयिथानि देवता इच्छस्तु हि ॥ १९ ॥
 तमभ्युक्तु सम्भाण्यि इच्छानि सुतिकाम्यथा ।
 तान्वेष्याथ तत्त्वे^(५) नासत्यौ सूक्ष्मभागिनौ ॥ २० ॥
 तदेतदन्ततो भावादाश्विनं सूक्ष्मसुच्छते ।
 न चास्मिन्देवतास्मिन्नं प्रायेणाच हि दृश्यते ॥ २१ ॥
 सूक्ष्मेन तु परेषाच ऋष्माविर^(६) भूदिति ।
 आत्मानमेव तुष्टाव प्राजापत्याथ^(७) द्विष्णा^(८) ॥ २२ ॥
 दाहृनच सुतानेके द्विष्णानां वदन्ति तु ।
 दाहृलाइचिष्णानास्त्र भोजास्तसूभिः सुताः ॥ २३ ॥

(१) अष्टकः परमेष्ठेति क० घ० च० ।

(२) सुमित्रस्यैव नाम स्यादिवि क० घ० च० ।

(३) सत्त्वे इति ख० ।

(४) अर्थेति ख० ।

(५) अ० १०, २०४, १ । (६) अ० १०, १०५, १ । (७) अ० १०, १०७, १ ।

(८) अ० १०, १०७, ५ ।

असुराः पण्डी नाम रक्षापारनिवासिनः^(१) ।
 गासेऽपजहुरिक्षस्य न्यगूहंस्तु^(२) प्रथवतः ॥२४॥
 हृष्णतिक्षाथापश्चहेन्नाय ग्रंथं च ।
 प्राहिष्ठोपत्तच दूतीनु^(३) सरमां पाकद्वासनः ॥२५॥
 किं^(४)मित्यचायुजाभिसर्वा प्रश्नः पण्डीऽसुराः ।
 कुतः कस्याचि कस्याचि किं वा कार्यमिहास्ति ते ॥२६॥
 अथाब्रवीन्तां सरमा दूतैऽन्ती विचराम्यइम् ।
 युग्मान् प्रजासाम्बिक्षमी^(५) ऐश्वर्गस्त्रैव पृष्ठति ॥२७॥
 विदिलेश्वस्य दूतीनामसुराः पापचेतसः ।
 उपुर्मां सरमे गास्त्रमिहास्ताकं स्त्रया भव ॥२८॥
 स्त्रमस्य चान्यथा चक्षु^(६) युग्माभिस्त्रेव भवद्वः ।
 साब्रवीक्षाह^(७)भिक्षामि स्त्रम्भलं वा धनानि वा ॥२९॥
 पिवेयं^(८) तु पयसासां गवां चास्त्रा निगूहय ।
 असुरासां तथेत्युक्ता तदाजहुः पयसतः ॥३०॥

(१) सिन्धुपारनिवासिनः इति स्त्र० ।

(२) निगूहस्येति क० घ० च० ।

(३) दूलेऽयेति ख० ग० ।

(४) विष्य वः सम्भा इति क० घ० च० ।

(५) स्त्रस्यान्तपश्चर्वेति क० घ० च० ।

(६) पिवामीति क० घ० च० ।

(७) क० १०, १०८, १ । (८) क० १०, १०८, १० ।

शा स्वभावाच्च सौख्याच्च पीत्वा तत्^(१) पय शासुरम् ।
 वरं^(२) संवननं दद्यं वस्त्रपुष्टिकरं ततः ॥ ३ १ ॥
 ग्रतयोजनविक्षारामतरत्तां रक्षा पुणः ।
 यस्ताः पारेऽपरे तेषां पुरमाशौच दुर्ज्यम् ॥ ३ २ ॥
 पप्रच्छेन्द्रस्य उर्मा कचिङ्ग्राह इष्टवत्यस्मि ।
 शा नेति प्रत्युधाचेच्चं प्रभावादासुरस्य हि^(३) ॥ ३ ३ ॥
 तां अघान तदा कुद्धु उद्दिरन्ती पथस्ततः ।
 अगाम शा भयोदिग्गा मुनरेव पणीन् प्रति ॥ ३ ४ ॥
 पथस्तस्य पद्धत्या रथेन इरिवाहनः ।
 गत्वा अघान च पणीन् गायं ताः पुनरावरत् ॥ ३ ५ ॥
 तेऽवदम्^(४) वैश्वदेवन्तु जामदग्न्यस्ताथाप्रियः^(५) ।

(१) चेति क० घ० घ० ।

(२) पयः इति ग० ।

(३) लिति क० ग० घ० घ० ।

(४) ख० चिङ्गितपृष्ठके एतच्छुक्षाकाञ्चं न विद्यते । तत्र अस्मिन् अर्लै,
 ते च तं वैश्वदेवं स्थाव ब्रह्मस्ताथा शुज्जर्जगौ ।
 यामदग्निभिङ्गाज्यो प्रियमृतामतः परं ।
 ब्रजन्त युग्मय् सर्वे वैरूपालं चिभिः परैः ।
 इति पाठो वर्तते ।

(५) क० १०, १०६, १ ।

युगपदे प्रजन्मं तं^(१) वैरुपा चक्रयस्याः ॥ ३ ६ ॥
 इत्रं प्रति जगुः स्मौः पणीन् प्रतिजिगीषिणम्^(२) ।
 वैश्वदेवं परं स्फुरं घर्ष्य^(३) त्येकेच तु स्फुरान् ॥ ३ ७ ॥
 देवानिक्रं च मन्यमो चक्रदांस्यग्निं^(४) च मध्यमम् ।
 आग्रेयं चिच^(५) इत्येतत्त्वगादर्पिरुपस्तुतः ॥ ३ ८ ॥
 पिष्टे^(६) इत्रं स्तौति ने^(७) त्यजं रक्षोप्त्राग्रेयमुत्तरम्^(८) ।
 इति वै^(९) तावदैश्च त^(१०)दास्याः षष्ठ्या गिपातिताः^(११) ॥ ३ ९ ॥
 प्रजापत्यमथाग्रेयं वैन्यमित्यल्पूर्वज्ञः ।
 वहणेश्वराग्निसोमाना^(१२) मिमं ग^(१३) इति संस्तुतिः^(१४) ॥ ३ १० ॥
 अतस्यस्तत्र स्फुरादावग्निरात्मस्ववं जगौ ।
 स्तुतः सोमस्तु षष्ठ्या च नवम्या^(१५) च पदैस्त्रिमिः ॥ ३ ११ ॥

(१) ब्रतं तन्विरात ऋ० च० च० ।

(२) प्रतिमनीषिणः इति ख० ।

(३) चक्रदांस्यमिति ख० ।

(४) आग्रेयम् परं तसः इति ऋ० च० च० ।

(५) वैष्णवं संस्तुतः इति ख० ।

(६) सोमादिवरुद्धानान्विति ऋ० च० च० ।

(७) संस्तवः इति ख० ग० ।

(८) नवम्यामिति ख०, नवम्येति ग० ।

(९) ऋ० १०, ११४, १ । (ख) ऋ० १०, ११५, १ । (ग) ऋ० १०, ११६, १ । (घ) ऋ० १०, ११७, १ । (इ) ऋ० १०, ११६, १ ।
 (च) ऋ० १०, १२०, १ । (ऋ) ऋ० १०, १२४, १ ।

वाद्यस्त्रितरासित्तु^(१) इन्द्र^(२)मेवोन्मं पदम्^(३) ।
 अहं^(४) वाक्सूक्तमर्थम् शो मिष्टस वस्त्रस च ॥ ४२ ॥
 न तं^(५) राज्ञाः परं सूक्तं वैश्वदेवं मने^(६)ति यत् ।
 नमस्ते वैचुतं सूक्तं लाग्नीर्वादः परम् तत्^(७) ॥ ४३ ॥
 याहृस्ययन्ति नोडरथः छत्या^(८) नाग्नमात्मनः^(९) ।
 हिरण्यस्त्रितरापुष्यं नास^(१०)घ^(११)त्परमेष्ठिनः ॥ ४४ ॥
 वदन्ति भावद्वत्तं तद्यो यज्ञ^(१२) इति चोन्मरम्^(१३) ।
 अपै^(१४)द्वमच लाशिन्दौ चतुर्वौ पञ्चमौ स्तुते^(१५) ॥ ४५ ॥
 मैचावद्यमीजानं^(१६) प्रथमायाद्यचि सुता^(१७) ।
 अर्धर्वं द्यौस्य भूमि^(१८)स्य आशिना चोन्मरे ततः^(१९) ॥ ४६ ॥

(१) क्षेति ग० ।

(२) उत्तमो जगादिति ग० ।

(३) यदिति ख० ।

(४) छत्यामिति ग० ।

(५) नतिं छत्या दैवतमुच्चते इति ख० ।

(६) नेति यदिति क० घ० च० ।

(७) उत्तरन्तस्त्वा चैव तदिति क० घ० च० ।

(८) च येति ख० ।

(९) सुताः इति ख० ग० ।

(१०) पञ्चेति ख० ।

(११) आशिनौ चोन्मरे ततः इति च० ग० घ० च०, उत्तरेण त्विति ख० ।

(क) क० १०, १२४, ६ । (ख) क० १०, १२५, १ । (ग) क० १०, १२६, १ । (घ) क० १०, १२८, १ । (छ) क० १०, १२९, १ । (उ) क० १०, १३०, १ । (ऋ) क० १०, १३१, १ । (ऋ) क० १०, १३२, १ ।

प्रोक्ष्यै^(क) अं वैश्वदेव्युक् तु न किर्देवा मिनीमसि^(ख) ।

एस्मिन् वृच^(ग) इति लस्मिन् शुक्षाने स्त्रयते अमः ॥ ४७ ॥

केष्मग्निं^(घ) केशिनः सूक्ष्मं शुत देवाः^(घ) परम्परु यत् ।

देवानामन्त्र वाद्या स्वादायव्यस्तृच उत्तरः^(१) ॥ ४८ ॥

चायनां^(घ) वैश्वदेव्युक् तु शेषस्त्रद्वेवतः परः^(१) ।

स्थादै त^(१) द्विश्वभैषव्यं रपसो वा विनाशनम्^(१) ॥ ४९ ॥

भूमिलाङ्गा परं सूक्ष्मं तवै^(घ) अं सूक्ष्मसुप्तरम् ।

सूर्यरम्भिः^(ज) रिति लस्मिन् सावित्रः प्रथमसूचः ॥ ५० ॥

आत्मा शुतः परोच^(क) स्तु गव्यवर्णेणोन्नरे हृते ।

रक्षो वैष^(१) निपातेन अथ वा सूर्य उच्यते ॥ ५१ ॥

सूक्ष्मेऽस्मिन् देवतास्तिस्त्र एता एव प्रकौर्भिताः ।

आग्रेयं त्वग्ने^(ख) तवे तु अग्ने अच्छेऽति यत्पराम्^(१) ॥ ५२ ॥

(१) स्वगाद्या तत्र देवानां वाते देवस्त्रः परः इति ख० ।

(२) शूतः ख० ।

(३) स्यादेतदिति ग० ।

(४) रपसस्वापनोदगमिति ख० ।

(५) परोच्चमिति ख० ।

(६) चेवेति ख० ।

(७) एष स्त्रोऽक्षः क० ग० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) क० १०, १३६, १ । (ख) क० १०, १३४, ७ । (ग) क० १०, १३५, १ ।

(घ) क० १०, १३६, १ । (घ) क० १०, १३७, १ । (च) क० १०, १३७, ५ ।

(छ) क० १०, १३८, १ । (ज) क० १०, १३६, १ । (झ) क० १०, १३०, १ ।

(अ) क० १०, १३१, १ ।

आग्रेयं वैशदेवज्ञ अथ^(३)मित्यच तु द्वृष्टाः^(१) ।
 श्राङ्गांश्चलार चक्षयो अग्निमार्चन् पृथक् पृथक् ॥५.३॥
 आश्विनं त्वस्त्रिं^(४)दिव्येतदय^(५)मैश्चं ततः परम् ।
 इमां स्त्रामी^(६)ति सूक्तमिश्राणी यत्क्षयं जगौ ॥५.४॥
 तदौपनिषदं सूक्तं भाववृत्तं प्रचक्षते ।
 (१) अरस्थानी^(७)त्वरस्थान्याः स्तुतिरैष्टे तदुच्चरे ॥५.५॥
 सावित्रं सविता अन्तैः^(८) समिद्दृश्यित् समिध्यसे^(९) ।
 आग्रेयं अद्वयां^(१०) आद्वं मेधासूक्तमतः परम् ॥५.६॥
 आग्रेयमाचुरित्यस्त्राच्छास^(११) ऐष्टे ततः परे ।
 शोभ एकेभ्य^(१२) इत्येतद्वावृत्तं प्रचक्षते^(१३) ॥५.७॥

(१) द्वृष्टाः इति ग० ।

(२) ख० चिक्षितपुस्तके अरण्यानीति स्त्रीकाव् प्राक्, उत्तरानपर्षी
 पाठान्तु स्तौति स्त्रै मैश्चायधिम् । पतिसंबन्धीं त्वं पात्माः सप-
 भ्रापनोदिकाम् । इत्यधिकं पठितम् ।

(३) वदन्ति त्विति ख० ।

(ख) अ० १०, १४२, १ । (ख) अ० १०, १४३, १ । (ग) अ० १०, १४४, १ ।

(घ) अ० १०, १४५, १ । (छ) अ० १०, १४६, १ । (च) अ० १०, १४७, १ ।

(इ) अ० १०, १५०, १ । (ज) अ० १०, १५१, १ । (झ) अ० १०, १५२, १ ।

(अ) अ० १०, १५४, १ ।

श्रीनको वैश्वदेवन् मन्यते श्राकटायनः ।
 स्मरेऽस्मिन् देवतास्तिष्ठ एता एव प्रकौर्तिता^(१) ॥५८॥
 यदरायी^(२) त्यजस्तोऽनं तत्र चत्तो^(३) इति हुचे ।
 प्राधान्यादा निपातादा स्वयते ब्रह्मणस्तिः ॥५९॥
 इच्छैव य^(४) दिव्यसां विश्वेदेवाः परौ^(५) त्युचि ।
 आग्नेयं चाग्नि^(६) भित्येतदैश्वदेवभिमा तु कम्^(७) ॥६०॥
 इच्छः प्राधान्यतस्त्वच^(८) विश्वेदेवैः सह सुतः ।
 आदित्यैश्व भृहस्त्रिश्व तथारुपं हि हृष्टते ॥६१॥
 स्तर्यो न^(९) इति सौर्यन् यज्ञेतदुदसा^(१०) विति ।
 पौसोमी खान् गुणांस्त्वच सपल्लीनां प्रशंसति ॥६२॥
 ऐच्छ्रं^(११) तौत्रस्य^(१२) सुध्वामित्य^(१३) भैषज्यं यज्ञानाशनम् ।
 राजयज्ञाहनं स्त्रां प्राजापत्यं तदुच्चते ॥६३॥
 ऐच्छ्राग्नं मन्यते याख एके लिङ्गोक्तदैवतम् ।

(१) श्रीनको वैश्वदेवनिष्ठत्वादि एता एव प्रकौर्तिता इत्यन्तपाठः क०
 ग० घ० च० चिकित्पुस्तकेषु नेच्छते ।

(२) त्वयिमिति ख० ।

(३) प्रधानतो वाचेति ख० ।

(४) इच्छमिति ख० ।

(क) अ० १०, १५५, १ । (ख) अ० १०, १५५, २ । (ग) अ० १०, १५५, ४ ।

(घ) अ० १०, १५५, ५ । (ड) अ० १०, १५५, ९ । (च) अ० १०, २५७, १ ।

(छ) अ० १, १५८, १ । (ज) अ० १०, १५६, ९ । (झ) अ० १०, १६०, १ ।

(ञ) अ० १०, १६१, १ ।

गर्भसंखवसंयुक्तं^(१) अवेतद्ग्रन्थाणे^(२)ति तु ॥६ ४॥
 स्ववतामपि गर्भाणां दृष्टन्तदत्तुमन्तरणम् ।
 वैन्यन्तु वेनस्तपश्च^(३) दच्चीभ्यां^(४) यज्ञानाश्वनम् ॥६ ५॥
 दुःखप्रप्नमपेहो^(५)ति निपातीश्चोऽग्निरेव तु ।
 आशीदृष्टिः^(६)दीर्घतपाः^(७) कपोतो नाम नैर्ज्वर्तः ॥६ ६॥
 चक्रे^(८)कपोतस्तस्याव्यामग्निधाने पदक्षिणा ।
 स त^(९)मात्रमहितैर्वाक्यैः कपोतं स्तुतवानुष्ठिः^(१०) ॥६ ७॥
 देवा^(११)दृति तु स्फुलेन प्रायस्तित्तार्थमुच्यते ।
 स्वधं भं मा^(१२) सप्तक्षमं येनेदमिति मानसम् ॥६ ८॥
 तुभ्ये^(१३)त्यूषी ददृश्तुरैश्च गाथिनभार्गवौ ।
 वरुणो विधातानुमतिर्धाता सोमो ऋग्स्तिः ॥६ ९॥
 षड्डेता देवतास्त्वच दृतौयायामृचि स्तुताः ।
 वातस्य^(१४)ति परेणास्त्रौदनिलं पितरं स्वकम् ॥७ ०॥

(१) रक्षोप्नामेयमित्युक्तमिति ख० ग० ।

(२) अपश्चिदित्यर्थं पश्चिदित्यार्थः । भावदृतं परस्पैवमिति ख० ।

(३) आशीविषः इति ख० ।

(४) दीपतपाः इति क० घ० च० ।

(५) अकरोदिति क० घ० च० ।

(६) शतमिति ख०, सुतमिति ग० ।

(७) कपोतो नैर्ज्वर्तस्तदेति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० १०, १६२, १ । (ख) ऋ० ६०, १६३, १ । (ग) ऋ० १०, १६४, १ ।

(घ) ऋ० १०, १६५, १ । (छ) ऋ० १०, १६६, १ । (च) ऋ० १०, १६७, १ ।

(इ) ऋ० १०, १६८, १ ।

मयो भू^(१)रिति यस्तुक्षमपश्चक्षवर^(१) च्छिः ।
 मानारूपाः पश्चिम्न्यो गावसत्र तु संस्कृताः ॥७ १॥
 विभाट्^(२) सौर्यन्वग्न्य^(३)मैक्षम्बायाही^(४)त्युषसः सुतिः ।
 आ ला^(५)राज्ञेऽभिविकाय^(६)दे स्त्रौ चासुमन्त्रणे ॥७ २॥
 प्रव^(७)दत्युच्चरं यावॄणं ददर्श सुतिमार्बुद्धिः^(८) ।
 यततः^(९) परमाग्नेयं तचार्भव्यृक् प्रसूनवः^(१०) ॥७ ३॥
 च्छविर्जगौ पतञ्जस्तु पतञ्ज^(११)भिति यत्परम् ।
 तस्मौर्यमेके मन्यन्ते मायाभेदं तथापरे ॥७ ४॥
 मायाभेदे दितीयायां वाक् सूतेत्याह गौनकः ।
 देवौ विभ्रमति ममसापा वाचा विदितां सती^(१२) ॥७ ५॥
 त्यस्तुखिम्न्य^(१३)ति तु सौपर्ण^(१४) सूक्तं स्वस्त्रयनं विदुः ।
 उ^(१५)दैन्यं वैश्वदेवन् प्रथम्न्य^(१६)ति च यत्परम् ॥७ ६॥

(१) इमरः इति क० घ० च० ।

(२) अनिविक्षस्येति ख० ।

(३) आर्बुदः इति ख० ।

(४) यतत इति क० घ० च० ।

(५) मायाभदे दितीयायामित्यादि पा वाचा विदितां सतीवन्तपाठः
क० ग० घ० च० च० चिङ्गितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) तार्द्दैवतमिति ख० ।

(७) ऋ० १०, १६६, १। (ख) ऋ० १०, १७०, १। (ग) ऋ० १०, १७१, १।

(घ) ऋ० १०, १७२, १। (ड) ऋ० १०, १७३, १। (च) ऋ० १०, १७५, १।

(छ) ऋ० १०, १७६, १। (ज) ऋ० १०, १७७, १। (झ) ऋ० १०, १७८, १।

(अ) ऋ० १०, १७९, १। (ट) । ऋ० १०, १८१, १।

आत्मप्रभावमाचस्युसाचाद्या एषयस्यतः ।
रथन्तरं यथा सोचं सोचस्त्रैव यथा दृहत् ॥३७॥
यथा च समृतो धर्मः सवितुचोपलक्ष्यते^(१) ।
दृहस्यति^(२)रिति लक्ष्मिन् सुतः सूक्ष्मे दृहस्यतिः ॥३८॥
आग्निषो यजमानस्य केचिदेतां सुनिं विदुः^(३) ।
प्राजापत्यस्य यत् सूक्ष्ममपश्यं त्वा^(४)प्राजावतः ॥३९॥
प्रत्यृचं देवता सौनि लिङ्गैरेवाच देवताः^(५) ।
आग्निषः पुच्कामस्य प्रथमा हि वदत्यथ ॥४०॥
द्वितीया पुच्कामायासृतीयात्मस्व^(६)स्वृष्टेः ।
यद्विष्णु^(७)रिति सूक्ष्मन् वैश्वदेवं प्रचक्षते ॥४१॥
तस्मिन् खदारगर्भार्थमृषिरागास्तु आग्निषः ।

(१) वादस्यैवाच दृश्यते इति क० घ० च० ।

(२) दृहस्यतिरिति लक्ष्मिन्निव्यादि केचिदेतां सुनिं विदुरित्यन्तपाठः
ख० चिङ्गितपुस्तके न विद्यते । तच अस्मिन् खले, दृहस्य-
लक्ष्मिन् देवतास्त्वच एता एव प्रकोर्त्तिः इति स्तोकार्जं
वर्तते ।

(३) एवार्थजन्मिताः इति ख०, एव स्तोकः क० घ० च० चिङ्गितपुस्त-
केषु नौप्रथम्यते ।

(४) आत्मस्वमिति ग० ।

(क) अ० १०, १८२, १। (ख) अ० १०, १८३, १। (ग) अ० १०, १८४, १।

परन्तु^(१) नेजमेषं हि^(२) गर्भार्थं ताव^(३)दुर्लिप्ते ॥ अ २ ॥
 माहिचं घनहि चीण^(४)मादित्यानां सुतिं विदुः^(५) ।
 स्वर्यवर्णमिचाणमादित्येष्वितरेषु तु^(६) ॥ अ ३ ॥
 एत^(७) एव चयो वाता सुताः स्वस्येष्व^(८)तोऽन्यथा ।
 ग्राम्यर्थं सूक्ष्मेतद्वि पावनं चैव विश्रुतम् ॥ अ ४ ॥
 पातमपि स्वस्ययने दृष्टं तदनुभवणम्^(९) ।
 उखोऽखौत्पितरं वातमाग्रेयं प्राग्रथे^(१०) परम् ॥ अ ५ ॥
 विस्यष्टं जातवेदस्यं प्रेष्टि दाशतयौषु^(११) तु ।
 अत्किञ्चिदिव त्वा^(१२)ग्रेयं जातवेदस्यमुच्ते ॥ अ ६ ॥
 आयङ्गौ^(१३)रिति असूक्ष्मं सार्पराज्ञी^(१४)स्वयं अगौ ।

(१) परे त्विति ख० ।

(२) नेजमेषेतौति ख० ग० ।

(३) वा तदि क० घ० च० ।

(४) चादित्येष्वितरेषु त्विति ख० घ० च० ।

(५) एतच्छौकार्द्धं ख० घ० च० चिकित्पुस्तकेषु नेष्यते ।

(६) एव इति ख० घ० च० ।

(७) स्वस्येष्विति ख० ।

(८) एतच्छौकार्द्धं ख० ग० घ० च० चिकित्पुस्तकेषु न विद्यते ।

(९) दाशतयौष्विति ख० ।

(१०) अन्यचेति ख० ग० ।

(११) सार्पराज्ञीति ख० घ० च० ।

(ख) अ० १०, १८५, १ । (ख) अ० १०, १८७, १ । (ग) अ० १०, १८८, १ ।

(घ) अ० १०, १८६, १ ।

तस्मात् सा देवता^(१) तत्र सूर्यमेके प्रचक्षते ॥८७॥
 सुद्गुणः शाकपूषिष्ठ आचार्यस्य रथीतरः^(२) ।
 चिक्षानाधिष्ठितां वाचं मन्यन्ते प्रत्युचं सुताम् ॥८८॥
 भावदृप्तपर्त^(३) सूर्यं ददर्शायाधमर्षणः ।
 परं न विद्यते तस्माच्छान्त्यै वा पावनाय वा ॥८९॥
 यथाश्वमेधः क्रतुराट् सर्वरिप्रप्रणोदनः^(४) ।
 तथाधमर्षणं ब्रह्म सर्वरिप्रप्रणोदनं^(५) ॥९०॥
 तदादीनि^(६) तु यज्ञातः संज्ञानं ज्ञानसंख्याः ।
 चतुर्थं यत्तु नैर्हस्यं तत्सप्तलग्निवर्षणम्^(७) ॥९१॥
 संसमित्^(८) प्राभ्वराणाच्चेत्याग्नेये एव ते स्तुते^(९) ।

(१) तस्य खाइवतेति क० ख० घ० च० ।

(२) आचार्यः शाकटायगः इति ख० ग० ।

(३) भावदृप्तमृतमिति क० घ० च० ।

(४) सर्वरीप्रप्रणोदनः इति ख० ।

(५) यथाश्वमेधः क्रतुराट् इत्यादि सर्वरिप्रप्रणोदनमित्यन्तपाठः क० घ० च० चिह्नितपूर्वकेषु नापश्यत ।

(६) त्वदादीनौति क० घ० च० ।

(७) चतुर्थस्यैष्यं यत्सप्तलग्निवर्षणमिति क० घ० च० ।

(८) उभे तत्त्वामिदेवते इति क० घ० च० ।

(९) क० १०, १६१, १ ।

उग्रना वरणेक्षाग्निश सविता सुताः ॥८५॥
 संज्ञानं प्रथमस्याः^(१)नु द्वितीयस्यामयाश्चिनौ^(२) ।
 दत्तीया चोन्नमे च द्वे आश्चिषोऽभिवदन्ति ताः^(३) ॥८६॥
 दक्षः पूषा सप्तकमे द्वितीयस्यामृषि सुतौ ।
 देवानामितराः प्रोक्ता आशीर्वादपराया याः^(४) ॥८७॥
 (५) महानाम्न्य चक्रो गुच्छास्ता ऐम्ब्रश्चैव यो वदेत् ।
 सहस्रयुगपर्यन्तं सोऽहं ब्रह्म च राथते^(६) ॥८८॥
 (७) पुरीषपदमासान्तु प्रथमं स्वात्मजापतेः^(८) ।

- (१) प्रथमायामिति पाठः शुद्धः ।
- (२) उग्रना वरणेक्षइत्यादि द्वितीयस्यामयाश्चिनाविवक्तपाठः क०
घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
- (३) च त्वाशीर्वाद उच्यते इति क० घ० च० च० ।
- (४) एष स्तोकः क० घ० च० चिक्षितपुस्तकेषु नेच्यते ।
- (५) ख० चिक्षितपुस्तके महानाम्न्य इति स्तोकात्माक्, संसंज्ञानमित्वेते
शेवमनं विदुरिति स्तोकार्द्दं वर्तते ।
- (६) राथतीति पाठः साधुः, सोर्ही ब्राह्मः सराथते इति च० घ० च०,
साह ब्राह्मं खरं ध्यात्वे इति ख० ।
- (७) त्वचिदैवतमिति ख० ।
- (८) ख० चिक्षितपुस्तके पुरीषपदमासान्विति स्तोकात् प्राण्,—
चिचाधर्मीयाश्चिकाः सूक्तानाह-
स्तस्मिन् सुतो दृश्यते यः सूक्तमावा ।
प्रधागसूक्तं किं देवतायाः
सूक्तमाजः सर्वदा शौगकेन ।

आग्रेयमैश्च वैष्णवं पौष्णं दैवतु पञ्चमम्^(१) ॥८६॥
 अग्नेः प्रयाजानुयाजाः प्रैषा ये च^(२) इवोऽपि च ।
 यदैवतं हविस्तु स्थाप्तैषास्तदैवतास्तु^(३) ते ॥८७॥
 निविदां निगदानास्त्र खैः स्तैर्लिङ्गेन्द्रियैः दैवताः^(४) ।
 निगदेन^(५) निगद्यन्ते यास्त्र कस्यानुगा च्छचः ॥८८॥
 अग्नेरेव तु गायत्र्य उष्णिहः^(६) ब्रह्मितुः स्तृताः ।
 अनुष्टुभस्तु योमस्य बृहत्यस्तु दृष्टिस्तेः ॥८९॥

ऐज्ञा ऋषो महागामीस्तु विद्या
 तथा हि दृष्टं ब्राह्मणस्त्रशब्दः ।
 न दृश्यते स्त्रकाशब्दो न वित्यु
 यथा प्रैषेष्वाहास्त्रकाभिधानम् ।

 स्त्रकैकदेशा इति तान् प्रतीया-
 दन्यास्त्र कुन्त्याः पदश्चो निश्चाः ।
 यथैतसो देवि निपादि संज्ञा
 कुन्तापे तत्सर्वमेकं स्त्रकम् ।
 इत्यधिकपाठोऽस्मि ।

- (१) विश्वं त्वा वैष्णवस्त्रैव पौष्णास्त्रैव मनः परमिति ख० ।
- (२) एवेति क० घ० च० ।
- (३) चेति ख० ।
- (४) किञ्चोक्त्रदैवता इति क० घ० च० ।
- (५) निगदेभिति ख० ।
- (६) उष्णिकः इति ख०, उष्णिहेति ग० ।

पङ्क्तयस्तिष्ठुभस्यैव विशदैश्च सर्वगः ।
 विशेषां चैव देवानां जगत्यो यासु कासुन ॥ १०० ॥
 विराजस्यैव मित्रस्य खराणो वहणस्य च ।
 विषये यस्य वा स्थातां स्थातां वा वायुदेवते ॥ १०१ ॥
 इन्द्रस्यातिष्ठितिः प्रोक्ता वायोस्य भूरिजः स्मृताः^(१) ।
 यास्तिष्ठन्दस्युः कास्त्रित्ताः प्रजापतिदेवताः^(२) ॥ १०२ ॥
 विष्णवन्दस्युः वायव्या सम्बाः पादैश्च ये मिताः ।
 पौरुषा द्विपदाः सर्वा ब्राह्मण एकपदाः स्मृताः^(३) ॥ १०३ ॥
 समस्ता च आग्रेयो वायव्यानि यजूंषि च ।
 सौर्याणि चैव सामानि सर्वाणि ब्राह्मणानि च ॥ १०४ ॥
 वैश्वदेवो वषट्कारो हिष्ठारो ये यजामहे ।
 रूपं वज्रस्य वाक्‌पूर्वं स्वाशाकारोऽग्निदेवतः ॥ १०५ ॥
 देवानास्त्र पितृणास्त्र नमस्कारः स्वधैव^(४) च ।
 क्रुष्टो मूर्द्धनि विशेयस्तास्त्वः प्रथमः स्वरः ॥ १०६ ॥
 द्वितीयस्तु भुवोर्मधे द्वितीयः कर्णसंश्रितः ।
 चतुर्थी नास्त्रिकाये स्थादैरसो मन्त्र उच्यते ॥ १०७ ॥

(१) एतच्छ्रूकार्डः क० स० च० चिक्कितपुस्तकेषु न पठितम् ।

(२) यतच्छ्रूकार्डः ख० चिक्कितपुस्तके न दृश्यते ।

(३) द्विपदा पौरुषं छन्दो ब्राह्मी लेकपदा स्मृताः इति ख० ।

(४) तथैवेति ख० ।

मन्त्रकर्णणसंयुक्तमतिस्थारं प्रशंसति^(१) ।
 वदन्ति देवताः क्रुष्टं मनुष्याख्लितरैख्लिभिः^(२) ॥२०८॥
 द्वितीयं वशवः^(३) सर्वे गम्भर्वाप्तुरसः स्वरम् ।
 अण्डजाः पचिणः सर्पाच्छतुर्थसुपभुञ्जते^(४) ॥१०८॥
 मन्त्राः पिशाचा रचांसि अस्तुराषोपभुञ्जते^(५) ।
 अतिस्थार^(६)स्तु शेषस्य जड्मस्थावरस्य च ॥११०॥
 वैश्वदेवस्वरः क्रुष्टो नित्यं यो मूर्धिं तिष्ठति^(७) ।
 ताण्डवः प्रथमः साक्षां स्वर आदित्यदेवतः^(८) ॥१११॥
 स्वरो द्वितीयः साधानां भ्रुवोर्देंगश्चित्स्य चः^(९) ।
 आश्विनस्तु^(१०) द्वतीयोऽत्र स्वरः कर्णसमाश्रितः ॥११२॥
 चतुर्थस्त्वच^(११) वायव्यो नासिकः स्वर उच्चते ।

- (१) तु तं विदुरिति ख० ।
 (२) सर्वा मनुष्याः प्रथमं स्वरमिति ख० ।
 (३) पशवः इति ख० ग० ।
 (४) दूपसुच्छते इति क० घ० च०, चतुर्थस्त्रौपसुच्छते इति ख० ।
 (५) एतच्छ्रौकाङ्कं क० घ० च० चिक्कितपुस्तकेमु नोपशम्यते ।
 (६) अतिस्थार्याः इति क० घ० च०, अतिस्थार इति ख० ।
 (७) ख० चिक्कितपुस्तके, वदन्ति देवताः क्रुष्टमित्यादि नित्यं यो मूर्धि
 तिष्ठतीत्वन्तं, द्वितीयस्तु भ्रुवोर्मध्ये इति स्त्रोकात् प्राक् पठितं ।
 (८) चेहन्त्य एव ख्लिति क० घ० च० च० ।
 (९) देहं समाश्रितः इति ख० ग० ।
 (१०) आमेयस्त्रिति क० घ० च० ।
 (११) लेखु इति क० घ० च० ।

पञ्चमसु खरः प्रोक्तसाज्जुषः सूर्यदेवतः^(१) ॥११३॥
 यस्तु सामखरः षष्ठः^(२) स सौम्यो मन्त्र उच्यते ।
 विकर्णेण तु मन्त्रस्य^(३) युक्तोऽतिस्थार्य उच्यते ॥११४॥
 स मैत्रावरुणो श्लेषो मन्त्रस्थानसमाहितः^(४) ॥
 सामस्तराणां सप्तानामेते देवा इहोदिताः^(५) ॥११५॥
 चयाणाभितरेवां तु स्तोकाधिपतयस्त्रयः ।
 वाग्दैवत्योऽथ वाग्नेयः प्रस्तावस्यैव सामसु ॥११६॥
 उद्गीथापद्मवावैग्न्धौ खातां वा वायुदेवते ।
 सौर्यः स्थामतिशारोऽत्र निधनं वैश्वदेवतम् ॥११७॥
 चिङ्गारप्रणवाभ्यान्तु पुरस्तादेव कौर्तनात् ।
 इति अल्पसमस्तानां मन्त्राणाभिह दैवतम् ।
 देवताविदवेचेत प्रयोगे सर्वकर्मणाम् ॥११८॥
 सप्तर्षयो वसवस्थापि देवा
 अथर्वाणो सृगवः सोमसूर्याः^(६) ।

(१) एतच्छ्रुतोकार्ड्दं क० घ० च० चिकितपुस्तकेषु नापव्यत ।

(२) अुष्ट इति क० घ० च० ।

(३) कर्वयेनैव मन्त्रस्त्रेति क० घ० च०, विकर्णेण तु मन्त्रस्त्रेति ख० ।

(४) मन्त्रस्थानसमाहितः इति क० घ० च०, मन्त्रस्थानसमाहिति घ-
डिति ग० ।

(५) इति खराणां सप्तानामुक्ताः सामसु देवताः इति क० घ० च० ।

(६) अंशोऽर्थमा इति क० घ० च० ।

पश्चात्स्त्रौ रोदसौ चोकमन्ते
 कुक्षर्गुक्षरदिर्धत्तुरथा ॥ १ ९ ॥
 अपुनीतिरिक्षा वा धौः^(१) विधातात्तुमतिर्दया ।
 अद्विरोभिः सहेताः सुखमन्ताश्च देवताः ॥ १ १० ॥
 वैश्वानरो हि^(२) सुपर्णो विवर्खान्
 प्रजापतिर्गीः सुधन्वा नगोधः^(३) ।
 अपां नपादर्थमा वातजूति-
 रिक्षतिस्त्रैव रथस्तिस्त्र ॥ १ ११ ॥
 चक्रवाः पर्जन्यः पर्वताग्नास्त्र^(४) पलो-
 दचो भगो^(५) देवपलोर्दिर्गस्त्र ।
 आदित्या सद्गः पितरोऽथ साधा
 निपातिनो वैश्वदेवेषु सर्वे ॥ १ १२ ॥
 अतुकान्ता देवताः सूक्ष्माजो
 हविर्भाजस्त्रोभयथा निपातैः ।
 अष्टेवं स्त्रादुभयथान्यथा वा
 न प्रत्यचमनृष्टरस्त्रि मन्त्रः ॥ १ १३ ॥

(१) स्त्रादिति ख० ग० ।

(२) योः सुधन्वा गोधः इति ख० घ० च०, न नद्यः इति ग० ।

(३) अपोति ख० ग० ।

(४) वा गावस्त्रेति ख० घ० च० ।

(५) भर्गः इति ग० ।

योगेन दात्येण दसेन वुद्धा
 वाऽनुवेन तपसा नियोगैः(१) ।
 उपास्याः(२) क्षत्तज्ञो देवता आ(३)
 सृचो ह यो वेद स वेद देवान् ।
 अर्थं यो वेद स वेद यज्ञान्
 सामानि यो वेद स वेद तत्त्वं ॥१२४॥
 असौ मे पुचकामाद्या अब्दादद्वे च त(४)क्षतम् ।
 आश्रिषो योगमेतं हि वाङ्मौ गोर्येन(५) मन्त्रते ॥१२५॥
 एकारमनुकम्यार्थं नाम्नि स्मरति माठरः ।
 आख्यातभूतकरणं(६) वाङ्कुला ल्ली व्ययो इत ॥१२६॥
 मन्त्राणां देवताविद्यः प्रयुक्ते कर्त्ता कर्त्तिति ।
 जुषन्ते देवतास्त्याः(७) इवि(८)वर्ण(९)देवताविदः ॥१२७॥
 अविज्ञानप्रदिष्ट॑(१०) हि इविर्नाम्नि देवताः ।

(१) अभियोगैरिति ख० ।

(२) उपास्याक्षाः इति ख० ग० ।

(३) देवतस्येति ख० घ० च० ।

(४) स वाग्ज्ञेन यदिति ख० घ० च० ।

(५) वज्ञो गौर्वेतिति ख० ।

(६) आख्याते भूतकरणमिति ख० ।

(७) स्त्रस्येति ग० ।

(८) इच्छिर्वेति ख० ।

(९) नेति ख० ग० घ० च० ।

(१०) अविज्ञातप्रदिष्टमिति ख० घ० च० ।

तसामननभि संन्यस्य देवता जुङ्याद्विः ॥१३८॥
 स्खाथ्यायमेव(१) योऽधीते मन्त्रदैवतविच्छुचिः ।
 स सचसदिव (२)स्खर्गे सचसद्विरपीज्यते(३) ॥१३९॥
 नियमोऽयं जपे होमे च्छिष्क्ष्वन्दोऽय दैवतम् ।
 अन्यथा चेत् प्रशुङ्गानसत्प्रकाशात् हौथते ॥१४०॥
 च्छिष्क्ष्वन्दोऽदैवतादिज्ञानं यज्ञादिषु श्रुतम् ।
 तदाश्रित्य प्राणदृष्टिर्विचितानेति गम्यताम् ॥१४१॥
 अविदिला च्छिष्क्ष्वन्दोऽदैवतं योगमेव च ।
 योऽथापयेज्ञपेदापि पापीयान् जायते तु सः ॥१४२॥
 अर्थस्वः खस्तुषयस्क्ष्वन्दोभिर्देवताः पुरा ।
 अभ्यधावज्जिति च्छन्दो मध्ये ताङ्गर्महर्षयः ॥१४३॥
 च्छिष्क्ष्वन्दु प्रथमं बूयाच्छ्वन्दस्तु तदनग्नरम् ।
 देवतामय मन्त्राणां कर्मसेवमिति श्रुतिः ॥१४४॥
 आप्स्य वा अनाप्स्य(४) विविच्यात्मानमात्मनि ।
 ईच्चमाणो द्युभौ सन्धिस्तुचो दैवतवित्यठेत् ॥१४५॥
 स ब्रह्मामृतमयनं योनिं सदस्तोप्रुवम् ।
 महस्याणु च विश्वेशं विग्रहति च्छोतिरुच्चमम् ॥१४६॥
 इति ग्रौनकाचार्यज्ञतायां द्वाहेवतायामष्टमोऽथायः ॥
 समाप्ता द्वाहेवता ॥

(१) उतेति क० घ० च० ।

(२) असच्चसदपीति ग० ।

(३) अपीधते इति क० घ० च० ।

(४) आत्मानं वायनधारमिति ख०, आत्मानं सायनाधारमिति ग० ।

ओः

अथार्वानुक्रमणी ।

—••••—

प्रथमं मण्डलम् ।

चक्रवेदमस्तिं ये हि द्रष्टारो सुनिषुप्त्वाः ।
 तदनुक्रमणाद्याहं नमामि परमेश्वरैम् ॥१॥
 अचाग्निमौल इत्यादि प्रथमं मण्डलं प्रति ।
 ग्रतर्चिनस्तु विज्ञेया चक्रयः सुखसिद्धये ॥२॥
 तेषां पूर्वीं मधुचक्रन्दा मेधातिथिरनन्तरः ।
 शुनःश्रेपस्तृतीयोऽयं हिरण्यस्त्रप उन्नरः ॥३॥
 कण्ठस्तु पञ्चमः षष्ठः प्रस्त्राणः सब्य उन्नरः ।
 नोधाः पराग्नरसान्यो गोतमः कुत्स उन्नरः ॥४॥
 कश्चपस्त्रय कच्छीवान् परच्छेपस्तदुन्नरः ।
 दीर्घतमासातोऽगस्त्वः षोडशैते ग्रतर्चिनः ॥५॥
 चक्रां ग्रतानि दृष्टत्वान् देत एव ग्रतर्चिनः ।
 जेतादौमान्मु तत्रास्ति तस्माचैते ग्रतर्चिनः ॥६॥

(क) ग्रतानां चक्रत्वादिति पाठो भवितुमहंति ।

तथा लादित आरभ्य सूक्ष्माणां दशकं प्रति ।
 वैश्वामित्रो^(क) मधुच्छन्दा चृषिरित्यवगम्यताम् ॥७॥
 इत्थं विश्वा(११)^(घ) इति लक्ष्य जेता तस्य सुतो मुनिः ।
 अग्निं दूत(१२)सुपक्षम्य सूक्ष्मदादशकं प्रति ॥८॥
 कालो मेधातिथिर्नाम मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 कक्ष नून(१३)सुपक्षम्य सूक्ष्माणां सप्तकं प्रति ॥९॥
 आजीगर्जिः शुलःशेष चृषिरित्यवगम्यताम् ।
 अथनु देवराताख्यो वैश्वामित्रश्च चृषिमः ॥१०॥
 लक्ष्मण(१४) इत्युपक्षम्य सूक्ष्माणां पञ्चकं प्रति ।
 हिरण्यस्तपनामायम्बृषिरङ्गिरसः सुतः ॥११॥
 प्र वो यश्च(१५)सुपक्षम्य सूक्ष्माणामष्टकं प्रति ।
 षोडश्य पुच्छः कण्ठोऽयम्बृषिरित्यवगम्यताम् ॥१२॥
 (अ) अभित्यं मेष(१६)मित्यादिसूक्ष्माणां सप्तकं प्रति ।
 सब्यो हि नामाङ्गिरस चृषिरित्यवगम्यताम् ॥१३॥
 नूचित्सहोजा(५८) इत्यादि सूक्ष्माणां सप्तकं प्रति ।
 गोतमस्य सुतो नोधा चृषिरित्यवगम्यताम् ॥१४॥

(क) विश्वामित्र इति घ० ।

(ख) (११) चिक्षेनानेन सूक्ष्मसंश्लिष्टा परिच्छेया । एवं परमापि । महासंश्लिष्टा
 तु मूलत एवावगम्यताम् ।

(ग) अमे विवर्खदि(४४) लादि सूक्ष्माणां सप्तकं प्रति ।
 करुदस्य पुच्छः प्रस्त्रेण चृषिरित्यवगम्यताम् ।

इत्येवं श्लोकोऽस्तावृ पूर्वं भवितुमर्हति । सर्वांगुणमयादौ तथैवोपज्ञमावृ ।

पश्चा न तायु(१५)मित्यादिसूक्तानां नवकं प्रति ।
 शास्त्रः पराश्ररो नाम चूषिरित्यवगम्यताम् ॥१५॥
 उपग्रथन्त(१६) इत्यादिसूक्तानां विंशतिं प्रति ।
 राक्षणो गोतमो^(क) चूषिरित्यवगम्यताम् ॥१६॥
 इमं सोम(१७)मुपकम्य सूक्तानां पञ्चकं प्रति ।
 कुसो हि नामाङ्गिरस चूषिरित्यवगम्यताम् ॥१७॥
 जातवेदस(१८) इत्यस्मिन् मारीचः कश्यपो शुक्लिः ।
 स यो वृषे(१००)ति सूक्तस्य शूषयो वार्षागिराः ॥१८॥
 चूज्ञाशः प्रथमद्वेषां भयमानसुराधसौ ।
 सहदेवोऽवरीषश्च तेऽन्न सूक्ते प्रकौर्तिताः ॥१९॥
 चन्द्रमा(१०५) इति सूक्तस्य चित आप्णोऽथवा चूषिः ।
 नासत्याभ्या(११९)मुपकम्य सूक्तेष्वेकादशस्तथ ॥२०॥
 कच्चीवान् दैर्घ्यतमय उग्निक्षुद्रुतः स एव च ।
 भावयव्यरुद्ध राजायमृषिरा गधिते(१२९,९)त्यूचः ॥२१॥
 तद्वार्या रोमशा नामोपोन्नमस्या उपोन्नमे ।
 अग्निं होतार(१२०)मित्यादिसूक्तेष्वेव चयोदश ॥२२॥
 दैवोदासिः परच्छेषो राजैवायमृषिस्तः ।
 वेदिषदे(१४०)प्रभृतीनां सूक्तानां पञ्चविंशतेः ॥२३॥
 द्वौर्धतमा नामौच्य चूषिरित्यवगम्यताम् ।
 कथा शुभेतिसंवाद इन्द्रादीनां हि तत्र तु ॥२४॥

(क) गौतम इति घ० ।

कथा शुभे(१९५)त्वपक्ष्य युजामासामृष्टं पुनः ।
 एकादशा^(क)शायमिन्द्र चषिरित्यवगम्यताम् ॥२५॥
 चृष्टयो मरतसाच वतौयाद्युजामृचाम् ।
 सूक्ष्मान्ये हृचेऽगस्य चषिरित्यवगम्यताम् ॥२६॥
 अगस्य एव तच्चा(१९९)दिमिचावरणयोः^(ख) सुतः ।
 षष्ठिंश्चतेस्य सूक्ष्मानामृषिरित्यवगम्यताम् ॥२७॥
 हृष्टागस्त्वयोः संवादो न नून(१००)मिति तच्च तु ।
 प्रथमायासृतौयाद्या चृष्टोरिन्द्र चृष्टिः स्त्रयम् ॥२८॥
 उभौ वाय चतुर्थास्तु द्वयोरन्यतरोऽयवा ।
 पूर्वी(१०८)रिति च सूक्ष्म संवादस्य हृचास्त्वयः ॥२९॥
 लोपामुद्रा हृचे पूर्वे अगस्त्यो मध्यमे हृचे ।
 अन्नेवासी ब्रह्मचारी सूक्ष्मान्ये हृचे सुनिः ॥३०॥

इति प्रथमं मण्डलम् ।

(क) एकादशा इति क० ।

(ख) तन्वादिमिचावरणयोरिति ख० च० ।

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

मध्यमेष्टुष्ठो श्लेषा मण्डलेष्वय मध्यमाः ।
 तत्र त्वमग्र(१) इत्यादिद्वितीयं मण्डलं प्रति ॥१॥
 चक्रिगर्भसुमदो नाम विज्ञेयः स च शैवकः ।
 चैरसः शुनहोचस्य शुनकस्यैव कृचिमः ॥२॥
 तस्मादाङ्गिरसः पूर्वे पश्चात्स भृगुताङ्गतः ।
 उत्ते व(४) इति सूक्तानां तत्त्वापि च चतुष्टये ॥३॥
 शोमाङ्गतिर्भागवोऽयम्बृषिरित्यवगम्यताम् ।
 इमा गिर(१०) उपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ॥४॥
 चक्रिः कूर्मी गार्त्तमदः चक्रं मृत्सुमदोऽथ वा ॥५॥

इति द्वितीयं मण्डलम् ।

अथ द्वृतीयं मण्डसम् ।

सोमस्य मे(१)त्युपकल्प्य द्वृतीयं मण्डसं प्रति ।
 विशामिच इति ग्रेयः स च गायिसुतः^(३) स्मृतः ॥१॥
 स्त्रवभो दे प्र वः(११) स्फूले विशामिचसुतो अगौ ।
 विपाजसे(१५)ति स्फूले दे कात्योत्कौश उषिर्जगौ ॥२॥
 समिथ्मानो(१०) दे स्फूले वैशामिचः कतो अगौ ।
 अग्निं होतार(१६)मारभ गायी नाम स कौशिकः ॥३॥
 स्फूलान्यपश्चत्वारि स्फूले निर्मथिते परे ।
 देवश्वदेववातादृष्टी एतौ हि भारतौ ॥४॥
 कुशिकः ग्राषदि(११)त्यस्मिन्निवरथसुतो मुनिः ।
 अथवा मण्डसद्वृष्टा विशामिचो यथा श्रुतिः^(४) ॥५॥
 प्र पर्वताना(१२)मित्यस्मिन् विपाजित्येवमादिभिः ।
 नदीभिः सह संवादो विशामिचस्योस्मितीर्थिः ॥६॥
 अष्टमी दशमी षष्ठी चतुर्थी च नदीवर्षः ।
 शिष्टा या नवस्फूलस्य विशामिचवर्षांसि ताः ॥७॥
 अस्मे प्रथम्बी(१९,२०)त्येवसां घोर आङ्गिरसो मुनिः ।

→ (क) गायोसुतः इति क० ।

(ख) मुनिरिति ख० ।

(१९,२०) चिह्नेनानेन दत्तसाक्षा अक्षसाक्षा च अवगतया । एवं परचापि ।

निर्देष्मानेऽपि श्रूयते^(क) शा न ग्रस्ते ॥५॥
 अभि तष्टेव^(१८) सूक्ष्म वैश्वामिकः प्रजापतिः ।
 वाच्यो वा स उभौ वा तौ विश्वामिकोऽथवा श्रुतेः ॥६॥
 इमं मह^(५४) उपक्रम्य सूक्ष्मानां चितयं प्रति ।
 अथमेव चषिर्विद्यादुक्तगोचः प्रजापतिः ।
 भार्गवो जमदग्निर्वा मख्यान्ये हत्येण्युचिः ॥१०॥

इति हतौयं मख्यम् ।

(क) ग्रस्तमानेति भूयते इति अ० ।

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

तां शशे सद(१)मित्यादि चतुर्थं मण्डलं प्रति ।
 गौतमो वामदेवो^(२) च्छस्थिरित्यवगम्यताम् ॥१॥
 अयं पन्थास्तु संवादं इक्षादेः सूक्ष्मच तु ।
 अयं पन्था(१८) इति लक्षा च्छच इक्षः खयं मुनिः ॥२॥
 वामदेवस्तु पश्चानामर्द्दर्शनां ततः परम् ।
 न हि लक्षा(१८,४) दिष्पानामर्द्दर्शनां तथादितिः ॥३॥
 ममचन त्वे(१८,५) त्यादीनामृतां लक्षान्त एव तु ।
 वामदेव च्छषिर्विद्यादशायेवं विशेषतः ॥४॥
 चक्षदस्युः पौरुषुत्य च्छषिः सूक्ष्मे मम दिता(४१) ।
 क उ श्रव(४)(४१) दिति लक्ष तथा तस्मोन्तरस्य च ।
 पुरुमौल्होऽजमौल्हस्य^(५) सौहोत्रौ तावृषी भृह ॥५॥

इति चतुर्थं मण्डलम् ।

-
- (क) गोतमो वामदेवोऽयेति ज० ।
  - (ख) मोक्षमूलरसम्यादित चक्षवेदे क ऊं अवदिति पाठोऽस्मि ।
  - (ग) पुरुमौल्होऽजमौल्हस्येति ज० ।

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

अबोधग्निरुपकर्म्य पञ्चमं मण्डलं प्रति ।
 पुन्नाद्यैः सह भौमोऽचिर्मुनिरित्यवगम्यताम् ॥ १ ॥
 अत लग्नुकगोचा ये ज्ञेयास्त्रिचित्तता इति ।
 अबोधग्नि(१)रिति लस्त्रिकृषी बुधगविष्टिरौ ॥ २ ॥
 कुमार(२)मिति चैतस्त्रिन् कुमारो वा वृश्चोऽथवा ।
 वृश्चो जार(३) इति ज्ञेय उभौ वाच यमुच्चितौ ॥ ३ ॥
 कमेत(१,२)मिति चैतस्त्रां तथा विष्णोतिषेः(२,३)त्युच्चि ।
 वृश्च एव चष्टिर्विद्याम विकर्षसमुच्चयौ ॥ ४ ॥
 लमग्न(१) इति सूक्षेषु चतुष्क्षेषु वसुश्रुतः ।
 सखायः सं व(०) इत्यस्त्रिविष्णस्त्रोन्तरेऽपि च ॥ ५ ॥
 लामग्न(३) इति चैतस्त्रिन् गयस्त्रोन्तरेऽपि च ।
 अनस्य गोपाः(११) सूक्षेषु चतुष्क्षेषु सुतम्भरः ॥ ६ ॥
 प्र वेधस(१५) इति लस्त्रिन् धरणोऽप्निरसः सुतः ।
 वृहद्वय(१९) इति लस्त्रिन् पुरुषः(४)स्त्रोन्तरेऽपि च ॥ ७ ॥
 प्रातरग्नि(१८)रिति तस्त्रिकृकवाहा दितो मुनिः ।
 अभ्यवस्था(१९)यमग्ने (१०)च सूक्षयोरेतयोर्मुनिः ॥ ८ ॥

(क) जान इति सर्वानुकमण्ठा दृश्यते ।

(ख) पूर्वरिति सर्वानुकमण्ठामुपजन्मते ।

वन्निर्गाम सुनिः पूर्वे प्रथम्भासादुत्तरे ।
 मनुष्यस्त्वे(११)ति सूक्ष्मस्य सप्तो नाम सुनिः स्मृतः ॥६॥
 प्र विश्वसाम(१२)च्छ्रित्यस्य विश्वसामेत्युषिः स्मृतः ।
 अग्ने सहस्र(१३)मित्यस्य घुमोऽयं विश्वचर्षणिः ॥१०॥
 अग्ने त्वं(१४) सूक्ष्ममेकद्वारा दैपदा विद्यते क्रमात् ।
 विप्रबन्धुः श्रुतवन्धुः सुवन्धुर्वन्धुरित्यमौ ॥११॥
 गौपायना इमे ज्ञेया आवा नौपायना(क) इति ।
 च्छ्रित्यस्त्वा व(१५) (ख)रित्यस्मिन्नुत्तरे च वस्त्रयवः ॥१२॥
 अग्नस्त्रन्ते(१०)ति सूक्ष्मस्य चित्प्रणापुरुक्तुल्लजौ ।
 अशृणुष्मदस्य द्वावश्वमेधस्य भारतः ॥१३॥
 अश्वयनां तिसृष्णामेषां पूर्वासामिनरौ सह ।
 अश्वदा भौम एवाचिर्खृष्णिरत्र न ग्रस्ते(ख) ॥१४॥
 दानक्रियेयमेकस्य दाहनदाहता यतः(ख) ।
 समिद्दो अग्नि(१८)रित्यस्मिन् विश्ववाराचिगोचरा ॥१५॥
 अर्थमे(१९)त्यस्य सूक्ष्मस्य गौरिवीतिः स ग्रन्तिः ।
 कस्य वीरः क(२०) इत्यस्य वभुर्नाम च्छिः स्मृतः ॥१६॥
 इद्दो रथाय(२१)सूक्ष्मेत्यस्मिन्नवस्तु(ख)नाम संस्मृतः ।

(क) जौपायना इति सर्वानुक्रमणी ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादित ऋग्वेदे, अच्छ व इति पाठोऽस्मि ।

(ग) ग्रन्तिः इति च० च० ।

(घ) दानक्रियेयमेकस्य दाहतादाहता यत इति पाठः सम्बिन्दुमर्हति ।

(छ) नावस्युरितिः सर्वानुक्रमणी ।

अदर्दस्तु(१२)मित्यस्य गातुर्नाम सुनिः स्तुतः ॥१७॥
 प्राजापत्यः संवरणः सूक्ते महि महे (१३)जगौ ।
 प्रभुवस्तु(१४)राज्ञिरसो यस्ते साधिष्ठ(१५) इत्युभे ॥१८॥
 समानुनेव(१६)त्युपकम्य सूक्तानां सप्तकं प्रति ।
 अचिरेव खयं भौम च्छिरित्यवगम्यताम् ॥१९॥
 तं प्रदथे(१७)ति सूक्तेऽस्मिन्नवत्सारो हि काश्यपः ।
 अन्यैस्य दशभिः साकम्भिरित्यवगम्यताम्(१८) ॥२०॥
 सदापृष्ठो यजतो(१९)स्य बाङ्गवृक्षः सुतम्भरः ।
 अुतविच्चर्यनामा स एवावदो मनसः ॥२१॥
 चचसप्री इमे चान्ये दृष्टिलिङ्गा हि सूक्ते ।
 विदा दिव(२०) इति लक्ष्मिकृष्णरेष बदापृष्ठः ॥२२॥
 हयो न विदा(२१)नित्यस्मिन् प्रतिचक्र च्छिः स्तुतः ।
 प्रयुच्चती(२२)ति सूक्तेऽस्मिन्नकृष्णिः प्रतिरथः स्तुतः ॥२३॥
 कदूं प्रियाय(२३)सूक्तेऽस्मिन् देवं व(२४) इति चोक्तरे ।
 च्छिः क्रमेण विज्ञेयः प्रतिभानुः प्रतिप्रभुः(२५) ॥२४॥
 विश्वो देवस्य(२६) सूक्तस्य तथैवाग्ने सुतस्य(२७) च ।
 उभयोरनयोरेष स्त्रस्यानेय इति स्तुतः ॥२५॥

(क) प्रभूवस्तुरिति सर्वानुक्रमणौ ।

(ख) एष स्त्रोक्तः, ज० चिकित्पुस्तके, समानुनेव्युपकम्येति स्त्रोक्ताम्
 प्राक् पठितः ।

(ग) यजतः इति पाठः सङ्गतः । सदापृष्ठौ यजताविति ष० ।

(घ) प्रतिप्रभ इति सर्वानुक्रमणौ ।

प्र श्वावाश्व(५१) उपक्रम्य दशसूक्षेष्वतः परम् ।
 श्वावाश्वो मरुतां स्तोता मुनिरित्यवगम्यताम् ॥२६॥
 स्त्रतेन स्त्रत(५२)मित्यस्य सूक्षेऽयं^(क) श्रुतविक्षुनिः ।
 स्त्रतस्य गोपा(५३)वित्यस्मिन् वदणं व (५४) इतीह च ॥२७॥
 अर्जुनामा स्त्रिविद्याद्यस्मिकेते(५५)ति सूक्षयोः ।
 रातह्योऽथ अजतो वस्तित्येति(५०) च सूक्षयोः ॥२८॥
 उहचक्रिवाङ्गदृष्टः पौरस्वैव दयोर्दयोः ।
 प्रतिप्रियतमं(५६) सूक्षमवस्थुर्ष्टवामुनिः ॥२९॥
 अचिरेव मुनिभैर्मि आभात्यग्नि(५७)रिति दयोः ।
 अस्मिनावेह(५८) सूक्षमसप्तवभिस्त्रूषिः स्त्रतः ॥२०॥
 सत्यश्वा स्त्रिनाम महे नो अद्य(५९)सूक्षयोः ।
 युज्ञते मन(५१) इत्यच श्वावाश्वः सूक्षयोर्ज्ञिः ॥२१॥
 अचिरस्त्रा वदे(५१)^(ख)त्यादिष्टतुःसूक्षेष्वृष्णिः स्त्रयम् ।
 मण्डसान्यस्य सूक्षमस्य प्र व(५०) इत्येवयामरुत् ॥२२॥

इति पञ्चमं मण्डसम् ।

(क) चेति च ० ।

(ख) मोक्षमूलरसम्यादित ऋगवेदे सर्वानुकमण्ड्या च अस्त्र वदेति पाठो वर्तते ।

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

त्वं चाग्र इत्युपकर्म्य षष्ठाखं मण्डलं प्रति ।
 बाईस्तयो भरद्वाज च्छिरित्यवगम्यताम् ॥ १ ॥
 तत्राप्यन्ये भरद्वाजादस्यन्ते येऽपवादतः ।
 तेषामनुकर्णोचास्तु विशेषालक्ष्मुता इति ॥ २ ॥
 इममूँ षुव (१५) इत्यस्य सूक्तसाङ्क्रिरसः सुतः ।
 वौतहयो विकस्येन मुनिरित्यवगम्यताम् ॥ ३ ॥
 अभूरेक (११) स्खल्पूर्व्यं (११) ति सुहोचः सूक्तयोर्च्छिः ।
 इत्यनहोचो य ओजिष्ठः (१२) सञ्च त्वे (१४) चेति सूक्तयोः ॥ ४ ॥
 कदा (१५) सत्राम दास (११) स्तु सूक्तयोरनयोर्नरः ।
 च्छिर्यो रथि व (४४) स्खादिसूक्तानां चितयं प्रति ॥ ५ ॥
 यज्ञा यज्ञीय (४८) सूक्ते च शंयुः पुन्नो वृहस्पतेः ।
 स्खादुक्तिसाय (४०) मित्यस्य गर्गे नाम च्छिः सूतः ॥ ६ ॥
 सुषे जन (४६) मुपकर्म्य चतुःसूक्तेष्वयं मुनिः ।
 च्छजिशा ये सुहोचाद्याः पौच्चास्ते वृहस्पतेः ॥ ७ ॥
 जीमूत (०५) सूक्ते पायुस्तु भारद्वाज च्छिः सूतः ।
 उक्तापवादविषयादितरचाच मण्डले ।
 स्खथमेव भरद्वाज एवं सर्वच गम्यताम् ॥ ८ ॥
 इति षष्ठं मण्डलम् ।

अथ सप्तमं मण्डळम् ।

अग्निं गर इति लेतसप्तमं मण्डलं प्रति ।
 च्छविर्विष्ठो विज्ञेयो मिषावद्युषयोः सुतः ॥ १ ॥
 इन्द्र कातं न (२२,२३) इत्यस्मिन्द्वच्च मोषु (२२) सूक्ते ।
 विष्ठपुन्नः ग्रन्तिर्वा विष्ठो वा खयं सुनिः ॥ २ ॥
 स्थित्यस्मि (२२) इति सूक्तस्य नवानामादितस्मृतां ।
 विष्ठ एव पश्चानां विद्युतो व्योति (१९,१०) रित्यृचाम् ॥ ३ ॥
 विष्ठपुन्ना इन्द्रो वा चृष्टिरित्यवगम्यताम् ।
 तिस्रो वाच (१०१) इति लस्त्रिन् पर्वन्याये (१०१) ति चोक्तरे ।
 अग्निपुन्नः कुमारो वा विष्ठो वा खयं सुनिः ॥ ४ ॥

इति सप्तमं मण्डळम् ।

अथाष्टमं मण्डलम् ।

गा चिदन्वदिति(१)तेऽष्टमं मण्डलं प्रति ।
 प्रगाथाद्युपयो ज्ञेयाः इट्यु वक्ष्यामि तागिह ॥ १ ॥
 अनुक्रमोचो यस्तत्र मण्डले लक्ष्यते सुनिः ।
 स तु काण्ड इति ज्ञेयः प्राप्तवात्यात्मदादृषेः ॥ २ ॥
 मण्डलाद्यहृष्टस्यायं प्रगाथो घोरजो सुनिः ।
 स हि घोरस्य कल्पस्य भाता सन् पुन्नताङ्गतः ॥ ३ ॥
 नेधातिथिः परस्सामाप्त नेधातिथिशा सह ।
 अच्चिद्दि त्वे(१,२)त्युचामासामृषिराप्तविंश्टतेः ॥ ४ ॥
 स्तुहि स्तुही(१,२०)त्याचानामृषां चतस्त्वामृषिः ।
 प्रथोग(४)पुन्न आप्तवस्त्वा पत्री तु शशती ॥ ५ ॥
 अन्यस्य सूर(१,२४)मित्यस्याः सा च लक्ष्मिरसः सुता ।
 नेधातिथिप्रियनेधादृषी सूक्ष्मे इदं वसो(१) ॥ ६ ॥
 आप्तिरसः प्रियनेधस्त्र नेधातिथिर्मुनिः ।
 शिष्मा वि भिन्दो(४)(१,४१) इत्यस्य हृष्टसामयस्य केवलम् ॥ ७ ॥
 पिवा सुतस्य(१)(७) सूक्ष्मस्य नेधातिथिर्ष्विः सूतः ।
 यदिक्ष प्रागपाक(४) सूक्ष्मे देवातिथिर्मुनिः सूतः ॥ ८ ॥

(क) ज्ञेयोग इति सर्वानुक्रमयो ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादित ऋगवेदे शिष्मा वि भिन्दो इति पाठोऽस्मि ।

(ग) मोक्षमूलरसम्पादित ऋगवेदे सर्वानुक्रमण्यात् पिव सुतस्येति पाठो वर्तते ।

दूरादिहेव(५) सूक्ष्मस्य च्छविर्बद्धातिथिस्तः^(५) ।
 महानिन्द्रो य(६)इत्यस्मिन् वत्सो नाम च्छविः स्तुतः ॥८॥
 प्रयदस्मिष्टुभं(७) सूक्ष्मे पुनर्वस्य च्छविः स्तुतः ।
 आगो विश्वाभि(८)रित्यस्मिन् सध्वंसो नाम संस्तुतः ॥९॥
 आमूलमस्मिने(९)त्यस्मिञ्छश्कर्णं च्छविः स्तुतः ।
 यत्स्तु(१०) इत्यस्य सूक्ष्मस्य प्रगाथो नाम संस्तुतः ॥१०॥
 लमग्ने ब्रतपाः(११) सूक्ष्मे वस्य एव सुनिः स्तुतः ।
 च्छविर्य इष्ट(१२) सूक्ष्मस्य पर्वतो नाम संस्तुतः ॥१२॥
 इच्छः सुतेषु(१३) सूक्ष्मस्य नारदो सुनिरेव सः ।
 यदिष्टाह(१४)मिति लक्ष्मिंस्तम्(१५)मित्युच्चरेऽपि च ॥१३॥
 गोषूक्तौ चाशसूक्तौ च च्छवी एतौ काण्डायनौ ।
 प्रसवाज(१६)मिति चौणि सूक्ष्मानीरिनिठिर्जगौ ॥१४॥
 तं गूर्ह्येय(१७)ति चलारि च्छविः सूक्ष्मानि सोभरिः ।
 ईज्जित्वा ही(१८)त्युपकम्य चतुःसूक्ष्मेष्वतः परम् ॥१५॥
 च्छविर्विश्वमना नाम स वैयस्य इतिः स्तुतः ।
 एषां चतुर्थे सूक्ष्मे तु अस्तो वाङ्गिरसो सुनिः ॥१६॥
 अग्निरुक्त्ये(१९) उपकम्य पञ्चसूक्ष्मेष्वतः परम् ।
 मनुर्वेष्वतो नाम च्छविरित्यवगम्यताम् ।
 एषां तु मध्यमे सूक्ष्मे मारीचो वायकाश्चपः ॥१७॥
 लेधातिथिस्तु प्रकृतानि(२१) सूक्ष्मं
 लेधातिथिस्तु वयहु(२२)सूक्ष्मम् ।

(क) स्तुत इति अ० ।

नौपातिथिः सूक्ष्मयेष्व याहि(१४)
 द्वर्चं तथान्यं वसुरोचिषस्त् ॥१८॥
 सहस्रमेतेऽङ्गिरसो द्वापश्च-
 सतोऽग्निनेत्रेण(१५) ततोऽविते(१६)ति ।
 चतुर्षु सूक्ष्मेष्वत उत्तरेषु
 श्वावास्त्रनामा मुनिरचिगोचः ॥१९॥
 अग्निमस्तोषिः(१७) सूक्ष्मेषु नाभाकोऽथ चतुर्वृष्टिः ।
 एषां चतुर्थे सूक्ष्मे वा तस्य चान्ये द्वचेऽथवा ॥२०॥
 आचेयस्वर्चनामा वा मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 इमे विप्रस्ता(१८) सूक्ष्मेऽस्मिन् समिधाग्निः(१९) मितीह च ॥२१॥
 विष्णुपोऽङ्गिरसः पुष्टस्तिश्चोकस्त उत्तरे ।
 सूक्ष्मे लावत(१९) इत्यस्मिष्वश्चपुष्ट च्छिर्विग्नः ॥२२॥
 महि वो महतां(२०) सूक्ष्मे द्वाष्टस्तिश्चित च्छिः स्मृतः ।
 खादोरभिः(२१) सूक्ष्मस्त्र प्रगाथास्त्र च्छिः स्मृतः(२२) ॥२३॥

(क) चतः परं, एकादश सूक्ष्मानि मोक्षमूलरसम्यादितक्षणवेदे समुप-
 लभ्यन्ते । तानि तु सायणे न व्याख्यातानि । अधापि च तेषां च
 च्छिविनिरूपणमत्ति । किन्तु सर्वानुकमणां तत्र तत्र चक्रघुणेष्वा
 दृश्यते । यथा, अभि प्र(१६) दश प्रखसः * * * * । प्रसञ्चुतं(५०)
 एष्ठिगुः । यथा मनौ(५१) श्रूष्टिगुः । यथा मनौ(५२) आयुः । उपमं
 त्वा(५३) छौ मेधः । इतत्ते(५४) मातरिच्छा * * । भूरीद्(५५) पञ्च
 छृणः * * * * । प्रति ते(५६) एषध्रः * * * * । युवं देवा(५७)
 चतुर्छक्षं मेधः * * * * । इमानि वां(५८) सप्त सुपर्णः * * * * । इति ।
 वेदार्थदीपिकायां खलु नैवावान् सन्दर्भो व्याख्यातः । जगद्वायक्षतानु-
 कमणिकाविवरणे तु सूक्ष्मानामेषामृषिनिरूपणसुपर्णभ्यते ।

अग्र आयाहि(१०) सूक्ष्म तथा तस्थोन्नरस्य च ।
 भर्गः प्रगाथपुष्टोऽयम्बिरित्यवगम्यताम् ॥१४॥
 प्रगाथ एव प्रो अस्मै(११) सूक्ष्मेषु चतुर्वृष्टिः ।
 तरोभिः(१२)रितिसूक्ष्म प्रगाथतम्यः कलिः ॥१५॥
 सूक्ष्मे लिह त्यान्म्बिः(१३)ति सांमदो वा
 मस्थो सुनिक्षात्पृष्ठचारिणो वा ।
 जालेन नद्वा^(क) वहवो हि मस्था
 मान्योऽथ मैत्रावद्धिः स्खर्यं वा ॥१६॥
 आ ता रथ(१८)मिति लस्य प्र प्र वस्त्रिष्टुभस्य(१९)^(ख) च ।
 आङ्गिरसः प्रियमेध च्छिरित्यवगम्यताम् ॥१७॥
 थो राजे(२०)ति च सूक्ष्म लं न(२१) इत्युन्नरस्य च ।
 आङ्गिरसः पुरुहत्ता सुनिरच धदुन्नरम् ॥२८॥
 तत्र लन्यतरोऽयं वा सुदीतिपुरमील्लयोः ।
 इविक्ष्युध्व(२२)मित्यस्मिन् प्रागाथो इर्यन्तो सुनिः ॥२६॥
 उदीराथा(२३)मिति लस्य तथा तस्थोन्नरस्य च ।
 आचेयोऽयं गोपवन च्छिरित्यवगम्यताम् ॥२०॥
 आचेयः सप्तवध्रिवा तथोः पूर्वस्य गम्यताम् ।
 च्छिर्युच्चा हि^(ग)(२४) सूक्ष्म विरूपो वाङ्गिरसः सुतः ॥२१॥
 इमं तु^(२५) सूक्ष्ममारभ्य चिषु सूक्ष्मेष्वतः परम् ।

(क) वज्ञा इति अ० ।

(ख) मोक्षमूलरसम्यादितच्छग्वेदे चिष्टुभमिति पाठो वर्तते ।

(ग) मोक्षमूलरसम्यादितच्छग्वेदे युच्च हीति पाठो वर्तते ।

काण्डः सुरसुतिर्गाम च्छिरित्यवगम्यताम् ॥३९॥
 अयं हनु(०९)रिति लस्त्रिन् हनुर्नाम सूर्गोः सुतः ।
 न श्वन्य(८०)मिति सूक्षेऽस्मिन्नेकश्चूर्णैर्धसो सुनिः(क) ॥३१॥
 आ दृ न(८१)(८१) इत्युपकर्म चिषु सूक्षेष्वतः परम् ।
 कुषीदी नाम काण्डोऽयस्त्रिरित्यवगम्यताम् ॥३४॥
 प्रेष्ठं व(८४) इति(ग) सूक्षस्य काण्डोऽयस्त्रिर्गुणा सुनिः ।
 आ मे हव(८५)सुपकर्म चिषु सूक्षेष्वतः परम् ॥३५॥
 आङ्गिरसः हृष्णनामा सुनिरित्यवगम्यताम् ।
 एषान्तु मध्यमे सूक्षे कार्णिर्वा विश्वको सुनिः ॥३६॥
 उत्तरे च (घ)वस्त्रिष्टस्य पुन्नो वा शुचिको(च) सुनिः ।
 प्रियमेधो वाङ्गिरस च्छिरित्यवगम्यताम् ॥३७॥
 तम्बोदस्त्रय(च)(८८) सूक्षस्य नोधा नाम स गौतमः ।
 वृहदिक्षाय(८९) सूक्षस्य चृष्णी तस्तोत्तरस्य च ॥३८॥
 नूमेधः पुरुमेधस्य बहैतावङ्गिरःसुतौ ।
 अपाण्डा नाम कन्ये(९१)ति सूक्षस्याचेः सुता सुनिः ॥३९॥
 श्रुतकच्चः सुकच्चस्य तावथङ्गिरसः सुतौ ।

- (क) नाम नौधसः इति च ० ।
- (ख) मोक्षमूलरसम्यादितक्षणवेदे आ तु न इति पाठो वृश्णते ।
- (ग) प्रेष्ठं वोऽतिथीति च ० च ० ।
- (घ) उत्तरमेवेति च ० ।
- (छ) शुचिक इति सर्वाशुक्रमणी ।
- (च) मोक्षमूलरसम्यादितक्षणवेदे सर्वाशुक्रमणामशुक्रमणिकाविवरणे च तम्बोदस्त्रमिति पाठो वर्तते ।

पान्नमा व(८१) इति लक्ष्य तावृषी अवगम्यताम् ॥४०॥

उद्देदभौ(८२)ति सूक्ष्म सुकृष्टः स्वयमेव तु ।

गौर्धयतौ(८३)ति सूक्ष्म विद्वरङ्गिरसः सुतः ।

पूतदद्वोऽथवा ज्ञेयः सोऽपि चाङ्गिरसः सुतः ॥४१॥

आ ले(८४)ति सूक्ष्मे तत उत्तरे च

तिरस्त्रिभामा^(क)ङ्गिरसस्तनूजः ।

तचोन्नरे मारुतिर्बा द्युतानो

रेभस्तः काश्मप उत्तरस्य ॥४२॥

इन्द्राय साम(८५) सूक्ष्म तथा तस्मोन्नरस्य च ।

मृमेधमामाङ्गिरस च्छिरित्यवगम्यताम् ॥४३॥

अथमन एगि(१००) सूक्ष्म नेमो नाम भृगोः सुतः ।

अथमस्मि(१००,४) हुचे लस्त्रिभिन्द एव च्छिः स्त्रतः ॥४४॥

च्छवगित्ये(१०१)ति सूक्ष्म अमदग्निः च भार्गवः ।

तमग्नि(१०२) इति सूक्ष्म प्रयोगो नाम भार्गवः ॥४५॥

अथवा उहस्तत्वः पावकोऽग्निर्मुनिः स्त्रतः ।

गृहपतियविष्टाख्यावग्नी वा सहस्रः सुतौ ॥४६॥

तथोरन्वतरो वाम्बोर्च्छिरित्यवगम्यताम् ।

च्छिस्त्रदर्शि(१०३) सूक्ष्म सोभरिनाम कण्ठजः ॥४७॥

इत्यष्टमं मण्डलम् ।

(क) तिरस्त्री गामेति सर्वानुक्रमण्डी, अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

अथ नवमं मण्डलम् ।

खादिष्ये(१)त्युपकम्य नवमं मण्डलं प्रति ।
 पावमान्यसु विज्ञेया स्त्रषयः सौमिकाश्च ते(५) ॥ १ ॥
 मण्डलाद्यस्य सूक्ष्म्यं मधुच्छन्दा स्त्रिः स्ततः ।
 पवस्त्र देववौ(२) सूक्ष्मे मेधातिथिरिति स्ततः ॥ २ ॥
 एष देव(३) इति लक्ष्य शूनःशेषो मुनिः स्ततः ।
 सना च सोम(४)(५) सूक्ष्म्यं हिरण्यस्त्रूपं स्त्रिः स्ततः ॥ ३ ॥
 एतेषामुक्तगोचराङ्गोचोक्तिर्ण छता मथा ।
 समिद्धू(६) इत्युपकम्य सूक्ष्मानां विश्वतिं प्रति ॥ ४ ॥
 असितो वा देवलो वा द्यूषिरेतौ तु काश्मपौ ।
 स्त्रिः पवस्त्र(७) सूक्ष्मेऽस्मिन्नागस्यः स दृलहच्युतः ॥ ५ ॥
 दृलहच्युतस्य पुच्छोऽथमिभवाहसदुत्तरे ।
 एष कवि(८)रेष वाजी(९) सूक्ष्मयोरनयोः क्रमात् ॥ ६ ॥
 नृमेधः प्रियमेधश्च सुनिराङ्गिरसाविमौ ।

-
- (क) सर्वानुक्रमणीवेदार्थदीपिकाजग्नायाथशतानुक्रमणिकाविवरणे नव-
 मण्डलस्य सोमदेवताकल्पकौस्तनमति । अत्र तु नवममण्डले सौमि-
 कामान्त्रविलं दृश्यते । अत्र शौक एव प्रमाणम् । अथवा सोमो
 देवता एषामिति व्युत्पत्त्या कृषयोऽपि सौमिका इति व्यपदिश्यन्ते ।
 अधिकेन अपदेशा भवन्तीति न्यायात् ।
 (ख) मोक्षमूलरसम्यादितक्टगवेदे सर्वानुक्रमण्डलं सन च सोमेति
 पाठो वर्तते ।

प्राण(१९) प्र धारा अस्ते(२०)ति सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥७॥
 नृसेधस्वाथ विच्छुभु मुनिरङ्गिरसः सुतः ।
 प्र सोमासः (२१) प्र सोमासः(२२) सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥८॥
 राङ्गणो गोतमोऽयं श्वावाशस्वाचिंगोचजः ।
 प्र सोमास(२३) उपकम्य दद्योराप्यस्तितो मुनिः ॥९॥
 दद्योर्दयोरुत्तरयोर्चृष्टयोऽङ्गिरसः सुताः ।
 प्रभृवस्तुरञ्जगणो ब्रह्मतिरिमे चयः ॥१०॥
 प्र चे गाव(२४) उपकम्य चिषु सूक्तेष्वतः परम् ।
 नेधातिथिः स्त्रयं काण्ड च्छविरित्यवगम्यताम् ॥११॥
 चिवेवाङ्गिरसोऽयासः प्र ण(२५) इत्युत्तरेष्वृषिः ।
 कविस्तु भार्गवः सूक्तेष्वया सोम(२०) इति चिषु ॥१२॥
 उत्ते(२६) सूक्त उपकम्य सूक्तानामष्टकं प्रति ॥१३॥
 काश्यपोऽयमवसार च्छविरित्यवगम्यताम् ।
 अथा वीतौ(२७)ति सूक्ते चामहीयुरङ्गिरःसुतः ॥१४॥
 एते अस्त्वय(२८)मित्यस्मिन् जमदग्निर्भृगोः सुतः ।
 आ पवस्ते(२९)ति सूक्तेऽस्मिन् जमदग्निर्भृविः काश्यपो मुनिः ॥
 वृषा सोमे(३०)ति सूक्तेऽस्मिन् मारौचः काश्यपो मुनिः॥१५॥
 हिष्वन्ति(३१)सूक्तं जमदग्निरार्पणः
 स्त्रयं भृगुर्वा वरुणस्य मुच्चः ।
 असिद्धुगोचास्तु पवस्त(३२)सूक्तं
 वैखानसा नाम ग्रन्थं विदुत्ते ॥१६॥

सं सोम(१०)सूक्ते बहुचास्तुतेषु
 सुख्येषु सप्तसूत्रयः प्रसिद्धाः ।
 भरद्वाजः कश्यपो गोतमोऽचि-
 र्विश्वामित्रो जमदग्निर्विष्ठः ॥ १ ७॥

उत्तराणां तु गिष्टानामृत्यामङ्गिरसः सुतः ।
 पविचो वा वसिष्ठो वा शुभौ वा ताष्ट्रष्टौ सह ॥ १ ८॥

प्र देव(८)मिति वत्सप्रिः(५) सूक्तं भासन्दनो जगौ ।
 दृष्टः(९) सूक्तं लाङ्गिरसो हिरण्यसूत्रप उत्तरम् ॥ १ ९॥

चिरसा(१०) इति सूक्तेऽग्निंस्त आ दक्षिणो(११)त्तरे ।
 रेणुः पूर्वोऽथ चक्रभो वैश्वामित्रौ च ताष्ट्रष्टौ ॥ १ ०॥

हरिं सूजन्ति(१२) सूक्तस्य सूक्ते द्रष्टस्य(१३) च क्रमात् ।
 हरिमन्तः पविचस्य मुनिरङ्गिरसः सुतः ॥ १ १॥

शिशुर्ज(१४) सूक्ते कच्छीवान्मुनिर्दीर्घतमःसुतः(५) ।
 अभि प्रियाष्टु(१५)पक्ष्य पञ्चसूक्तेष्वतः परम् ॥ १ २॥

कविर्नाम भृगोः पुन्न ऋचिरित्यवगम्यताम् ।
 सोमस्य धारे(१०)त्यादीनां सूक्तानां चितयं प्रति ॥ १ ३॥

भारद्वाजो वसुर्नाम मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 पविच(११)मिति सूक्तस्य पविचोऽङ्गिरसः सुतः ॥ १ ४॥

चूषिः पवस्त्र(१४) सूक्तस्य वाच्यो नाम प्रजापतिः ।
 इन्द्राय सोम(१५) सूक्तस्य वेनो नाम स भार्गवः ॥ १ ५॥

(क) वत्सप्रीरिति सर्वानुक्रमणी ।

(ख) दीर्घतमः सूत इति च० च० । कच्छीवानौशिख इत्यनुक्रमणिका-
 विवरणम् ।

प्र ते(८८) हि स्त्रां प्रथमं दशर्थ-
 मङ्गष्टमाषा च्छयो विदुसे ।
 निवावरी(९)स्ते बिकता द्वितीयं
 द्वितीयमेते स्त्रां धृत्रयोऽजाः ॥२६॥
 गणाख्ययोऽमौ कथिताख्यतुर्थ-
 मेषां तु गोचं कच्चिदप्रभिद्धम् ।
 शिष्टाच्छु पञ्चलूषिरचिरेता-
 स्त्रां त्वं त्रसमदः प्रभिद्धः ॥२७॥
 प्र तु द्रवे(१०)त्युपकम्य सूक्षानां चितयं प्रति ।
 काव्योऽथमुश्ना नाम च्छिरित्यवगम्यताम् ॥२८॥
 प्र हित्यानो(११) वसिष्ठस्तु मित्रावद्ययोः सुतः ।
 असर्जि वक्ता(१२)सूक्ष्य तथा तस्मोन्नरस्य च ॥२९॥
 मारीचः कश्यपो नोधाः साक्षमुच्चास(१३)(४) गौतमः ।
 अधिय(१४)स्त्र कनिकन्ति(१५) सूक्ष्ययोरनयोः पुनः ॥२०॥
 घौरः काष्ठ च्छिः पूर्वं काष्ठः प्रस्त्राष्ठ उन्नरे ।
 प्र येनानी(१६)ति सूक्ष्य दैवोदाचिः प्रतर्द्दनः ॥२१॥
 अस्य प्रेषे(१७)ति सूक्ष्य वसिष्ठः प्रथमे त्वचे ।
 उन्नरेषु नवखेते तस्य पुन्नाः पृथक् पृथक् ॥२२॥
 दक्षप्रमतिरेकस्तु तेषां दृष्टगणः परः ।

(क) निवावरीरिति प्रथमार्थे द्वितीयेवार्षम् ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादितकृत्यवेदे सर्वानुकमण्णामतुकमण्णिकाविवरणे च
साक्षमुक्ष इति पाठो वर्तते ।

मनुष्य उपमनुष्य व्याप्रपाञ्चकिरत्तरः ॥३६॥
 कर्णश्रु^(क)स्य मूलीकस्य वसुको नवमः स्मृतः ।
 चतुर्दशानां शिष्टानामृत्युं परामरः ॥३७॥
 सोमः सुत(१०,४४)स्तथामृत्यानां कुत्स आङ्गिरसो सुनिः ।
 अमरीयोऽभि नः(१८) सूक्ते मान्वादतनयस्तथा ॥३८॥
 भारद्वाज चजिश्वा च तावेतौ सहिताद्यष्टौ ।
 रेभस्त्रू काश्यपौ च इयोहन्तरयोर्चष्टौ ॥३९॥
 पुरोजितौ(१०१)ति सूक्तस्य सदचा च्छष्यथः स्मृताः ।
 श्वावाम्बृ^(ख) प्रथमोऽभ्यौगुर्यथातिर्णाङ्गिरः परः ॥३३॥
 नक्षुषो मानवस्त्वेको मत्तुः सांवरणः परः ।
 चत्वार एते सदचाः शेषे वाच्यः प्रजापतिः ॥३४॥
 क्राणे(१०२)त्याश्यस्तिः सूक्ते द्वित आश्यदुन्तरे ।
 पर्वतो नारदः काल्यौ^(ग) सखायः(१०४) सूक्तयोः सह ॥३५॥
 पूर्वे तु दे शिखपिण्ड्यौ काश्यष्टौ वापरः स्त्रियौ ।
 दृष्टमच्छे(१०५)ति सूक्तस्य सदचा च्छष्यस्त्वयः ॥३६॥
 चाचुषोऽग्निश्च चचुश्च मानवो मनुराप्तवः ।
 सूक्तस्य गिष्ठे पश्चर्च चाचुषोऽग्निर्च्छिः स्मृतः ॥३७॥

- (क) कर्णश्रुदिति सर्वागुक्तमष्टौ, अगुक्तमणिकाविवरणस्त्र ।
 (ख) श्वावाम्बिरिति सर्वागुक्तमष्टौ, अगुक्तमणिकाविवरणस्त्र ।
 (ग) काणवाविलक्ष वाश्यपाविति सर्वागुक्तमष्टौ, अगुप्रमणिकाविवरणस्त्र ।

वेदार्थदीपिकायान्तु तौ काणवाविति आस्थातम् ।

परीत(१००) इति सूक्तेऽस्मिन् भारद्वाजादथो^(क) विदुः ।
 एते तु सप्त चतुर्थयः सगोचाः परिकीर्तिताः ॥ ४ १ ॥
 पवस्त्रे(१०८)त्युच्चरं सूक्तं सप्तैते लृषयो विदुः ।
 तस्य लाद्ये हृचे ग्राह्यो गौरिवीतिर्वचिः सप्तः ॥ ४ २ ॥
 दत्तौयाया चतुर्थः ग्रन्तिर्वासिष्ठोऽन्ये हृचेऽपि च ।
 अथ हृचानां शिष्टानामूरुराङ्गिरसो सुनिः ॥ ४ ३ ॥
 भारद्वाज^(ख) चतुर्थिश्च तथैवाङ्गिरसौ नृपाः ।
 ऊर्ध्वसप्ता कृतयशा चतुर्थय इति चयः ॥ ४ ४ ॥
 धिष्ण्याग्रयः^(ग) परि प्रे(१०९)ति सूक्तमैश्वरयो विदुः ।
 पर्यूषु प्रे(११०)ति सूक्तस्य चिट्ठापुरुक्तुसजौ ॥ ४ ५ ॥
 अरुणस्तदस्तद्युक्तं सुनिरित्यवगम्यताम् ।
 अथा हृचे(१११)ति सूक्तस्य पारच्छेपिरनानतः ॥ ४ ६ ॥
 मानान(११२)मिति सूक्तस्य शिशुराङ्गिरसो सुनिः ।
 ग्रन्थेणावति(११३)सूक्तस्य य इन्द्रो(११४)हन्तरस्य च ॥ ४ ८ ॥
 मारीचः कश्यपो नाम चतुर्थिरित्यवगम्यताम् ।

इति नवमं मण्डलम् ।

(क) भरद्वाजकाङ्क्षपगीतमाच्चिवशामिच्छमदभिवसिष्ठा इति आगुक्तम-
शिक्षाविवरणं वेदार्थदीपिका च ।

(ख) भारद्वाजा इति च ।

(ग) धिष्ण्याग्रये इति च ।

अथ दशमं मण्डलम् ।

अग्ने वृहस्त्रिति(१)लेतदशमं मण्डलं पुनिः ।
 चुद्रस्त्रका भद्रासूका विजेया चृष्टयस्त्रिति ॥१॥
 मण्डलादिमुपक्रम्य सप्तसूक्तेष्वतः परं ।
 आप्तस्त्रितो मुनिस्त्राप्तस्त्रितिराः सूक्तयोर्दयोः ॥२॥
 प्रकेतुने(८)ति तत्रापि यत्सूक्तस्त्रमन्तयोः ।
 अवरौषस्तस्त्रत्र सिन्धुदीपोथवा मुनिः ॥३॥
 ओ चि(१०)सूक्तेष्वयुक्तुचु षष्ठा सह मुनिर्यमौ ।
 वैवस्त्रतो यमो नाम नवम्या सह युक्तु तु ॥४॥
 वृषा(११)धावा(१२)युज्ञे(१३)लेषां सूक्तानां चितयं प्रति ।
 आङ्गि(५)नाम हविर्धनो मुनिरित्यवगम्यताम् ॥५॥
 एतेषामुन्तरे सूक्ते विवस्त्रात्रदितेः सुतः ।
 परेयिवांसं(१४)सूक्तस्त्र यमो वैवस्त्रतो मुनिः ॥६॥
 उदीरतामुपक्रम्य पञ्चसूक्तान्यतः परम् ।
 यमपुज्ञा विदुस्तेषामु(१५)च्छङ्गे दमनस्तु मा(१६) ॥७॥
 एको देवश्रवास्त्रष्टा(१०)परः सङ्कुसुकः परम्(१८) ।
 मथितस्तु नि वर्तन्ध(१९) मस्तिन् सूक्ते मुनिः पुनः ॥८॥
 भृगुर्वा वारुणिर्विद्याह्नार्गवस्त्रवनोथवा ।
 भद्र(२०)मित्यादिसूक्तानां सप्तानां विमदो मुनिः ॥९॥

(क) आङ्गिरित्यव आङ्गिरस इति अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

प्राजापत्यः स ऐन्द्रो वा वसुहादा वसुकजः ।
 च्छिर्वसुक ऐन्द्रीयस्त्रिषु सूक्तेभ्यसत्त्विः(१०)ति ॥१०॥
 तत्प्रथस्त्रके विशो हि(२८) प्रथमाया च्छो मुनिः ।
 इन्द्रस्त्रुषा वसुकस्य पञ्चेष्ट्रो युजामृताम् ॥११॥
 चतुर्था सह गिष्ठानां वसुकस्त्रयुजामृताम् ।
 प्र देवते(१०)ति सूक्तानां पञ्चानां कवषो मुनिः ॥१२॥
 इन्द्रूषो भौजवान् वाचः प्रावेषा मे(१४)ति चोचरे ।
 सुशो मुनिः स धानाकस्त्रवुभ्र(१५)मितिसूक्तयोः ॥१३॥
 नमो मितस्स(१०) सूक्तस्य सूर्यजोडमितपा मुनिः ।
 अस्त्रिय(१८)इति सूक्तस्य च्छिरैन्द्र(क)सु मुकवान् ॥१४॥
 यो वां परिच्या(१९)सूक्तस्य रथ(४०)मित्युत्तरस्य च ।
 कच्चीवतः सुता घोषा शृष्टिकेत्यच कौर्त्तिना ॥१५॥
 समानमु त्वं(४१)(क) घौषेयः सुहस्त्रो नाम वा च्छिः ।
 अस्तेवे(४२)ति चिसूक्तानां लक्षण आङ्गिरसो मुनिः ॥१६॥
 दिवसरि(४५)प्र होते(४६)ति सूक्तयोरनयोऽस्त्रिः ।
 भासन्दनस्तु वसुप्रि(ग)अंगटमे(४०)त्युत्तरस्य तु ॥१७॥
 सप्तगुर्नाम विज्ञेयो मुनिरङ्गिरसः सतः ।
 अहम्भुव(४८) सुपकम्य सूक्तानां चितयं प्रति ॥१८॥

(क) इन्द्र इति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

(ख) समागमसु त्वे इति घ० च० अ० ।

(ग) वत्सपीरिति सर्वानुक्रमणी । वत्सः ग्रिय इति अनुक्रमणिकाविव-
रणम् ।

ऋषिरिष्टस्तु वैकुण्ठो महत्त(५१)दिति तु चिषु ।
 देवानामग्निना साकं संवादः क्रियतेऽन्न तु ॥१८॥
 अमैच्छामे(५२)ति स्त्रोऽस्त्रिन् देवा ऋषय उन्नरे ।
 विश्वे देवा(५३)इति लक्ष्मिन् सौचीकोऽग्निस्त्रूषिः स्त्रतः ॥१९॥
 महत्त(५४)दिति पूर्वं तु देवा एवायुजामृशाम् ।
 युजां लग्निः सौचीकसद्ये(५५,६)ति हृतस्य च ॥२०॥
 तां स ने कौर्त्ति(५६)मित्यादिसूक्तानां चितयं प्रति ।
 वृहदुक्थो वामदेव्य ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥२१॥
 मा प्र गामे(५७)त्युपकम्य चतुःसूक्तोऽवतः परम् ।
 वन्ध्वाया(५८) ऋषयो ज्ञेया गौपायनसुतास्त्रयः ॥२२॥
 खसागस्त्रस्य(५९) मातैषामगस्त्रस्ये(६०,१)त्यृतो मुनिः ।
 इदमित्ये(६१)ति सूक्तस्य ये यज्ञेनो(६२)न्तरस्य च ॥२३॥
 नाभानेदिष्टनामायमृषिर्ज्ञेयः स मानवः ॥२४॥
 गयः ज्ञातो मुनिर्विद्यात्परावत(६३) इति दयोः ।
 वासुको वसुकर्णोऽयमग्निरिष्ट(६४) इति दयोः ॥२५॥
 अथास्यनामाङ्गिरस इमान्विय(६५)मिति दयोः ।
 वाध्यशस्तु सुमित्रोऽयं भद्रा अग्ने(६६)रिति दयोः ॥२६॥
 वृहस्तिस्त्राङ्गिरसो वृहस्तत(६७) इति दयोः ।

- (क) गौपायना जौपायना वा वन्धुः सुवन्धुः अतवन्धुर्विप्रवन्धुर्वेति अनुक्त-
 मणिकाविवरणम् । वेदार्थदोपिकायान्तु, अचैवां जौपायनत्वं न कर्त्त-
 व्यम् । अपि तु गौपायनत्वमेवेति वक्ष्युमुक्ताम् । * * * अस्य मृतस्य
 सुवन्धुर्वातरस्त्रयो वन्धुश्रुतवन्धुर्विप्रवन्धव इति हस्तते ।
- (ख) वन्ध्वादीनां माता असमातिरिति अमुक्रमणिकाविवरणम् ।

- (क) जौका इति सर्वानुक्रमणी ।
 (ख) प्रथमेष्ठ इति अनुक्रमणिकाविवरणम् ।
 (ग) वि हि सेतो(८८, १)रित्यादिविशेषकथनं सर्वानुक्रमणिकाविवरण्यायोर्न दृश्यते । वेदार्थदीपिका तु यथायथमाह स्तु ।

पायूरकोहणे(८०)(क) सूक्ते भरदाजसुतो सुनिः ॥३७॥
 हविष्यान्तस्थ(८१)(क) सूक्तस्थ मूर्ढ्न्याकाम दर्शितः(ग) ।
 अथन्वज्ञिरसः पुन्नो वामदेव्योऽथवा पुनः ॥३८॥
 विश्वामित्रसुतो रेणुः सूक्तस्थेन्द्रं स्ववेष्ट्युषिः ।
 सहस्रशीर्षा(८०) सूक्तस्थ स्वधिनारायणः सृतः ॥३९॥
 सञ्चाग्नवद्धि(८१)रित्यस्मिन् वैतहयोऽरुणो सुनिः ।
 अज्ञस्थे(८२)यस्य सूक्तस्थ शार्यान्तो नाम मानवः ॥४०॥
 महि धावे(८३)ति सूक्तस्थ पार्थ(घ)स्तान्व स्वधिः सृतः ।
 प्रैते(८४) सूक्तस्थ सर्पोऽयं काद्रवेयोऽर्जुदेवा सुनिः ॥४१॥
 उर्बशी च हये(८५) सूक्ते सुनिरैतः पुरुरवाः ।
 ऐतस्य वाक्यमचैताः प्रथमाथ चतुर्दशी ॥४२॥
 द्वतीया द्वादशी षष्ठी सप्तदशा सहेति षट् ।
 सत्ता य(८५,८)दिति तिस्रस्य उर्बशा उत्तरा नव ॥४३॥
 प्र ते भृ(८६) इति लस्य बहुरज्ञिरसः सृतः ।
 ऐश्वर्यः सर्वहरिवायस्त्विरित्यवगम्यताम् ॥४४॥
 या ओषधी(८०)(क)सु सूक्तस्थ स्वधिरार्थव्यणो भिषक् ।
 आर्द्धिष्ठेष्टु देवापिर्मुनिः सूक्ते वृहस्पते(८८) ॥४५॥

- (क) मोक्षमूलरसम्यादितक्षयेदे सर्वानुकमण्यामनुकमण्यिकाविवरणे
 च रक्षोहयस्मिति पाठो वर्तते ।
 (ख) मोक्षमूलरसम्यादितक्षयेदे हविष्यान्तस्मिति पाठोऽस्ति ।
 (ग) दर्शक इति पाठः सम्भवितुमर्हति ।
 (घ) पार्थ इति सर्वानुकमण्यौ ।
 (ङ) औषधीरिति घ० घ० ।

कं नः (९९) सूक्तस्य वस्तु वैखानस चक्षिः स्मृतः ।
 हन्त्र दृष्टे (१००) ति सूक्तस्य दुवस्तुर्गम वान्दनः ॥ ४ ६ ॥
 उद्भवध्वं (१०१) बुधः सौम्यो भार्यशो मुहूर्सः प्रते (१०२) ।
 आश्च गिरानः (१०२) सूक्तेऽस्मिन्नैक्षोऽप्रतिरथो मुनिः ॥ ४ ७ ॥
 असावि सोम (१०३) इत्यस्य वैश्वामित्रोऽष्टकस्त्रिषिः ।
 कदा (१०४) सूक्ते सुमित्रो वा दुर्मित्रो वा स कुत्सजः ॥ ४ ८ ॥
 उभा उ (१०५) सूक्ते भूतांगः कश्यपस्य सुतो मुनिः ।
 आविः (१०६) सूक्तस्य चैतस्य दिव्यो वाङ्गिरसः स्त्रयम् ॥ ४ ९ ॥
 प्राणापत्या दच्छिणा वा लृषिरित्यवगम्यताम् ।
 किमिष्ठन्ती (१०७) ति सूक्तस्य युजामासामृत्वामृषिः ॥ ५ ० ॥
 अग्न्यायास्य इन्ती नाम शर्मा पण्यो^(क)युजाम् ।
 तेऽवद (१०८) जिति सूक्तस्य ग्रन्थजाया चुक्ष्मुनिः ॥ ५ १ ॥
 अथवोर्ध्वं नामा नाम ग्रन्थपुनः चक्षिः स्मृतः ।
 समिद्धो अद्य (१०९) सूक्तस्य जमदग्निर्द्वंगोः सुतः ॥ ५ २ ॥
 रामस्तु आमदम्यो वा मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 परे चलारि सूक्तानि वैरूपा चक्षयो विदुः ॥ ५ ३ ॥
 अष्टादश्मो सुनिशाच सूक्तस्यास्य मनीषिणः (१११) ।
 नमःप्रभेदनः^(ख) सूक्ते परे लिङ्गं पिबे (११२) त्यूषिः ॥ ५ ४ ॥
 ग्रन्थप्रभेदनः^(ग) सूक्ते तमस्ये (११३) ति तदुप्तरे ।

(क) पवय इत्यन्तं असुरा इति अतुक्तमणिकाविवरणे पवयते ।

(ख) नमःप्रभेदन इति अतुक्तमणिकाविवरणम् ।

(ग) शरप्रभेदनः इति ष० अ० ।

घर्मे(११४)ति सूक्ते वशिष्ठ घर्मा वा तच तापसः ॥५५॥
 चित्र दृच्छिगोः (११५)सूक्तस्य वार्षिक्य उपस्थुतः ।
 पिता शोम(११६)मिति लक्ष्मिन् स्वौरो वाग्मित्रयो मुनिः ॥५६॥
 अग्नियूपोऽथवा स्वौरो मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 न वा उ देवाः(११७) सूक्तस्य भिजुरप्तिरसः सुतः ॥५७॥
 अमैश्चयुसुतः सूक्तस्याग्ने इंशो(११८)त्युत्त्वयः ।
 इति वा(११९) इति सूक्तस्य मुनिरित्यसुतो लवः ॥५८॥
 अर्थवर्णः सुतः सूक्ते तदिदास(१२०) वृहद्विः ।
 हिरण्यगर्भः शं(१२१) सूक्ते^(२) प्रजापतिसुतो मुनिः ॥५९॥
 वसुं न(१२२)सूक्ते वायिष्ठो नामा चित्रमहा चषिः ।
 अयं वेग(१२३)य सूक्तस्य वेगो नाम सूर्गोः सुतः ॥६०॥
 इमं न(१२४) इति सूक्तेऽस्मिन्निष्ठः स्वयम्भृषिः सुतः ।
 अदेवाहेव(१२४,१) इत्यादि तिसूणामग्निरच त ॥६१॥
 अहं रहेभिः(१२५)रित्यस्मिन्नाम्भृषी नाम वाग्मिः ।
 न तमंहो न(१२६) ग्रैसूषिः^(३) सूक्ते कुलाचवर्द्धिः^(४) ॥६२॥
 अंहोमुभामदेष्ठो वा चषिरित्यवगम्यताम् ।
 राजी अख्य(१२७)दिति लक्ष्मिन् स्वौभरः कुणिको^(५) मुनिः ॥६३॥

(क) तस्मूक्ते इति च० च० च० ।

(ख) शैवोन्निरिति च०, शैवोन्निरिति च० ।

(ग) कुलाचवर्द्धिः इति च० । कुलाचवर्द्धिः इति सर्वाशुक्रमवो, अग्न-
क्रमविकाविवरणम् ।

(घ) कुणिकः इति च० ।

भरद्वाजसुता रात्रिरथवा गन्धतामृषिः ।

ममाग्न(११८) इति सूक्ष्मस्य विहवोऽङ्गिरसः सुतः ॥६४॥

नाथ(१८)सूक्ष्मे मुनिर्ज्ञेयः परमेष्ठौ प्रजापतिः ।

यो यज्ञः(१२०) सूक्ष्मे^(क) यज्ञसु प्राजापत्य चृषिः स्मृतः ॥६५॥

काञ्चीवतः सुकौर्तिसु सूक्ष्मेऽप्य प्राच(१२१) उच्चरे ।

ईजानं(१२२) सूक्ष्मे नार्मधः शकपूत चृषिः स्मृतः ॥६६॥

प्रो अस्मा(१२३) इति सूक्ष्मस्य सुदाः पैजवनो मुनिः ।

यौवनाश्वस्तु मान्यता सूक्ष्मस्योभे य(१२४)दित्यृषिः ॥६७॥

इहोच्चमामथाधर्द्वां(१२४,०) गोधा नारी ददर्श ह ।

थस्मिन्(१२५) सूक्ष्मे कुमारोऽयस्मृष्टिर्यामायनः खयम् ॥६८॥

मुनयो वातरथना एकर्चाः सप्त केश्मिनः(१२६) ।

जूतिश्च वातजूतिश्च विप्रजूतिर्वृष्टवाणकः ॥६९॥

करिकतैतश्चौ च द्वावव्यष्टङ्गस्य सप्तमः ।

उत(१२०) सूक्ष्मं सप्तर्षय^(ख) एकर्चा एव ते विदुः ॥७०॥

तव त्वा(१२१) इति सूक्ष्मस्य अङ्गस्त्रृष्टिररोः सुतः ।

विश्वावसुः सूर्य(१२२) सूक्ष्मे मुनिर्गन्धर्व एव सः ॥७१॥

अग्ने तवे(१२०)ति सूक्ष्मस्य मुनिरग्निसु पावकः ।

अग्ने अच्छ्वे(१२१)ति सूक्ष्मस्य मुनिरग्निसु तापसः ॥७२॥

अयं(१२२) सूक्ष्मे हृचाः शार्ङ्गो जरिता द्रोण उच्चरः ।

सारिसूक्ष्मः साम्बमिचक्ष एते पञ्चिषो विदुः ॥७३॥

(क) यो यज्ञसूक्ष्मे इति घ० च० ज० ।

(ख) भरद्वाजादयः सप्त श्वर्द्व एष्टतोऽवगत्याः ।

त्यं चि(१४१) सूक्ष्म साङ्घोऽचिरय(१४२) मित्युत्तरस्य तु ।
 तार्ह्यपुत्रः सुपर्णो वा मुनिर्यामायनोऽथवा ॥३४॥
 स ऊर्ध्वकृष्णनो ज्ञेय इत्थाणीमां खनाम्य(१४३) चिः ।
 ऐरम्बदो देवमुनिररक्षानी(१४४) त्युषिः सूतः ॥३५॥
 सुवेदा नाम गैरीषिः^(क) अन्ते(१४५) सूक्ष्मे मुनिः सूतः ।
 सुव्वाणास(१४६) सु सूक्ष्म वैन्यो नाम पृथुर्सुनिः ॥३६॥
 शविता(१४७) सूक्ष्म सार्चन्^(ख) ईरण्डस्त्रूप एव सः ।
 सूख्लीको नाम वासिष्ठः समिद्धश्चि(१४८) दिष्टेत्युषिः ॥३७॥
 अद्वयाग्नि(१४९) रिति त्वस्य अद्वा कामायनी मुनिः ।
 भरद्वाजसूतः ग्रासः ग्रास इत्ये(१५०) त्युषिः सूतः ॥३८॥
 इत्यस्य मातरो यासा च्छवयो देवजामयः ।
 ईद्व्यन्यनी(१५१) रिति त्वस्य शोमो(१५२) वैवस्ती यमी ॥३९॥
 अरायि(१५३) सूक्ष्मेऽयम्बिरद्वाजः ग्रिरिम्बिठिः^(ग) ।
 अग्निं हित्यनु नः(१५४) सूक्ष्मे केतुरग्निसूतो मुनिः ॥३०॥
 इत्या तु(१५५) भुवन आस्तः साधनो भौवनोऽथवा ।
 सूर्यो न(१५६) इति सूक्ष्म सौर्यश्चक्षुस्त्रूषिः सूतः ॥३१॥
 उदसौ(१५७) त्वस्य पौखोमी ग्रची नाम मुनिः सूतः ।
 चषिक्षीत्रस्य(१५८) सूक्ष्म वैश्वामित्रस्तु पूरणः ॥३२॥
 प्राजापत्यस्तु मुञ्चामौ(१५९) त्यपश्चद्व्यनाशनः ।

(क) शैलूषिरिति ध० च० ज० । अतुक्तमणिकाविवरणस्तु ।

(ख) सार्चन्त इति ध० च० ज० ।

(ग) ग्रिरिम्बिठ इति सर्वातुक्तमण्डी ।

रक्षोशायस्त्विर्गाहो ब्रह्मणाग्नि(१९९)रक्षय तु ॥८३॥
 अचौभा(१९१)मिति सूक्ष्मस्य काश्यपो विद्वा मुनिः ।
 प्रतेतास्तु जगौ सूक्ष्मपेत्ती(१९४)त्यज्ञिरःसुतः ॥८४॥
 देवाः कपोतः(१९५) सूक्ष्मस्य कपोतो भैर्वतस्त्वृष्टिः ।
 उष्णभं भे(१९६)ति सूक्ष्मस्य वैराज उष्णभो मुनिः ॥८५॥
 ग्राक्षरो वा स उष्णभस्तुभ्येद(१९०)मिति द्वन्तरे ।
 विश्वामित्रजमदग्नी उष्णिर्गायिनभागंवै ॥८६॥
 वातावगो मुनिः सूक्ष्मं वातस्त्वे(१९८)त्यनिष्ठो जगौ ।
 मयोभूः(१९९) ग्रवरः सूक्ष्मं काचीवत उष्णिर्गायौ ॥८७॥
 विभ्राद्(१००)सूक्ष्ममिदं और्यो नाथा विभ्रादृष्टिर्गायौ ।
 इटतो^(क) भागंवः सूक्ष्मं लक्ष्ममिटतो(१०१) जगौ ॥८८॥
 चौथुन्तराणि सूक्ष्मानि विदुरज्ञिरस्त्वयः ।
 आयाद्वा(१०२)ला(१०३)मि(१०४)संवर्त्ती भ्रुवोऽभौवर्त्त इत्यमी ॥८९॥
 प्र वो गावाण(१०५) इत्यमित्त्वृष्टिपावादुंदिर्मुनिः ।
 प्र सूनव(१०६) इति लक्ष्म सूनुर्नामार्भवो मुनिः ॥८०॥
 प्राजापत्यः पतञ्जोऽयं पतञ्जः(१०७) सूक्ष्मसुक्ष्मवान् ।
 अरिष्टनेमिस्ताच्छीर्याऽयं जगौ सूक्ष्मं त्यमूष्टिः(१०८)ति ॥८१॥
 उच्चिष्ठते(१०९)ति उक्तर्चाः सूक्ष्ममेतत्प्रयो विदुः ।
 ग्रिविरौशीनरः पूर्वः काग्निराजः प्रतदंनः ॥८२॥
 रौहिदश्चो वसुमना इत्येत उष्णयः क्रमात् ।

(क) इटत इत्यत्र प्रथमायात्तक्षिण् ।

प्र ससाहिष(१८०)(क) इत्यस्मिन्द्वपुष्ट च्छिर्जयः ॥८३॥
 प्रथो नाम स वासिणो भारदावस्य चप्रयः ।
 वर्मः वौर्यस्य एकर्षाः प्रथः(१८१) सूक्त इत्थे विदुः ॥८४॥
 वार्हस्यत्यस्यापुर्मूर्धा सुनिः सूक्ते दृहस्यतिः(४)(१८२) ।
 प्राजापत्यस्य सूक्तमादपश्यत्वा(१८२) प्रजावतः ॥८५॥
 विष्णुर्यानि(१८४)मिति लक्ष्मिंखण्डा वा गर्भदानुनिः ।
 प्राजापत्योऽथवा विष्णुर्गच्छेष्यादुपरे ॥८६॥
 चृष्टिः सत्यधृतिर्नाम महि(१८५) सूक्ते स वाहणिः ।
 वात आ वातु(१८६) सूक्तस्य प्र नून(१८८)मिति(५) तत्त्वं च ॥८७॥
 वत्सः श्वेतस्य तावेतावग्निपुष्टादृष्टी शृणक् ।
 आद्यङ्गौ(१८९)रिति सूक्तस्य वार्पराजी सुनिः सूतः(६) ॥८८॥
 मधुच्छन्दःसुतः सूक्त चत(१९०)मित्यधर्मर्षणः ।
 संखं(१९१) सूक्ते संवनन च्छिरङ्गिरसः सूतः ६६॥

- (क) मोक्षमूर्यरसम्यादितक्षयेदे प्र ससाहिषे इति पाठो विद्यते ।
 (ख) दृहस्यताविति च० च० च० ।
 (ग) आर्थिगुक्तमण्डा, वात आ वातु, प्र नूनमिति च्छलस्य वत्सः
 श्वेतस्य इमौ दावषी क्रमेण प्रदर्शितौ । प्राप्तये (१८७) इति च्छलस्य
 च्छिर्निं प्रदर्शितः । सम्भार्थिगुक्तमण्डामनुक्रमिकाविवरणे च, वात
 आ वातु इति च्छलस्य वातावन उक्त च्छिरमिहितः । प्राप्तये इति
 च्छलस्य आभ्रेयो वत्स चृष्टिः, प्र नूनमिति च्छलस्य चाभ्रेयः श्वेत
 च्छिर्निर्दिष्टः ।
 (घ) सूतेति च० ।

गोधा घोषा विश्वारा पालोपनिषद्विषत् ।
 ब्रह्मजाया जुह्ननीमा अगस्त्यस्य खसादितिः ॥१००॥
 इच्छाणी चेद्गमाता च सरमा रोमशोर्वग्नी ।
 खोपामुद्रा च नद्यस्य यमी नारी च ग्रस्तौ ॥१०१॥
 श्रीलाङ्गा शार्पराज्ञी वाक् अद्वा भेदा च दक्षिणा ।
 राजौ स्तुर्या च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ।
 स गौतमो^(क) वामदेवो याः स्त्रियास्ता स्तुषो अग्नौ ॥१०२॥
 यैर्वद्मन्त्राः सकलाः सदृष्टा
 येनार्थानुकमणी प्रदिष्टा ।
 नमोऽनु तेभ्यो मुनिपुज्जवेभ्यो
 भवन्तु ते चापि मयि प्रसन्नाः ॥१०३॥

इति दशमं मण्डलम् ॥

इति शौनकाचार्यवृत्तार्थानुकमणी समाप्ता ॥

(क) स गौतम इति ज० ।

अथ कन्दोऽनुकमणी ।

प्रथमं मण्डलम् ।

स्वग्रेहगतसूक्तानां सूक्तस्थानामृषामपि ।
 यानि कन्दांसि विद्यन्ते तानि वस्त्राभिः सम्प्रति ॥१॥
 गायत्रं नव सूक्तानि मधुस्वच्छन्दस आदितः ।
 आनुष्टुभे परे ज्ञेये दशमैकादशे उभे ॥२॥
 नेधातिथेषु सूक्तेषु गायत्रेषु चतुर्वर्षान्तरे लिति ।
 पुरउष्णिक्^(क) परानुष्टुप्^(ख)^(१) तिस्त्रस्त्रान्या^(ग) अनुष्टुभः ॥३॥
 इनः ग्रेपस्य सूक्तानि गायत्राण्येव तत्र तु ।
 चिष्टुभौ प्रथमस्थाण्ये^(घ) षष्ठ्याण्या^(घ) स्य तथा दश ॥४॥
 उत्तमा^(घ) च चतुर्थस्य षोडशी^(घ) चोत्तमस्य या ।
 षष्ठ्यन्तु पाष्ठो^(घ) माद्यास्तु पञ्चमे षड^(घ) नुष्टुभः ॥५॥
 स्वग्रस्माकं शिप्रिणीना^(घ) मेषा पादनिचूनमता ।

---

(१) सम्बानुकमणामनुकमणिकाविदर्शे च सूक्तस्थास्य एकविंश्सस्त्र-
 काया क्षुच्छश्वन्दः प्रतिष्ठेत्युक्तम् ।

- (क) सू० २६, च० १६। (ख) सू० २६, च० २०। (ग) सू० २६,
 च० २२, २६, २४। (घ) सू० २४, च० १, २। (ङ) सू० २४,
 च० ६, ७, ८, ६, १०, ११, १२, १३, १४, १५। (च) सू० २७,
 च० १६। (छ) सू० ३०, च० १६। (ज) सू० २६। (झ) सू० २८,
 च० १, २, ३, ४, ५, ६। (ञ) सू० ३०, च० १९।

हिरण्यस्तपस्कानि चेष्टुभान्यथ तत्र तु ॥६॥
 प्रथमस्त्रं चतुर्थस्त्रं जागते^(क) प्रथमे तथोः ।
 अष्टमी षोडशी चान्दा^(ग) चिष्टुभस्त्ररम्भे पुनः ॥७॥
 अन्दा च नवमी^(ग) चापि चिष्टुभावेव गम्यताम् ।
 उत्तमे तु जगत्याद्या^(ग) नवमी^(ग) अगतीनिष्टित् ॥८॥
 कल्पस्त्रं प्रथमं^(ग) सूक्तं चतुर्थं^(ग) पञ्चमं^(ग) च यत् ।
 प्रखलस्त्रं च तान्ये^(ग) व प्रगाथा वाईता हृषाः ॥९॥
 प्रखलस्त्रं दितीय^(ग) स्त्रं षष्ठी^(ग) आनुष्टुभमे उभे ।
 चतुर्स्रोत्तमसान्दा:^(ग) कल्पस्त्रानुष्टुभुत्तमा^(ग) ॥१०॥
 सर्वा गायत्र्य एवान्याः कल्पप्रखलस्त्रयोर्ज्ञातः ।
 सव्यस्त्रं सप्तमं सूक्तानि^(ग) जागतान्येव तत्र तु ॥११॥
 प्रथमस्त्रं हतीयस्त्रं हृषोऽन्य^(ग) स्त्रैष्टुभः स्त्रतः ।
 लमाविद्या^(ग) सप्तमं चतुर्थं^(ग) तुष्टेदेते^(ग) सः शेष्टुधम^(ग) ॥१२॥
 लं भुव^(ग) स्त्रैष्टुभस्त्रैता आर्चम्बन्ने^(ग) त्युषा सह ।

- (क) सू० ११, १४ । (ख) सू० ११, अ० ८, १६, १८ । (ग) सू० १४,
 अ० ६, १२ । (घ) सू० १५, अ० १ । (ङ) सू० १५, अ० ६ । (च)
 सू० १६ । (छ) सू० १६ । (ज) सू० १० । (झ) सू० ४४, ४७, ४८ ।
 (ञ) सू० ४५ । (ट) सू० ४६ । (ठ) सू० ५०, अ० १०, ११, १२ १३ ।
 (ड) सू० ४६, अ० ६ । (ढ) सू० ५१, ५२, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७ ।
 (ঢ) সূ০ ৫১, অ০ ১৪, ১৫; সূ০ ৫৩, ১০, ১১ । (ত) সূ০ ৫৪,
 অ০ ৬ । (ঘ) সূ০ ৫৪, অ০ ৮ । (দ) সূ০ ৫৪, অ০ ৬ । (ঘ) সূ০
 ৫৪, অ০ ১১ । (জ) সূ০ ৫৪, অ০ ১২ । (ঝ) সূ০ ৫৪, অ০ ১৫ ।

नोधसः प्रथमाः पशु^(क) जगत्यस्तिष्ठुभः पराः^(क) ॥१३॥
 सर्वा उपोन्तमाः^(क) सूक्ता जागतं सूक्तमुन्तमम्^(क) ।
 अस्यापि उन्तमा ज्ञेया चिष्टुवेवेति तु चिरम्^(क) ॥१४॥
 पराग्रस्य द्विपदा आषट्ठा^(क)चिष्टुभः पराः^(क) ।
 गौतमस्य तु सूक्तेषु दे पाङ्कौ सप्तमाष्टमौ^(क) ॥१५॥
 नवमं च जगत्यन्तं^(क) दग्धम^(क)न्वय जागतम् ।
 प्रथम^(क)स्य द्वितीय^(क)स्य गायत्रं पश्चम^(क)चिरदम् ॥१६॥
 द्वितीय^(क)स्य चतुर्थ^(क)स्य चैषुभे चैषुभौचिष्टिहौ ।
 पष्ठसादे द्वचौ ज्ञेयौ शिष्टा गायत्रः पराः^(क) १७॥
 एकादशस्य सूक्तस्य पूर्वावानुष्ठुभौ द्वचौ^(क) ।
 औचिष्टिहास्तु^(क) पराः पाङ्कौ^(क) गायत्रं^(क) चैषुभा^(क)सूक्ताः ॥१८॥
 विशेषस्तो वार्हतः प्रागायस्तुन्तमो^(क) हुचः ।
 द्वादशं^(क) जागतं सूक्तं चिष्टुवन्द्या च पश्चमौ^(क) ॥१९॥

- (क) सू० ५८, अ० १, २, ३, ४, ५। (ख) सू० ५८, अ० ६, ७, ८, ९।
 (ग) सू० ५८, ६०, ६१, ६२, ६३। (घ) सू० ६४। (ঙ) सू० ६४,
 अ० १५। (চ) सू० ६५, ६६, ६७, ६८, ६९, ७०। (ছ) सू० ৭১,
 ৭২, ৭৩। (জ) सू० ৮০, ৮১। (ভ) सू० ৮২, অ০ ৬। (অ) সূ০ ৮৩।
 (ট) সূ০ ৭৪। (ঠ) সূ০ ৭৫। (ঢ) সূ০ ৭৮। (ছ) সূ০ ৭৯। (ঝ)
 সূ০ ৭০। (ত) সূ০ ৭৬, অ০ ১, ২, ৩। ৪, ৫, ৬। ৭, ৮, ৯। (থ)
 সূ০ ৮৪, অ০ ১, ২, ৩, ৪, ৫, ৬। (ধ) সূ০ ৮৪, অ০ ৭, ৮, ৯। (ধ)
 সূ০ ৮৪, অ০ ১০, ১১, ১২। (ন) সূ০ ৮৪, অ০ ১৩, ১৪, ১৫।
 (প) সূ০ ৮৪, অ০ ১৬, ১৭, ১৮। (ফ) সূ০ ৮৪, অ০ ১৬, ১০।
 (ব) সূ০ ৮৫। (ম) সূ০ ৮৫, অ০ ৫, ১২।

घयोदग्गम^(५) गायचं जागतं तदमलारम^(६) ।
 प्रस्तारपङ्क्ती आद्यन्ते^(७) आ विद्युन्मद्धिरक्ष तु ॥२०॥
 चिष्टुभस्तु दितीयाद्य^(८) विराहुपा तु पञ्चमी^(९) ।
 घोडशं जागतं^(१०) लक्ष्य द्वादश्य^(११) स्त्रेषुभः स्त्रतः ॥२१॥
 षष्ठौ^(१२)लेका विराद्द्वाद्याना सा च खल्जि न इत्यर्थै ।
 अजुनीती^(१३)ति गायचन्स्यस्यैकातुष्टुवृत्तमा^(१४) ॥२२॥
 पराणि^(१५)चैषुभान्वेव तचापि प्रथमे पुनः ।
 लं शौमास्वी^(१६)ति गायश्चो द्वादशोष्णिक्षतः परा^(१७) ॥२३॥
 चतुर्व्वर्णगत्यः प्रथमा उपान्यान्याः^(१८) षडुष्णिइः ।
 उत्तमस्य तु सूक्ष्म तिस्रो^(१९)तुष्टुभ आदितः ॥२४॥
 नवमीप्रभृति^(२०)स्यस्य गायचो^(२१)स्य परस्तृचः ।
 क्षुत्सुक्षेषु गायचं चतुर्थी^(२२) चैषुभेष्वध ॥२५॥
 पाङ्क्तं द्वादशमं^(२३) सूक्ष्ममुद्दृत्यान्यान्यान्यथाष्टमीम् ।
 महाष्टुइत्यष्टमी^(२४) सा अवमधा च घोड्यता ॥२६॥

(क) सू० ४६। (ख) सू० ४७। (ग) सू० ४८, छ० १, ६।

(घ) सू० ४८, छ० २, ३, ४। (ঙ) सू० ४८, छ० ५। (চ) সূ০ ৬৬।

(ক) ৪৬, ছ০ ৮, ৬, ১০। (জ) সূ০ ৪৮, ছ০ ৬। (ঝ) সূ০ ৬০।

(অ) সূ০ ৬০, ছ০ ৬। (ট) সূ০ ৬১, ৬২, ৬৩। (ঠ) সূ০ ৬১, ছ০ ৫,

৬, ৭, ৮, ৬, ১০, ১১, ১২, ১৩, ১৪, ১৫, ১৬। (ঢ) সূ০ ৬১, ছ০ ১৭।

(ঢ) সূ০ ৬১, ছ০ ১, ২, ৩, ৪। (ঘ) সূ০ ৬১, ছ০ ১৮, ১৬, ২০, ২১,

২২, ২৩। (ত) সূ০ ৬৩, ছ০ ১, ২, ৩। (ঘ) সূ০ ৬৩, ছ০ ৬, ১০,

(ৱ) সূ০ ৬৩। (ঘ, সূ০ ১০৫। (ন) সূ০ ১০৫, ছ০ ৮।

प्रथम(क) स्वैकविंश(ख) स्व नवम(ग) चाष्टमं(घ) ततः ।
 जर्ब(क) स्व षोडश चौणि(ख) सप्तर्षस्व चयोदशम्(ग) ॥३७॥
 एतानि जागतान्येषु प्रथमेऽन्यं हृष्णं(ख) विना ।
 एकोनविंशे(ख) स्वैकविंशे(ख) तथैवाग्यं हृष्णं विना ॥३८॥
 स्वं चयोदशे(ख) लग्नां नवमे(ख) इष्टादशे(ख) विना ।
 ततं से पञ्चमीं चान्या(ख) मष्टमेऽन्यौ हृष्णौ(ख) विना ॥३९॥
 कचौवतस्तु सूक्ष्मेषु चतुर्थे(ख) तस्य जागतम् ।
 उपोक्तमस्य चर्चा दे चतुर्थीं पञ्चमी(ख) च या ॥३०॥
 पञ्चमस्य तु गायत्र्यस्त्रियोऽन्याः प्रथमा(ख) च या ।
 अनुष्टुभौ विराजौ वा नवमी चाष्टमी(ख) च या ॥३१॥
 अनुष्टुमु चतुर्थी(ख) च सप्तमी(ख) हृष्टी विराट् ।
 द्वतीया पञ्चमी षष्ठी द्वितीया(ख) चोणिहाष्टरैः ॥३२॥
 गायत्री वा द्वितीया(ख) स्व द्वतीया(ख) सुष्टुवेव वा ।

- (क) सू० ६४ । (ख) सू० ११४ । (ग) सू० १०२ । (घ) सू० १०१ ।
 (छ) सू० ११४ । (च) सू० ११०, १११, ११६ । (इ) सू० १०६ ।
 (ज) सू० ६४, छ० १५, १६ । (झ) सू० ११६, छ० १६, २० । (अ) सू० ११५, छ० १०, ११। (ट) सू० १०६, छ० ७ । (ठ) सू० १०२, छ० ११ ।
 (ड) सू० १११, छ० ५ । (ঢ) সূ০ ১১০, ছ০ ৫, ৬ । (খ) সূ০ ১০১, ছ০ ৮, ৬, ১০, ১১ । (ত) সূ০ ১১৬ । (ঘ) সূ০ ১২৫, ছ০ ৪, ৫ ।
 (দ) ১২০, ছ০ ১, ১০, ১১, ১২ । (ধ) সূ০ ১২০, ছ০ ৮, ৬ ।
 (ঁ) ১২০, ছ০ ৪ । (ঁঁ) সূ০ ১২০, ছ০ ৩ । (ঁঁ) সূ০ ১২০, ছ০ ৩, ৫, ৬ । (ঁঁ) সূ০ ১২০, ছ০ ২ । (ম) সূ০ ১২০, ছ০ ১ ।

सप्तमस्य विराङ्गुपे श्रूतं नेः^(क) आव^(च) इत्युचौ ॥ ३ ३ ॥
 उत्तमस्य तु सूक्ष्मस्य दे वाय्यम्यो^(ग) अनुष्टुभौ ।
 अवग्निष्ठानि सूक्ष्मानि^(घ) चैषुभान्यवगम्यताम् ॥ ३ ४ ॥
 आत्यष्टान्यथ सूक्ष्मानि पद्म्भेष्य तच तु ।
 आश्चर्यान्तिष्ठितिः षष्ठी^(क) सुषुमे^(च) त्यतिशाकरम् ॥ ३ ५ ॥
 सह प्रप्रा व^(च) इत्युग्म्यां द्वतीया^(च) त्यतिष्ठितमा^(क) ।
 अष्टुमस्यान्यथा^(च) साकं नवमस्याण्युपोत्तमे^(क) ॥ ३ ६ ॥
 चतुर्थस्योत्तमा^(क) चिष्टुष्टुभग्मस्यो^(क) त्यतमस्य^(क) च ।
 सप्तमस्यादितस्त्रिष्टुभेकस्या^(क) सुषुभस्यूचः^(ग) ॥ ३ ७ ॥
 गायत्री^(च) च धृति^(क) चैव छृष्ट्यन्यस्य पञ्चमी^(क) ।
 दे सूक्ष्मे दीर्घतमसः प्रथमे^(क) आगते तथोः ॥ ३ ८ ॥
 पूर्वस्य दग्धमी^(क) चिष्टुवथ चालुष्टुभं परम^(क) ।
 षष्ठ्य आगतं सूक्ष्मं चतुर्थं पञ्चमं^(क) च यत् ॥ ३ ९ ॥

- (क) सू० १२८, अ० ६ । (ख) सू० १२२, अ० ५ । (ग) सू० १२६,
 अ० ६, ७ । (घ) सू० १६, १७, १८, २१, २३, २४, २५ । (ङ) सू०
 १२७, अ० ६ । (च) सू० १२७ । (क) सू० १२८, अ० ८, ९ ।
 (ज) सू० १२६, अ० ६ । (झ) सू० १२६, अ० ११ । (ञ) सू० १२४,
 अ० ६ । (ट) सू० १२५, अ० ७, ८ । (ঠ) सू० १२०, अ० १० ।
 (ঢ) सू० १२६, अ० ৭ । (ঢ) सू० १२६, अ० ১১ । (ণ) सू० १२६,
 अ० ১ । (ল) सू० १२६, अ० ২, ৩, ৪ । (ঘ) सू० १२६, अ० ৫ ।
 (ঢ) सू० १२६, अ० ৬ । (ঘ) सू० १२६, अ० ৫ । (ঞ) सू० १२०,
 ১২১ । (ঘ) सূ০ ১২০, অ০ ১০ । (ঘ) সূ০ ১২২ । (ঞ) সূ০ ১২৩,
 ১২৪, ১২৫ ।

वैराजं दग्धमं^(क) तस्मात्परे औचित्य^(ख) जागते^(ग) ।
जागतानि तु सूक्ष्मानि षोडशप्रस्त्रतौनि षट्^(घ) ॥ ४० ॥
अनुष्टुप्नादन्नानि वस्त्र रुद्रेतिचेष्टुभात्^(ङ) ।
चयोविंशत्य सूक्ष्मत्य सह षष्ठ्या द्वृतीयथात्^(च) ॥ ४१ ॥
अस्य वामीय सूक्ष्मत्य जगत्यः षडिमा षष्ठ्यः ।
पञ्चपादं^(क) साकं जानां^(ख) यद्वायत्तेष्ट^(ख) अथं स^(ख) च ॥ ४२ ॥
सप्तर्षगर्भां^(ख) गौरी^(ख) च तस्मानुष्टुपोत्तमा^(ख) ।
प्रखारपञ्जिस्तु विराज्ज्वाचलारिंश्यूग^(ख) च या ॥ ४३ ॥
अतोऽन्यत्वेष्टुभं सर्वं शिष्टमधावगम्यताम् ।
अच द्विचिष्टुपन्नानि प्रथमे द्वे^(ख) अबोधित^(ख) च ॥ ४४ ॥
शिष्टुपन्नानि चैतानि जागतेषु प्रत्यसीम^(ख) ।
तं पृच्छत^(ख) किमु श्रेष्ठ^(ख) इति चौथवगम्यताम् ॥ ४५ ॥
अगस्त्यस्य च सूक्ष्मेषु गायत्रं सूक्ष्ममष्टमम्^(ख) ।
द्वितीयं जागतं सूक्ष्मं हृष्ट^(ख) सुहृष्ट्य दृच्छमम् ॥ ४६ ॥
अष्टादशं^(ख) चतुर्थं^(ख) च एते जागते तयोः ।

- (क) सू० १४६ । (ख) सू० १५० । (ग) सू० १५१ । (घ) सू० १५५,
१५६, १५७, १५८, १५९, १६०, १६१ । (छ) सू० १५८ । (छ) सू० १६२,
कृ० ३, ६ । (छ) सू० १६३, कृ० १२ । (ज) सू० १६४, कृ० १५ ।
(झ) सू० १६४, कृ० २६ । (ञ) सू० १६४, कृ० २६ । (ट) सू० १६४,
कृ० ३६ । (ठ) १६४, कृ० ४१ । (ड) सू० १६४, कृ० ५१ । (ढ) सू०
१६४, कृ० ४२ । (ब) सू० १४०, कृ० १२, १३ । सू० १४१, कृ०
१२, १३ । (त) सू० १४०, कृ० ५, ६ । (थ) सू० १४२, कृ० १ ।
(द) १४५, कृ० १ । (घ) सू० १६१, कृ० १ । (ज) सू० १७२ । (प)
सू० १६६, कृ० १४, १५ । (फ) सू० १८२ । (ब) सू० १६८ ।

आशादुद्युत्य वक्ष्यन्ते^(क) चतुर्थांशोन्नमं हृषम्^(ख) ॥४३॥
 वष्ट^(ग)नेकादश^(घ)स्नात्य सूक्ते आनुष्टुभे परे ।
 उभयोरुत्तमा^(उ) चिष्टुवाशा^(च) तु वृहत्ती तथोः ॥४४॥
 एकादशे^(ए)स्य वृहत्ती स्नन्धोपीवीति गम्यताम् ।
 पञ्चमस्य तु सूक्तस्य दितीया^(अ)हृग्विराद् स्तुता ॥४५॥
 दादशस्त्रोत्तमा^(आ)चिष्टुप् शिष्टाः सर्वा अनुष्टुभः ।
 एका पञ्चदशे सूक्ते पञ्चमी^(उ) वृहत्तीनिष्ठत् ॥५०॥
 चयोविंश्ट^(ख)नु गायत्रं तत्त्वाण्डिक् प्रथमा^(उ) तु चक् ।
 अनुष्टुप्बृग्भर्षपोण्डिगच्छैषा^(अ)वगम्यताम् ॥५१॥
 द्वतीया पञ्चमी षष्ठी षष्ठमी^(उ)ता अनुष्टुभः ।
 अनुष्टुप्बृहत्ती चाक्ष्या^(उ) गायत्रं सूक्तसुन्नरम्^(ख) ॥५२॥
 विज्ञेय उत्तमे सूक्ते दशमीप्रस्त्रिहृष्टः^(उ) ।
 आनुष्टुभं महापाङ्को महा च वृहत्ती परा^(उ) ।
 अवशिष्टानि सूक्तानि^(ख)द्विष्टुभान्ववगम्यताम् ॥१५३॥
 हति प्रथमं मण्डलम् ।

- (क) सू० १८२, अ० ६, ८ । (ख) सू० १६८, अ० ८, ६, १० ।
 (ग) सू० १७० । (घ) १७५ । (उ) सू० १७०, अ० ५; सू० १७५,
 अ० ६ । (च) सू० १७०, अ० १। १७५, १ । (क) सू० १७५, अ० १ ।
 (ज) सू० १६६, अ० २ । (झ) १७६. अ० ६ । (ज) सू० १६६, अ० ५ ।
 (ट) सू० १८७ । (ठ) स० १८७, अ० १ । (ड) सू० १८७, अ० २ ।
 (ट) सू० १८७, अ० ३, ५, ६, ७ । (ब) सू० १८७, अ० ११ । (त)
 सू० १८८ । (थ) सू० १६१, अ० १०, ११, १२ । (द) सू० १६१,
 अ० १६ । (ध) सू० ८६, ८०, ८६, ७१, ७२, ७३, ७४, ७७, ७८, ७९,
 ८०, ८१, ८२, ८४, ८६, ८८, ८० ।

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

सूक्त गृहस्थमदस्याथ प्रथमे^(क) जागते उभे ।
 साध्यपांचौ^(ख)ति चर्चा दे द्वतीये चैषुभे सति ॥१॥
 चैषुभानुष्टुभे लक्ष्य चतुर्थं पञ्चमं^(ग) च यत् ।
 गायत्रे^(घ)माष्टमात्सर्वं तजैकानुष्टुव्यज्ञमा^(ङ) ॥२॥
 जर्खं चत्वारि^(क) घर्जिंश्चादूर्ध्वं द्वे^(ख) चयोदशात् ।
 चौणि^(ख) चप्तदशादूर्ध्वमूर्धं चत्वारि^(ग) चाष्टमात् ॥३॥
 चर्वाकेतानि सूक्तानि चैषुभानि चयोदश ।
 उत्तमसोन्तमा^(घ)मेषासुदूर्य जगतीन्द्रियम् ॥४॥
 विशं चत्वा^(ङ)मिति चिष्टुष्टुइत्यते अती^(क)ति च ।
 अतोऽन्यज्ञागतं सूक्तं प्रागते पित^(ख)रित्यतः ॥५॥

- (क) सू० १, २ । (ख) सू० ६, अ० ६, ० । (ग) सू० ४, ५ ।
 (घ) सू० ६, ७, ८ । (ঠ) सূ০ ৮, অ০ ৬ । (চ) সূ০ ২৬, ২৭, ২৮,
 ২৯ । (হ) সূ০ ১৪, ১৫ । (জ) সূ০ ১৮, ১৯, ২০ । (ঝ) সূ০ ৬, ১০,
 ১১, ১২ । (অ) সূ০ ৪৬, অ০ ৬ । (ট) সূ০ ২৪, অ০ ১২ । (ঢ)
 সূ০ ২৬, অ০ ১৫ । (ঢ) সূ০ ৪৬ ।

अज्ञा^(५)दि सूक्ष्मदृश्य दाविंश्च^(६)मतिग्राकरम् ।
 अष्टिपञ्चपदावच्छेः^(७) द्वितीयः^(८) घोड़ग्राहरः ॥६॥
 सिनीवास्त्रिः^(९) यासुवाङ्ग^(१०) र्यागुदूरिः^(११)त्वतुष्टुभः ।
 चैष्टुभस्य तु शेषस्य चतुर्थं^(१२) पञ्चमं^(१३) च चत् ॥७॥
 जागतानि द्वितीयस्त्रिः^(१४) द्वितीयास्त्रिं उत्तमम्^(१५)(१) ।
 गायत्रं गवमं^(१६) तस्य सारस्त्रिया^(१७)वनुष्टुभौ ॥८॥
 इमा ग्रन्थे^(१८)ति वृहती घोड़ताः^(१९) सातिग्राहरौ ।
 तदस्मै द्विचित्प्रस्त्रिः^(२०) सूक्ष्मं वस्त्रदग्धम् चत् ॥८॥
 चयोदयं चतुस्त्रिंश्चमेकचिंश्च च घोड़ग्रम् ।
 एकविंश्च चयोविंश्च चतुर्विंश्च वस्त्र तु ॥१०॥
 एतानि^(२१) चित्प्रस्त्रानि गम्यतां जागतेष्वपि ॥११॥
 इति द्वितीयं मण्डलम् ।

(१) पञ्चमोत्तर उत्तमे(८) इति पाठः समवितुमर्हति ।

- (क) सू० २८, अ० १ । (ख) सू० २२ । (ग) सू० २८, अ० ४ ।
 (घ) सू० २९, अ० ६ । (ঙ) सू० ३२, अ० ६ । (চ) सू० ३२,
 अ० ७ । (জ) सू० ३२, अ० ८ । (ঝ) सू० ३२, ३६ । (ঝ) सू०
 ३४, ३७ । (ঞ) सू० ३१, ३४ । (ঠ) सू० २६ । (ঢ) सू० ४१ ।
 (ড) सू० ४१, अ० १६, ১৭ । (ত) सू० ४१, अ० ১৮ । (ঝ) सू० ৪৬,
 अ० ৭ । (ত) सू० ১০, अ० ৮, ৬ । (ঘ) सू० ১৬, अ० ১৬; सू०
 ৩৪, अ० ১৫; सू० ৩১, अ० ৭; सू० ১৬, अ० ৬; सू० ২১, अ० ৫;
 सू० ২৬, अ० ১৬; सू० ২৪, अ० ১৬ । (ঢ) सূ০ ২৫, ২৬ ।

BIBLIOTHECA INDICA:

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY

THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, Nos. 722, 760, 794, AND 819.

VRIHAD-DEVATÁ

EDITED BY

THE LATE

RAJA RAJENDRALALA MITRA

FASCICULUS IV.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

1892.

AUG 22 1892

LIBRARY.
(रघु)

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

दितीय^(क)स्त्र तृतीय^(ख)स्त्र विशामिनश्च जागते ।
नवमं^(ग) वार्षतं सूक्तं चिष्टुबस्थोत्तमा^(घ)निष्टृत् ॥१॥
ओष्ठिह^(क) दे च गायत्रे^(ख) वार्षतादुत्तराणि तु ।
षोडशे षड्चे सूक्ते^(ग) प्रगाथा वार्षता हृचाः ॥२॥
तुभ्यं स्तोका^(घ)ष्टवन्तः^(क) सप्तर्चन्तु चयोदग्नम्^(ख) ।
ये वृक्णासः^(ख) पुरीष्यासः^(क) उच्छ्रवस्ते^(ख)त्यनुष्टुभः ॥३॥
चिष्टुवेव विराङ्गुपा तुभ्यं स्तोतंत्यृ^(ख)गच चा ।
सतोष्टुहत्यौ तत्र दे ओजिष्टन्ते^(ख) दग्ध चिपः^(ग) ॥४॥
अतोऽन्यत्रैष्टुभं सर्वमानिर्मथित^(ख) इत्यतः ।
अनुष्टुभादिगायत्रं^(ख) वैराजं चोत्तरे^(ख) ततः ॥५॥
उत्तरं^(ग) जागतं तस्य चिष्टुभस्तिस्त्र उत्तमाः^(ख) ।
गायत्रे उत्तरे सूक्ते^(ख) तयोः षड्च उत्तरे ॥६॥

- (क) सू० २ । (ख) सू० ३ । (ग) सू० ४ । (घ) सू० ५, अ० ५।
- (छ) सू० १० । (च) सू० ११, १२ । (छ) सू० १६ । (ज) सू० २१, अ० ३ । (झ) सू० २१, अ० २ । (अ) सू० १३ । (ट) सू० ८, अ० ७।
- (ठ) सू० २२, अ० ४ । (ड) सू० ८, अ० ७ । (उ) सू० ११, अ० ४ । (ए) सू० २१, अ० ५ । (त) सू० २५, अ० ६ । (थ) सू० २६ । (द) सू० २४ । (ध) सू० २५ । (ग) सू० २६ । (प) सू० २६, अ० ७, ८, ९ । (फ) सू० २०, २८ ।

उचिण्ठिष्ठुजगत्येष^(१) दत्तौयाप्रस्तिवर्चः^(२) ।
 अस्तौद^(३)न्तेष्टुभं तस्य जगत्यौ दे उपोन्नमे^(४) ॥७॥
 एकादशी^(५) च षष्ठी^(६) च तावन्धोऽन्या अतुष्टुभः ।
 प्रथमा च चतुर्थी च दशमी दादशी^(७) च या ॥८॥
 एता अनुष्टुभः सर्वा नदौसोचस्य चोन्नमा^(८) ।
 अतोऽन्यचैष्टुभं सर्वं यदिन्द्रं मति^(९)रित्यतः ॥९॥
 अतुष्टुभ^(१०)न्तमुद्गृत्य गायत्रं सूक्त^(११)मष्टमम् ।
 गायत्राणि तु वै चौणि^(१२) चैष्टुभ^(१३)दे^(१४) च वार्हते ॥१०॥
 षष्ठु^(१५)त्तराणि सूक्तानि चैष्टुभान्युत्तरस्य तु ।
 जगत्यः प्रथमाक्षिस्त^(१६)क्षिस्तो गायत्र्य उत्तमाः^(१७) ॥११॥
 गायत्रमुन्नमं^(१८) तस्य षष्ठ्ये^(१९)का जगतीनिष्टृत् ।
 पञ्चमी^(२०) चोन्नमे^(२१) च दे चिष्टुभस्तुभे परे^(२२) ॥१२॥
 दशमी^(२३) तु जगत्यस्य गायत्री च चयोदशी^(२४) ।

- (क) सू० २८, ऋ० ६, ४, ५। (ख) सू० २६। (ग) सू० २६, ऋ० १४, १५।
 (घ) सू० २६, ऋ० ११। (ङ) सू० २६, ऋ० ६। (च) सू० २६, ऋ०
 १, ४, १०, १२। (इ) सू० ३३, ऋ० ११। (ज) सू० ३३। (आ) सू०
 ३७, ऋ० ११। (ञ) सू० ३७। (ट) सू० ४०, ४१, ४२। (ठ) सू० ४३।
 (ड) सू० ४४, ४५। (छ) सू० ४६, ४७, ४८, ४९, ५०, ५१। (छ) सू०
 ५२, ऋ० १, २, ३। (ल) सू० ५२, ऋ० १०, ११, १२। (ए) सू० ५२।
 (द) सू० ५२, ऋ० ६। (ध) सू० ५२, ऋ० ५। (न) सू० ५२ ऋ०
 ७, ८। (प) सू० ५२। (फ) सू० ५२, ऋ० १०। (ब) सू० ५२,
 ऋ० १३।

(१) एवेति पाठो भवितुमर्हति ।

अनुष्टुभस्तु विंश्ची च दाविंशी दादशी^(क) च या ॥१३॥
 अष्टादशी^(क) द्वृष्ट्यस्य जगत्येव तु षोडशी^(क) ।
 इसं मह उपक्रम्य चैष्टुभान्युज्जराणि षट्^(क) ॥१४॥
 तेषां षष्ठे चतुर्स्तु मैत्रे गायत्रे उज्जमाः^(क) ।
 जागत^(क)चैष्टुभेष्टु स्त्रो भूमिर्वदे उपोत्तमे ।
 गायत्रमुन्तमं^(क) तस्य चिष्टुभस्त्रिस्त्र^(क) आदितः ॥१५॥

दति दत्तौयं मण्डलम् ।

- (क) सू० ५६, श० १२, २०, २२ । (ख) सू० ५६, श० १८।
 (ग) सू० ५६, श० १६ । (घ) सू० ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९ । (ঙ)
 सू० ५६, श० ६, ७, ८, ९ । (চ) सू० ६० । (ছ) सू० ६১ । (অ)
 सू० ६२ । (ভ) सू० ६२, श० ১, ২, ৩ ।

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

प्रथमा^(क) षेषुभेदविर्वामदेवस्य षट्पदा ।
 दितीया^(ख) तिजगत्यस्य द्वितीया^(ग)स्यां निष्ठृद्वृतिः ॥१॥
 सप्तमस्य तु सूक्ष्मस्य प्रथमा^(घ) जगतीनिच्छत् ।
 अतुष्टुभः पराः पश्च प्राक्^(घ) सप्तस्य यदि^(घ)त्यतः ॥२॥
 गायचे दग्धमे सूक्ष्मे भुरिजः पदपङ्क्षयः^(घ) ।
 उच्चिहो वा विराजस्ताः^(घ) पञ्चम्या^(घ)सामनुष्टुपा ॥३॥
 ए इमे च महापूर्वा पदपङ्क्षिर्निर्गच्छते ।
 अग्निर्हीतेः^(घ)ति गायचं नवमं चाष्टमं^(घ) च यत् ॥४॥
 अथं चक्र^(घ)मध्य श्वेतं^(घ) शक्षयावस्य ते उभे ।
 गायचाणि तु वै चौणि^(घ) न किरिक्रेति तच तु ॥५॥
 वामं वामन्ते^(घ) क इम^(घ)मेतद्वेः^(घ)दित्यतुष्टुभः ।
 चतुर्थस्यानुवाकस्य जागतं सूक्ष्मयुक्तमम्^(घ) ॥६॥

- (क) सू० १, अ० १ । (ख) सू० १, अ० २ । (ग) सू० १, अ० ३ ।
 (घ) सू० ७, अ० १ । (ड) सू० ७, अ० २, ३, ४, ५, ६ । (च) सू० ७,
 अ० ७ । (क) सू० १०, अ० १, २, ३ । (ज) सू० १० अ० ४, ५, ६, ७, ८ ।
 (भ) सू० १०, अ० ५ । (अ) सू० १५ । (ट) सू० ८, ९ । (ठ) सू०
 १७, अ० १४ । (ड) सू० २७, अ० ५ । (द) सू० ३०, ३१, ३२ । (ब)
 सू० ३०, अ० २४ । (त) सू० २४, अ० १० । (थ) सू० ३० अ० ८ ।
 (द) सू० ४५ ।

चतुर्थस्त्रोत्तमा^(४) सेकाम्बुचमुद्दृत्य शोभयोः ।
 प्रथमा^(५) मृचमुद्दृत्य अष्टमस्त्रापि जागतम् ॥७॥
 अनुष्टुप्सप्तमस्त्रान्धा^(६) चतस्रोऽन्धा^(७) च पञ्चमे ।
 पञ्चमस्त्रानुवाकस्य मध्ये गायत्रयोर्दयोः^(८) ॥८॥
 दितीयञ्च^(९) द्वितीयञ्च^(१०) सूक्ते आनुष्टुमे उभे ।
 गायत्रं सप्तमं^(११) सूक्तं जागते नवमाष्टमे^(१२) ॥९॥
 नवमस्य तु ये ते चिरित्यन्धा^(१३) मृचं विना ।
 जगत्येवोत्तमस्त्रान्धा^(१४) दशमी^(१५) पञ्चमस्य तु ॥१०॥
 एकादशस्य गायत्रसूक्तोऽन्धो^(१६) दशमस्य च ।
 द्वादशे तु दितीया च द्वितीया शोत्तमा^(१७) च या ।
 आनुष्टुमे चिष्टुभस्त्राः पुरज्ञिष्ठक च पञ्चमी^(१८) ॥११॥

इति चतुर्थं मण्डलम् ।

- (क) सू० ४६, अ० ६ ; सू० ४५, अ० ७। (ख) सू० ४०, अ० १।
 (ग) सू० ४६, अ० ६। (घ) सू० ४७, अ० ५, ६, ७, ८। (ङ) सू० ४६, ४७। (च) सू० ४७। (ङ) सू० ४८। (झ) सू० ४८। (झ) सू० ४९। (झ) सू० ५०, अ० ६। (ट) सू० ५८, अ० ११।
 (ठ) सू० ५०, अ० १०। (ड) सू० ५५, अ० ८, ६, १० ; सू० ५५, अ० ५, ६, ७। (छ) सू० ५७, अ० २, ३, ८। (य) सू० ५०, अ० ५।

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

आनुष्टुभानां सूक्ष्मानां पङ्किरक्षया^(क)चिमण्डले ।
 उरोष्टु^(च) इन्द्र^(ग) कूष्ठो^(घ) इच्छ^(क) वलित्या देष्टु^(ज) यदद्य^(क) च ॥१॥
 विदा^(क) आचिकिताने^(क) ति सूक्ष्मान्येतान्यपास्य तु ।
 अत्रीणां पञ्चमं^(क) सूक्ष्मं गायत्रं पाञ्चमुच्चरं^(क) ॥२॥
 आनुष्टुभं सप्तमं^(क) नु जागतं सूक्ष्मष्टुमं^(क) ।
 नवमं दशमं^(क) स्त्रेणां सूक्ष्मे आनुष्टुभे तथोः ॥३॥
 पूर्वस्य पञ्चमी^(क) पङ्किरक्षतुर्यौ^(क) चरमस्य च ।
 अतोऽन्यच्छेष्टुभं सर्वमाश्रवेधस्य^(क) इत्यतः ॥४॥
 उद्भूत्योपोच्चमे सूक्ष्मे गायत्रेऽर्जन्म इत्युभे^(क) ।
 गवरौष्टु चतुर्विंश्चो अनस्त्वेष्टु^(क) ति च जागतं ॥५॥
 अष्टौ पराणि सूक्ष्मानि^(क) ज्ञेयान्यानुष्टुभान्यतः ।
 चतुर्थेऽन्या^(क) विराङ्गुपा आयो^(क) गायत्र्यौ लिह ॥६॥

(क) सू० ७, १६, १७, १८, २०, २१, २२, २६, ३६ ।

(ख) सू० ३८ । (ग) सू० ३१ । (घ) सू० ७४ । (ङ) सू० २५ ।

(च) सू० ६७, ८४ । (ছ) सू० ७६ । (জ) सू० ८५ । (ভ) सू० ६६ ।

(শ) सू० ५ । (ঠ) सू० ৬ । (ঢ) सू० ৭ । (ড) सू० ৮ । (঳) सू०

৯, ১০ । (ষ) সূ০ ৬, সূ০ ৫ । (ল) সূ০ ১০, সূ০ ৪ । (ষ) সূ০

১৫ । (঱) সূ০ ১৬, ১৪ । (ঘ) সূ০ ১১ । (঱) সূ০ ১৬, ১৭, ১৮,

১৯, ২০, ২১, ২২, ২৩ । (ষ) সূ০ ১৬, সূ০ ৫ । (ষ) সূ০ ১৬,

সূ০ ১, ২ ।

दैपदा^(३)नुष्टुभे^(४) च दे गायत्रं तत उत्तरं^(५) ।
 चैषुभा^(६)नुष्टुभौ^(७)सूक्ते परे पूर्वापरौ वृचौ ॥७॥
 अनुष्टुव्^(८)दे च गायत्रौ^(९) उत्तरस्त्रोत्तरसूचः ।
 चिष्टुवेका^(१०)जगत्येका^(११)चिष्टुवेका^(१२)दितसूचः॥८॥
 चैषुभान्येव^(१३) पञ्चोध्वं परन्तेभ्यसु जागतं^(१४) ।
 एतत्तु चिष्टुवन्न^(१५)च यस्त्र^(१६)आनुष्टुभं परं ॥९॥
 स आगमसैषुभे दे^(१७) दे^(१८) एवानुष्टुभे उरोः ।
 स आगमदिति लक्ष्य दत्तीया^(१९) जगतौ स्पृता ॥१०॥
 उत्तराणि तु सूक्तानि^(२०) चत्वारि चैषुभान्यतः ।
 तेषामेकातिजगतौ दितीयस्थास्ति षोडशौ^(२१) ॥११॥
 प्रथमस्य नवर्चस्य प्रथमा^(२२)स्तिस्य उच्चिह्नः ।
 अभि न इलो^(२३)तिचिङ्गु^(२४)प्रैष सोमो^(२५)वृहदयः^(२६) ॥१२॥
 एता एतेषु शक्त्यां यं वै^(२७)यत्त्वे^(२८)त्यनुष्टुभे ।

- (क) सू० २४ । (ख) सू० २५ । (ग) सू० २६ । (চ) सূ০ ২৭,
 কৃ০ ১, ২, ৩ । (ভ) সূ০ ২৭ কৃ০ ৪, ৫, ৬ । (চ) সূ০ ২৮, কৃ০ ৪ ।
 (ছ) সূ০ ২৮, কৃ০ ৫, ৬ । (জ) সূ০ ২৮, কৃ০ ১ । (ঝ) সূ০ ২৮,
 কৃ০ ২ । (অ) সূ০ ২৮, কৃ০ ৩ । (ট) সূ০ ২৬, ১০, ১১, ১২, ১৩ ।
 (ঠ) সূ০ ১৪ । (ড) সূ০ ১৪, কৃ০ ৬ । (ঢ) সূ০ ১৫ । (ঘ) সূ০ ১৬,
 ১৭ । (ত) সূ০ ১৮, ১৯ । (ঘ) সূ০ ১৬, কৃ০ ১ । (দ) সূ০ ১০,
 ১১, ১২, ১৩ । (ধ) সূ০ ১১, কৃ০ ১৬ । (ন) সূ০ ১০, কৃ০ ১, ২, ৩ ।
 (প) সূ০ ১১, কৃ০ ১৬ । (ফ) সূ০ ১১, কৃ০ ১৭ । (ঝ) সূ০ ১২, কৃ০
 ১৬ । (ম) সূ০ ১২, কৃ০ ১৫ । (ম) সূ০ ১০, কৃ০ ৬ । (ঘ) সূ০ ১০,
 কৃ০ ৫ ।

जागत^(अ)चिष्टुभा^(ए)नेव अथसात्पुत्रराणि षट् ॥ १३ ॥
 तचादं दिचिष्टुब^(ब)न्तं सूक्तं तं प्रदर्थेत्यदः ।
 चिष्टुबन्धा^(छ) हतीयसाप्तच साकं द्वितीयया^(ड) ॥ १४ ॥
 विष्टु^(ग) आनुष्टुभं सूक्तं तेभ्यः पञ्चर्त्सुत्तरं^(घ) ।
 आद्या^(क)सतस्तो गायत्यः उत्तरस्योऽश्चिह्नस्य षट्^(ए) ॥ १५ ॥
 चिष्टुभस्तु अगत्यो वा तिष्ठ^(ग)स्यान्त्ये^(ड) अतुष्टुभौ ।
 उद्गृह्य शोखश्चौं पश्चिं षष्ठी^(ब)मानुष्टुभं परं ॥ १६ ॥
 को वेदसूक्ते गायत्रा चाष्टमी द्वादशी^(छ) च या ।
 हतीया^(छ)नुष्टुवेवास्य द्वितीया^(ए) वृहतीनिष्टृत् ॥ १७ ॥
 पञ्चमीपञ्चदशादी^(ग)प्रगाथौ काङ्क्षभौ हृचौ ।
 कक्षुभः प्रथमा यास्य दशम्येकादशी^(छ) च या ॥ १८ ॥
 ग्निष्टाः सतोहृष्टयोऽन्या^(ए)स्यतुर्थाः^(घ) पुरउष्णिः ।
 स्यतुर्थस्यात्तुवाकस्य जागते दे उपोक्तमे^(ब) ॥ १९ ॥
 उपान्धा^(ए) प्रथमे चिष्टुबन्धमा तुत्तरे^(छ)तयोः ।

- (क) सू० ४४, ४६, ४८ । (ख) सू० ४५, ४७, ४८ । (ग) सू० ४४,
 अ० १४, १५ । (घ) सू० ४६, अ० ८ । (छ) सू० ४६, अ० २ । (ब)
 सू० ५० । (इ) सू० ५०, अ० ५ । (ज) सू० ५१, अ० १, २, ३, ४ ।
 (अ) सू० ५१, अ० ५, ६, ७, ८, ९, १० । (अ) सू० ५१, अ० ११,
 १२, १३ । (ट) सू० ५१, अ० १४, १५ । (ठ) सू० ५२, अ० ६, १६ ।
 (ड) सू० ५३, अ० ८, १२ । (ठ) सू० ५३, अ० १ । (ब) सू० ५३, अ० २ ।
 (त) सू० ५३, अ० ५, ६, १५, १६ । (थ) सू० ५३, अ० १, १०, ११ ।
 (इ) सू० ५३, अ० ७, ८, १६, १७ । (घ) सू० ५३, अ० ४ । (ग) सू० ५४,
 ५५ । (प) सू० ५४, अ० १४ । (फ) सू० ५५, अ० १० ।

उत्तमं^(क) वार्षनं लस्य प्रगाथौ वार्षतौ दृष्टौ ॥१०॥
 द्वितीयाप्रभृतिः^(ख)पूर्वः सहीप्रभृतिः^(ग)द्वन्द्वः ।
 उत्तराणि तु चलारि^(घ)यथ्यस्तानि यथैव षट् ॥११॥
 दिविष्टुष्टमं^(क) तचाद्यं दिजगत्य^(ख)न्तमुत्तमम् ।
 अदुत्तरं^(ख) मध्यमयोक्तव्यापि चिष्टुष्टुत्तमा ॥१२॥
 सूक्तं केष्टे^(ग)ति गायत्रमनुष्टुप्तस्य पञ्चमी^(घ) ।
 एका सतोष्टुहत्यस्य नवमी^(ग)चैष्टुभं परम्^(ट) ॥१३॥
 चृतस्य^(ट) जागतं सूक्तं चलार्या^(ख)मुष्टुभान्यथ ।
 गायत्रं^(छ) चैष्टुभं^(ख) च दे गायत्रे^(ग) चैक^(ख)मौष्णिहम् ॥१४॥
 आनुष्टुभे^(ख) च पाङ्कं^(ख) च चैष्टुभे चोत्तरे^(ख) ततः ।
 एक^(ख)मानुष्टुभं तस्य प्रथमा^(ख)क्षिस्त उष्णिहः ॥१५॥
 अत्रिर्यदा^(ख)मिति चिष्टुष्टुषा तत्र प्रतीयताम् ।
 सप्तोत्तराणि सूक्तानि पाङ्कं^(ख) चैष्टुभं^(ख)जागते^(ख) ॥१६॥

- (क) सू० ५६। (ख) सू० ५६, ऋ० २, ३। (ग) सू० ऋ० ५६, ६,
 ७। (घ) सू० ५७, ५८, ५९, ६०। (छ) सू० ५७, ऋ० ७, ८। (ख)
 सू० ६०, ऋ० ७, ८। (ख) सू० ५६, ऋ० ८। (अ) सू० ६१।
 (भ) सू० ६१, ऋ० ५। (अ) सू० ६१, ऋ० ६। (ट) सू० ६२।
 (ठ) सू० ६३। (ड) सू० ६४, ६५, ६६, ६७। (ट) सू० ६८।
 (ग) सू० ६६। (त) सू० ७०, ७१। (थ) सू० ७२। (द) सू० ७३,
 ७४। (घ) सू० ७५। (ग) सू० ७६, ७७। (प) सू० ७८। (फ) सू०
 ७८, ऋ० १, २, ३। (न) सू० ७८, ऋ० ४। (म) सू० ७९।
 (म) सू० ८०। (य) सू० ८१।

गायचं(क) चेष्टुभे (क) दे गधे चातुरुभं(क) तयोः ।
 जागतोऽस्त्रावदेत्यस्मिन्द्विष्वा(क)निति चतुरुचः ॥२७॥
 तत्सवितुर्वर्णीमहे(क) चतुर्ज्ञ्ये(क)त्यस्तुभौ ।
 उपोक्तमस्य स्फुरण्ये विराट्पूर्वा लृगुच्चमा(क) ॥२८॥
 शिष्टा अतुरुभः सर्वा अतिजागतस्तुतमम्(क) ।
 इति पञ्चमं मण्डलम् ।

- (क) सू० ८२ । (ख) सू० ८३, ८५ । (ग) सू० ८४ । (ঃ) সূ০
 ৮৬, কৰ০ ৯, ১, ৪ । (ঁ) সূ০ ৮৫, কৰ০ ১ । (ং) সূ০ ৮৩, কৰ০ ৬ ।
 (ঃ) সূ০ ৮৬, কৰ০ ৬ । (ঃ) সূ০ ৮৭ ।

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

ऐषुभेषष्टमं सूक्तं भरदाजस्य आगतम् ।
 अद्वेभिसावे^(३)त्येतामृष्मुद्दृत्य द्रुतमाम् ॥१॥
 सप्तमं^(४) दिगगत्यन्तं लं ग्रतानीति ग्रकरी^(५) ।
 षष्ठुर्दशं दितीयस्त्रं सूक्ते आनुष्टुभे उभे ॥२॥
 अच्छानो^(६)उभिप्रथासी^(७)ति ग्रकर्याविव ते उभे ।
 जगत्यौ^(८)ग्रकरीनिष्टव्यगत्या^(९)वतिग्रकरी^(१०) ॥३॥
 एतौ पञ्चदशस्य द्वौ जागतस्यादितसूचः ।
 अनुष्टुप्सप्तदश्म^(११)स्य उपत्यष्टादशी^(१२)निचृत् ॥४॥
 षट्चत्वारिंश्म^(१३)य चिष्टुप् गायत्रे बति षोडशे ।
 सप्तविंश्युप्तसे च दे तिस एता अनुष्टुभः^(१४) ॥५॥
 क्षगाद्या वर्धमाना^(१५)स्य षष्ठी चापि प्रतीयताम् ।
 एका सप्तदशस्यान्या^(१६) दिपदा दशमस्य^(१७) च ॥६॥

- (क) सू० ८, ष० ७ । (ख) सू० ७, ष० ६, ७ । (ग) सू० २, ष० ११ । (घ) सू० १४, ष० ६ । (ङ) सू० १५, ष० १५ । (च) सू० १५, ष० १, २ । (छ) सू० १५, ष० ६ । (ज) सू० १५, ष० ६ । (झ) सू० १५, ष० १० । (ञ) सू० १५, ष० १८ । (ट) सू० १६, ष० ४६ । (ठ) सू० १६, ष० २७, ४७ । (ड) सू० १६, ष० १, ६ । (ढ) सू० १७, ष० १५ । (ब) सू० १०, ष० ० ।

द्यौर्ण सूक्ष्मं गता या सृष्टिपिप्रो^(क)रिति वा विराट् ।
 आ गाव इति सूक्ष्मस्य दितीयाप्रभृतिद्वचः ॥७॥
 आगत^(क)स्त्रैषुभूम्यास्य तथेवात्नुषुभुज्ञमा^(क) ।
 आनुषुभं^(क) शृहत्यन्तं^(क) प्रत्यस्या इति सूक्ष्मतः ॥८॥
 यस्यौ^(क)श्चिह्नं परं यनु तस्यादौ षड्नुषुभः^(क) ।
 विराज^(क)स्त्रैष्टरास्त्रिस्यसासां मध्यैव वा विराट्^(क) ॥९॥
 य आनयदिति लस्त्रिन् गायचेऽनुषुभुज्ञमा^(क) ।
 पुरुषम^(क)मिति लेषा तचेवातिनिष्ठमता ॥१०॥
 लामिद्विसूक्ष्मे प्रागाये प्रगाथा वार्हता^(क)हृचाः ।
 स्त्रादुक्षिलेति सूक्ष्मस्य जगतौ सप्तविंश्च^(क)य ॥११॥
 चतुर्विंश्चौ^(क) तु गायत्रौ चयोविंश्चौ^(क)त्यनुषुष्टुक् ।
 ऊनविंश्चौ^(क) शृहत्यस्य गायत्रा दिपदोत्तरा^(क) ॥१२॥
 क्षुवे जनमिति लस्य गङ्गार्थेकोन्नमा^(क) निष्टृत् ।
 आदितः पृथिव्यसूक्ष्मस्य प्रगाथौ वार्हतौ^(क) हृचौ ॥१३॥

- (क) सू० २०, अ० ७ । (ख) सू० २८, अ० १, २, ३ । (ग) सू० २८, अ० ८ ।
 (घ) सू० ४२, अ० १, २, ३ । (ङ) सू० ४२, अ० ४ ।
 (च) सू० ४६ । (छ) सू० ४४, अ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (ज) सू० ४४, अ० ७, ८, ९ ।
 (झ) सू० ४४ अ० ८ । (ञ) सू० ४५, अ० ३६ । (ঠ) সূ০ ৪৬, অ০ ৬, ৭ । (ঢ) সূ০ ৪৭,
 অ০ ১৭ । (ছ) সূ০ ৪০, অ০ ২৪ । (ঝ) সূ০ ৪৭, অ০ ২৫ । (ঠ) সূ০ ৪৬, অ০
 ১৫ । (ঢ) সূ০ ৪৮, অ০ ১, ২ ।

वृहत्ती^(क) जगत्ती^(ख) चिष्टु^(ग)जगत्ती^(घ) खोन्नरा वृचः ।
 उन्नरौ च प्रगाथौ दौ हृषौ वार्हत^(क)काकुभौ^(ख) ॥ १४ ॥
 अष्टादशीनयोदशोरन्नरा^(ग)पुरञ्चिहः ।
 वृहत्य^(घ)तिजगत्यौ^(क) च प्रगाथसैव काकुभः^(ख) ॥ १५ ॥
 दे वृहत्यौ^(ट) चिष्टुवेऽकानुष्टुव^(उ)खोन्नरा वृचः ।
 महासतोवृहत्यौ^(ड) च महा च वृहत्तीदयम^(उ) ॥ १६ ॥
 जगत्ती^(ग)चिष्टुविभ्याग्नां शब्दाभ्यामत्र त्रृच्छते ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य दशमसूच औचिहः^(उ) ॥ १७ ॥
 वृत्तीयस्य तु गायत्रो विश्वेदेवास ए^(ख)ति षट् ।
 गायत्रं^(ग) पञ्च सूक्तानि चतुर्थप्रभृतीन्यथ ॥ १८ ॥
 विश्वेदेवाममाः^(ग)जाश्वो जगत्यावेव^(ख) ते उभे ।
 आ ते खल्लिः^(उ)मपि पन्थाः^(ख) यां पूष^(ग)नित्यनुष्टुभः ॥ १९ ॥

- (क) सू० ४८, अ० १ । (ख) सू० ४८, अ० ३ । (ग) सू० ४८,
 अ० ५ । (घ) सू० ४८, अ० ६ । (ड) सू० ४८, अ० १० । (च) सू०
 ४८, अ० ११ । (छ) सू० ४८, अ० १३, १८ । (ज) सू० ४८, अ० १४ ।
 (झ) सू० ४८, अ० १५ । (अ) सू० ४८, अ० १६ । (ट) सू० ४८,
 अ० १६, २० । (ठ) सू० ४८, अ० २१ । (ड) सू० ४८, अ० २२ ।
 (छ) सू० ४८, अ० ६, ८ । (ज) सू० ४८, अ० ७, २१ । (त) सू०
 ४८, अ० १५ । (घ) सू० ४८, अ० १२, २, ८, ५, ६, ७, ८, ६, १०,
 ११, १२, १३, १४ । (द) सू० ५१, अ० १३, १४, १५ । (ध) सू०
 ५२, अ० ७, ८, ६, १०, ११, १२ । (न) सू० ५३, ५४, ५५, ५६, ५७ ।
 (प) सू० ५५, अ० १४ । (फ) सू० ५८, अ० २ । (व) सू० ५८, अ०
 ६ । (भ) सू० ५२, अ० १६ । (म) सू० ५८, अ० ८ ।

वार्षं दग्धम्^(४) तस्य चतुर्होऽन्या अतुष्टुभः^(५) ।
 चिष्टु^(६)व्यृहत्य^(७)तुष्टुप्^(८) च परस्य हय उत्तमः ॥२०॥
 गायचक्ष सतोऽन्यासु चिष्टुभस्त्रिष्टु^(९) आदितः ।
 गायचमुत्तमम्^(१०) सूक्तं चिष्टुभ^(११)स्त्रोतमा निष्टृत् ॥२१॥
 अगत्यः प्रथमास्त्रिष्टु^(१२)स्त्राया चान्या चयोदश्मी^(१३) ।
 षष्ठ्यस्य लतुवाकस्य पद्म चिष्टुभ^(१४) उत्तमाः^(१५) ॥२२॥
 उद्गृह्याद्विरिद्ये^(१६)त्वेकाम्बृष्टौ च दे उपोत्तमे ।
 सप्तमस्य तु सूक्तस्य अगत्यौ दे उपोत्तमे^(१७) ॥२३॥
 नवमम्^(१८) आगतं सूक्तं दग्धमे^(१९)चादितसृष्टः ।
 उत्तमस्य अगत्यौ तु षष्ठी^(२०) च दग्धमी^(२१) च या ॥२४॥
 एका सप्तदश्मी^(२२) पद्मिः संवाशते^(२३)ति शक्तरौ ।

इति षष्ठं मण्डलम् ॥

(१) अतुष्टुभ इति भ-पुस्तके पश्चते ।

- (क) सू० ५६ । (ख) सू० ५६, अ० ७, ८, ९, १० । (ग) सू० ६०,
 अ० १२ । (घ) सू० ६०, अ० १४ । (छ) सू० ६०, अ० १५ ।
 (च) सू० ६०, अ० १, २, ३ । (छ) सू० ६१ । (ज) सू० ६१, अ०
 १४ । (झ) सू० ६१, अ० १, २, ३ । (ञ) सू० ६१, अ० १५ । (ट)
 सू० ६२, ६३, ६४, ६५, ६६, ६७ । (ठ) सू० ७५, अ० १४, १५, १६ । (ड)
 सू० ८८, अ० १०, ११ । (ढ) सू० ७० । (ख) सू० ७१, अ० १, २, ३ ।
 (ल) सू० ७५, अ० ६ । (घ) सू० ७५, अ० १० । (द) सू० ७५, अ०
 १७ । (घ) सू० ८३, अ० १० ।

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

चेषुभे तु वसिष्ठस्य विराजोऽष्टादशा^(३)दितः ।
 प्रथमस्थानुवाकस्य दैपदं सूक्तसुन्नमम्^(४) ॥ १ ॥
 चतुर्दशं दृश्यादि^(५) तस्माद्गाथचसुन्नरम्^(६) ।
 प्रगायं वार्चतं सूक्तं दादश्चसुपोन्नमम्^(७) ॥ २ ॥
 दितीयस्थानुवाकस्य तेषु तेषासुपोन्नमम्^(८) ।
 प्रगाथनेषासुदूत्य दितीया दिपदामृचम्^(९) ॥ ३ ॥
 वैराजं पञ्चमं^(१०) सूक्तं चिष्टुष्टसोन्नमा^(११) निष्ठत् ।
 गायत्रं^(१२) चिविराङ्गनं^(१३) दादश्च चतुर्दशम् ॥ ४ ॥
 दत्तीयस्थानुवाकस्य चतस्रोऽन्या अनुष्टुभः ।
 उपमस्य तु सूक्तस्य गायत्री प्रथमा^(१४) पुनः ॥ ५ ॥
 उपरिष्टाहृश्यसु तिस्रो^(१५)मध्यगता चक्षः ।
 आदावायस्य सूक्तस्य दिपदा एकविंशतिः^(१६) ॥ ६ ॥

- (क) सू० १, अ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३,
१४, १५, १६, १७, १८ । (ख) सू० १७ । (ग) सू० १४, अ० १ ।
- (घ) सू० १५ । (ङ) सू० १६ । (च) सू० १८ । (क) सू० १२, अ० १
३ । (ज) सू० २२ । (झ) सू० १२, अ० ६ । (ञ) सू० ११ । (ठ)
सू० ११, अ० १०, ११, १२ । (ठ) सू० ५१, अ० ५, ६, ७, ८, । (ঠ)
সূ০ ৫৫, অ০ ১ । (ঢ) সূ০ ৫৫, অ০ ২, ৩, ৪ । (খ) সূ০ ১০, অ০ ১, ২,
৩, ৪, ৫, ৬, ৭, ৮, ৯, ১০, ১১, ১২, ১৩, ১৪, ১৫, ১৬, ১৭, ১৮, ১৯, ২০, ২১ ।

अष्टमस्य जगत्याश्च^(क) स्मृत्येकादशस्य^(ख) च ।
 चयोदशं जागतं तु स्मृतं सप्तदशं^(ग) च यत् ॥७॥
 तथोः पूर्वे^(घ) चिष्टुवनं शक्त्यन्नमधोनरम्^(क्र) ।
 चतुर्थस्यानुवाकस्य प्रगाथा वार्षिता^(ख)हृषाः ॥८॥
 स्मृतस्यानुष्टुवनस्य^(ख) चतुर्थस्यादितस्तु यः ।
 माहतस्य गायत्र्यसूचः साम्पना^(ख) इति ॥९॥
 एकादशी^(ख)दौ स्मृतस्य दिपदाः प्रथमस्य तु ।
 एकादशस्य तिस्रो^(ख)उक्त्या गायत्रो नव^(ख)चादितः ॥१०॥
 प्रगाथा वार्षिताः ग्रेषाः^(ख) पुरउष्णिकु षोडशी^(ख) ।
 चयोदशं^(ख) तु वैराजमृत्यावुद्धृत्य द्रृत्यमे^(ख) ॥११॥
 पञ्चमस्यानुवाकस्य गायत्रं स्मृतमृतम्^(ख) ।
 एकादशे^(ख) चतुर्थे^(ख) च प्रगाथा वार्षितासूचाः ॥१२॥
 ऐन्द्रावरहये दे स्मृते^(ख) दशर्षे जागते उमे ।

- (क) सू० ४१, अ० १ । (ख) सू० ४४, अ० १ । (ग) सू० ५० ।
 (घ) सू० ४६ । (ङ) सू० ५०, अ० ४ । (च) सू० ५६, अ० ३, ५ ।
 (छ) सू० ५६, अ० १२ । (ज) सू० ५६, अ० ६, १०, ११ । (झ) सू०
 ५६, अ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११ । (ञ) सू० ५६, अ०
 १०, १८, १६ । (ट) सू० ५६, अ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९ ।
 (ठ) सू० ५६, अ० १०, ११, १२, १३, १४, १५ । (ड) सू० ५६, अ० १६ ।
 (छ) सू० ५८, अ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ञ) सू० ५८, अ० ८, ९ ।
 (त) सू० ८६ । (थ) सू० ८१, अ० १, ३, ५ । (द) सू० ७४, अ० १,
 ३, ५ । (ঘ) সূ০ ৮১, ৮৩ ।

उत्तमस्य तु सूक्ष्म दशभौ निष्ठुत्तमा^(क) ॥१३॥
 षष्ठ्यस्य लनुवाकस्य प्रगाथो वाईतो^(ख)हृषः ।
 एका^(ग)प्रस्तारपक्षिस्य सप्तमस्यादितसृचः ॥१४॥
 गायत्रे उत्तरास्त्रिस्यः^(घ) पार्जन्यं च चयोदशम्^(घ) ।
 पञ्चमं^(च) चोत्तमामेका^(च)मुद्भूत्यर्चमनुष्टुभम् ॥१५॥
 उत्तमस्योत्तमा^(च)तुष्टुजगत्यष्टादशी^(च)निष्ठृत् ।
 एकविंश्चीचयोविंश्चौ^(च) तथोमे सप्त^(च)चादितः ॥१६॥
 उपोत्तमा तु सूक्ष्मस्य प्रथमैका^(च)स्वनुष्टुष्टुक् ॥

इति सप्तमं मण्डलम् ॥

- (क) सू० ८४, अ० ५ । (ख) सू० ६६, अ० १, २ । (ग) सू० ६६,
 अ० ६ । (घ) सू० ६६, अ० ४, ५, ६ । (छ) सू० १०२ । (च) सू०
 ६४ । (इ) सू० ६४, अ० १२ । (ज) सू० १०४, अ० ६४ । (झ)
 सू० १०४, अ० १८ । (ञ) सू० १०४, अ० २१, २२ । (ट) सू० १०४,
 अ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ठ) सू० १०४, अ० १ ।

प्रथाष्टमं मण्डलम् ।

प्रथमसातुवाक्यं गायत्रे मण्डलेऽष्टमे ।

द्विचिद्गुबन्धं^(३) प्रथमं द्विप्रगायादि^(४) वार्षतम् ॥१॥
 हतीये^(५) च चतुर्थे^(६) च प्रगाया कार्षतः हृचाः ।
 हतीयस्य दृहत्यन्ता^(७) गायत्रौ दे उपोत्तमे^(८) ॥२॥
 पुरउष्णिक् चतुर्थस्य सूक्ष्मायैकोत्तमा^(९) निष्ठृत् ।
 पञ्चमस्य तु सूक्ष्मस्य दृहत्यौ दे उपोत्तमे^(१०) ॥३॥
 यं मे दुः^(११)खादवः सोमा^(१२) माकिरेने^(१३)त्यनुष्टुभः ।
 हतीयस्य^(१४) चतुर्थस्य^(१५) सूक्ष्मे आनुष्टुभे उभे ॥४॥
 हतीयस्यातुवाक्यं तत्र कास्त्रिवृष्टोऽन्यथा ।
 चतुर्थं सूक्ष्मे प्रथमा^(१६) वष्टी^(१७) पञ्चदशी^(१८) च या ॥५॥
 चतुर्दशी^(१९) चतुर्थी^(२०) च शुहत्यः पञ्चमी^(२१)कक्षुप् ।
 चिद्गु^(२२)विराज्^(२३) जगत्ये^(२४)व दशमीप्रस्त्रिसूक्ष्मः ॥६॥

-
- (क) सू० १, अ० १२, १४ । (ख) सू० १, अ० १, २ । (ग) सू० १
 अ० ३ । (घ) सू० १, अ० ४ । (ঙ) सू० ३, अ० २४ । (চ) सू० ३
 अ० २२, २३ । (ছ) सू० ४, अ० २१ । (জ) सू० ५, अ० ३०, ३८ ।
 (ঝ) সূ০ ৩, অ০ ২১ । (ঞ) সূ০ ২, অ০ ৩ । (ট) সূ০ ৫, অ০
 ৩৬ । (ঠ) সূ০ ৮ । (ঢ) সূ০ ৬, অ০ ১ । (ছ) সূ০ ৬ । (য) সূ০
 ৬, অ০ ৫ । (ত) ৬, অ০ ১৫ । (ঘ) সূ০ ৬, অ০ ১৪ । (঱) সূ০
 ৬, ১ । (ঝ) সূ০ ৬, অ০ ৫ । (ঙ) সূ০ ৬, অ০ ১০ । (ঘ) সূ০ ৬,
 অ০ ১১ । (ঘ) সূ০ ৬, অ০ ১২ ।

गायत्रौ परिगिष्ठानां द्वितीयान्वयै^(क) हुचाकुभौ ।
 पञ्चमस्य^(ख) छहत्याभ्यां मध्येत्योति^(ग) रनुष्टुवृक्ष^(घ) ॥७॥
 आक्तारपङ्क्लि^(क) वार्हितः^(ख) प्रगाथश्वैवमृत्विधिः ।
 षष्ठ्य दृत्तमा^(ख) चिष्टुप्पतिष्ठा प्रथमा^(ख) निष्ठत् ॥८॥
 द्वितीया^(ख) वर्धमाना तु सूक्ष्मसुन्तर^(ख) मौखिण्यहम् ।
 प्रथमस्य^(ख) द्वौतीयस्य^(ख) षष्ठे^(ख) श्वैविण्यहमेव हि ॥९॥
 द्वौतीयस्यानुवाकस्य प्रगाथे काकुभे उभे ।
 उत्तमोपोन्तमेष्टु द्वौतीयस्यान्वया ॥१०॥
 उपोन्तमेष्टु विविश्वी^(ख) द्विपदैकोन्तमाखिमाः ।
 उविष्णा^(ख) क्षतोष्टुत्यौ^(ख) च कक्षु^(ख) पङ्क्लि^(ख) श ता च्छः ॥११॥
 वास्तोव्यते ध्रुवे^(ख) त्वेष प्रगाथो वार्हितो द्वृचः ।
 चतुर्थस्यानुवाकस्य प्रगाथाः काकुभा नव^(ख) ॥१२॥
 आद्ये द्वौतीये तु वस्त्यते विधिराश्विने ।
 चयः^(ख) प्रगाथा वार्हिताः प्रगाथाः काकुभास्त्याः^(ख) ॥१३॥

- (क) सू० ६, अ० २, २१ । (ख) सू० १०, अ० १, ५ । (ग) सू० १०,
 अ० २ । (घ) सू० १० अ० ३ । (छ) सू० १० अ० ४ । (च) सू० १० अ०
 ६ । (छ) सू० ११, अ० १० । (ज) सू० ११, १ । (झ) सू० ११
 २ । (ज) सू० १२ । (ट) सू० १२ । (ठ) सू० १५ । (ड) सू० १८ ।
 (छ) सू० १६, २० । (ख) सू० १६, अ० २७ । (त) सू० १६, अ०
 २४ । (थ) सू० १६, अ० ३५ । (द) सू० १६, ३६ । (ध) सू० १६,
 ३० । (न) सू० १७, अ० १४, १५ । (प) सू० २१, अ० १, २, ३, ४, ५,
 ६, ७, ८, ९ । (फ) सू० २२, अ० १, ३, ५ । (ब) सू० २२, अ० १३
 १५, १६ ।

तेषां मध्ये शृङ्खलेका^(क) लक्ष्मुष्टुप्काकुभद्रुचः^(ख) ।
 ककुप^(ग) च मध्येव्योति^(घ) सु षडिमा औष्णिहान्यतः ॥ १४ ॥
 परं चलारि^(क) सूक्ष्मानि यानि विश्वमना जगौ ।
 अत्त्वापृज्ञाद्^(ख) युक्त्वाहि त्वं^(ग) मुद्भूत्यैते अनुष्टुभौ ॥ १५ ॥
 उष्णिगमर्ता च गायत्री सूक्ष्मे तावासुपोक्तमा^(घ) ।
 युवोःसूक्ष्मे चतुर्थ^(क) सु षोडश्याद्या चतुर्थाद्या ॥ १६ ॥
 उत्तममा^(ख) चैकविंश्ची^(ग) च मताः षड्वायत्रो मताः ।
 अग्निरुक्ष्ये तु सूक्ष्मस्य प्रगायथा वाईता हृषाः^(घ) ॥ १७ ॥
 ये चिंगतीति सूक्ष्मेऽस्मिंश्चतुर्थी^(क) पुरुषउष्णिमृक् ।
 उत्तमस्य दितीया^(ख) च द्वतीया^(ग) शृङ्खती निष्ठृत् ॥ १८ ॥
 अनुष्टुपुत्तमा^(ख) वभ्रु^(ग) रेकस्तु दैपदं परम् ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य सूक्ष्मस्य प्रथमस्य तु ॥ १९ ॥
 दशम्येका^(ख) पादनिष्ठुष्टतस्त्रो^(ग) उन्धास्तु पञ्चम्यः ।
 अग्निं वो^(क) वौतिषोचे^(ख) त्युत्यावेते अनुष्टुभौ ॥ २० ॥

- (क) सू० २२, ऋ० १० । (ख) सू० २२, ऋ० ८, ६ । (ग) सू० २२,
 ऋ० ११ । (घ) सू० २२, ऋ० १२ । (छ) सू० २३, २४, २५, २६ ।
 (क) सू० २४, ऋ० १० । (ख) सू० २६, ऋ० २० । (ज) सू० २५,
 ऋ० २६ । (झ) सू० २६, ऋ० १६, १७, १८, १९ । (ञ) सू० २६,
 ऋ० २५ । (ट) सू० २६, ऋ० २१ । (ठ) सू० २७, ऋ० १, ३, ५, ७,
 ८, ११, १३, १५, १७, १९, २१ । (ड) सू० २८, ऋ० ४ । (ढ) सू०
 २०, ऋ० २ । (ग) सू० २०, ऋ० १ । (त) सू० २०, ऋ० ४ । (थ)
 सू० २६ । (द) सू० २१, ऋ० १० । (ध) सू० २१, ऋ० १५, १६, १७,
 १८ । (न) सू० २१, ऋ० १४ । (प) सू० २१, ऋ० ६ ।

दत्तीयस्त्रे^(क) चतुर्थस्त्रे^(ख) वार्षितानुष्टुभे तथोः ।
 उभयोरेव गायत्रः षोडशी^(ग) प्रमृतिसूचः ॥ २१ ॥
 अधः पश्चस्त्रे भे^(घ) त्यैश्चावार्षितेऽनुष्टुवुन्नमा ।
 उपरिष्टाञ्ज्योतिष्ठ^(क) न्तु पङ्किरूपस्त्रे पश्चमी ॥ २२ ॥
 द्वाविंश्चन्नया^(ख) च मध्येऽस्त्रे महा च दृष्टी^(ग) तथोः ।
 अवितासी^(घ) ति शक्यर्यः षण्महापङ्किरूपन्नमा^(क) ॥ २३ ॥
 जागतं यमहापाङ्कं प्रेदं^(ख) सूक्तमिति सूतम् ।
 तस्यैकातिजगत्याद्या^(ग) महापाङ्कानि तान्य^(घ) पि ॥ २४ ॥
 अग्निमस्त्रोष्टु^(क) पक्षम्य चौणि सूक्तानि तच तु ।
 इश्वामी युव^(ख) मित्यस्त्रे द्वितीया शक्तरौ गिर्भृत् ॥ २५ ॥
 चिष्टुवस्त्रोन्नमा^(ग) चैका सूक्तमसाद्युन्नरम् ।
 चैषुभामी^(घ) नुष्टुभौ^(क) ज्ञेयौ तस्य पूर्वीन्नरौ द्वचौ ॥ २६ ॥
 षष्ठस्त्रे लनुवाकस्त्रे महापाङ्कं वशात्परम्^(ख) ।
 स्वादो^(ग) स्त्रे चैषुभं सूक्तं जगती तच पश्चमी^(क) ॥ २७ ॥

- (क) सू० १३ । (ख) सू० १४ । (ग) सू० १५, १६, सू० १६, १७,
 १८ । (घ) सू० १६, सू० १६ । (छ) सू० १५ । (च) सू० १५, सू०
 १८, १९ । (छ) सू० १५, सू० १९ । (ज) सू० १६, सू० १, २, ३, ४,
 ५, ६ । (भ) सू० १६, सू० ७ । (च) सू० १० । (ट) सू० १७,
 सू० ९ । (ठ) सू० १७, सू० २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ड) सू० १६, १०,
 ११ । (ट) सू० १०, सू० २ । (घ) सू० १०, सू० १२ । (त) सू० १२,
 सू० १, २, ३ । (थ) सू० १२, सू० ४, ५, ६ । (द) सू० १२ । (घ)
 सू० १८ । (ग) सू० १८, सू० ५ ।

जनविंशी^(३) चयोदिंशी^(४) दग्धमी^(५) चोनमा^(६) च था ।
 वष्टी^(७) चैतासु गायश्चत्तस्त्वादितो^(८) वगे ॥ २८ ॥
 चयोदशी तु दिपदा^(९) चिंशी चातुष्टुव^(१०)ष्टमी ।
 सतोदृश्यो^(११) वष्टिंशी नवमी च स्वते उभे ॥ २९ ॥
 दादशी लक्ष्य स्त्रमध्य विपरीते^(१२)ति स्वचता ।
 एकचिंशी विराषुश्चिक^(१३) पञ्चमी तु कक्षु^(१४)विष्टत् ॥ ३० ॥
 ददौरेक्ष्य^(१५)इति लेषा कक्षुन्यकुमिरा^(१६)निष्टत् ।
 दाविंशी चैकविंशी च चतुर्विंशी च पञ्चायः^(१७) ॥ ३१ ॥
 उपोन्नमा च गिष्ठाः स्वर्णश्चत्योऽन्या वगे नव^(१८) ।
 एषा पिपोलिका^(१९)मध्ये दृश्यासु चतुर्दशी ॥ ३२ ॥
 ये पातयने अजमिभिरपरिष्टादृश्ययौ ।
 विश्वेषा विषमपदा^(२०) विश्वेषा दृश्यौष्टिव्यपि ॥ ३३ ॥
 सप्तमस्तातुवाक्य दे सूक्ते प्रथमे तथोः ।

(१) न्यायुसिरा इति छ-चिकित्सुके पक्षते । जिपिकरप्रमादक्षतो-
इयं पाठः ।

- (क) सू० ४६, अ० २६ । (ख) सू० ४६, अ० २६ । (ग) सू० ४६,
 अ० १० । (घ) सू० ४६, अ० ३६ । (ঙ) सू० ४६, अ० ६ । (চ) सू० ४६,
 अ० २, ३, ४, ५ । (ছ) सू० ४६, अ० १६, ३० । (চ) सू० ४६, अ० ८ ।
 (অ) সূ০ ৪৬, অ০ ৬, ২৬ । (খ) সূ০ ৪৬, অ০ ১২ ।
 (ট) সূ০ ৪৬, অ০ ৩১ । (ঠ) সূ০ ৪৬, অ০ ৫ । (ঢ) সূ০ ৪৬, অ০
 ১৫ । (ছ) সূ০ ৪৬, অ০ ২১, ২২, ২৪ । (চ) সূ০ ৪৬, অ০ ১, ৩,
 ১১, ১৩, ১৫, ২৪, ২৭, ২৮, ২২ । (ত) সূ০ ৪৬, অ০ ১৪ । (ঘ) সূ০
 ৪৬, অ০ ১৮ । (ঝ) সূ০ ৪৬, অ০ ২০ ।

आग्रेयेन्ने तथा भार्गे प्रगाथा^(क) वार्षता^(क)हुचाः ॥३४॥
 दत्तीये वार्षतः पांड्हे सप्तमी^(क)प्रभृतिसूचः ।
 चतुर्थस्तोत्रमा^(क) चिष्टुप्चतस्तोऽन्या^(क) अनुष्टुभः ॥३५॥
 प्रथमा च चतुर्थी च पञ्चमी सप्तमी च च ।
 सप्तमेऽनुष्टु^(क)न्ते तु प्रगाथा वार्षता हुचाः ॥३६॥
 आनुष्टुभास्तु चत्वारः^(क) प्रगाथा आदितसूचाः ।
 नवमस्तेह सूक्ष्म सूक्ष्मे लानुष्टुभे परे ॥३७॥
 गायत्रो दिवृहत्यन्ते चतुर्थी^(क)प्रभृतिसूचः ।
 द्वितीया पादतोऽनुष्टु^(क)बुधिगच्छरसम्पदा ॥३८॥
 पञ्चिस्तेकादशी लक्ष्मी^(क) बोड्ही^(क) च निष्ठपदा ।
 अष्टमस्यानुवाकस्य चिप्रगाथादि वार्षतम् ॥३९॥
 ऐन्द्रं हि प्रथमं^(क) सूक्ष्मं लार्ष्यं पुरुषम्पदः ।
 तस्योच्चिक्पुरुज्जिहो^(क)र्मणेऽनुष्टु^(क)बुपोत्तमा^(क) ॥४०॥
 हुचाः प्रगाथा वार्षता द्वितीयस्तोत्रमा^(क)स्त्रयः ।

(१) घोषणीति ह-चिकित्पुस्तके पद्धते ।

(क) सू० ४६, श० १, ३, ५, ७, ९।	(ख) सू० ४६, श० २, ४, ६, ८, १०।
(ग) सू० ५१, श० ७, ८, ९।	(घ) सू० ५२, श० १०।
(ज) सू० ६३, श० १, ४, ५, ७।	(ङ) सू० ५५, श० ५।
(च) सू० ६६, श० १, ३, ५, ७, ९।	(क) सू० ६६, श० १, ३, ५, ७, ९।
(ट) सू० ६६, श० ११, १३।	(ट) सू० ७०।
(ड) सू० ७०, श० १५।	(ठ) सू० ७०, श० १४।
(ज) सू० ७०, श० १४।	(ज) सू० ७०, श० १०, १२, १३, १४, १५।

आतुषुभाष्टु चलारः^(५) प्रगाथा आदितसाचाः ॥ ४ १ ॥
 पञ्चमस्योत्तमासास्य तिस्रो^(६) इतुषुभं ईरिताः ।
 विशेषा विष्णु^(७) रित्येष प्रगाथो वार्हतो हृषः ॥ ४ २ ॥
 नवमप्रस्तीनाम् सूक्तानां सृथगुच्छमाः ।
 शृश्यत्य^(८) तुषु^(९) भिष्टुप्^(१०) च चयाणां कथिता चरणः ॥ ४ ३ ॥
 नवमस्याशुवाकस्य प्रगाथा वार्हता हृषाः ।
 श्वेतास्यतुर्थां सूक्तानां षट्ठा^(११) द्वे जागताप्यरम् ॥ ४ ४ ॥
 आतुषुभो शृश्यत्यन्तसृचो यज्ञा यथा^(१२) इति ।
 आतुषुभं दिपङ्गादि कन्या वा^(१३) सूक्तमुत्तरम् ॥ ४ ५ ॥
 पात्र^(१४) मित्यस्य सूक्तस्य प्रथमैका लतुषुष्टुक् ।
 दद्यमस्याशुवाकस्य सप्तमे चैषुभे पुणः ॥ ४ ६ ॥
 षष्ठ्ये^(१५) का जगती तस्याः पर आतुषुभसूचः^(१६) ।
 आतुषुभा दितीया^(१७) दे परे चैषुभवार्हते^(१८) ॥ ४ ७ ॥
 अनयोक्त्वैषुभे सूक्ते या चतुर्थी विराज^(१९) यौ ।
 उभौ ल्पतिजगत्यादी^(२०) वार्हतस्योत्तमे हृषौ^(२१) ॥ ४ ८ ॥

- (क) सू० ७४, अ० १, ४, ७, १० । (ख) सू० ७४, अ० १५, १४, १५ ।
 (ग) सू० ७०, अ० १०, ११ । (घ) सू० ७८, अ० १० । (ঙ) सू० ७६,
 अ० ८ । (চ) सू० ८०, अ० ८ । (ঝ) सू० ८६ । (জ) सू० ८६, अ०
 ५, ৬, ৭ । (ঝ) सू० ৯১ । (ঞ) সূ০ ৯২, অ০ ১ । (ট) সূ০ ১০০,
 অ০ ৬ । (ঠ) সূ০ ১০০, অ০ ৭, ৮, ৯ । (ঢ) সূ০ ৯৫ । (ছ) সূ০
 ৯৬, ৯৭ । (ঝ) সূ০ ৯৬, অ০ ৪ । (ত) সূ০ ৯৭, অ০ ১০, ১৩ ।
 (ঘ) সূ০ ৯৭, অ০ ৬ ।

उपरिषदार्हतयोक्तयोः पूर्वः^(क) प्रतीयताम् ।
 उत्तरस्य हुचस्याद्या^(ख) चिष्टुबन्धा^(ग) जगत्यपि ॥४६॥
 प्रगाथं वार्हतं सूक्तं षष्ठं पञ्चममौष्णिकम्^(घ) ।
 अन्यथानवम्यौ^(ङ) सूक्तेऽस्मिन् पञ्चमे पुरुषिष्ठौ ॥५०॥
 उपोन्तमे सप्तमे च उत्तम्याद्या^(ख) काकुभाः स्तताः ।
 अष्टमे चिचिष्टुबन्ते^(ग) प्रगाथा वार्हता हुचाः^(ख) ॥५१॥
 गायत्री तु वृत्तीया^(ख) च उहत्यन्या चयोदशी^(ख) ।
 एका सतोष्टुहत्यस्य चतुर्थी^(ख) सा प्रतीयताम् ॥५२॥
 उत्तमस्तोत्रमाद्युविराङ्गुपा तु पञ्चमी^(ख) ।
 सतोष्टुहत्यस्तस्मैव सप्तम्याद्युजस्तृष्णः^(ख) ॥५३॥
 ककुबग्यायत्री च ककुबष्टुम्यादौ युजस्तृष्णः^(ख) ।
 अन्याः शिष्टा उहत्यस्तु विज्ञेयास्तच चादितः^(ख) ॥५४॥

इति अष्टमं मण्डलम् ।

(क) सू० ६७, अ० ११ । (ख) सू० ६७, अ० १४ । (ग) सू० ६७,
 अ० १५ । (घ) सू० ६८, ६९ । (ड) सू० ६८, अ० ६, १२ । (च) सू०
 ६८, अ० ७, ८, १०, ११ । (इ) सू० १०१, अ० १४, १५, १६ । (ज)
 सू० १०१, अ० ८, ९, ६, ८, १०, १२ । (झ) सू० १०१, अ० ९ । (ञ)
 सू० १०१, अ० १३ । (ट) सू० १०१, अ० ४ । (ठ) सू० १०३, अ०
 १४ । (ड) सू० १०३, अ० ५ । (छ) सू० १०३, अ० ७, ६, ११ ।
 (ङ) सू० १०३, अ० ८, १०, १२ । (त) सू० १०३, अ० १, २, ३, ४,
 ६, १२ ।

अथ नवमं मण्डलम् ।

गायत्रं पावमानीर्णं पठि सूक्तानि वप्तु च ।
 पश्चमस्त्राच सूक्तस्य चतुर्हो^(३)उत्त्वा अतुष्टुभः ॥१॥
 पवस्त्रं सोममन्द्रय^(४)वित्येष दैपदकृतः ।
 अतिवाराम^(५)स्त्राव्यस्त्र^(६) दे एते पुरुषचित्तौ ॥२॥
 उपोत्तमस्य चातुष्टुप्सूक्तस्त्राष्टादग्नी^(७) विराट् ।
 वप्तविंश्चु^(८)त्तमे च दे तिसोऽुष्टुभ^(९) उत्तमे ॥३॥
 अतः पराणि सूक्तानि^(१०) जागताः^(११) प्राक् प्रतुदवात् ।
 एकां चिष्टुभसुष्टुत्य सप्तमस्त्राष्टमी^(१२)वृत्तम् ॥४॥
 चतुर्दशं^(१३) पश्चदग्नं^(१४) चत्वारिंश^(१५) च तथादितः^(१६) ।
 एतानि चिष्टुभस्त्रानि जागतेष्विति गम्यताम् ॥५॥
 दिविष्टुभम्ने तत्रापि दितीयाष्टादग्ने^(१७) उभे ।
 चैष्टुभानि पराणि^(१८) प्रागभि नो वाजसातमात् ॥६॥

---

(१) जागतानीति भवितुमहंति ।

-
- (क) सू० ५, श० ८, ६, १०, ११ । (ख) सू० ८, '१३०८ ।
 १८ । (ग) सू० ६०, श० ६ । (घ) सू० ६७, श० ६० । (ङ) सू० ६६,
 श० १८ । (च) सू० ६७, श० ६७ । (छ) सू० ६७, श० ६१, ६२ ।
 (ज) सू० ६८, ६६, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६, ७७, ७८, ८०,
 ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६ । (झ) सू० ७४, श० ८ । (ञ) सू० ६८,
 श० १० । (ट) सू० ६६, श० १० । (ठ) सू० ७०, श० १० । (ड)
 सू० ७१, श० ६ । (ढ) सू० ८५, श० ११, १२ । (ब) सू० ८७, ८८,
 ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७ ।

चलायांतुष्टुभान्तु^(क) र्थं तेभ्यः पञ्चौष्णिशानि^(ख) च ।
 ले + + + + + + + ॥७॥
 + + + + स इत्योर्दाद्यौ^(ग) तयोः ।
 षोडशर्चस्य गायत्री^(घ) द्वितीयोन्तरया सह ॥८॥
 परीतो उषिष्ठते^(ङ) त्यस्मिन् प्रगाथा वार्षता हुचाः ।
 षोडशौ च द्वतीया च वे अस्य द्विपदे^(च) उभे ॥९॥
 अष्टमी च इत्य^(ज)स्य नवमी च निष्ठृत्यदा^(क) ।
 प्रगाथं काकुभं^(क) सूक्तं यतोष्टहतौ यस्य मः^(ख) ॥१०॥
 यवमधा तु गायत्री च सुन्ध^(ग) इति काकुभे ।
 चैषुभं चिविराज्ञ^(घ) न्तमूर्खवार्षतः^(ङ) परम् ॥११॥
 तस्मिन् पिपीष्मिकामधा^(क) स्त्रियोऽनुष्टुभ आदितः ।
 अथा इते^(ख) त्यथात्यष्टं पाङ्गानि^(ख) चौष्णतः परम् ॥१२॥
 इति नवमं मण्डलम् ।

- (क) सू० ६८, ६९, १००, १०१। (ख) सू० १०२, १०३, १०४, १०५,
 १०६। (ग) सू० ६६, अ० १२। (घ) सू० १०१, अ० २, ३। (छ)
 सू० १०७। (च) सू० १०७, अ० ५, १६। (इ) सू० १०७, अ० ८।
 (अ) सू० १०७, अ० ६। (आ) सू० १०८। (ए) सू० १०८, अ०
 १४, । (ट) सू० १०८, अ० १५। (ठ) सू० ११०, अ० १०, ११,
 १२। (ड) सू० ११०, अ० ४, ५, ६, ७, ८, ९। (ढ) सू० ११०,
 अ० १, २, ३। (ब) सू० १११। (ব) सू० ११२, ११३, ११४।

अथ दशमं भगवत्सम् ।

चेष्टुभाः^(क) चुद्रस्त्रानामनुवाके दग्धोन्तराः ।
 तेषामायस्य नवमे गायचेऽन्ते लनुष्टुभौ^(ख) ॥१॥
 एकादशे पञ्चदशे षट्श्वांचेकादश्यै^(ग) गादितः ।
 चयोदश्यै^(घ) कान्त्या अगत्यस्या निच्छत्पदाः ॥२॥
 चतुर्दश्य सूक्ष्य वृहत्ये^(घ) का उपोन्तमा ।
 चयोदश्यौचतुर्दश्यावुन्तमा चेत्यनुष्टुभः^(क) ॥३॥
 उन्तमस्य तु सूक्ष्य चतुर्दश्यामुष्टुभौ^(ख) विदुः ॥४॥
 द्वितीयस्यानुवाकस्य सूक्ष्यमानुष्टुभौ^(ग) विना ।
 अनुष्टु^(घ) मु द्वितीयस्य प्रथमस्य च योन्तमा ॥५॥
 एकादशौ द्वितीयस्य ततः प्रसारपञ्चि^(ठ) र्षक् ।
 उपोन्तमा तु पूर्वस्य पुरस्ताव्यृहत्यौ^(ठ) विराट् ॥६॥

-
- (क) सू० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १० । (ख) सू० ६, अ०
 ८, ९ । (ग) सू० ११, अ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (घ) सू० १५, अ०
 ११ । (छ) सू० १३, अ० ५ । (च) सू० १४, अ० १५ । (छ) सू०,
 १०, अ० १३, १४, १५ । (ज) सू० १६, अ० ११, १२, १३, १४ ।
 (झ) सू० १६, २०, २१, २२, २३, २४, २५, २६ । (ञ) सू० १६, अ० ६ ।
 (ठ) सू० १७, अ० १४ । सू० १८, अ० १४ । (ठ) सू० १८, अ० ११ ।
 (ঢ) সূ০ ১৭, অ০ ১৪ ।

उपान्था तु दितीयस्य षष्ठौ या सप्तमस्य च ।
 इरी व्यक्षेति तिस्रस्य जगत्यः^(४) पञ्च ता इमाः ॥७॥
 पञ्चमौ तत्त्वे सूक्ष्मस्य चिष्टुवे^(५) वाभिसारिणी ।
 ऊर्ध्वमानुष्टुभादाद्या विमदस्य दशाच्चरा^(६) ॥८॥
 अनुष्टुप्^(७) च द्वौ च द्वौ गायत्रौ^(८) नवमो विराट्^(९) ।
 विमदस्य सहोदर्काः सर्वा आस्तारपञ्चायः^(१०) ॥९॥
 षष्ठे पुरस्ताहार्तेऽ^(११) चिष्टुव^(१२) न्ते कुह श्रुते ।
 तत्त्वा चिदानन्दस्य ननु तिस्र एता अनुष्टुभः^(१३) ॥१०॥
 आनुष्टुभं^(१४) तु दशमं तत्त्वं प्रथमया सह ।
 वर्णमिष्ठी महीत्युच्चिगा^(१५) तुष्टुभ्ये^(१६) व पादतः ॥११॥
 अन्य एवानुष्टुभ् सौऽपि युवं शक्रो^(१७) ति यसुषः ।
 द्वितीयस्यानुवाकस्य प्र सु गमनेति पञ्च च ॥१२॥
 सप्तमौ आचस्त्रकस्य जगत्यः^(१८) षड्मा चक्षः ।
 चतुर्थस्य तु सूक्ष्मस्य दितीयप्रभृतिर्हृषः ॥१३॥

- (क) सू० १८, अ० १६, । सू० २६, अ० २, ३, ४, ६ । (ख) सू० २६, अ० ५ । (ग) सू० २०, अ० १ । (घ) सू० २०, अ० २ । (ঙ) सू० २०, अ० ३, ४, ५, ६, ७, ८ । (চ) सू० २०, अ० ६ । (ছ) सू० २१, २२, २३, २४, २५, २६ । (জ) सू० २२, अ० १०, ११, १२, १३, १४ । (ভ) सू० २२, अ० १५ । (অ) सू० २३, अ० ५, ७, ६ । (ট) सू० २६ । (ঠ) सू० २६, अ० १, ৪ । (ড) सू० २६, अ० ३, ৫, ৬ । (ঢ) सू० २६, अ० ४, ৫, ৬ । (ঢ) सू० २६, अ० ৪, ৫, ৬ । (ঢ) सू० २६, अ० ১, ২, ৩, ৪, ৫ । (ঢ) सू० ১৪, অ০ ৭ ।

प्रगाथो वार्षित^(३)स्त्रियात्परा गायश्च^(४)स्तु षट् ।
 जागतान्य^(५)स्य सूक्ष्मानि पञ्चमादधि षष्ठि तु ॥१४॥
 एकां चिष्टुभ^(६)सुदृश्य सौर्यस्य दग्धमीहृष्णम् ।
 षष्ठ्यस्त्रमयोद्यान्मे^(७) दग्धमस्य च दृक्षमाम^(८) ॥१५॥
 चतुर्थस्यानुवाकस्य जागते^(९) प्रथमे उमे ।
 उदृश्यान्मे तयोः पूर्वा तिस्रसादित उच्चरात् ॥१६॥
 षष्ठ्य षष्ठ्यमन्तैते जागते^(१०) तच षष्ठतः ।
 उदृश्यान्मे षष्ठ्यमीष्म दिनीयान्मे च षष्ठ्यमात् ॥१७॥
 अष्टमस्य च सूक्ष्मस्य जागत^(११)स्त्र॒मो हृष्णः ।
 एते लक्षाभिसारिष्ठौ^(१२) के ते नर इति इष्मौ ॥१८॥
 पञ्च चैकादशिन्यान्या जगत^(१३)स्त्र॒ष्टमौ विना ।
 चतुर्दशस्य जागत^(१४)स्त्र॒तुर्थैप्रभृतिसूक्ष्मः ॥१९॥
 गायत्रानुष्टुभेऽ^(१५) दूक्ते मा प्रथम इति शुभे ।
 आजनं तस्य पञ्चादौ गायश्चो^(१६)उत्षुभः^(१७) पराः ॥२०॥

- (क) स० १६, षट्ठ० २, ३ । (ख) स० १६, षट्ठ० ३, ५, ६, ७, ८, ९ ।
 (ग) स० १५, १६, १७, १८, १९, २०, ११ । (घ) स० १७, षट्ठ० १० ।
 (छ) स० १५, षट्ठ० १६, १७ । स० १६, षट्ठ० १७, १८ । (च) स०
 १६, षट्ठ० १८ । (छ) स० १६, षट्ठ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९ । स०
 १८, षट्ठ० ४, ५, ६, ७, ८, ९, १० । (च) स० १८, षट्ठ० १, २, ३, ४, ५, ६,
 ७, ८, ९ । स० १८, षट्ठ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १० । (झ) स०
 १०, षट्ठ० ६, ७, ८ । (ञ) स० ५०, षट्ठ० ६, ७, ८ । (ट) स० ५६, षट्ठ० ६,
 ७, ८, ९, १०, ११ । (ठ) स० ५६, षट्ठ० ४, ५, ६ । (ड) स० ५७, ५८ ।
 (छ) स० ६०, षट्ठ० १, २, ३, ४, ५ । (छ) स० ६०, षट्ठ० ६, ७,
 ९, १०, ११ ।

गं रोदसी घथा युं घथेयमिति पङ्क्षयः^(क) ।
 अव इके इति श्वेका महापङ्क्षिः^(क) हि घटपदा ॥२१॥
 विराट्पूर्वाः^(क) समिक्षेति चिष्टुप्पड्मुक्तरैव वा ।
 पञ्चमस्थानुवाकस्य चलारि प्रागुपोक्तमा ॥२२॥
 जागतान्युः^(क) चमुदूत्य या मे धियः^(क) मिति त्विमाम् ।
 पूर्वयोद्दत्तमे^(क) चर्चा परयोद्भोक्तमा^(क) मृष्टम् ॥२३॥
 दितीयेऽनुष्टुप्प^(क) छम्या नवम्या सह पञ्चमी ।
 हुचोऽस्य षष्ठीप्रभृतिः प्रगाथो वाहृतो^(क) मतः ॥२४॥
 दशमी त्वस्य गायत्री^(क) जगत्यो^(क) उन्या विशोक्तमाम् ।
 षष्ठीयस्य त्वनुवाकस्य जागते^(क) सप्तमाष्टमे ॥२५॥
 नवमी च द्वितीयस्य प्रथमे चाहितो हुचः ।
 नवमस्य पञ्चमी च दशमस्य च जागतः^(क) ॥२६॥
 श्वेयो द्वितीयया साकं पञ्चमीप्रभृतिसूचः ।
 उपोक्तमस्य सूक्ष्मस्य तथा प्रथमया सह ॥२७॥

- (क) सू० ५६, अ० ८ । सू० ६०, अ० ८, ६ । (ख) सू० ५६, अ० ६ ।
 (ग) सू० ५६, अ० १० । (घ) सू० ६६, ६४, ६५, ६६ । (छ) सू० ६४,
 अ० १२ । (च) सू० ६६, अ० १०, ११ । सू० ६६, अ० १६, १७ ।
 (इ) सू० ६५, अ० १५ । सू० ६६, अ० १५ । (अ) सू० ६२, अ० ५, ८,
 ६ । (भ) सू० ६२, अ० ६, ७ । (ज) सू० ६२, अ० १० । (ट) सू०
 ६२, अ० १, २, ३, ४ । (ठ) सू० ७५, ७६ । (ड) सू० ७१, अ० ६ ।
 सू० ६६, अ० १, २ । सू० ७७ अ० ५ । सू० ७७, अ० २, ५, ६, ७ ।
 सू० ८६, अ० १ ।

ઉત્તમસ્ય ચતુર્સ્થોઽન્યા જગત્ય^(ચ) રતિ ગમ્યતામ् ।
 સપ્તમસ્થાનુવાકસ્ય આશ્રમાનુષ્ટુભં^(ચ) સ્થળમ् ॥૧૮॥
 અસ્તિન् નવો નવસ્થિસ્થો દે દે રઘુભણાયનૃજરાઃ ।
 અદશ્વિનાઘોરચચુઃ પૂષા લા ચિષ્ટુભો^(ગ) દશ ॥૧૯॥
 આ નઃ પ્રજાં જગત્ય^(ચ)સ્તાઃ પૂર્વાપરમિહ પ્રિયમ् ।
 દૃષ્ટમેતદિ^(ચ)તિ હોષા વૃદ્ધતૌ ન્યકુસારિણૌ ॥૨૦॥
 ષષ્ઠસ્થાનુષ્ટુભં^(ચ) સ્થળં તસ્યૈકા ચિષ્ટુબુ^(શ)ન્નમા ।
 દૃતીયસ્ય ચ સ્થળસ્ય ચતુર્સ્થોઽન્યા અનુષ્ટુભઃ^(ચ) ॥૨૧॥
 પાઙ્ક^(શ)મસ્ય દ્વિતીયન્નુ તત્ત્વાયેવં નિવોધિતા ।
 અષ્ટમસ્થાનુવાકસ્ય પ્રથમે જાગતે^(ચ)ઉમે ॥૨૨॥
 તથા ચતુર્થિ^(ચ) ષષ્ઠસ્થ^(ચ) પૂર્વાદુદ્ધૂત્ય દ્વત્તમામ^(ચ) ।
 ચતુર્થાત્પદ્ધમૌ^(ચ) ચાન્યાં સપ્તમૌ^(ચ) ચ વ્યપાસ્ય તુ ॥૨૩॥
 ષષ્ઠાદ્બળા^(ચ)ચુ તિસ્થસ્ય ભિષગાનુષ્ટુભં^(ચ) પરમ् ।
 મહિ^(ચ)પ્રસારપાઙ્કે તુ પુરસ્થાદૃદ્ધતૌ^(ચ) પરા ॥૨૪॥

- (ક) સ્થ૦ ૮૪, કઠ૦ ૪, ૫, ૬, ૭ । (ખ) સ્થ૦ ૮૫ । (ગ) સ્થ૦ ૮૫,
 કઠ૦ ૧૪, ૧૬, ૨૦, ૨૧, ૨૬, ૨૮, ૨૯, ૩૬, ૩૭, ૪૪ । (ઘ) સ્થ૦ ૮૫,
 કઠ૦ ૧૮, ૨૭, ૩૬ । (છ) સ્થ૦ ૮૫, કઠ૦ ૩૪ । (ચ) સ્થ૦ ૬૦ । (ઝ)
 સ્થ૦ ૬૦, કઠ૦ ૧૫ । (ઝ) સ્થ૦ ૮૭, કઠ૦ ૨૨, ૨૬, ૨૮, ૨૫ । (ઝ) સ્થ૦
 ૮૬ । (ઝ) સ્થ૦ ૬૧, ૬૨ । (ટ) સ્થ૦ ૬૪ । (ઠ) સ્થ૦ ૬૬ । (ડ) સ્થ૦
 ૬૧, કઠ૦ ૧૫ । (ઢ) સ્થ૦ ૬૪, કઠ૦ ૫, ૭, ૧૪ । (ણ) સ્થ૦ ૬૬, કઠ૦
 ૩૧, ૩૩, ૩૬ । (ત) સ્થ૦ ૬૭ । (ઘ) સ્થ૦ ૬૬ । (દ) સ્થ૦ ૬૬,
 કઠ૦ ૧૫ ।

यज्ञे यज्ञे च विश्वेषा वावर्णं ता अतुष्टुभः^(क) ।
 न्यकुसारिष्ये तं ग्रंसं^(ख) क्षधनः पङ्क्षिरक्षरैः^(ग) ॥३५॥
 नवमस्यानुवाकस्य षष्ठ्यस्तमिहौषिष्ठम्^(घ) ।
 तस्मिन् पिपीलिकामध्ये^(च) इरी वज्रमिमे शूचौ ॥३६॥
 प्रथमा वास्य गायत्री^(च) चिष्टुब्^(च)शोक्तमा एनः ।
 नवम्यन्ते द्वितीयस्य चतुर्थी चाष्टमस्य च ॥३७॥
 शोदर्कस्त्रेश्व इत्येति जगत्यां^(च)सास्तर्तुइश्व ।
 मध्येगायत्री^(च) हृष्टती^(च) निरा शावानिति इयोः ॥३८॥
 सुहस्तस्य इहत्या^(च)द्या द्वतीया शोक्तमा च या ।
 पुण्वै प्रेता जयता पुनर्दद्येत्यनुष्टुभः^(च) ॥३९॥
 दग्धमस्यानुवाकस्य गायत्री^(च) षष्ठ्यस्तमे ।
 प्रथमं जागतं^(च) सूतं शक्तार्यन्तं^(च)श्च चित्र इत् ॥४०॥
 उद्धृत्य प्रथमादग्न्या^(च) भितरस्तादुपोक्तमाम्^(च) ।
 द्वितीयस्य चतुर्थका जगती^(च) चाच कर्यते ॥४१॥

- (क) सू० ६६, अ० २, ३, १६ । (ख) सू० ६६, अ० ११ । (ग) सू० ६६, अ० ६ । (घ) सू० १०५ । (छ) सू० १०५, अ० २, ७ ।
 (च) सू० १०५, अ० १ । (क) सू० १०५, अ० ११ । (ज) सू० १००,
 अ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११ । सू० १०१, अ० ६, १२ ।
 सू० १०७, अ० ४ । (झ) सू० १०१, अ० ४, ६ । (ञ) सू० १०१,
 अ० ५ । (ट) सू० १०२, अ० १, ३, ११ । (ठ) सू० १०३, अ० १५ ।
 सू० १०६, अ० ६, ७, । (ड) सू० ११८, ११९ । (ढ) सू० ११९ । (ग)
 सू० ११५, अ० ६ । (ल) सू० ११६, अ० १० । (घ) सू० ११५, अ० ८ ।
 (द) सू० ११४, अ० ४ । सू० ११५, अ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ ।

पञ्चमस्य च सूक्ष्मा जागत^(क)स्वादितो द्रुचः ।
 जागत^(क) हश्चमं सूक्ष्मसुद्धृत्याथास्य पञ्चमीम् ॥४२॥
 वाक्सूक्ष्मस्य दिनीया च द्वादशस्य च सप्तमी ।
 उत्तमा च विहव्यस्य अगथ्य^(क)स्वा इमा च्छचः ॥४३॥
 चतुर्दशं द्वपरिष्ठादार्दशं^(क) तदिनोन्नमाम् ।
 रात्रीसूक्ष्मं तु गायत्र^(क) भेवमधापि गम्यताम् ॥४४॥
 एकादशे द्वादशे तु दिनीयं^(क) जगतीसुखम् ।
 द्वादशीयस्य च सूक्ष्मस्य चतुर्थ्यका लक्ष्मु^(क)द्वक् ॥४५॥
 चतुर्थस्य च सूक्ष्मस्य प्रथमा न्यकुषारिणी^(क) ।
 उपाधोपान्ते प्रस्तारपङ्की^(क) एवावगम्यताम् ॥४६॥
 महासतोद्वृत्य^(क)न्ता विराखूपास्तु^(क)शेषिताः ।
 शाकर^(क)महापाङ्की^(क) तु पञ्चमस्यादितसूचौ ॥४७॥
 असाम्यं सु लमिक्रेति चिष्टुव^(क)न्ता निच्छत्यदा ।
 षष्ठं सूक्ष्मं महापाङ्की^(क) तस्मैका पङ्की^(क)दत्तमा ॥४८॥

- (क) सू० ११७, अ० १, २ । (ख) सू० १२२, अ० २, ३, ४, ५, ६,
 ७, ८ । (ग) सू० १२४, अ० ७ । सू० १२५, अ० २ । सू० १२६, अ०
 ६ । (घ) सू० १२८, अ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ঠ) সূ০ ১২৭ ।
 (চ) সূ০ ১৩০, অ০ ১ । (ঢ) সূ০ ১৩১, অ০ ৪ । (জ) সূ০ ১৩২,
 অ০ ১ । (ঘ) সূ০ ১৩৩, অ০ ২, ৬ । (ঞ) সূ০ ১৩২, অ০ ০ ।
 (ট) সূ০ ১৩৪, অ০ ৩, ৪, ৫ । (ঠ) সূ০ ১৩৫, অ০ ১, ২, ৩ । (ঢ)
 সূ০ ১৩৬, অ০ ৪, ৫, ৬ । (ঞ) সূ০ ১৩৭, অ০ ০ । (ঞ) সূ০ ১৩৮ ।
 (ল) সূ০ ১৩৯, অ০ ০ ।

आनुषुभान्य^(४) तस्मौणि दग्धमन्वय आगतम्^(५) ।
 सूक्ते तु दाद्ये षष्ठी चिष्टु^(६) ओतिअतीविराट्^(७) ॥ ४८ ॥
 सतोच्छत्य^(८) लिङ्गोऽन्या आद्ये विष्णारपल्लिके^(९)(१) ।
 आनुषुब्दं^(१०) तदाग्रेयं दिजगत्या^(११) दि सूक्तयोः ॥ ५० ॥
 मध्ये चतुर्दशं सूक्तं तदानुषुभयो^(१२) दर्शयोः ।
 गायत्री^(१३) छृहती^(१४) ज्ञेया सूक्ते गायत्री^(१५) परे ॥ ५१ ॥
 सतो छृहत्युपान्तान्या पक्षि^(१६) विष्णारपूर्विका ।
 आनुषुभे^(१७) परे च दे आगतं^(१८) तदनन्तरम् ॥ ५२ ॥
 तेषां पूर्वन्तु पंखन्तं^(१९) चिष्टुबन्तं^(२०) तु आगतम् ।
 उपोक्तमस्य सूक्तस्य छृहत्य^(२१) लिङ्गं आदितः ॥ ५३ ॥
 उपरिष्ठाच्योतिअती^(२२) विज्ञेये उत्तरे सूक्तौ ।
 उपान्या जगती^(२३) वास्या दस्यानुषुभं^(२४) सुन्तरम् ॥ ५४ ॥

(१) अन्योपरिष्ठाच्योतिल्लु दादशस्यादितो इृचः ।
 विष्णारपालः शिष्टुलु सतोवार्हतस्तुचः । इति पाठान्तरम् ।

- (क) सू० १४५, ११६, १३७ । (ख) सू० १३८ । (ग) सू० १४०,
 अ० ६ । (घ) सू० १४०, अ० ५ । (ঙ) सू० १४०, अ० २, ३, ४ ।
 (চ) সূ০ ১৪০, অ০ ১ । (ছ) সূ০ ১৪২, অ০ ৭, ৮ । (জ) সূ০ ১৪২,
 অ০ ১২ । (ঝ) সূ০ ১৪১, ১৪৩ । (ঞ) সূ০ ১৪৪, অ০ ১ । (ট)
 সূ০ ১৪৪, অ০ ২ । (ঠ) সূ০ ১৪৪, অ০ ৩, ৪ । (ড) সূ০ ১৪৪, অ০
 ৫ । (ঢ) সূ০ ১৪৪, অ০ ৬ । (ণ) সূ০ ১৪৫, ১৪৬ । (ত) সূ০ ১৪৭ ।
 (থ) সূ০ ১৪৫, অ০ ৮ । (ধ) সূ০ ১৪৭, অ০ ৫ । (ঘ) সূ০ ১৫০,
 অ০ ১, ২, ৩ । (ঙ) সূ০ ১৫০, অ০ ৪, ৫ । (ঘ) সূ০ ১৫০, অ০ ৪ ।
 (ঘ) সূ০ ১৫১ ।

अतोऽन्यचेष्टुभं^(क) सर्वे यदत्तुकमिहापि तत् ।
 उत्तमस्यानुवाकस्य तु भेदमिति जागतम्^(ख) ॥५५॥
 तथैवास्तारपद्म^(ग)नं विभासिति च जागतम्^(घ) ।
 पञ्चमस्य दितीयस्य सप्तमं विंशतेव च ॥५६॥
 गायत्राणि^(क) प्रवचैव महोत्यादीनि पञ्च च ।
 एकविंशस्य पठस्य हे चास्य दैपदे^(ख) उभे ॥५७॥
 चेष्टुभं^(ग) तु विराजादि दैपदं पठमेतयोः ।
 एताणि चेष्टुभान्य^(घ)स्य नवमं दशमं तथा ॥५८॥
 चतुर्दशं सप्तदशं तथैवाष्टादशं च यत् ।
 पतञ्जादीनि सूक्ष्मानि चेष्टुभान्ये^(क)व सप्त तु ॥५९॥
 जगत्यानुष्टुभान्य^(ख) वादे तेषामाध्यदतीययोः ।
 पूर्वेषु पञ्चवर्गेषु दशमेऽनुष्टु^(ग)बुक्तमा ॥६०॥
 शिष्टान्यनुष्टुभान्ये^(घ)व सूक्ष्मान्यस्य चतुर्दश ।
 आतुष्टुभेष्वपेषीति सूक्ष्मे पञ्चिन्द्रियोक्तमा ॥६१॥

- (क) सू० १४७, १४८, १४९ । (ख) सू० १६७ । (ग) सू० १७०,
 १७० । (घ) सू० १७०, सू० १, २, ३ । (क) सू० १५३, १५५, १५८,
 १७१, १७५, १८५, १८६, १८७, १८८, १८९ । (ख) सू० १५७, १७२ ।
 (ग) सू० १५७ । (घ) सू० १६०, १६१, १६४, १६८, १६९ । (क) सू०
 १७७, १७८, १७९, १८०, १८१, १८२, १८३ । (ख) सू० १५२, १५४ ।
 (घ) सू० १६१, सू० ५ । (घ) सू० १५२, १५३, १५५, १५६, १५७,
 १५८, १५९, १६०, १६१, १७१, १७२, १७३, १७४, १७५, १७६, १७७ । (ड) सू०
 १८४, सू० ५ ।

तथा हितीया गायत्री^(क) प्रस्तुत इति लिख ।
 संवत्सरियुक्तमे सूक्ते हतीया चिष्टुबे^(ख)व च ॥६२॥

हन्दास्त्रशेषाण्डनुकीर्तितानि
 गायत्रीदीनि चतुर्दशानि ।
 तत्तदिशेषैः प्रहवैदिकानि
 कस्याणदायीनि भवन्तु मद्भाम् ॥६३॥

इति शौकाचार्यविरचिता हन्दोत्तुकमणी समाप्ता ॥

अथ अनुवाकानुक्रमणी ।

पितृदेवर्षिसाधेभ्यो ब्राह्मणेभ्यस्य सर्वगः ।
 आचार्येभ्यो गुरुम्यस्य प्रणम्य प्रयतः इुचिः ॥१॥
 मधुच्छन्दःप्रस्तुतिभिर्षषिभिर्हि तपोबलात् ।
 दृष्टानामतुवाकानाम्बृचु वस्थाम्यतन्त्रितः ॥२॥
 आदौ स्फुपरीमाणं सङ्काशं क्रममेव च ।
 मण्डले मण्डले चैव यावन्तो हि समीरिताः ॥३॥
 स्फुषङ्कानुवाकानां स्फुकानाम्बृक्षमाहिताः ।
 पादाचरसमाचार्यं द्वन्दयेव प्रतिष्ठितम् ॥४॥
 एकैकमतुवाकनु खिलानि ब्राह्मणानि तु ।
 संवत्सरे संवत्सरे पठेदहरहः इुचिः ॥५॥
 आवणस्य तु मासस्य पौर्णमासामुपक्रमः ।
 समाय तर्पयेदेवाम् पितृनृषीनत्क्रमात् ॥६॥
 स्वन्देदै ग्रैश्चिरीयायां संहितायां यथाक्रमम् ।
 प्रमाणमतुवाकानां सूक्तैः इट्टुत ग्राकलाः ॥७॥
 कलाङ्गिरोऽगस्त्यश्चुम्का विश्वामित्रोऽचिरेव च ।
 वसिष्ठकम्पपावप्रभश्चा जमदग्निरथोत्तमः ॥८॥
 अग्निमीडे^(१) चिस्फुस्तु सुरूपै^(२)न्द्रू^(३)चतुःसूक्तौ ।

(अनु० १) म० १, द० १—३ । (अनु० २) म० १, द० ४—९ ।

(अनु० ३) म० १, द० ८—११ ।

आग्नि^(४) समान^(५) मित्येतौ षष्ठौ कर्खे^(६) ति सप्तकः ॥८॥
 त्वमग्ने^(७) पञ्चकं विद्यात् बोयङ्ग^(८) मथाष्टकम् ।
 अग्ने विवर्खद^(९) भित्यं^(१०) नूचित्ते^(११) सप्तकार्खयः ॥१०॥
 पश्चा न^(१२) नवकं विद्यादुपप्रयन्तो^(१३) द्वैकञ्च ।
 खैसिकानामनादेशे अस्मिन् गन्धेऽनुवाकानाम् ॥११॥
 यस्तु चर्चायते वेदे तस्य षष्ठ्येति नः श्रुतिः ।
 प्र ये शुभन्ते^(१४) मवकमिमं^(१५) द्वादशकं विद्यात् ॥१२॥
 इत्थं मिचं^(१६) द्वैकवाय नासत्याभ्या^(१७) न्तु पञ्चकम् ।
 कदित्या^(१८) षट् परः सप्ताग्नि^(१९) मा त्वा जुवः^(२०) षष्ठम् ॥१३॥
 वेदिषदे^(२१) सप्तदशाबोधी^(२२) त्यष्टौ सूक्ष्माणि ।
 कया^(२३) निपञ्चसूक्ष्म युवो^(२४) द्वैदशकं विद्यात् ॥१४॥
 इत्याद्ये मण्डले दृष्टास्त्वारो विंशतिष्ठ वै ।

- (अनु० ४) म० १, स० १२—१७ । (अनु० ५) म० १ स० १८—२३ ।
 (अनु० ६) म० १ स० २४—३० । (अनु० ७) म० १ स० ३१—३५ ।
 (अनु० ८) म० १, स० ३६—४२ । (अनु० ९) म० १, स० ४४—५० ।
 (अनु० १०) म० १, स० ५१—५७ । (अनु० ११) म० १, स० ५८—६४ ।
 (अनु० १२) म० १, स० ६५—७३ । (अनु० १३) म० १, स० ७४—८४ ।
 (अनु० १४) म० १, स० ८५—८३ । (अनु० १५) म० १, स० ८४—१०५ ।
 (अनु० १६) म० १, स० १०४—११५ । (अनु० १७) म० १, स० ११६—१२० ।
 (अनु० १८) म० १, स० १२१—१२६ । (अनु० १९) म० १, स० १२७—१३१ ।
 (अनु० २०) म० १, स० १३४—१३६ । (अनु० २१) म० १, स० १४०—१५६ ।
 (अनु० २२) म० १, स० १५७—१६४ । (अनु० २३) म० १, स० १६५—१७६ ।
 (अनु० २४) म० १, स० १८०—१९१ ।

गौतमादौग्निः कुतुः परच्छेपादृष्टेः परः ।
 कुत्सादीर्बतमा इति एष वाक्यसकः क्रमः ॥१५॥
 तं^(५) यो^(६) गणाना^(७) मा ते^(८) दग्ध
 दत्तीयैकादग्धास्थयः परे ।
 सोमस्य मा तवस्य^(९) न्दादग्धोऽं
 प्र वो देवाये^(१०) ति सप्तदग्धकन्तु विद्यात् ॥१६॥
 रस्तन्ति ला^(११) नवेन्द्रं मति-^(१२)
 स्थिपस्थको नवक इमं महे^(१३) ।
 ला आग्ने^(१४) दग्ध भद्रं^(१५) घन-^(१६)
 स्वेकादग्धका उभाविमौ ॥ १७॥
 चयोदग्धायं प्र स्वभुव्य^(१७) ईरितोऽयं
 पिवे^(१८) त्येष चापि चयोदग्ध ।
 अवोधग्निः सनिधा^(१९) चतुर्दग्ध
 अतः परोऽष्टादग्धकः प्रवेधसे^(२०) ॥१८॥

- (अनु० १) म० २, सू० १—११। (अनु० २) म० २, सू० १२—२२।
 (अनु० ३) म० २, सू० २३—३२। (अनु० ४) म० २, सू० ३३—४१।
 (अनु० ५) म० ३, सू० १—१२। (अनु० ६) म० ३, सू० १३—२६।
 (अनु० ७) म० ३, सू० २०—३८। (अनु० ८) म० ३, सू० ३६—५१।
 (अनु० ९) म० ३, सू० ५४—६२।
 (अनु० १०) १० ४, सू० १—१०। (अनु० १२) म० ४, सू० ११—२१।
 (अनु० १३) म० ४, सू० २३—३२। (अनु० १४) म० ४, सू० ३३—४५।
 (अनु० १५) म० ४, सू० ४६—५८।
 (अनु० १६) म० ५, सू० १—१४। (अनु० १७) म० ५, सू० १५—२२।

भृषि महे^(१) दादश्चको विदा^(२) स्तथा
 रुद्रासः^(३) षोडश अदृश^(४) चिपच्छकः ।
 त्वं आग्ने^(५) पञ्चदश त्वं^(६) मष्टौ दृष्टा
 मदो^(७) विंशतिर्यो रथिवः^(८) षट्कः ॥ १८ ॥
 दिः षष्ठूवे वः^(९) सुषेद^(१०) द्विसप्तकः
 षष्ठः षष्ठे मण्डले योऽनुवाकः ।
 अग्निं नरः^(११) सप्तदशाय षोडश
 लेह यत्^(१२) प्र इक्का^(१३) द्विधिका तु विंशतिः ॥ १९ ॥
 क द्वैं व्यक्ताः^(१४) पञ्चदशोनविंशति-
 रप स्त्रसुः^(१५) पञ्चदश प्र वीरथा^(१६) ।
 मा चि^(१७) व्याहाँ इक्क^(१८) इक्कः सुतेषु^(१९)
 पञ्चायं सप्ताष्टौ वयं^(२०) द्विपञ्चकः ॥ २० ॥

- (अनु० ३) म० ५, सू० ३३—४४ । (अनु० ४) म० ५, सू० ४५—५६ ।
 (अनु० ५) म० ५, सू० ५७—७२ । (अनु० ६) म० ५, सू० ७३—८७ ।
 (अनु० १) म० ६, सू० १—१५ । (अनु० २) म० ६, सू० १६—२३ ।
 (अनु० ३) म० ६, सू० २४—४३ । (अनु० ४) म० ६, सू० ४४—४६ ।
 (अनु० ५) म० ६, सू० ५०—६१ । (अनु० ६) म० ६, सू० ६२—७५ ।
 (अनु० १) म० ७, सू० १—१० । (अनु० २) म० ७, सू० १८—३६ ।
 (अनु० ३) म० ७, सू० ३४—५५ । (अनु० ४) म० ७, सू० ५६—७० ।
 (अनु० ५) म० ७, सू० ७१—८६ । (अनु० ६) म० ७, सू० ८०—१०४ ।
 (अनु० १) म० ८, सू० १—५ । (अनु० २) म० ८, सू० ६—१२ ।
 (अनु० ३) म० ८, सू० १५—२० । (अनु० ४) म० ८, सू० २१—३० ।

यो यजाति^(५) राद्येने^(६) इ षट्ठो-
द्ये^(७) द्यैकादशको य^(८) इत्युत ।
चयोदशा द्वन् इत्त्र चुम्नं^(९)
परो दशको गौर्ध्यत्यादिः^(१०) ॥१२॥
स्नादिष्ठथा^(१) अष्टसूक्ष्मः पवस्त्र^(२)
चिंगत्सुषद्धः परः सप्तकोदया^(३) ।
प्राप्त^(४) छाद्यैकादशकः प्रते^(५) इत्त्र
प्रेषा^(६) सप्तैकादशकः सखायः^(७) ॥१३॥
अये हृष्ण^(१) बोड्यकस्त्रयोदग
लष्टा^(२) प्रदेवचे^(३) ति चाष्टादशाच्छा^(४) ।
अष्टाविदं^(५) बोड्यकस्तु भद्राः^(६)

(अनु० ५) म० ए, स० ३१—४२ । (अनु० ६) म० ए, स० ४२—४८ ।

(अतः परं ११ रक्षादश सप्तकाणि वालखिल्लम्) ।

(अनु० ७) म० ए, स० ६०—६६ । (अनु० ८) म० ए, स० ७०—८० ।

(अनु० ९) म० ए, स० ८१—८३ । (अनु० १०) म० ए, स० ८४—९० ।

(अनु० ११) म० ए, स० ९—२४ । (अनु० १२) म० ए, स० २५—४० ।

(अनु० १३) म० ए, स० ६१—६७ । (अनु० १४) म० ए, स० ६८—८८ ।

(अनु० १५) म० ए, स० ८८—९६ । (अनु० १६) म० ए, स० ६७—९० ।

(अनु० १७) म० ए, स० १०४—११४ ।

(अनु० १८) म० १०, स० १—१६ । (अनु० १९) म० १०, स० १७—२६ ।

(अनु० २०) म० १०, स० ३०—४२ । (अनु० २१) म० १०, स० ४६—५० ।

(अनु० २२) म० १०, स० ४१—५८ । (अनु० २३) म० १०, स० ४६—५४ ।

स्त्रेन^(०) षट् सं ^(१)नवेन्द्र ^(२)चयोदश ॥२४॥
 तमस्य शावापृथिवी^(३)घटकः
 परस्त्रयोविंशतिर्ना षट्यात्^(४) ।
 षष्ठेदाम्यो षट्याकोऽगुवाक-
 चलारिंश्चास रत्ने^(५)ति चास्त्रिण् ॥२५॥
 आद्ये चतुर्विंशतिरिहाशुक्राका
 अतः परं मण्डसं यज्ञतुष्कम् ।
 दे पञ्चके चौणि षड्गामि चैव
 द्विष्टमं सप्त नवमं षट्याम्यम् ॥२६॥
 एकाधिका श्वासवतिः ग्रन्थ
 वदन्ति वै मण्डसमादितो यत् ।
 चलारिंश्चाप्त्रीणि षाढ्गर्दितौयं
 शूले च षष्ठिष्ठ द्वतीयमाङ्गः ॥२७॥
 अष्टापञ्चाश्चत्त्वपि यज्ञतुर्थं
 सप्ताधिकाश्चौतिरतः परं श्वात् ।
 पञ्चाधिका सप्ततिष्ठरम्
 चलारि वासिष्ठमधो ग्रन्थ ॥२८॥
 दे चैव शूले नवतिष्ठ विद्या-

(अगु०७) म० १०, स० ४५—४० । (अगु०८) म० १०, स० ४१—४४ ।

(अगु०९) म० १०, स० १००—११९ । (अगु०१०) म० १०, स० ११३—१२८ ।

(अगु०११) म० १०, स० १२६—१५१ । (अगु०१२) म० १०, स० १५२—१६१ ।

दथाष्टमं नवमं वै ग्रतं स्थात् ।
 चतुर्दश लाङ्गुरथाधिकान्य-
 पादे यदुक्तं दशमे तथैव ॥२६॥
 एतस्मृष्टं दश सप्त चैवा-
 ष्टावतो वास्कलाकेऽधिकानि ।
 तान् पारणे शाकले शैशिरौये
 वदन्ति ग्रिष्ठा न खिलेषु विप्राः ॥२०॥
 पश्चाश्रौतिर्दीग्रतयेऽनुवाका
 दृष्टाः पुराणच्छष्टिभिर्महात्मभिः ।
 अस्तानुभिदेद् चैवायधीते
 स नाकपृष्ठं भजते ह ग्रश्चत् ॥२१॥
 अध्यायानां चतुःषष्ठिर्मण्डसानि दशैव तु ।
 वर्णाणां तु सहस्रे दे सङ्काते च पठुन्तरे ॥२२॥
 सहस्रमेतत् सूक्तानां निस्त्रिं खैलिकैर्विना ।
 दश सप्त च पद्यने सङ्कातं वै पददद्यम् ॥२३॥
 एकर्च एकवर्गः स्तादेकस्य नवकस्तथा ।
 दौ वर्गी तु चूचौ ज्ञेयौ च्यूनं दशग्रतं स्थातम् ॥२४॥
 चतुष्कं ग्रतमेकस्य चत्वारः सप्ततिस्तथा ।
 पश्चकानां सहस्रम् दे च सप्तोन्तरे ग्रते ॥२५॥
 चौणि च ग्रतानि षड्हाणास्त्वारिंश्चत् षष्ठ्यर्गाः ।
 ग्रतमूलविंश्कं सप्तकानां च्यूना षष्ठिरष्टकानाम् ॥२६॥
 चत्चां दशसहस्राणि चत्चां पश्चग्रतानि च ।

चक्रामशीतिः पादस्य पारणं सम्बोर्तितम् ॥३७॥

अर्धचानां सहस्राणामेकविंशतिकं तथा ।

ग्रतदयम् दाचिंशत् सपादं सुभिभिः पुरा ॥३८॥

शकल्यदृष्टे पदलक्ष्मेकं

सार्धस्य वेदे चित्प्रसहस्रयुक्तम् ।

ग्रतानि चाष्टौ दग्धकदयस्य

पदानि षट् चेति च चर्चितानि ॥३९॥

एकस्य दग्धसहस्रं दग्ध च सहस्राणि सप्त च ग्रतानि चर्चितानि
ज्ञेयानि पदानि चान्यानि चलारि । चलारि वा ग्रतसहस्राणि
दाचिंशत्ताचरसहस्राणि दाचिंशत्ताचरसहस्राणि ॥

इत्यनुवाकानुक्रमणी समाप्ता ॥

Note.—The last 21 pages had not the benefit of the late Raja
Rajendralala Mitra's revision.

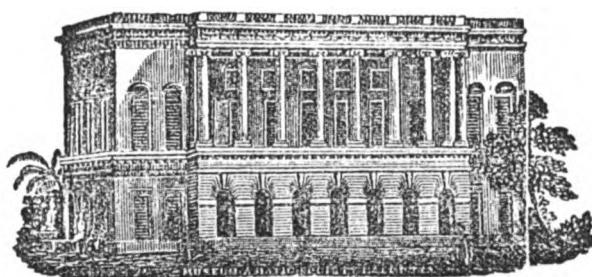
JUN 6 1890

BIBLIOTHECA INDICA;

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 722.

दृष्टिवता ।

BRIHADDEVATĀ :

AN INDEX TO THE GODS OF THE

RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHARYA.

EDITED BY

RAJENDRALALA MITRA, C. I. E., LL. D.

FASCICULUS I.

CALCUTTA :

PRINTED BY G. H. ROUSE, AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 67, PARK STREET.

1889.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRUBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

		Rs.	1	2
Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I—III @ /6/- each	..			
Agni Purána, (Sans.) Fasc. II—XIV @ /6/- each	..	4	14	
Anu Bháshyam, Fasc. I ..	..	0	6	
Aitareya Arñanyak of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/- each	..	1	14	
Aphorisms of Sándilya, (English) Fasc. I ..	..	0	6	
Aphorisms of the Vedánta, (Sans.) Fasc. VII—XIII @ /6/- each	..	2	4	
Ashṭasáhasriká Prajñápramítá, Fasc. I—VI @ /6/- each	..	2	4	
Ásvavaidyaka, Fasc. I—V @ /6/- each	..	1	14	
Avadána Kalpalatá by Kshemendra (Sans. & Tibetan) Vol. I Fosc. I ..	..	1	0	
Bhámati, (Sans.) Fosc. I—VIII @ /6/- each	..	3	0	
Brahma Sútra, (English) Fosc. I ..	..	0	12	
Brihaddharma Puránam, Fasc. I—II @ /6/- each	..	0	12	
Brihat Áranyaka Upanishad, (Sans.) Fosc. VI, VII & IX @ /6/- each	..	1	2	
Ditto (English) Fosc. II—III @ /6/- each	..	0	12	
Brihat Saúhitá, (Sans.) Fosc. II—III, V—VII @ /6/- each ..	..	1	14	
Chaitanya-Chandrodaya Nátya, (Sans.) Fosc. II—III @ /6/- each ..	..	0	12	
Chaturvarga Chintámaṇi, (Sans.) Vols. I, Fosc. I—11; II, 1—25; III, Part I Fosc. 1—18, Part II, Fosc. 1—8 @ /6/- each ..	..	21	6	•
Chhándogya Upanishad, (English) Fosc. II ..	..	0	6	
Daśarupa, Fosc. II and III @ /6/-	..	0	12	
Gobhiliya Gríhya Sútra, (Sans.) Fosc. I—XII @ /6/- each ..	..	4	8	
Hindu Astronomy, (English) Fosc. I—III @ /6/- each ..	..	1	2	
Kála Mádhava, (Sans.) Fosc. I—IV @ /6/-	..	1	8	
Kátantra, (Sans.) Fosc. I—VI @ /1/2/- each ..	..	4	8	
Kathá Sarit Ságara, (English) Fosc. I—XIV @ /12/- each ..	..	10	8	
Kaushitakí Brúhman Upanishad, Fosc. II ..	..	0	6	
Kúrma Purána, (Sans.) Fosc. I—VIII @ /6/- each ..	..	3	0	
Lalita-Vistara (Sans.) Fosc. II—VI. @ /6/-	..	1	14	
Lalita-Vistara, (English) Fosc. I—III @ /12/- each ..	..	2	4	
Madana Párijata, (Sans.) Fosc. I—VI @ /6/- each ..	..	2	4	
Manuśá Sungraha, (Sans.) Fosc. I—II @ /6/- each ..	..	0	12	
Márkandeya Purána, (Sans.) Fosc. IV—VII @ /6/- each ..	..	1	8	
Márkandeya Purána (Eng.) Fosc. I—II @ /12/- each ..	..	1	8	
Mimáṣá Darśana, (Sans.) Fosc. II—XIX @ /6/- each ..	..	6	12	
Náráda Pancharátra, (Sans.) Fosc. IV ..	..	0	6	
Náráda Smṛiti, (Sans.) Fosc. I—III @ /6/-	..	1	2	
Nayavártikam, (Sans.) Fosc. I ..	..	0	6	
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fosc. I—VI; Vol. II, Fosc. I—VI; Vol. III, Fosc. I—VI; Vol. IV, Fosc. I—VI @ /6/- each Fosc. ..	..	9	0	
Nítisára, or The Elements of Polity, By Kámandaki, (Sans.) Fosc. II—V @ /6/- each ..	..	1		
Nyáya Darśana, (Sans.) Fosc. III ..	..	0	6	
Nyáya Kuśumánjali Prakarana (Sans.) Vol. I, Fosc. I and II @ /6/- each	..	0	12	
Paríshista Parvan (Sans.) Fosc. I—IV @ /6/- each ..	..	1	8	

(Continued on third page of Cover.)

BIBLIOTHECA INDICA;

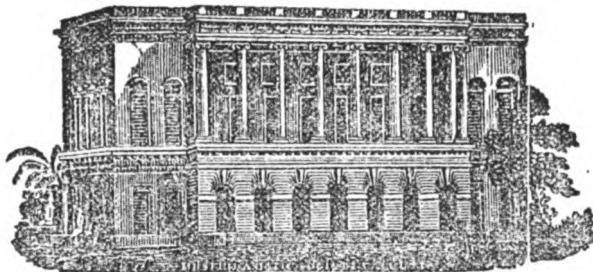

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 760.

ब्रह्मदेवता ।

BRIHADDEVATĀ :

AN INDEX TO THE GODS OF THE

RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHARYA.

EDITED BY

RAJENDRALALA MITRA, C. I. E., LL. D.

FASCICULUS II.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1890.

LIST OF BOOKS FOR SALE
 AT THE LIBRARY OF THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,
 NO. 57, PARK STREET, CALCUTTA.
 AND OBTAINABLE FROM
 THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRUBNER & CO.
 57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

		Rs.	1	8
Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I—IV @ /6/ each	..			
Agni Purána, (Sans.) Fasc. II—XIV @ /6/ each	..	4	14	
Anu Bháshyam, Fasc. I ..	..	0	6	
Aitareya Áranyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14	
Aphorisms of Sáñdilya, (English) Fasc. I ..	..	0	6	
Aphorisms of the Vedánta, (Sans.) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	..	2	4	
Ashtásáhasriká Prajñápáramitá, Fasc. I—VI @ /6/ each	..	2	4	
Ávavaidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14	
Avandána Kalpalatá by Kshemendra (Sans. & Tibetan) Vol. I Fasc. 1—2 @ 1/ ..	..	2	0	
Bhámatí, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	8	0	
Brahma Sútra, (English) Fasc. I ..	..	0	12	
Brihaddevatá, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ onch	..	0	12	
Brihaddharma Puráya, Fasc. I—II @ /6/ each	..	0	12	
Brihat Krañyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	..	1	2	
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12	
Brihat Sañhitá, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each..	..	1	14	
Chaitanya-Chandrodaya Nátyaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12	
Chaturvarga Chintámaní, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, Part I Fasc. 1—18, Part II, Fasc. 1—5 @ /6/ each	..	22	2	
Chhándogya Upanishad, (English) Fasc. II ..	..	0	6	
Dásarupa, Fasc. II and III @ /6/ ..	..	0	12	
Gobhilikeya Grihya Sútra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	4	8	
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /6/ each	..	1	2	
Kála Mádhava, (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ ..	..	1	8	
Kátantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /1½/ each ..	..	4	8	
Kathá Sarit Súgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	10	8	
Kanshitakí Brahman Upanishads, Fasc. II ..	..	0	6	
Kúrma Purána, (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	..	3	6	
Lalita-Vistara (Sans.) Fasc. II—VI. @ /6/ ..	..	1	14	
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	2	4	
Madnna Párijáta, (Sans.) Fasc. I—VII @ /6/ each	..	2	10	
Manuñíká Sangraha, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	..	1	2	
Márkandeya Purána, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	1	8	
Márkandeya Purána (Eng.) Fasc. I—II @ /12/ each	..	1	8	
Mímámás Darśana, (Sans.) Fasc. I—XIX @ /6/ each	..	8	12	
Náráda Pancharátra, (Sans.) Fasc. IV ..	..	0	6	
Náráda Smriti, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ ..	..	1	2	
Nayavártikam, (Sans.) Fasc. I ..	..	0	6	
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. IV—VI; Vol. II, Fasc. I—VI; Vol. III, Fasc. I—VI; Vol. IV, Fasc. I—VII @ /6/ each. Fasc.	..	8	4	
Nítisára, or The Elements of Polity, By Kámándaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each ..	..	1	8	
Nyayabindutika (Sans.) ..	..	0	10	
Nyáya Darśana, (Sans.) Fasc. III ..	..	0	6	
Nyáya Kárimánjali Prakaranam (Sans.) Vol. I, Faso. 1—5 @ /6/ each	..	1	14	
Parimísha Parvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	1	8	

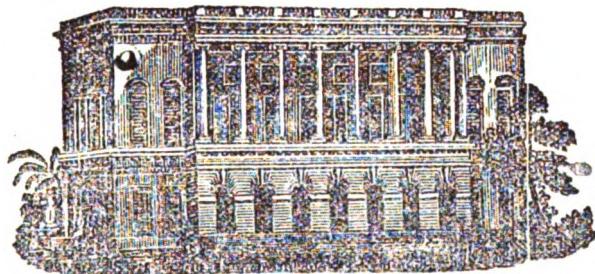
(Continued on third page of Cover.)

BIBLIOTHECA INDICA ;

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 794.

ब्रह्मदेवता ।

BRIHADDEVATĀ :
AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY
SAUNAKA ACHARYA.

EDITED BY
RAJENDRALALA MITRA, C. I. E., LL. D.
FASCICULUS III.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57 PARK STREET.

1891.

LIST OF BOOKS FOR SALE
AT THE LIBRARY OF THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

**THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRUBNER & CO.
 57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.**

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

		Rs	1	8
Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I—IV @ /6/ each	..	..	1	8
Agni Purána, (Sans.) Fasc. II—XIV @ /6/ each	..	..	4	14
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14	
Aniruddha's Commentary (English) Fasc. I	..	..	0	12
Anu Bháshyam, Fasc. I ..	..	..	0	6
Aniruddha's Commentary (English) Fasc. I ..	..	..	0	12
Aphorisms of Sándilya, (English) Fasc. I ..	..	..	0	6
Aphorisms of the Vedánta, (Sans.) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	..	2	4	
Ashtasáhasriká Prajñápáramitá, Fasc. I—VI @ /6/ each ..	..	2	4	
Áśaváaidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each ..	..	1	14	
Avadána Kalpalatá by Kshemendra (Sans. & Tibetan) Vol. I Fasc. 1—3 @ 1/ Vol. II, Fasc. 1 ..	..	..	4	0
Bhámatí, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each ..	..	..	3	6
Brahma Sútra, (English) Fasc. I ..	..	..	0	12
Brihaddevatá, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each ..	..	..	0	12
Brihaddharma Puráṇam, Fasc. I—II @ /6/ each ..	..	..	0	12
Brihat Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each ..	..	1	3	
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each ..	..	..	0	12
Brihat Sauhitá, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each ..	..	1	14	
Chaitanya-Chandrodaya Náṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each ..	..	0	12	
Chaturvarga Chintámani, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, Part I Fasc. 1—18, Part II, Fasc. 1—7 @ /6/ each ..	..	..	22	14
Chhándogya Upanishad, (English) Fasc. II ..	..	..	0	6
Daśarupá, Fasc. II and III @ /6/ ..	..	..	0	12
Gobhiliya Grihya Sútra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each ..	..	..	4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. II—III @ /6/ each ..	..	..	0	13
Kála Mádhava, (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ ..	..	..	1	8
Kátañtra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /1½/ each ..	..	..	4	8
Kuthá Sarit Ságara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each ..	..	..	10	8
Kuṇḍalitákí Brahman Upanishads, Fasc. II ..	..	..	0	6
Kúrma Puráṇa, (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each ..	..	..	3	6
Lalita-Vistara (Sans.) Fasc. II—VI, @ /6/ ..	..	..	1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each ..	..	..	2	4
Madana Párijáta, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each ..	..	..	3	0
Manutská Sangraha, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each ..	..	..	1	2
Márkandeya Puráṇa, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each ..	..	..	1	8
Márkandeya Purápa (Eng.) Fasc. I—II @ /12/ each ..	..	..	1	8
Mimáṃsá Darśana, (Sans.) Fnsc. II—XIX @ /6/ each ..	..	..	6	12
Náruada Pancharátra, (Sans.) Fusc. IV ..	..	..	0	6
Náruada Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ ..	..	..	1	2
Nayavártikam, (Sans.) Fasc. I ..	..	..	0	6
Nirukta, (Sans., Vol. I, Fasc. 4—6; Vol. II, Fasc. 1—7; Vol. III, Fasc. 1—6; Vol. IV, Fasc. 1—7 @ /6/ each. Fusc. ..	..	..	8	4
Nitiára, or The Elements of Polity, By Kámandaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each ..	..	..	1	8
Nyáyabindutika (Sans.) ..	..	..	0	10
Nyáya Káśmírnájali Prakaraṇam (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6 Vol. II, Fasc. 1—2 @ /6/ each ..	..	..	3	0
Pariśiṣṭha Parvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each ..	..	..	1	8

(Continued on third page of Cover.)

Pingala Chhandah Sūtra, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	Rs.	0	1
Prithirāj Rāsam, (Sans.) Part I, Fasc. I, Part II, Fasc. I—V @ /6/ each	2	2	
Ditto (English) Part II Fasc. I	0	13	
Prākrīta Lakshnam, (Sans.) Fasc. I	1	8	
Parāśara Smṛti (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—8, Vol. II, Fasc. 1—4, Vol. III, Fasc. I—2 @ /6/ each	5	4	
Parāśara, Institutes of (English)	0	12	
Srauta Sūtra of Apastamba, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	4	8	
Ditto Kṣavāyana, (Sans.) Fasc. I—XI @ /6/ each	4	2	
Ditto Lātyāyana (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	8	6	
Ditto Sāṅkhya (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—7, Vol. II, Fasc. 1—2, @ /6/ each	8	6	
Sāma Veda Samhitā, (Sans.) Vols. I, Fasc. 5—10; II, 1—6; III, 1—7; IV, 1—6; V, 1—8, @ /6/ each Fasc.	12	6	
Snukhyni Sutras Vritti (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	1	8	
Sāhitya Darpana, (English) Fasc. I—IV @ /6/ each	1	8	
Sāṅkhya Aphorisms of Kapila, (English) Fasc. I and II @ /6/ each	0	13	
Surva Darsana Sangraha, (Sans.) Fasc. II	0	6	
Sankara Vijaya, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	0	12	
Sāṅkhya Pravachana Bhāshya, Fasc. III (English preface only)	0	6	
S'ri Bhāshyam, (Sans.) Fasc. I—II	0	12	
Suśruta Saṅghitā, (Eng.) Fasc. I and II @ /12/ each	1	8	
Taittiriya Āraṇya (Sans.) Fasc. I—XI @ /6/ each	4	2	
Ditto Brāhmaṇa (Sans.) Fasc. I—XXIV @ /6/ each	9	0	
Ditto Samhitā, (Sans.) Fasc. IX—XXXV @ /6/ each	10	2	
Ditto Prātiśākhya, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	1	2	
Ditto and Aitareya Upanishads, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	0	12	
Tāṇḍyā Brāhmaṇa, (Sans.) Fasc. I—XIX @ /6/ each	7	2	
Tatvā Chintāmnī, Vol. I, Fasc. 1—9; Vol. II, 1—7 (Sans.) @ /6/ each	6	0	
Tal'sí Sat'sáú, (Sans.) Fasc. I—III	1	2	
Uttara Naishadha, (Sans.) Fasc. III, V—XII @ /6/ each	3	6	
Uvāṅgadnásó, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/	4	8	
Vnrahā Purāṇa, (Sans.) Fasc. I—XIII @ /6/ each	4	14	
Vñyū Purāṇa, (Sans.) Vol. I, Fasc. I—VI; Vol. II, Fasc. I—VII, @ /6/ each Fasc.	4	14	
Vishnu Smṛti, (Sans.) Fasc. I—II @ /1/ each	0	13	
Vivādārthnākara, (Sans.) Fasc. I—VII @ /6/ each	2	10	
Vrihaunārádiya Purāṇa, (Sans.) Fasc. I—G @ /6/	2	4	
Yoga Sūtra of Patañjali, (Sans. & English) Fasc. I—V @ /14/ each	4	6	

Tibetan Series.

Sher-Phyin Vol. I, Fasc. 1—5 Vol. II, Fasc. I—2 @ 1/ each	..	7	0
Png-Sam thi S'iñ, Fasc. I—II @ 1/ each	2	0	
Rtoġs brjod dpag bsam ḥkhrī S'iñ (Tibetan & Sans.), Vol. I, Fasc. 1—3 @ 1/ Vol. II, Fasc. 1	4	0	

Arabic and Persian Series.

'Alungirnāmah, with Index, (Text) Fasc. I—XIII @ /6/ each	..	4	14
Kin-i-Akbāri, (Text) Fasc. I—XXII @ 1/ each	22	0	
Ditto (English) Vol. I Fasc. 1—7 Vol. II Fasc. 1—2	15	12	
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. I—XXXVII @ 1/ each	37	0	
Arabic Bibliography by Dr. A. Sprenger	0	6	
Bādshāhnāman with Index, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each	7	2	
Catalogue of Persian books and MSS. in the library of A. S. B., Fian, I	1	0	
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. I—XXI @ 1/ each	21	0	
Fārihīn-i-Rashīdi (Text), Fasc. I—XIV @ 1/ each	14	0	
Fihrist-i-Tūsi, or, Tūsi's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. I—I V @ /12/ each	3	0	
Futūh-ul-Shām Waqīdī, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	3	6	
Ditto Azādi, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	1		
Hast Asmān. History of the Persian Mansawi (Text) Fasc. I	0	12	
History of the Caliphs, (English) Fasc. I—VI @ /12/ each	4	8	
Iqbālnāmah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. I—III @ /6/ each	1	2	
Isnlāh, with Supploment, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	38	4	
Masāir-ul-Umara, Vol. I, Fasc. 1—9, Vol. II, 1—9 Vol. III, 1—7 @ /6/ each	9	6	
Mughīs of Wāqīdī, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	1	10	
Muutakhab-ul-Tuwārisīh, (Text) Fasc. I—XV @ /6/ each	5	11	

(Turn over.)

Muntakhab-ul-Tawárikh (English) Vol. II, Fasc. I—V @ /12/ each	Rs.	3	12
Muntakhab-ul-Lubab, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each	..	7	4
Mu'ásir-i-Alamgír (Text), Fasc. I—VI @ /6/ each	..	2	2
Nokhbat-ul-Fikr, (Text) Fasc. I ..	..	0	0
Nigam-i-Khirdnámah-i-Iskandari, (Text) Fasc. I and II @ /12/ each	..	1	8
Riyáza-s-Salátin, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	1	8
Suyúy's Itqán, on the Exegetic Sciences of the Koran, with Supplement, (Text) Fasc. II—I V, VII—X @ 1/ each	..	7	0
Tabaqát-i-Náṣirí, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Ditto (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	10	8
Tárikh-i-Mírúz Sháhí of Ziau-al-dín Barní (Text) Fasc. I—VII @ /6/ each	2	10	
Tárikh-i-Jauhári, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	..	3	6
Tárikh-i-Fírozháhí, of Shams-i-Siráj Atif. (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	1	14	
Wíso Rámín, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Zafurnámah, Vol. I, Fasc. I—IX, Vol. II, Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	6	6
Túzuk-i-Jahángír (English) Fasc. I ..	..	0	12

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. VII, IX to XI; Vols. XIII and XVII, and Vols. XIX and XX @ /10/ each ..	Rs.	80	0
Ditto Index to Vols. I—XVIII ..	..	5	0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /4/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.			
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (6), 1847 (12), 1848 (12), 1850 (7), 1851 (7), 1857 (6), 1858 (5), 1861 (4), 1864 (5), 1865 (8), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6) 1886 (8), 1887 (7). @ 1/8 per No. to Sub- scribers and @ 2/ per No. to Non-Subscribers.			
<i>N. B. The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.</i>			
4. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784—1883 ..	3	0	
General Cunningham's Archaeological Survey Report for 1863-64 (Extra No., J. A. S. B., 1864) ..	1	8	
Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J. A. S. B., 1858) ..	1	8	
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J. A. S. B., 1875) ..	3	0	
Sketch of the Turki Language as spoken in Eastern Turkostan, Part II. Vocabulary, by R. B. Shaw (Extra No., J. A. S. B., 1878) ..	3	0	
Introduction to the Maithili Language of North Bihar, by G. A. Grierson, Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J. A. S. B., 1882) ..	3	0	
5. Anis-ul-Musharráhin ..	..	3	0
6. Catalogue of Fossil Vertebrata ..	..	2	0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal ..	..	3	8
8. Examination and Analysis of the Mackenzie Manuscripts by the Rev. W. Taylor ..	..	2	0
9. Han Koong Tséw, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis ..	..	1	8
10. Iqtíláhát-us-Sútiyah, edited by Dr. A. Spronger, 8vo.	..	1	6
11. Ináyah, a Commentary on the Hidayah, Vols. II and IV, @ 16/ each	..	32	0
12. Jawámi-ul-'ilm ir-riyázi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I	..	2	0
13. Khizamet-ul-'ilm ..	..	4	0
14. Minhábharata, Vols. III and IV, @ 20/ each ..	..	40	0
15. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I—III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ..	..	18	0
16. Purápa Sangraha, I (Markandeya Purana), Sanskrit ..	..	1	0
17. Sharaya-oöl-Islam ..	..	4	0
18. Tibetan Dictionary by Osoma do Körös ..	..	10	0
19. Ditto Grammar ..	..	8	0
20. Vuttodaya, edited by Lt.-Col. G. E. Fryer ..	..	2	0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. I—XXIV @ 1/ each

.. 24 0

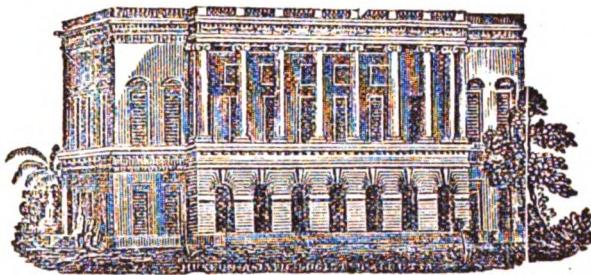
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ..

.. 0 0

*N. B. All Cheques Money Orders &c. must be made payable to the "Treasure
Asiatic Society" only.*

BIBLIOTHECA INDICA ;
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 819.

ब्रह्मेवता ।
BRIHAD-DEVATĀ :
AN INDEX TO THE GODS OF THE

RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHARYA.

EDITED BY THE LATE
RAJA RAJENDRALAL MITRA, C. I. E., LL. D.
FASCICULUS IV.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57 PARK STREET.

1892.

LIST OF BOOKS FOR SALE
 AT THE LIBRARY OF THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,
No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM
 THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. KEGAN PAUL, TRENCH,
 TRÜBNER & CO., LTD.

PATERNOSTER HOUSE, CHARING CROSS ROAD, LONDON, W. C.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some
 of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

		Rs.	I	8
*Agnī Purāṇa, (Text) Fusc. II—XIV @ /6/ each	...	...	4	14
Aitareya Āraṇyaka of the Rig Veda, (Text) Fusc. I—V @ /6/ each	...	1	14	
Anū Bhāshyam (Text) Fosc. I—II ...	...	0	12	
Aphorisms of Sāndilya, (English) Fosc. I ...	...	0	6	
*Aphorisms of the Vedānta, (Text) Fosc. VII—XIII @ /6/ each	...	2	10	
Āśtāsāhasrikā Prajñapāramitā, (Text) Fosc. I—VI @ /6/ each	...	2	4	
Āśvavāidyaka, (Text) Fosc. I—V @ /6/ each	...	1	14	
Āvindāna Kulpalatā, (Suns. and Tibetan) Vol. I, Fosc. I—III ; Vol. II, Fosc. I @ 1/ ...	...	4	0	
*Bṛāhmaṇi, (Text) Fosc. II—VIII @ /6/ each	...	2	10	
Bṛahma Sūtra, (English) Fosc. I ...	...	0	12	
Brihaddevata (Text) Fosc. I—III @ /6/ each	...	1	2	
Brihaddharma Purāṇa, (Text) Fosc. I and II @ /6/ each	...	0	12	
*Bṛihat Āraṇyaka Upanishad, (Text) Fosc. VI, VII & IX @ /6/ each	...	1	2	
*Ditto (English) Fosc. II—III @ /6/ each	...	0	12	
*Bṛihat Saṅhitā, (Text) Fosc. II—III, V—VII @ /6/ each	...	1	14	
*Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Text) Fosc. II—III @ /6/ each	...	0	12	
Chaturvarga Chintamani (Text) Vols. I, Fosc. 1—11 ; II, 1—25 ; III, Part I, Fosc. 1—18. Part II, Fosc. 1—9 @ /6/ each	...	23	10	
*Cchāṇḍogya Upanishad, (English) Fosc. II ...	...	0	6	
*Dasarupū, (Text) Fosc. II and III @ /6/ ...	...	0	12	
Gopatha Brahmanā, (Text) Fosc. I—II ...	...	0	12	
*Hindū Astronomy, (English) Fosc. II—III @ /6/ each	...	0	12	
Kūla Mādhaba, (Text) Fosc. I—IV @ /6/ each ...	...	1	8	
Kātautra, (Text) Fosc. I—VI @ /12/ each ...	...	4	8	
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fosc. I—XIV @ /12/ each	...	10	8	
*Kaushitaki Brahman Upanishads, (Text) Fosc. II ...	...	0	6	
Kūrma Purana, (Text) Fosc. I—IX @ /6/ each	...	3	6	
*Lalita-Vistara, (Text) Fosc. III—VI @ /6/ each	...	1	8	
Ditto (English) Fosc. I—III @ /12/ each	...	2	4	
Mudana Pārijātu, (Text) Fosc. I—IX @ /6/ each	...	3	6	
Munutikā Sangraha, (Text) Fosc. I—III @ /6/ each	...	1	2	
*Márkandeya Purāṇa, (Text) Fosc. IV—VII @ /6/ each	...	1	8	
Márkandeya Purāṇa, (English) Fosc. I—II @ /12/ each	...	2	4	
*Mimāṃsā Darśana, (Text) Fosc. II—XIX @ /6/ each	...	6	12	
*Náradā Pancharátra, (Text) Fosc. IV ...	...	0	6	
Náradā Smṛiti, (Text) Fosc. I—III @ /6/ ...	...	1	2	
Nyāyavártika, (Text) Fosc. I ...	...	0	6	
*Nirukta, (Text) Vol. I, Fosc. 4—6 ; Vol. II, Fosc. 1—6 ; Vol. III, Fosc. 1—6 ; Vol. IV, Fosc. 1—8 @ /6/ each ...	...	8	10	
*Nitīsāra, or The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fosc. II—V @ /6/ each	...	1	8	
Nyāyabindutika, (Text) ...	...	0	10	
Nyāya Kusumānjali Prakarana (Text) Vol. I, Fosc. 1—6 ; Vol. II, Fosc. 1—2 @ /6/ each ...	...	3	0	
urisihā Parvan, (Text) Fosc. I—IV @ /6/ each	...	1	8	

(Continued on third page of Cover.)

This book is a preservation photocopy.
It was produced on Hammermill Laser Print natural white,
a 60 # book weight acid-free archival paper
which meets the requirements of
ANSI/NISO Z39.48-1992 (permanence of paper)

Preservation photocopying and binding
by
Acme Bookbinding
Charlestown, Massachusetts

1996

3 2044 025 03

